

ประกาศการพระราชพิธี

เล่ม ๒

ของ

พระเจ้าบรมวงศ์เธอ

กรมพระสมมตอมรพันธุ์ ฯ

390.22
ส 273ป

1619

ประกาศการพระราชพิธี เล่ม ๒

ของ

พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระสมมตอมรพันธุ์ฯ

หอสมุดแห่งชาติ
15 ม.ย. 2530
กรมศิลปากร

หอสมุดแห่งชาติสาขา~~แพร่~~

พิมพ์ครั้งที่หนึ่ง ๒,๐๐๐ เล่ม

พ.ศ. ๒๕๐๙

หอสมุดแห่งชาติรัชมังคลาภิเษก
จันทบุรี

องค์การค้าของคุรุสภา

ศึกษาภัณฑ์พาณิชย์

ถนนราชดำเนินกลาง

จัดพิมพ์จำหน่าย

1619

เลขห้อง ค.ป.

เลขหมู่ 390.22
ศ 2734

สารบาญ

ประกาศพระราชพิธีจร

หน้า

ประกาศอธิฐานน้ำพระพัฒ ครั้งรามัญมาพึ่ง-
พระบรมโพธิสมภาร รัชกาลที่ ๒ ๑

คำอาราธนาเทวดา อ่านประกาศเมื่อเผายาผีน
รัชกาลที่ ๓ ๔

ประกาศเทวดาบรมราชาภิเศก รัชกาลที่ ๔ ๘

คำอธิบายเรื่องประกาศพระราชพิธีบรมราชาภิเศก ๑๙

ประกาศพระราชพิธีบวรราชาภิเศกพระบาทสมเด็จ-
พระปีนเกล้าเจ้าอยู่หัว ๒๓

ประกาศเทวดาบรมราชาภิเศก รัชกาลที่ ๕ ๒๘

ประกาศสังเวยพระเจ้าแผ่นดินกรุงเก่า อย่างเก่า ๓๖

ประกาศสังเวยเทพยดาแลพระเจ้าแผ่นดินกรุงเก่า
ครั้งรัชกาลที่ ๔ ๓๘

ประกาศสังเวยเทวดาแลพระเจ้าแผ่นดินกรุงเก่า
ครั้งรัชกาลที่ ๕ ๔๗

หน้า

ประกาศสังเวยเทวดาแลพระเจ้าแผ่นดินกรุงเก่า
รัชกาลปัตยุบันนี้ ๕๙
ประกาศสังเวยเทวดาที่พระราชวังบางปอิน
ในงานรัชฎาภิเศก ๖๙
ประกาศพระราชพิธีรัชฎาภิเศก ๘๐
ประกาศพระราชกุศลรัชมงคล ๙๒
ประกาศสมโภชพระบรมอัฐิเมื่อเริ่มงาน
รัชมังคลาภิเศก ๙๗
คำประกาศเทวดาในงานพระราชพิธีบรมราชาภิเศก
รัชกาลปัตยุบันนี้ ๑๐๓
ประกาศเทวดาในพระราชพิธีรัชมังคลาภิเศก ๑๐๙
ประกาศเทวดาเมื่อบรรจุดวงชตาพระนครที่หลักเมือง
ในรัชกาลที่ ๔ ๑๑๗
จดหมายพระราชพิธีบรรจุชตาพระนคร
ในรัชกาลที่ ๔ ๑๑๙

หน้า

ประกาศเทวดาเฉลิมพระอภิเนาวนิเวศน์
ในรัชกาลที่ ๔ ๑๒๑

ประกาศเทวดาฉลองหอพระในอภิเนาวนิเวศน์
ในรัชกาลที่ ๔ ๑๓๙

ประกาศเทวดาฉลองหอเสถียรธรรมปริต
ในรัชกาลที่ ๔ ๑๕๓

ประกาศเชิญเทวดาให้สิงในรูปเทวดาที่กัมพูฉัตร
แลรูปเทวดาถือหีบพระราชลัญฉกรเทวดา
เชิญพระแสง ในรัชกาลที่ ๔ ๑๖๓

ประกาศเทวดาทรงบำเพ็ญพระราชกุศลผ่องพ้นไพรี
ในรัชกาลที่ ๔ ๑๖๖

ต้นประกาศเชิญเทวดาสิงพระแสงศร ๓ องค์
ในรัชกาลที่ ๔ ๑๗๑

คาถาบรรจุในพระแสงศรอัคนีวาต ในรัชกาลที่ ๔ ๑๗๕

คาถาบรรจุในพระแสงศรพรหมาศ ในรัชกาลที่ ๔ ๑๗๖

คาถาบรรจุในพระแสงศรปไลยวาต ในรัชกาลที่ ๔ ๑๗๖

หน้า

พระราชพิธีชุบพระแสงศร ในรัชกาลที่ ๔ ๑๗๗
ประกาศสังเวยเทวดาเมื่อเริ่มปฏิสังขรณ์พระนารายน์
ราชนิเวศน์ที่เมืองลพบุรี ในรัชกาลที่ ๔ ๑๗๙
ประกาศสังเวยพระกาลเมืองลพบุรี เมื่อเริ่มปฏิสังขรณ์
พระนารายน์ราชนิเวศน์ ในรัชกาลที่ ๔ ๑๘๖
จาฤกเทวรูปที่เขาตก แขวงพระพุทธบาท
ในรัชกาลที่ ๔ ๑๘๘
ประกาศเทวดาสมโภชเทวรูปที่เขาตก
ในรัชกาลที่ ๔ ๑๘๙
ประกาศเทวดาสมโภชพระเจดีย์สิลายอดเขามหาสวรรค์
เมืองเพชรบุรี ในรัชกาลที่ ๔ ๑๙๒
ประกาศเทวดาเมื่อบรรจุพระบรมธาตุในพระสมุทเจดีย์
ในรัชกาลที่ ๔ ๑๙๙
ประกาศสังเวยเทวดาตัดไม้เรือพระที่นั่ง
ในรัชกาลที่ ๔ ๒๑๒
ประกาศเทวดาครั้งรถพระที่นั่งล่ม ในรัชกาลที่ ๔ ๒๑๓

หน้า

ประกาศเทวดาเปนพิธีวิเศษ เมื่อเสด็จกลับมาจาก
เมืองจันทบุรี ในรัชกาลที่ ๔ ๒๑๖

บวงสรวงเทวดาเมื่อพระวิมลรัตนกรีณีป่วย
ในรัชกาลที่ ๔ ๒๒๐

ประกาศเทวดางานพระราชพิธีสมภาคาภิเศก
รัชกาลที่ ๕ เท่ารัชกาลที่ ๑ ๒๒๒

ประกาศเทวดาพระราชพิธีสมภาคาภิเศก รัชกาลที่ ๕
เท่ารัชกาลที่ ๒ ๒๒๙

ประกาศเทวดาพระราชพิธีสมภาคาภิเศก รัชกาลที่ ๕
เท่ารัชกาลที่ ๓ ๒๓๕

ประกาศเทวดาพระราชพิธีสมภาคาภิเศก รัชกาลที่ ๕
เท่ารัชกาลที่ ๔ ๒๔๒

ประกาศสมโภชศิริราชสมบัติ รัชกาลที่ ๕ เสมอด้วย
๒ เท่า รัชกาลที่ ๒ ๒๕๒

ประกาศสมโภชศิริราชสมบัติ รัชกาลที่ ๕ เสมอด้วย
๒ เท่า รัชกาลที่ ๔ ๒๕๘

หน้า

ประกาศเฉลิมพระราชมณเฑียร (พระที่นั่งเวหาศ-
จำรูญ) พระราชวังบางปะอิน ในรัชกาลที่ ๕ ๒๖๓
ประกาศสังเวยเทวดาที่ท่าราชวรดิฐ แก้บน
ต่องานโสกันต์เจ้าฟ้า ๒๗๐
ประกาศสังเวยเทวดาพระราชพิธีสมโภชพระราช-
ลัญฉกร ในรัชกาลที่ ๕ ๒๘๐
ประกาศสังเวยเทวดา เมื่อรัชกาลที่ ๕ ครบหมื่นวัน ๒๘๙
ประกาศเทวดาถวายราชสักการในมหาเจดียสถาน
๖ แห่ง
ประกาศเทวดาพระปฐมเจดีย์ ในรัชกาลปัจจุบันนี้ ๒๙๕
ประกาศเทวดาบูชาพระพุทธชินราชพิศณุโลก
ในรัชกาลปัจจุบันนี้ ๒๙๘
ประกาศเทวดาบูชาพระพุทธบาท ในรัชกาล-
ปัจจุบันนี้ ๓๐๑
ประกาศเทวดาพระธาตุนครศรีธรรมราช ใน
รัชกาลปัจจุบันนี้ ๓๐๓

หน้า

ประกาศเทวดาพระธาตุหริภุญไชย ในรัชกาล-
ปัจจุบันนี้ ๓๐๖
ประกาศเทวดาพระธาตุพนม ในรัชกาลปัจจุบันนี้ ๓๐๙
บระกาศเชิญเทวดาสิงในรูปท้าวหิรันยพนาสูร
ในรัชกาลปัจจุบันนี้ ๓๑๒
ประกาศเทวดาเริ่มปริภาวนพิธี ทำน้ำพระกระยา-
สนานสรงในงานพระราชพิธีบรมราชาภิเศก
สมโภช ๓๑๖
พิธีทำน้ำพระกระยาสนานที่จะสรงในงานพระราชพิธี
บรมราชาภิเศก ในรัชกาลปัจจุบันนี้ ๓๒๑
คำประกาศเทวดาในงานพระราชพิธีบรมราชาภิเศก
สมโภช ในรัชกาลปัจจุบันนี้ ๓๒๖
ประกาศสังเวยเทวดาที่พระเจดีย์สมเด็จพระนเรศวร
ทรงสร้างตรงที่ทำยุทธหัตถี ในรัชกาล-
ปัจจุบันนี้ ๓๓๒

ประกาศการพระราชพิธี

เล่ม ๒

ประกาศอธิฐานน้ำพระพัม
ครั้งรามัญมาพึ่งพระบรมโพธิสมภาร
รัชกาลที่ ๒

๏ โภน์โตเทวสังฆาโย ข้าแต่ฝูงเทพยนิกรอมร พรหมินทร์อำมรินทราธิราช สัค์เคกาเมซึ่งสถิตย์ทิพย พิมานมาศเมืองสวรรค์ฉ้อชั้นกามาพจร ทั้งเทพยเจ้าผู้ ทรงมเหศรศักดาเดช สิงสู่อยู่ในขอบเขตรเขาจักระวาฬ อันค์ลิก์เขวิมาเน อิกอากาศพิมานแลภูมเทพยดาเปนอาทิ ทั้งท้าวธตรฐ วิรุฬหก วิรูบักษ์ ท้าวกุเวรุเวศุวรรณ อันเปนใหญ่แก่คนธัพกุมภัณฑ์ อนันตยักษนาคเสนาบดี ฝูงผีโขมดมารยาแลห่าเหวโหงพราย อสุระกายอันร้าย กาจ พวกภูตบิศาจผีเสื้อน้ำ เจ้าประเทศเถื่อนถ้ำท่งเทินเขา ทุกถิ่นแถวแนวลำเนาห้วยหนอง คลองละหานธารท่าแล ป่าชัฏทั้งพระพนัศบดี ศรีพรหมรักษ์ ยักษกุมาร พระกาล พระกาลี นางพระธรณี นางพระคงคา เทพยดา เสื้อ-เมือง ทรงเมือง หลักเมือง ผู้รองมหิทธิฤทธิศักดาเดช

อันสิงสถิตย์ทุกประเทศแว่นแคว้น แสนโกฏิจักรวาฬทั่วปัถพีน้อยใหญ่ไตรโลกธาตุ ซึ่งพระบาทสมเด็จพระบรมนารถบรมบพิตรพระพุทธเจ้าอยู่หัว ทรงแผ่ส่วนพระราชกุศล ที่ทำนุบำรุงพระพุทธสาสนา อุทิศให้ได้อนุโมทนาอยู่เป็นนิจนั้น อาคัจฉาหิ ขออัญเชิญมาประชุมกัน ในสถานที่นี้เป็นประธาน สุณันตุ จงตั้งทิพยโสตรเสวนาการสดับฟังคำประกาศ อันข้าผู้ต่ำเกิน

◎ พระราชโองการ แห่งพระบาทสมเด็จเอกาทัฐรศอิศวรบรมนารถบรมบพิตรพระพุทธเจ้าอยู่หัว ณะกรุงเทพพระมหานคร บวรทวาราวดีศรีอยุทธยา มหาดิลกภพนพรัตนราชธานีบุรีรมย์ อุดมพระราชนิเวศน์มหาสถาน แลประกอบด้วยขัตติยานุวัตร ปฏิบัติโดยทางทศพิธราชธรรมอันประเสริฐ บัดนี้พวกท้าวพญาราษฎรอันเป็นเจ้าเมืองแลนายด่านจ่าบ้านสิบสองตำบลในบริเวณมณฑลเมืองมัทะหมะแลแขวงจังหวัด แค้นขัดเคืองอ้ายพม่า พากรอบครัวอพยพยกหนีมาสู่พระบรมโพธิสมภาร สมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัวก็พระราชทานรางวัลอันสมควรโดยยศถาศักดิ์ มีน้ำใจ

สวามิภักดิ์จะทำราชการฉลองพระเดชพระคุณโดยซื่อสัจ
บัดนี้จะรับพระราชทานกินน้ำพระพัฒสัจจาสยถสายาลตัว
ถวายสัตยานุสัตย์ เฉภาะพระภักตร์พระพุทธเจ้าพระธรรมเจ้า
พระสงฆ์เจ้าทั้งสาม ซึ่งสมเด็จพระสรรเพชญ์ทศพลญาณ
ประดิษฐานสนองพระพุทธองค์ไว้ให้เปนที่สการบูชาจำเริญ-
หิตานิสงส์ประโยชน์ โปรดนิกรจตุบรรพสัย์ทั้งมวญ ตราบ
เท่าถ้วนห้าพันพระวัษา ถ้าแลขุนนางท้าวพญารามัญผู้-
ใหญ่ผู้น้อยตนหนึ่งตนใดก็ดี แลสตรีภรรยาท้าวพญารามัญ
ทั้งปวงก็ดี ได้รับพระราชทานกินน้ำพระพัฒสัจจานแล้ว
ใจไม่ซื่อไม่ตรงมิได้คงในน้ำพระพัฒ ไม่มีความสัจสุจริต
มิได้คิดถึงพระเดชพระคุณสมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัว อัน
ทรงพระกรุณา ชุบเลี้ยงแลเกื้อกูลนาจตรคิดขบคิดประทุษฐ์
ร้าย ด้วยกายด้วยวาจาด้วยน้ำจิตรก็ดี แลจะจำใจแค่นขืน
รับพระราชทานน้ำพระพัฒสัจจาอิษฐาน ซึ่งสาบาลแช่ง
ชักชุบด้วยพระแสงหอกดาบอัศดาวุธนั้น มาทว่าหยาดหนึ่ง
ตกเข้าไปถึงอุทรประเทศ ขอเทพยเจ้าจงอาเภทบันดาล
ให้เปนไป ประดุจดังว่าดื่มกินซึ่งน้ำกรดแลน้ำเหล็กแดง

ในมหานรก จงทำลายชีวิตรให้พินาศฉิบหายตายด้วย วิบัติต่าง ๆ อย่าให้ห่างถึงสามวัน อย่าให้ทันถึงสามเดือน อย่าให้เคลื่อนถึงสามปี อย่าให้มีความศุขแต่สักคาย ด้วย อานุภาพเทพยดาแลอำนาจน้ำพระพัฒสัจจาธิษฐาน ฯ ฉบับ ขาดหายมีเพียงเท่านี้ ฯ

คำอาราธนาเทวดา
อ่านประกาศเมื่อเผายาฝิ่น
รัชกาลที่ ๓

◎ นโม ๓ จบแล้วว่า อิติปิโส จนจบ สวากขาโต จนจบ แล้วจึงตั้งอาราธนา ข้าพระพุทธเจ้า พญาธรรมปรีชา หลวงธรรมสุนทร หลวงเมธาธิบดี ขุนศรีวรโวหาร ราชบัณฑิตยาจารย์ทั้งปวงพร้อมกัน ขอกระทำอัชเฌสนะกิจอาราธนาสัจจาธิษฐานเฉภาะพระภักตรพระศรีรัตนไตรยเจ้า ด้วยสมเด็จพระบรมชัยาธิบดินทรบันประชามหาสมมุติเทวราชพระยาทยพิตรพระเจ้าอยู่หัว ผู้ทรงพระราชศรัทธาโพธาภิรัต หมายมั่นบำเพ็ญพระมหันตมโห-

ฟ้าราชการยาร์มีมิ่งมกุฎพุทธการกธรรม จำนงพระหฤไทย
จะให้สำเร็จพระสร้อยสรรเพ็ชญ์พุทธรัตนอนาวรณญาณ
พระบวรสันดานนั้นชุ่มชื่นด้วยพระขันติ์ แลพระเมตตา
กรุณาคุณ ทรงพระราชประสงค์ที่จะให้เปนหิตานุหิต
ประโยชน์ แก่อเนกนิกรราชบรรพสัยย์ ทรงปฏิบัติในทศ
กุศลกรรมบถทศพิธราชธรรม มอบพระองค์เปนโยมอุปฐาก
แก่พระรัตนไตรย เอาพระไทยใส่ในกิจสาสนูปถัมภกยกย่อง
พระบวรพุทธสาสนาให้ถาวรวัฒนาการ รุ่งเรืองขึ้นทั้ง
ฝ่ายคันถะธุระแลวิปัสนาธุระ ทรงสร้างพระไตรปิฎกพระ
พุทธรูปพระสถูปเจดีย์วิหารอุโบสถรจนาไว้ เปนที่ไหว้ที่
สการบูชาแลทรงถวายนิตยภัตรคิลานะภัตรไตรจีวร แก่พระ
สงฆ์ทุก ๆ พระอารามตามสมควรมิได้ขาด ทรงพระ
กรุณาพระราชทานส่วนพระราชกุศลทั้งปวงนี้ให้ทั่วไป แก่
เทพามนุษย์อินทร์พรหมยมยักษ์ ตั้งแต่อารักษ์เทพยดาภูม
เทพยดาขึ้นไป ตลอดถึงภวัคพรหมเบื้องขวางนั้นตลอดไป
ในอนันตจักรวาฬ เบื้องต่ำตลอดถึงสัตว์ในอวิจี เทพยเจ้า
ทั้งหลายผู้มีทิพเนตรทิพโสต จงมีจิตรโสมนัศย์ราโมช

ยินดีปรีดา อนุโมทนาส่วนพระราชกุศลที่ทรงพระราชอุทิศ
เปนนิจดังนี้จงทุก ๆ พระองค์ จงยอกกันต่อ ๆ ไป ที่ยังไม่
ได้อนุโมทนา จะได้อนุโมทนารับเอาส่วนพระราชกุศลผล
ทานาทิบารมี บันดาลทรงพระราชดำริห์กอปรด้วยพระกรุณา
คุณ ทรงเห็นว่าข้าราชการและราษฎรชายหญิง ในกรุง
นอกกรุงทั่วเขตรแดน กระทำทุจริตคบกันสูบยาฝิ่นสินทรัพย์
สิ่งของทองเงินเครื่องอุปโภคบริโภค เสียรูปพรรณสัณฐาน
จนใช้ราชการมิได้ก็มีเปนอันมาก ทรงพระราชดำริห์จะให้
เปนหิตานุหิตะประโยชน์ไปในภายภาคน่า จึงทรงพระ
กรุณาโปรดให้เกบเอายาฝิ่นให้สิ้นเชิง กระทำฌาปนกิจ
เผาฝิ่นเสีย มิให้ข้าราชการแลราษฎรสูบต่อไปในเบื้องน่า
จึงทรงพระกรุณาให้ข้าพระพุทธเจ้าอาราธนาอัญเชิญเทพย-
เจ้าทุกสถาน สัคเคกามาวจรูเป ข้าพระยาทขอเชิญเทพยเจ้า
อันสถิตย์ในทิพพิมานเมืองสวรรค์ ชั้นฉ้อกามาพจรแล
โสฬัศมหาพรหมทั้งสิบหกห้องฟ้า ครั้งขรัตเฌ ขอเชิญทั้ง
ภูมเทพยดาอันสิงสถิตย์ในยอดคิรี มิพระเมรุเหศรเปนอาทิแล
เทพยเจ้าอันสิงสถิตย์ในเหวหุบห้วยละหาน อันตลิกเขามาเน

ขอเชิญทั้งอมรเทพย์ อันสิงสถิตย์ในอากาสัฏฐกะพิมาน ลอยอยู่ในอัมพรวิถีประเทศ ทิเปรัฏเฐจคาเม ขอเชิญทั้งเทพยเจ้าอันสิงสู่อยู่ในขอบเขตรทวีปใหญ่แลทวีปน้อย ทุกถิ่นฐาน บ้านแลนิคมชนบทแลราชธานีบุรีใหญ่น้อยนานา ตรุวนคหเน ขอเชิญทั้งภูมเทพยดา อันสิงสถิตย์ในต้นพฤกษาลดาวัลอรัญประเทศบ่าระหงแลบ่าชัฏ เคหวัตถุมีหิ ขอเชิญทั้งอารักษ์เทพยเจ้าอันสิงสถิตย์ในเคหสถานเปนต้น คือพระเสอเมือง พระทรงเมือง แลเทพยดาอันรักษาเสวตรบวรฉัตร แลเทพยเจ้าอันบริรักษ์ในจังหวัดพระราชนิเวศน์มหาสถาน เขตเต ขอเชิญทั้งอารักษ์เทพยเจ้าอันบริรักษ์อภิบาลในที่นาแลที่สวน ขอเชิญเทพยเจ้าทั้งปวงประชุมชวนกันมาสโมสรสันนิบาตในประเทศที่นี้ให้พร้อมเพรียงกัน อย่าให้บุคคลผู้ใดผู้หนึ่งซึ่งอยู่ในกรุงเทพฯ แลนานาประเทศทั้งปวงล่วงลักเอายาผิ่นเข้ามาจำหน่ายซื้อขายในกรุงเทพฯ นี้เปนอันขาด ถ้าบุคคลผู้ใดมิได้ถือสัตย์กตัญญูต่อสมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัว แลฝ่าพระราชอาณาจักร ขืนลอบลักเอายาผิ่นเข้ามาซื้อขายในกรุงเทพฯ แลนิคมคามชนบทประเทศทั่วเขตรแดน

กรุงเทพ ฯ นี้ก็ดี ขอเทพยดาเจ้าทั้งปวงแต่บันดาซึ่งได้รับเครื่องพลีกรรมแลทานาทิผลานิสงษ์ซึ่งทรงพระราชอุทิศให้ จงเข้าดลจิตรชักนำผู้กระทำผิดไปสู่ที่อน อย่าให้ฝ่าฝืนพระราชอาณาจักรล่วงเขตรแดนเข้ามาได้ ขอเทพยดาเจ้าจงช่วยบันดาลให้เกิดการวิบัติต่าง ๆ ในทางน้ำทางบก บุคคลผู้ใดอาจสามารถจะเอายาฝิ่นซ่อนเหน็บเข้ามาได้ด้วยอุบายถ่ายเทประการใดก็ดี ขอเทพยเจ้าเข้าดลจิตร ให้มีผู้มาส่อเสียดจับเอาตัวบุคคลนั้นให้จงได้ ด้วยอานุภาพคุณพระรัตนไตรยแลสมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัว ดังข้าพระพุทธเจ้าพรรณามานี้เถิด ฯ

ประกาศเทวดา
บรมราชาภิเศก รัชกาลที่ ๔

◎ สรัชชัง สเสนัง สพันธุ นรินทัง ปริตตานุภาโว สทา รักขตุ ยุตติ ยุตโต เมตตัง สเมตตา ภทันตา อวกขิตตจิตตา ปริตตัง ภณันตุ ฯ

◎ ภทันตา ข้าแต่พระผู้เปนเจ้าทั้งหลาย นิมนต์พระผู้เปนเจ้าจงสำรวมจิตรอย่าให้ฟุ้งซ่าน จงประกอบด้วยเมตตาจิตรแผ่เมตตาพรหมวิหารไปในราชสกุล แล้วจง

สำแดงซึ่งพระปริตต์ ด้วยอธิษฐานจิตรว่า ปริตฺตานุภาโว
อันว่าอานุภาพพระปริตต์นี้ จงคุ้มครองป้องกันรักษา
สมเด็จบรมกระษัตริย์ กับทั้งไอสุริยราชสมบัติ แลพระบรม
ราชวงษาเสนาพฤฒามาตย์ ให้ปราศจากสรรพภยันตราย
จริญสุขสิริสวัสดิ์ เปนนิพัทธกาลนิรันดรเทอญ ฯ

◎ สมันตา จักกวาเฬสุ อัตราคัจฉันตุ เทวตา
สัทธัมมัง มุนิราชัสส สุณันตุ สัคคโมกขทัง ฯ

◎ สัคเค กาเม จ รูเป กิริสิขรตเฏ จันตลิกเข
วิมาเน
ทิเป รัฏเฐ จ คาเม ตรุวนคหเน เคหวัตถุมหิ
เขตเต
ภุมมา จายันตุ เทวา ชลถลวิสเม ยักขคันธัพพ-
นาคา
ติฏฐันตา สันติเก ยัง มุนิวรวจนัง สาธโว เม
สุณันตุ ฯ

ธัมมัสวนกาโล อยัมภันตา
ธัมมัสวนกาโล อยัมภันตา
ธัมมัสวนกาโล อยัมภันตา ฯ

๏ โภน์โต เทวสัฆา ดูกรหมู่เทพอมรนิกรแลยักษกุมภัณฑ์ คันธัพพทานพนาคทั้งหลาย มีอาทิคือท้าวธตรฐราช แลท้าววิรุฬหก แลท้าววิรูปักษ์ แลท้าวกุเวรราชกับทั้งสมเด็จท้าววัชรินทรเทพโกสีย์ผู้มีมหิทธิอำนาจ อันมีทิพโสตทิพจักษุอันประเสริฐ ซึ่งบังเกิดประดิษฐานอยู่ในทิพยพิมานมาศ แลเทพยภูมพฤกษอากาศฉกามาวจรโสพัศพรหมพิภพ อีกองค์มหิศรวิศณุนพเคราะห์เทพยดาทวาทศราษสีดิตย์ กับทั้งเทพยสัตดาพิศนักษัตรดารา แลเทพยท้าวอันอภิบาลบำรุงรักษาพระมหานครบวรราชวัง พระที่นั่งเสวตรบวรฉัตรมณฑิรรัตนปราสาท จงมาสโมสรสันนิบาตในพระราชนิเวศน์มหาสถาน สมาทานเบญจางคิกศีลสดับรับรศพระสธรรมพุทโธวาทสาสนากถา แล้วจงปริคารับราชพลทั้งสองประการ คืออามิศพลกับทั้งธรรมพลทรงตกแต่งเครื่องมโหฬารสักการวิธี มีต้นว่าธูปเทียนสุคันธ-ยุบผา อันทรงบูชาพระรัตนไตรย ในการพระบรมราชาภิเศกทรงพระราชูทิศแผ่ผลพระราชกุศลไปนั้น อีกอเนกสิ่งสรรพบูชาสักการอุฬาร อันมีในพระมหาวิหารนานาพุทธสัง-ฆาวาส มีพระศรีรัตนสาศดารามเปนต้น กับทั้งพระราช

อานิสงส์ผลที่ทรงถวายจตุปัจจัยมหาทานบริจาควิธี มิไตร
จีวรเปนอาทิแก่พระภิกษุสงฆ์ แลทรงพระราชทานปณีต
โภชาหาร เลี้ยงราชบรรพสัยย์ทั้งหลาย ในพระมหาราชา
ภิเศกสมาคมนี้ เทพยเจ้าทั้งปวงจงสโมสรเปรมปรีปราโมช
รับอนุโมทนา ในทานมัยบุญกิริยากุศลสุจริต แล้วจงมี
กระมลจิตรพิจารณาในพระอนิจจตาทิไตรลักษณญาณ ด้วย
สมเด็จพระบรมนราธิบาลอันเปนปฐมกระษัตริย์ ทรงฐาปนา
กรุงรัตนโกสินทร์มหินทรายุทธยานี้ ได้เสวยสวรรยาธิปัติ
ถวัลยราชสิบศิริสุริยสันตติวงษ์ถึงสามพระองค์แล้วล่วงมา
ก็มิได้พานพ้องบ้างบันพยาธิทุกข์ไภยพยาธิ เปนต้นว่าปักขัณ
ฑิกโรคาพาธอันมีแก่หมู่มนุษย์ทั้งหลาย แลนานาอเนก
พิบัติอุบาทวภยันตรายทั้งปวง ล่วงพระชนมชีพโดยอายุไขย
ทิวงคต ควรแก่กาลกำหนดโดยปรกติธรรมดา จะได้ถึง
แก่อกาลมรณภาพด้วยเหตุอันใดอันหนึ่งนั้นหามิได้ ก็เห็น
แท้ว่าด้วยอานุภาพเทพยไททั้งปวงช่วยอภิบาลบริรักษ์ ทั้ง
หมู่อริราชปรปักษ์ก็มิได้มายายี กระทั่งถึงพระราชฐานอัน
เปนอุดมสถาน กาลบัดนี้สมณพราหมณาจารย์แลพระราช-

วงษาคณาภิมุขมาตย์มนตรี มิสัมโมทมานจิตร มิได้คิด
เภทนาการรานร้าวจากกัน ประกอบด้วยสโมสรสมานฉันท์
ชื่นชมประชุมเชิญเสด็จ สมเด็จพระบรมราชอนุชา ซึ่งทรง
พระนามสมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าพามงกุฎสมมุติ
เทวาวงษ์องค์อิศรกระษัตริย์ เปนเอกอรรคอดุลขัตติยสุขุมาล
ยดินทร์ อสมภินอุภโตสุชาติ ขึ้นเสวยมไหสุริยราชสมบัติ
ธำรงเสวตรบวรราชาณัตรผลัดแผ่นดินใหม่ จะได้ถวาย
พระนามกรประกาศ พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหามกุฎ
สมมุติเทพยพงษ์ วงษาดิศวรกระษัตริย์ วรขัตติยราชนิก-
โรดม จาตุรันตบรมมหาจักรพรรดิราชสังกาศ อุภโตสุชาติ
สังสุทธเคราะหณี จักรกริบรมนารถ อิศรราชรามวรังกูร
สุจริตมูลสุสาธิตอกฤษฐวิบุลย์บุรพาดุลยกฤษฎาภินิหาร
สุภาธิการรังสฤสดิ์ ไธญลักษณวิจิตรโสภาคยสรรพางค์
มหาชโนตมางคสผุสต์ บาทกมทยุคลประสิทธิสรรพศุภผล
อุดม บรมสุขุมาลมหาบรุษรัตน์ ศึกษาพิพัทธสรรพโกศล
สุวสุทธวิมลศุภศีลสมาจาร เพ็ชรญาณประภาไพโรจน์
อเนกโกฏิสาธุคุณวิบุลยสันดาน ทิพยเทพาวตาร ไพศาล
เกียรติคุณอดุลพิเศษ สรรพเทเวศรานุรักษ์ เอกัคมหาบรุษ

สุตพุทธมหากวี ศรีปฏกาทิโกศล วิมลปรีชามหาอุดม
ยัณฑิตย์ สุนทรวิจิตรปฏิภาณ บริบูรณคุณสารสยามา
ทิโลกยดิลก มหาปริวารนายกอนันต์มหันตวรฤทธิเดช
สรรพวิเศษศรินทร มหาชนนิกรสโมสรสมมติ ประสิทธิ
วรยศมโหดม บรมราชสมบัติ นพปดลเสวตรฉัตราดิฉัตร
ศิริรัตโนปลักษณ มหาบรมราชาภิเศกาภิสิต ปรบักษทศทิศ
วิชิตไชย สกลมไหสวรรย์มหาสวามินทร์ มเหศวรมหินทร
มหารามาธิราช วโรดมบรมนารถชาติอาชาวไสย พุทธา
ทิไตรรัตนสรณารักษ์ อุกฤษฐศักดิ์อรรคนเรศราธิบดี
เมตตากรุณาสีตลหฤไทย อโนปไมยบุญการ สกลไพศาล
มหารัษฎาธิเบนทร์ ปรเมนทรธรรมิกมหาราชาธิราช บรม
นารถบรมบพิตร พระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จถวัลยราช
พระบรมมหาราชวัง กรุงเทพมหานคร อมรรัตนโกสินทร์
มหินทรายุทธยา มหาดิลกภพ นพรัตนราชธานีบูรีรมย์ อุดม
ราชนิเวศน์มหาสถาน เทพยท้าวทั้งหลายจงพร้อมกันบริบาล
ถวายพระพรอำนวยไชย ให้เจริญพระราชศิริสวัสดิพูนผล
จงไพรบูลย์พระราชกฤษฎาภินิหารยศ ปรากฏแผ่ไพศาลไป
ในนานาประเทศ ทุกเขตรขันธสีมารอาพระเดช ปราศจาก

สรรพไภยเภทพยาธิทุกข์ จงเสวยไอสุริยศุขทีฆายุสมบูรณ์ ภูลพิพัทธยินโยค นฤโศกนิรันตราย กับทั้งพระบรมราชวงษาเสนามาตย์ ราชบรรพสัษย์ทั้งหลาย แลสมณพราหมณ์ประชากรในกรุงเทพมหานครอมรรัตนโกสินทร์ มหินทรายุทธยา ทวทุกคามนิคมชนบทสิ่มาประเทศราชธานี บุรีรอบขอบขันธ์ขัณฑนคราบันดาเปนเมืองขึ้นเมืองออกแก่พระมหานครนี้ คือเมืองศรีอยุทธยามหานครบูราณ วิเสศไชยชาญไชยนาทนครสวรรค์สุพรรณบุรี นครไชยศรีสิงห์สรรค์อินทร์พรหม มโนรมลพบุรี อุไทยธานีพิจิตรพิศณุโลก โอฆบุรีศรีรามพรหมภิรามชุมสรสำแดงชุมแสงสงคราม ไชยนามนครชุมภูมคำ นครผ่าหมากนครนายก นครไทยไทยบุรี ศรีพนมมาศชาตรการด่านซ้ายเทพบุรี พิไชยธานีพิพัทธพิบูลชนกันณนคร ตรอนตรีสินฉวางบางโพธิ์โลปาด ลับแลป่ากเหียงเมืองสวรรคโลกบุรี อุศภคามภิรบุเรศ พิเสศไชยสัจสุธนทุ่งยั้งบางขังบางยม สุโขไทยภิเรมรมภิรามรงค์ กงตรายสำโรงทอง นครศรีมาศราชธานี บุรีวิเชียรปราการ

บงพานไตรตรึงษ์โกสามพิน บุรินทบุราณราชนาถนครา
นครราชสีมานารังคพิมายบุรำบำเหน็จณรงค์ ยักธงไชย
พุไทสง ประโคนไชยไชยภูมจันทึกจตุรัสรัตนบุรี วิเชียร
ธานีไชยบาดาน กำพรานประทุมสมุหะ ปรันตปะสระบุรี
เพชบุรธานีแกนท้าว เลยหล่มสักนัครปาจินกระบิลบ่จันต
คามเขตร อรัญประเทศวัฒนานครนายกณะเชิงเทรา ลำเนา
โยนกพิไสย เวียงไชยตากเชียงเงินเชียงทอง เถินบ่องนคร
ลำปาง ท่าลองเลิมจางพยากพยาว วังงาวเวียงตันเตาะเมาะ
จางแจ้ห่มหริภุญไชยบุรี ยองหนองล่องลำพูนทรางเชียงใหม่
เพอยไรเชียงดาวพร้าวปาวแดนคอนนครแจ่มเทิงท้ายเชียง-
รายทั้งป่วง หนองขวางหางหลวงยอมยอดดินด่าน น่านหิน
เงินงั่วทั่วทุกด้าว สลาวโป่งพ่าพาราเชียงของ แพร่สองแสน
หลวง กระทรวงมลาวธานี บุรีหลวงพระบาง ขุญเหนือขุญใต้
เวียนในภูลห่งเพียงทุงบักแสง เขลาเลอกแปงตาแสงเหนือใต้
เชียงเงินเงินไชยสะกกด่านขวา ท้าวมวยงาวังขุญหุนไว
ยกยอกอไตผาหลาบุรี ศรีสัตนาคนหุต นามะหงหนองหาร
หนองคายเชียงคานเวียงคุกทุกทั่ว หนองบัวลำภูเวียง
ท่าบ่อ ต่อถึงพานพร้าวเวียงหาวว่างบ่อ ต่อคำเกิดคำมวน

ถ้วนโดยนุกรม อิกนครพนมเรณูภูแล่นช้าง รามราฐูอาท มาตถท่าอุเทนไชยบุรีศรีสัณฐูตปากแซง กาฬสินธุ์กุจฉิน นรายแซงบาดาลท่าขอนยางเพงคอยลบุรมชอ ลำเนาหนอง ปรือเสนางคนิคมสองคอนดอนดงสกลพรรณากุสุมาล คำเขือนแก้ว มุกดาหารเขมราฐูหนองสูง รอยเอ็ดสุวรรณ-ภูมภูเขียวขอนแก่นชนบทยศสุนทร นครจำปาศักดิ์เซลำเพา สาลวัน สีทันดรคงคคำทองใหญ่ โพนพิไสยสภาษสมัย แสนปางอัตตปือโสกซุ้งเชียงแตง แขวงกรุรัฐบัตตของ สามราวะตะโหนดพนม สกระสือสวายจิดจงกัน พุไทสมัน ศรีโสภณมงคลบุรี ศรีสะเกษเดชอุดมมโนไพรคุขันสังข-สุรินท ปาจินบุรีจันตเขตรประเทศกัมโพชพงษ์ อุดงลือไชย เชิงไพรพุทไทมาศไพรกบาทบารายกำพงโสมกำพงสวาย กำพงเสียม กำปอดเบยมเบยมจอกระแซะตรังคะตรอขลุง โฉลง กรองสโทงกโยงคมุมมุกกัมปูนสมบุก สมบูญชีแคลง ไพรแวงลแวกเวียงไชยไพรกดี บาทศรีสุนทรลำดวงสทิงตรอง สำโรงทองบริบูรณยาพนมพนมเปนสวายทาบ ลายปะเอียอันลงรายโพธิสัตจังหวัดอุดรสีมา สัตตาสีตยาธิกะทวิสะตะพาราโดยประมวน ส่วนทักษิณาบ้กษสถาน กาญจนบุรี

ศรีสวัสดิสินนลุ่มสมุยพัพตภูมิกุจฉิติปุกติตถ ปนสติตถ
สมิงคสังคล่า ท่ากระดานยโยคราชไชยบุรี เพชรบุรี
ชอำกุยปราณวานนกันทรกำเนิดนพคุณนคร อุทุมพรธาน
ฉวีไสยปทิวท่าแซะตะโกร นังคกระมลิวันสรลวาปี บุรีไชยา
นาวาติตถโฉลกหลังสวนประสงค์กะโตะพุนพิน สินธุสมันต์
พรันทวีปบุรี นครศรีธรรมราชพิบูล ลำพูนเวียงสระระมุก
แหระกระแดะ กระแหระกระรอ ทรศักดศรีชมพรมดวง
ม่วงงาม บางงวนขนอนพนมพนัง ตรังคลายสายกลายอลอง
คลาวมุขมหาครี เหมติตถธานีมัจฉอัฏฐิกพแสงพโสภสุ-
ชลชเลน้อยนครปราน สถานทวีปลันดา ตรังคพุราอายาม
สมุยกะเปอกาไสระโนด นิโครธเวียงไชยไทรบุรีฉิมปรโยะ
ลเวียดกะลามุดา กาวิกัญญาทิปปะลิตสตูนละงูกะบังปาสูชัม
พูเขตร กลันตันประเทศมลายูบุรี ถลางบางคลีระเงงคกระอน
กระกะรา พังงาสาคูพเกษตกกลอยกระลองพะตองตีปุกวันติ
ปุกังคณพโสมบุรีพัทธลุงคธานีนครปะเหลียนวิเชียรปราการ
คชราชาศรีชนาพะโตะชะรัดสะทัง สังขลาสิงคะหนะมะ
นาราเทพารัตตภูมิ ตานียะรังคยลารามัญ สุพรรณปะลำ
ปะโละระแงะมายอน นครจวบสิโปยสายพลายวันมหาอรัญ

บุรี มุจลินทวาปีประดังตรังคกนุมลายูประเทศ บุเรศ ประทุมธานินครเขื่อนขันธ์ประจันตนครา ฉะดิงสาธิกะสะตะนครประมาณ ฯ ด้านบุรพทิศธานี จันทบุรินครตราดเกาะกงแกลงชลุง ลมุงรยองพนัศนิคมพารา สาครสมุทสงครามสมุทปราการชลนนทบุรี ตริรสนครา คณนาไตรโกฏฐาสราชอาณาเขตร ฉะดิงสาธิกะจะตุสะตะบุเรศประเทศรัฐสิมา ฯ ขออานุภาพเทพยมเหศรศักข์ทั้งหลายแลเทพยเจ้าอันอภิบาลรักษาพระมหานครราชธานินี้ มิต้นว่าพระกาลไชยศรี แลพระเสื้อเมืองพระทรงเมืองเทพยเทพารักษ์หลักพระนคร จงบันดาลให้บันดาราชดัสกรทั้งหลายฝ่ายสัมมาทิฐิแลมิจฉาทิฐิในนานาประเทศที่มีเดชอำนาจเร่งครั้นคร้ามขามขยาดย่ำเยงเกรงพระราชกฤษฎาธิการให้สยบสยอนหย่อนกำลังหาญระทดท้อต่อบุญญานุภาพบารมีอย่าได้ก่อกิจอมิตรไพริมารันทำประทุษร้าย จงบันดาลให้พระบรมวงษาเสนามาตย์ ราชพิริยโยธาทั้งหลายที่มีจิตรย่อท้อต่อรณรงค์ ให้มีมนัศทรนงองอาจสุรภาพเหยมหาญในการยุทธสงคราม มิได้เข็ดขามถดย่นย่อต่อปัจจามิตรไภย อาจสามารถจะปราบปรปักษ์ประไลยลาญชิพิต-

พินาศ ไม่ต่อหาญดาลปราไชยประลาศคืนนครตน ยังหมู่นิกรประชาชนให้พันย่ำนิกอำนาจ อิกอมนุษยภยันตรายจงบำราษสรรพอุบัทวโรคาทุกขาดูร ให้รำงับดับสูญเสื่อมสิ้นทุกประการ มีกมลเบิกบานปรเปรมเขษมสุข ทั่วทุกอเนกมนุษย์นิกรประชา คณาสัตวจตุบททวิบาท จงสมบูรณภูลสวัสดิ์บำราษพิบัติวัฒนา ทั้งวัสโสทกธาราให้ตกต้องตามฤดูการ เปนอุปการแก่สรรพธัญญาหารแลพืชผลพฤกษาลดาชาติ ให้บริบูรณ์ทั่วประเทศราฐภาราคามนิคมชนบทกำหนดในบริเวณจังหวัดพระราชอาณาปวัตมณฑล สกลเขตรขัณฑ์จันทพิไสยสิมา โดยในประกาศอันอาตมพรรณามา ฉน ฯ

คำอธิบาย

หรือทอาจารย์บางพวกเรียกว่า วิจาร

◎ ประกาศบรมราชาภิเศกนี้ คันพบแต่รัชกาลที่ ๔ เปนต้นเดิมรัชกาลก่อนขึ้นไปไม่เคยพบเลย เข้าใจว่าไม่มีพงมขึ้นเมอรัชกาลที่ ๔ พบทั้งร่างก่อนแลร่างหลัง ร่างก่อนนั้น เข้าใจว่าสมเด็จกรมพระปรมานุชิตร่างถวาย แล้วมีพระกระแสแก้ไข ฯ

◎ บท สรัชชัง สเสนัง ฯลฯ ปริตตัง ภณันตุ นั้น บางท่านกล่าวว่า เปนคาถาสมเด็จกรมพระปรมานุชิตทรงนิพนธ์ขึ้นสำหรับประกาศราชาภิเศกนั้น เห็นจะเปนการเคลื่อนคลาดอยู่เพราะเห็นในพระกระแส เปนพระราชหัตถเลขาพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงไว้ในร่างดังคัดมาลงต่อไปนี้ ฯ

◎ ขอรับประทานให้มีคำประกาศพระสงฆ์ผู้จะสวดก่อน ด้วยคาถา สรัชชัง สเสนัง ฯลฯ รักขตุ แล้วมีคำไทยแต่งตามเชิงเนื้อความคำนี้ ให้พระสงฆ์ทั้งปวงผู้จะสวด มีความเมตตาปรานีแก่ราชสกุล สวดพระปริตด้วยน้ำใจอันไม่พึงซ่านแล้วจึงเอาคาถา สมันตาจักกวาเฬสุ ฯลฯ สัคคโมกขัง แล สัคเคกาเม ฯลฯ สาธโว เมสุณันตุ ว่าต่อไปเปนคำมคธอย่างขัดตำนานก่อน แล้วจึงว่าคำที่แต่งไว้นั้นต่อไป แลที่จะแก้ไขนั้น ได้บอกมากับกรมวงษาสนิทแล้ว ฯ

◎ ตามพระกระแสนี้ เปนอันปรากฏว่าคาถา สรัชชัง มีอยู่เดิมแล้ว สมเด็จกรมพระปรมานุชิตทรงแต่งแต่คำแปลเท่านั้น ร่างเดิมนั้น ขันตัน โภนโต เทวสังฆา ทิเดยว

แลทออกชื่อเมืองขนต่าง ๆ นั้นก็อยู่ข้างต้น เปนเชิญเทวดา รักษากรุงเทพ ฯ แลหัวเมือง คือเมืองนั้น ๆ ดังนี้ ที่โปรดให้แก้ใหม่นั้น ยกชื่อเมืองมาไว้ท้าย แลทอนก็แก้ไขเพิ่มเติม ผิดจากร่างเดิมบ้างแห่งละเล็กละน้อยหลายแห่ง ที่คัดลงนี้คัดตามฉบับที่แก้ใหม่ตามพระกระแส ซึ่งเข้าใจว่าได้ใช้ฉบับนี้ประกาศ ฯ

◎ การใช้อักขรวิธี ต้นฉบับเปนหนังสือขอม เมื่อคัดมาเปนตัวไทยก็ผิดเพี้ยนไปบ้าง เช่นตัวซ้อนขอมใช้สองตัว เมื่อคัดเปนไทยได้ลดออกเสียบ้างตามวิธีหนังสือไทย เพราะจะคัดตามขอมก็ซ้อนตัวกันรุงรังนัก กับตัวสกดผิดโดยพลั้งพลาดเคยมีคงจะหลงเหลืออยู่บ้าง แต่ได้พยายามที่จะให้ตรงตามของเดิมอยู่เสมอ เปนแต่ตรวจไม่เห็นจะพลั้งพลาดบ้างเท่านั้น ฯ

◎ คำบวร ที่ใช้ว่า พระมหานครบวรราชวัง กับเสวตรบวรฉัตรดูรู้สึกเปนวังน่า ข้อนี้เห็นว่าแต่ก่อนคำบวรจะไม่รู้สึกอะไรนอกจากว่าเปนคำไพเราะเท่านั้น ที่มาถือบรมเปนวังหลวงบวรเปนวังน่า ชัดเจนแน่นอนขึ้นนั้น เห็น

ว่าจะเปนภายหลัง เพราะฉนั้น คำว่า ยวรในทสองแห่งนั้น เข้าใจว่าของเดิมใช้เช่นนั้น เห็นจะไม่ใช่คัดผิดเขียนผิด ฯ

◎ คำว่าจักรกรี ที่ในบัดนี้ใช้ว่าจักรี ด้วยเห็นว่าตัว ก กับ ตัว ร จะเกินไปอย่างละตัว เพราะมาแต่ จักก ในภาษามคธว่ามีจักรนั้น เห็นหนังสือในรัชกาลที่ ๔ ทรงใช้ จักรกรทั้งนั้น ที่สุดจนคาถาภาษามคธก็ทรงใช้ว่า จักกร บ้าง จักกกร บ้าง ถ้าจะคิดแปลว่า มีกรทรงไว้ซึ่งจักร หรือมีจักรในกร ก็น่าจะไปได้ ฯ

◎ พระนามพิสดาร พระยาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวในประกาศนี้ ดูผิดกับที่เห็นในที่อื่นอยู่หลายแห่ง คือ

◎ มหามกุฎสมมุติเทพยพงษ์ ในประกาศนี้ ที่อื่นเคยเห็นเปนมหามกุฎสุทธสมมุติเทพยพงษ์ มีสุทธเติมขึ้นคำหนึ่ง ฯ

◎ อิศรราชรามวรังกูร เคยเห็นเปนอิศรราช-รามวรางกูรกมฯ

◎ มหาชโนตมางคสผุสต์ ยาทกมทยุคล ในที่อื่นเปนมหาชโนตมางคประนต ยาทยงกชยุคล ฯ

◎ ปรปักษ์ทศทิศวิชิตไชย ในท่อนเปน สรรพทศ-ทิศวิชิตไชย ฯ

◎ ยรมนารถยรมยพิตร ในท่อนเปนยรมนารถยพิตร ฯ

◎ พระนามที่ผิดกันกับที่เห็นในท่อนต้น จะเปนด้วยโปรดให้แก้ไขภายหลังหรืออย่างไร เหลือที่จะทราบได้ จะสืบถามที่ไหนเวลานี้ ก็แลไม่เห็นผู้ที่จะสืบได้ ฯ

กรมพระสมมตอมรพันธุ์

วันอังคารที่ ๑๒ พฤศจิกายน รัตนโกสินทร์ ศก ๑๓๑

ประกาศพระราชพิธี

บวรราชาภิเศก

พระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว

◎ สรชีวสเสนสพันธุนรินทปรทตานภาโว สทา รกขตุตผรตวาน เมตต สเมตตา ภทนตา อวกขตตจตตา ปรตต ภณนตุ ฯ

ภทนตา ข้าแต่พระผู้เปนเจ้าทั้งหลาย นิมนต์พระผู้เปนเจ้าจงสำรวมจิตรอย่าให้พุ่งซ่าน จงประกอบด้วยเมตตา

จิตรแผ่เมตตา พรหมวิหารไปในราชสกูลแล้วจึงสำแดงซึ่ง
พระปริตด้วยอธิษฐานจิตรว่า ปริตฺตานุภาโว อันว่าอานุภาพ
พระปริตนี้จงคุ้มครองป้องกันรักษา สมเด็จบรมกระษัตริย์
กับทั้งไอสุริยราชสมบัติ แลพระบรมราชวงษาเสนาพฤฒา-
มาตย์ ให้ปราศจากสรรพภยันตราย เจริญศุขสิริสวัสดิ
เปนนิพัทธกาลนิรันดรเทอญ ฯ

◎ สมันตา จักกวาเฬสุ , อัตราคัจฉันตุ เทวตา
สัทธัมมัง มุนิราชัสส สุณันตุ สัคคโมกขทัง ฯ

◎ สัคเค กาเม จ รูเป ครสุขรตเน จันตลิกเข
วิมาเน
ทิเป รัฏเฐ จ คาเม ตรุวนคหเน เคหวัตถุมิ
หิเขตเต
ภุมมาจายันตุ เทวา ชลถลวิสเม ยักขคันธ
อัพพนาคา
ติฏฐันตา สันติเก ยัง มุนิวรวจนัง สาธโว เม
สุณันตุ ฯ

อัมมสวนกาโล อยัมภทันตา อัมมสวนกาโล อยัมภ-
ทันตา

อัมมสวนกาโล อยัมภทันตา ฯ

◎ โภน์โต เทวสังฆา ดูกรหมู่เทพยอันรนิกรแล ยักขกุมภัณฑ์คันธัพพทานพนาคทั้งหลาย มีอาทิคือท้าวธตรฐราช แลท้าววิรุฬหก แลท้าววิรูปักษ์ แลท้าวกุเวรราช กับทั้งสมเด็จท้าววัชรินทรเทพโกสีย์ผู้มีมหิทธิอำนาจ อันมีทิพโสตทิพจักษุอันประเสริฐ ซึ่งยังเกิดประดิษฐานอยู่ในทิพยพิมานมาศ แลเทพยภูมพฤกษอากาศฉกามาพจรโสฬศพรหมพิภพ อีกองค์มีศีรวิศณุนพเคราะห์เทพยดาทวาทศราษีสถิตย์ กับทั้งเทพยสัตตาพิศนักษัตรดารา แลเทพท้าวอันอภิบาลบำรุงรักษาพระมหานครบวรราชวัง พระที่นั่งเสวตรบวรฉัตรมณฑิรรัตนปราสาท จงมาสโมสรสันนิบาตในพระราชนิเวศน์มหาสถาน สมาทานเบญจางคีกศีลสดับรับรศพระสัทธรรมบรมพุทโธวาท สาสนกถาแล้วจงปรีดารับราชพลทั้งสองประการ คืออามิศพลกับทั้งธรรมพลทรงแต่งตกเครื่องมโหฬารสักการวิธี มีต้นว่าธูปเทียนสุคนธบุบผาอันทรงบูชาพระรัตนไตรย แลทรงถวายจตุปัจจัยมหาทานบริกขารวิธีมิได้ขาดเป็นอาทิ แก่พระภิกษุสงฆ์พงษ์พุทธบรรพสัย์ ในการพระบวรขัตติยราชาภิเศกมหามงคล ทรงพระราชอุทิศทานผลแผ่ไปแก่อเนกนิกรอมรเทพยดา จง

พร้อมกันอนุโมทนาในบูชาสักการทานบารมี เชิญสโมสร
เปรมปรีดิแซ่ซ้องสาธุการ ด้วยยัดนพระจอมเกล้าเจ้าบรม
สถานธรรมิกมหาราชาธิราช พระยาทสมเด็จพระปรเมนทร-
มหามกุฎสมมุติเทพยพงษ์ ผู้เสด็จเถลิงถวัลยราชดำรงพิภพ
กรุงเทพมหานคร อมรรัตนโกสินทรมหินทรายุทธยา จัก
พระราชทานพระบวรราชาภิเศก สมเด็จพระเอกอรรคราช-
อนุชา เจ้าฟ้ากรมขุนอิศเรศรังสรรค์ ขึ้นเสวยสิริราช
มไหสวรรย์เปนทุติยราชนราธิบดี ครองเขตรขัณฑสีมาธาน
นครมณฑล ทั่วทั้งไพร่ฟ้าประชาชนจะได้พึงพระเดช ช่วย
บริรักษ์สกลนเรศให้อยู่เย็น ปรามปราบประชาการที่ก่อเข็ญ
กระทำกรรมทุจริต ประพฤติอาธรรม์ทารุณกิจผรุสหยาบช้า
กับทั้งปวงปรปักษ์ชาติมิตรไภยพาล ให้ราบคาบทั่วทุกถิ่น
สถานพระราชอาณาเขตร ต่างพระหฤทัยนัยเนตรพระบรม
เชฐชินทร จะได้ถวายพระนามกรเกียรติปรากฏพระยศ
ขัตติเยศ สมเด็จพระปวเรนทราเมศร์ มหิศเรศรังสรรค์
มหันตวรเดโชไชยมโหฬารคุณอดุลเดช สรรพเทเวศรา-
นุรักษ์ บวรจุลจักรพรรดิราชสังกาศ อภโตสุชาตสังสุทธ-

เคราหะณิ จักรกริยรมนารถอิศรราชรามวรังกูร ยรมมกุฎ-
นเรนทรสูรย์โสทรานุชาธิยดินทร์ เสนางคนิกรินทรยวรา-
ธิเบศร พลพยุหเนตรนเรศรมหิทธิวรนายก สยามาทิโลกย
ดิลกมหาบุรุษรัตน์ ไพบูลยพิพัฒสรรพศิลปาคม สุนทโรดม
กิจโกศล สัปตปดลเสวตรฉัตร สิริรัตโนปลักษณมหาบวร
ราชาภิเศกาภิศิต สรรพทศทิศวิชิตไชย อุดมมไหสวริยมหา
สวามินทร์ สเมกธรณินทรานุราช ยวรนารถชาติอาชาว-
ไศรยศริรัตนไตรยสรณารักษ์ อุกฤษฐศักดิสกลรัษฎาธิเบนทร์
ปวเรนทรธรรมิกราชยพิตร พระบรมเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จ
ถวัลยราชพระบวรราชวัง เขตรกรุงเทพมหานครอ มรรัตน-
โกสินทร์มหินทรายุทธยามหาดิลกภพนพรัตนราชธานีบุรีรม
อุดมราชนิเวศน์มหาสถานเชิญเทพย้าวทั้งหลายประชุม
ช่วยอภิบาลถวายพระพรอำนวยไชยให้เจริญพระราชสิริสวัสดิ
วัฒนา จงไพบูลย์ด้วยพระเดชาไชเยศ ยศปรากฏทั้งสอง
กระษัตริย์ สรรพอมิตรในทศทิศ พึงถึงกาลวิบัติแพ้พ่าย
พินาศ อีกทั้งทุกขภยันตรายโรคาพยาธิจงอันตรธาน ให้
ยินยิ่งพระชนมานทีฆายุมสสมบูรณ์ เสวยพระศุขในมไหสูรย์

สิริสมบัติ นิพัทธโภคาสถาวร บริบูรณ์ด้วยจตุรงคพรเปน
นิพัทธกาล โดยนัยปกาสิตสาร อันอาตมพรรณามา ฉนี้ ฯ

ประกาศเทวดาบรมราชาภิเศก
รัชกาลที่ ๕

◎ สรัชชัง สเสนัง สพันธุ์ นรินทัง ปริตตานุภาโว สทา
รักขตุติ ผริตวาน เมตตัง สเจตสา ภทันตา อวิกขิตต-
จิตตา ปริตตัง ภณันตุ ฯ

◎ ภทันตา ข้าแต่พระผู้เปนเจ้าทั้งหลาย นิมนต์พระ
ผู้เปนเจ้าจงสำรวมจิตรอย่าให้ฟุ้งซ่าน จงกอบด้วยเมตตาจิตร
แผ่เมตตาพรหมวิหารไปในราชสกุล แล้วจึ่งสำแดงซึ่งปริต
ด้วยอธิษฐานจิตรว่า ปริตตานุภาโว อันว่าอานุภาพปริตน์
จงคุ้มครองป้องกันรักษา สมเดจบรมกระษัตริย์ กับทั้งไอสุริย
ราชสมบัติแลพระบรมราชวงษานุวงษ์ เสนาพฤฒามาตย์
ให้ปราศจากสรรพภยันตรายเจริญศุขสิริสวัสดิ์ เปนนิพัทธ-
กาลนิรันดรเทอญ ฯ

◎ สมันตา จักกวาเฬสุ อัตราคัจฉันตุ เทวตา
สัทธัมมัง มนิราชัสส สุณันตุ สัคคโมกขทัง ฯ

จันทบุรี

◎ สัค์เค กาเม จ รูเป ครีสิขรตเฺฎ จันฺตลิกเข วิมาเน
ทิเป รัฏเฐ จ คาเม ตรุวนคหเน เคหวัตถุมฺหิ
เขตเต
ภุมฺมา จายันฺตุ เทวา ชลถลวิสเม ยักขคันธัพพ
นาคา
ติฏฐันฺตา สันฺติเก ยํ มุนิวรวจนํ สาธโว เม
สุณันฺตุ ฯ

อิมฺมสวนกาโล อยมัภทันฺตา
อิมฺมสวนกาโล อยมัภทันฺตา
อิมฺมสวนกาโล อยมัภทันฺตา ฯ

◎ โภนฺโตเทวสังฆา ดูกรหมู่เทพยอมรนิกรแลยักข
กุมภัณฑ์คันธัพพทานพนาค มีอาทิ คือท้าวธตรฐราชแล
ท้าววิรุฬหก แลท้าววิรูปักษ์ แลท้าวกุเวรราช กับทั้งสมเด็จ
ท้าววัชรินทรเทพโกสีย์ ผู้มีมหิทธิอำนาจ อันมีทิพโสตทิพ-
จักษุอันประเสริฐ ซึ่งบังเกิดประดิษฐานอยู่ในทิพยพิมานมาศ
แลเทพยภูมพฤกษอากาศ ฉกามาวจรโสพัศพรหมพิภพ อิก
องค์มหิศรวิษณุพเคราะห์เทพยดาทวาทศราษีสถิตย์ กับทั้ง
เทพยสัตตาพิศนักษัตรดารา แลเทพยท้าวอันอภิบาลบำรุงรักษา

พระมหานครบวรราชวัง พระที่นั่งเสวตรบวรฉัตรมณฑิร รัตนปราสาท จงมาสโมสรสันนิบาต ในราชนิเวศน์มหาสถาน สมาทานบ่ญจางคิกศีลสดับรับรศพระสัทธรรมพุทโธวาทสัมโมทนียกถา แล้วจงปรีดารับราชพลีทั้งสองประการ คืออามิศพลีกับธรรมพลี ที่ทรงตกแต่งเครื่องมโหฬารสักการพิธี มีต้นว่าธูปเทียนสุคนธบุบผาอันทรงบูชาพระรัตนไตรยในการพระบรมราชาภิเศก ทรงพระราชทิศแผ่ผลพระราชกุศลไปนั้น อีกอเนกสังสรรพบูชาสักการอุฬาร อันมีในพระมหาวิหารนานาพุทธสังฆาวาศมีพระศรีรัตนสาศดารามเปนต้น กับทั้งพระราชอานิสงส์ผลที่ทรงถวายจตุปัจจัยมหาทาน บริขารวิธีมีไตรจีวรเปนอาทิ แก่พระสงฆ์ แลทรงพระราชทานประณีตโภชนาหาร เลี้ยงราชบรรพสัญย์ทั้งหลาย ในมหาราชาภิเศกสมาคมนี้ เทพยเจ้าทั้งปวงจงสโมสรเปรมปรีดิ์ปราโมทย์รับอนุโมทนา ในทานมัยบุญกิริยากุศลสุจริต แล้วจงมีกมลจิตรพิจารณาในพระอนิจจาทิไตรลักษณญาณ ด้วยสมเด็จพระบรมนราธิบาลอันเปนปฐมกระษัตริย์ทรงสถาปนากรุงเทพมหานคร อมรรัตนโกสินทร์มหินทรายุทธยาน ได้เสวยสวรรยาธิบัติถวัลยราช สิบศรีสุริยสันตติวงษ์ ถึง

สพระองค์แล้วล่วงมา ก็ได้พานต้องบำจบันพยาธิทุกข์ไภย
พยาธิ์ เปนต้นว่าบ่กขิณฑิกโรคาพาธอันมีแก่หมู่มนุษย์ทั้ง
หลายแลนานาอเนกพิบัติอุบัทวภยันตรายทั้งปวง ล่วงพระชนม
ชีพโดยอายุไขยทิวงคต ควรแก่กำหนดโดยปรกติธรรมดา
จะได้ถึงแก่อกาลมรณภาพ ด้วยเหตุอันใดอันหนึ่งนั้นหามิได้
ก็เหนแท้ว่าด้วยอานุภาพแห่งเทพยไทท้าวปวงช่วยอภิบาล
บรักษ์ ทั้งหมู่อริราชปรปักษ์ก็มิได้มาย่ำยี กระทั่งถึงพระ
ราชธานีอันเปนอุดมสถาน กาลบัดนั้นสมณพราหมณาจารย์แล
พระราชวงษาคณาภิมุขมาตย์มนตรีมิได้โมทนาจิตร มิได้คิด
เภทนาการอันร้าวรานจากกัน กอบด้วยสโมสรสมานฉันท์ชน
ชมประชุมเชิญเสด็จ สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอเจ้าฟ้าจุฬาลงกรณ์
กรมขุนพินิตประชานารถ เปนเอกอรรคอดุลยขัตติยสุขมาล
บดินทร์ อสัมภินอภิโตสุชาต ขึ้นเสวยมไหสุริยราชสมบัติ
ดำรงเสวตรบรมราชาฉัตรผลัดแผ่นดินใหม่ จะได้ถวาย
พระนามกรประกาศ พระยาทสมเด็จพระปรมินทรมหาจุฬา-
ลงกรณ์ บดินทรเทพยมหามงกุฎ บุรุษรัตนราชรวิวงษ์
วรุตมพงษบริพัตร วรขัตติยราชนิกโรดม จาตุรันตบรมมหา
จักรพรรดิราชสังกาศ อภิโตสุชาตสังสุทธเคราะหณ จักรกรี

ยรมนารถ มหามงกุฎราชรามวรางกูร สุจริตมูลสุสาธิต-
อุกฤษฐวิบูลย์ บุรพาดูลยกฤษฎาภินิหาร สุภาธิการรังสฤษดิ
ธัญลักษณวิจิตรโสภาคยสรรพางค์ มหาชโนตมางคประณต
บาทยงกชยุคล ประสิทธิสรรพศุภผลอดมยรมสุขมาลย์ ทิพย
เทพาวตารไพศาลเกียรติคุณอดุลยพิเศษ สรรพเทเวศรา-
นุรักษ์ วิสิฐศักดิสมญาพินิตประชานารถ เปรมกมลขัตย-
ราชประยูรมูลมุขมาตยาภิรมย์ อัคมกฤษฎาภินิหารบริบูรณ์
คุณสารสยามาทินครวรุตเมกราชดิลก มหาปริวารนายก-
อนันต์ มหันตวรฤทธิเดช สรรพวิเศษสิรินธร มหาชนนิกร
สโมสรสมมต ประสิทธิวรยศมโหดมบรมราชสมบัติ
นพปดลเสวตรฉัตราดิฉัตร สิริรัตโนปลักษณมหาบรมราชา
ภิเศกาภิสิต สรรพทศทิศวิชิตไชย สกลมไหสวริยมหาสวา-
มินทร์ มเหศวรมหินทรมหารามาธิราช วโรดมบรมนารถ
ชาติอาชาวไศรย พุทธาทิไตรรัตนสรณารักษ์ อดุลยศักดิ
อรรคนเรศราธิบดี เมตตากรุณาสีตลหฤไทย อโนปไมย
ยุญการ สกลไพศาลมหารัษฎาธิบดินทร์ ปรมินทรมหาราชา
ธิราช บรมนารถบพิตร พระบุพโจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จ

ถวัลยราชพระมหาราชวัง กรุงเทพมหานคร อมรรัตน-
โกสินทร์ มหินทรายุทธยา มหาดิลกภพ นพรัตนราชธานี
บุรีรมย์ อุดมราชนิเวศน์มหาสถาน ฯ เทพยเจ้าทั้งหลาย
จงพร้อมกันบริบาลถวายพระพรอำนวยไชย ให้เจริญพระ-
ราชสิริสวัสดิวัฒนา จงไพบูลย์พระราชกฤษฎาดิเรกยศ
ปรากฏแผ่ไพศาลไปในนานาประเทศ ทุกขอบเขตรขัณฑ-
สีมารอาพระเดช ปราศจากสรรพไภยเภทพยาธิทุกข์ จงเสวย
ไอสริยศุขทีฆายุสมสมบูรณ์ภูลพิพัฒน์โยคนฤโศกนิรันตราย
กับทั้งพระบรมราชวงษาเสนามาตย์ราชบรรพสัย์ทั้งหลาย
แลสมณพราหมณาประชากร ในกรุงเทพมหานครอมรรัตน-
โกสินทร์ มหินทรายุทธยา ฯ ทั่วทุกคามนิคมชนบทสีมา
ประเทศราชธานี บุรีรอบขอบขัณฑ์ปัจจันตนครา บรรดาเปน
เมืองขึ้นเมืองออกแก่พระมหานครนี้ ทั้งเมืองเอกโทตรีจัตวา
ปากใต้ฝ่ายเหนือทั้งปวง ทั่วขอบเขตรประเทศรัฐสีมา ขอ
อานุภาพเทพยมเหศรศักดิ์ทั้งหลาย แลเทพยอันบริบาลรักษา
พระมหานครราชธานีนี้ มีต้นว่าพระกาลไชยศรี แลพระเสอ-
เมืองทรงเมืองเทพยเทพารักษ์หลักพระนคร จงบันดาลให้
บันดานรราชดัสกรทั้งหลาย ฝ่ายสัมมาทิฏฐิแลมิจฉาทิฏฐิ

ในนานาประเทศที่มิเดชอำนาจ เร่งครั่นคร้ามขามขยาดยำ
เยงเกรงพระราชกฤษฎาธิการ ให้สยดสยอนหย่อนกำลังหาญ
ระทดท้อต่อบุญญานุภาพบารมี อย่าได้ก่อกิจอมิตรไพรีมารัน
ทำประทุษฐร้าย จงบันดาลให้พระยรมวงษาเสนามาตย์พิริย
โยธาทั้งหลาย ที่มิจิตรย่อท้อต่อณรงค์ให้มีมนัสทรนงองอาจ
สุรภาพเหี้ยมหาญในการยุทธสงคราม มิได้เข็ดขามคิดย่อ
ท้อต่อข้าอมิตรไภย อาจสามารถจะปราบปรปักษ์ประไลย
ลาญ ชีพิตรพินาศให้ปราไชยประลาศคืนนครตน ยังหมู่
นิกรประชาชนให้พันข้านิกอำนาจ อิกอมนุษยภยันตราย
จงบำราศสรรพอุปัทวโรคาทุกขาดูร ให้รำงับดับสูญเสื่อมสัน
ทุกประการ มิกมลเบิกบานปรีดาเปรมเกษมศุข ทั่วทุกอเนก
มนุษย์นิกรประชาคณาสัตวจตุบททวิบาท จงสมบูรณ์ภูลสวัสดี
บำราศพิบัติวัฒนาทั้งวัสโสทกธาราให้ตกต้องตามฤดูกาล
เปนอุปการะแก่สรรพธัญญาหารแลพืชผลพฤกษาลดาชาติ
ให้บริบูรณ์ทั่วประเทศราฐภาราคามนิคมชนบท กำหนดใน
บริเวณจังหวัดพระราชอาณาประวิตมณฑล สกลเขตรขัณฑ์
ข้าจันตพิไสยสิมา โดยไนยประกาศอันอาตมพรรณนา
มาฉนี้ ฯ

๏ ในรัชกาลที่ ๕ มีพระราชพิธีบรมราชาภิเศก สองหน คือเมื่อแรกเสดจผ่านพิภพในปีมโรง พ.ศ. ๒๔๑๑ หนหนึ่ง เมื่อลาผนวชแล้ว ในปีมะเมีย พ.ศ. ๒๔๑๖ อีกหนหนึ่ง ประกาศที่ได้สำเนามาฉบับนี้ เห็นจะเป็นคราวแรกเพราะพระนามแห่งหนึ่งเป็น อุดมกฤษฎาภินหาร ซึ่งภายหลังแก้เป็นอุดมเดชาธิการ แต่พระนามสุดท้ายเป็น พระจุฬจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวนั้น เป็นพระนามที่ใช้เมื่อบรมราชาภิเศกตอนหลังเป็นเดิมมา ตอนก่อนขึ้นไป ใช้ว่าพระจุฬาลงกรณ์เกล้าเจ้าอยู่หัว เห็นจะคัดผิดเพราะเคยมือ ส่วนประกาศในปีมะเมีย พ.ศ. ๒๔๑๖ น่าจะมีใหม่อีกต่างหาก แต่ไม่พบฉบับสิ่งไม่ได้ความ หรือจะใช้อย่างเดียวกันก็ได้ เพราะถือว่าทรงผนวชเป็นการทรงละราชสมบัติแล้วตั้งต้นใหม่ แต่การที่ว่านี้ไม่แน่ สงไสยว่าจะมีอีกฉบับหนึ่ง แต่สูญเสียแล้ว ติดไปกับท่านผู้ประกาศ ส่วนฉบับนี้เกิดติดตามกันขึ้นเมื่องานรัชฎาภิเศก เพื่อเป็นสำเนาเทียบเคียงเรียงประกาศใหม่ จึงสิ้นได้มาจากที่แห่งเดียวกันกับประกาศรัชฎาภิเศก ฯ

ประกาศสังเวย

พระเจ้าแผ่นดินกรุงเก่า

ของเก่าจะมีมาแต่รัชกาลไหน แลผู้ใดแต่งไม่ทราบ

◎ สรวมชีพข้าพระพุทธเจ้า ขอถวายบังคม สมเด็จบรมกระษัตราธิราชเจ้า ผู้ผ่านแผ่นดินกรุงเก่าทุกๆพระองค์มา ตั้งแต่สมเด็จพระรามาธิบดี สมเด็จพระพันปรัยาพระราเมศวร พระนเรศวรเปนเจ้า พระบรมเอกาทศรถพระนารายน์ สมเด็จพระบรมโกษฐ์ที่นั่งสุริยามรินท์ บรมราชกระษัตรย์ทั้งสิ้นเปนลำดับที่ล่วงลับไปแล้วทุกๆพระองค์มา บัดนี้สมเด็จพระบรมกระษัตราธิราช ผู้ผ่านพิภพกรุงเทพทวาราวดี มีพระราชหฤไทยนับถือขอบพระไทยที่ได้ทรงทำนุบำรุงรักษาบ้านเมืองมาจนทุกวันนี้ จึงมีพระราชโองการโปรดเกล้าโปรดกระหม่อม ให้พณหัวเจ้าท่านเสนาบดี คุมเอาขายศรีเครื่องราชบรรณาการ ต้นไม้ทองเงินธูปเทียนเงินทองภูกลิ่น เครื่องกระยาสังเวยสิ่งของโคมธงทั้งปวง พร้อมด้วยแตรสังข์ดุริยดนตรีเครื่องเล่นร้องรำมาคำนับบูชาสมโภชพระเจ้าแผ่นดินแต่บุราณราช ตามขัต-

ยานวัตราชบ่ระเพณี ขอให้ทำนุบำรุงรักษานำมาซึ่งความศุข
แลสิ่งของซึ่งเปนสวัสดิมงคลในจาตุทิศทั้งสิ้นจงบังเกิดมีแด่
สมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัว ตามต้องพระราชประสงค์ของทุก
ประการ ให้มีความศุขจำเริญพระชนมายุยืนนานไปในศรีราชสมบัติ ทั้งพระบรมวงษานุวงษ์กระษัตรีย์ฝ่ายน่าฝ่ายในเสนาบดีข้าทูลลอองธุลพระบาท เจ้าเมืองกรมการผู้ใหญ่ผู้น้อย สมณพราหมณาจารย์ไพร่ฟ้าประชากรราษฎรทั้งปวงให้อยู่เย็นเปนศุขทั้งเมืองหลวง ทั่วไปในพระราชอาณาเขตรทั้งช้างม้าโคกระบือเปนที่ทำไร่นา ขอให้น้ำท่าน้ำฝนต้นเข้าบริบูรณ์ของทุกปีไป ขอให้กำจัดเสียซึ่งวิบัติไภยต่าง ๆ มีต้นว่าประจามิตรข้าศึก แต่หมายนึกก็ให้พินาศฉิบหาย อย่าได้มากล้ำกลายกระทำย่ำยี ที่สุดพระราชอาณาเขตรขอยขัณฑสีมา จนแต่ปลายเขตรปลายแดนได้เปนอันขาด ขอเชิญมารับเครื่องราชบรรณาการสังเวยสมโภชบูชาของทั่ว ๆ ทุกพระองค์ แล้วจงจำเริญศุขไปในเทวสถานนั้นเถิด ฯ

ประกาศเทพยดา
แลพระเจ้าแผ่นดินกรุงเก่ามารับพลีกรรม
เห็นจะเปนพระราชนิพนธ์ รัชกาลที่ ๔

◎ ข้าพระพุทธเจ้า ผู้ได้รับพระบรมราชโองการมารพระบัณฑูรสุรสิงหนาท ขอประกาศกระทำการบวงสรวงด้วยเครื่องราชพลีกรรมอันวิเศษ แด่เทพยดา ซึ่งสถิตย์ในภูมประเทศทุกถิ่นฐานในพระมหานครศรีอยุทธยาโบราณราชธาน คือพระเสื้อเมืองทรงเมืองหลักเมือง พระกาลไชยศรีผู้มีอำนาจ เทวราชดำรงฤทธิสิทธิศักดิ์ แลเทพยดาอันบริรักษ์พระมหาปราสาทราชมณเฑียร มหาเสวตรฉัตรรัตนเรือนหลวง ทวยเทพยทั้งปวงซึ่งรักษาภัณฑาคารสถานทุกตำแหน่งในพระราชนิเวศน์โบราณ แลพระเดชพระคุณพระเจ้าแผ่นดิน ผู้ฐาปนาการพระมหานครศรีอยุทธยา ตั้งแต่พระเจ้าอู่ทอง ซึ่งทรงพระนามว่าสมเด็จพระเจ้ารามาธิบดีภายหลังมีพระนามปรากฏว่าพระเชฐบิดร เปนเจ้าพระนครปฐมในพระบรมราชมหาเสวตรฉัตร ได้ครอบครองศิริราชสมบัติรักษาพระวงษานุวงษ์อาณาประชาราษฎรมาในพระมหานคร

ศรีอยุทธยาน้ ได้ส่งสยพระพรรษาเสด็จสวรรคตล่วงไป สมเด็จ
พระบรมราชาธิราชเสวยไอศวริยาธิบดี ถัดมาพระเจ้าทอง-
จันท์ แลพระเจ้าราเมศวรได้เสวยสมบัติสยพระวงษ์ อีกองค์
สมเด็จพระเจ้ารามบรมนารถนรินทร์ พระเจ้านครินทร์
พระเจ้าสามพระยา ตลอดลงมาถึงสมเด็จพระเจ้าบรมไตร
โลกนารถ สมเด็จพระเจ้าอินทราชา แลพระเจ้ารามาธิบดี
ถวัลยราชสมบัติสยพระราชวงษ์ องค์สมเด็จพระเจ้าบรมรา-
เมศวรบรมนารถ พระเจ้ารัษฎาธิราชภูมิบาล พระเจ้าไชย
ราชาธิราชผู้ครองพระนครโบราณอยุทธยา พระเจ้ายอดฟ้า
ผู้ผ่านราชสมบัติ แลพระเทียนราชาที่ได้ทรงพระนามว่า
พระเจ้ามหาจักรพรรดิ กอบด้วยมงคลเสวตรกุญชรรัตน์
ราชยานพลายพังถึงเจ็ดช้าง เป็นพาหนนารถพระเจ้ามหินท-
ราชาธิราช ครอบครองสมบัติถวัลยราชธานี แลสมเด็จ
พระมหาธรรมราชาธิบดีเป็นขันสยามประเทศ สมเด็จพระเจ้า
นเรศวรเรืองฉรงค์ผู้ทรงยศ พระเอกาทศรถผ่านสมบัติ
พระเจ้าศรีเสาวภาคยสวัสดีเสวยรมย์ สนเชอสายสยพระวงษ์
พระเจ้าอู่ทองปฐมราชาธิราช ได้ครอบครองศิริราชสมบัติ
ครบยสบัดสบสะกลวงษ์ดำรงศิริราชมไหศวริยาธิบดี

พระศรีศิลพิมลธรรมขนเสวยราชสมบัติผลัดพระวงษ์ใหม่ ได้ทรงพระนามสมเด็จพระเจ้าไตรโลกนารถผู้ทรงธรรม์ ถัดลงมานั้นพระเจ้าเชษฐาธิราชเปนกำหนด พระเจ้าอาทิตยวงษ์ทรงยศตรณราช สันวงษ์พระเจ้าทรงธรรม์ขรมนารถ สามพระองค์ผู้ดำรงราไชศวริยบรมเสวตรฉัตร สมเด็จพระรามาธิเบศซึ่งมีปราสาททองได้ครองสมบัติ จึงทรงพระนามว่าพระเจ้าปราสาททองสืบพระวงษ์มา แล้วพระเจ้ามหาวิไชยได้เสวยไอศวริยาธิบดี พระเจ้าศรีสุธรรมราชาธิบดินทร์ พระเจ้านารายน์ราชนรินทร์มหาบุรุษรัตน์ จึงพระเพทราชาเข้ามาปฏิพัทธ์รักษาราชสมบัติแทรกพระวงษ์ ต่อมาเรียกว่าพระเจ้าธาดาราชนรินทร์ พระเจ้าสุริเยนทราธิบดินทร์ราชบุตร สมเด็จพระนารายน์ ได้ดำรงราชสมบัติกรุงพระนครศรีอยุทธยาลำดับพระเจ้าแผ่นดินสืบมา คือพระเจ้าภูมินทราชาธิราชสืบสันตติวงษ์ แล้วพระเจ้าอยู่หัวบรมราชามหาธรรมิกภูมิได้ดำรงราชธานีไพร่พ้าข้าแผ่นดิน ก็มีแต่ความสรรเสริญทั่วพระราชอาณาจักรขอบขัณฑสีมา แล้วพระเจ้าอุทุมพรราชาครอบครองสมบัติได้ ๑๐ วัน ออกทรงผนวชถวายราชสมบัติ พระเจ้าบรมเอกทัศราชาธิบดินทร์ ครบ

เก้าพระองค์วงษ์พระเจ้าปราสาททองลงมา กสันพระชันษา
ชตาเมือง พระเจ้าแผ่นดินนับที่ได้เสวยสมบัติ เนืองใน
พระมหานครศรีอยุทธยาโยราณราชธานีนพอครบสามสิบสาม
พระองค์ นับแต่สร้างพระมหานครศรีอยุทธยามาตาม
ประสงค์ได้ ๔๑๗ พรรษามิได้ขาด ทั้งเจ้าตากสินผู้มี
อำนาจซึ่งได้ช่วยรวบรวมอาณาประชาราษฎร สมณพราหม
ณาจารย์ ได้ต้านทานข้าศึกพม่า ทำนุบำรุงพระพุทธ
สาสนาให้เปนทางกุศล ครอบครองเมืองธนบุรี กมพระเดช
พระคุณกับชนทั้งหลายมา จนถึงบุญไกษย จึงสมเด็จพระบรม
ไอยกาธิราชในพระบรมราชวงษ์ประจุบันอันนี้ ปรากฏพระนาม
ว่า พระบาทสมเด็จพระมหาจักรกรีฯรมนารถ ปฐมพงษา-
ธิราชรามาธิบดินทร์ ซึ่งเปนปฐมอุดมมหาบุรุษรัตนเสด็จ
เถลิงถวัลยราชสมบัติปราบดาภิเศก ทรงสร้างกรุงเทพ
พระมหานคร อมรรัตนโกสินทร์มหินทรายุทธยา มหาดิลก
ภพ นพรัตนราชธานีบุรีรมย์ อุดมราชนิเวศน์มหาสถาน
เปนปฐมวงษ์มา แล้วพระบรมชนกนารถ ทรงพระนาม
ว่าพระบาทสมเด็จพระมเหศวรสุนทร ไตรเสวตรคชาติศร
มหาสวามินทร์ สัยศิริราชมไหศวริยาธิบัติต่อพระวงษ์มา

ท้ายสมเด็จพระบรมเชษฐาธิราช ทรงพระนามว่า พระมหาเจษฎาธิบดินทร์ สยามินทรวโรดมบรมธรรมิกราช มาขัดน้ำพระยาทสมเด็จพระปรเมนทรมหามกุฎ สุทธสมมุติเทพยพงษ์วงษาดิศวรกระษัตริย์วรขัตติย ราชนิกโรดม จาตุรันตบรมมหาจักรพรรดิราชสังกาศ บรมธรรมิกมหาราชาธิราชบรมนารถบพิตร พระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว อันเสด็จเถลิงถวัลยราชสมบัติณกรุงเทพมหานคร อมรรัตนโกสินทร์ มหินทรายุทธยาบรมราชธานีบุรีรมย์ อุดมราชนิเวศน์มหาสถาน เสด็จพระราชดำเนิรขึ้นมาโดยขบวรพยุหยาตราทางชลมารค พร้อมด้วยราชบริพาร คือพระราชวงษานุวงษ์ แลข้าทูลลอองธุลีพระบาททั้งฝ่ายน่าฝ่ายใน เสด็จประทับแรมราตรีณที่พระพลากรที่ประทับ จึงได้ทรงพระราชดำริห์ให้สฐาปนาสร้างปราสาทขึ้นใหม่ ในที่สรรเพ็ชญ์ปราสาท ซึ่งเปนพระที่นั่งของพระเจ้าแผ่นดิน ครั้งกรุงพระมหานครศรีอยุทธยาครอบครองมาจนแตกทำลายนั้น จะให้คืนคงเปนพระที่นั่งขึ้นแล้ว จะได้เปนที่จาฤกพระนามพระเจ้าแผ่นดินทั้งปวง ซึ่งได้ครอบครองกรุงพระมหานครศรีอยุทธยาแต่ก่อนไว้ เปน

การสนองพระเดชพระคุณให้เป็นพระเกียรติยศพระเจ้าแผ่นดินทุกๆ พระองค์ แลจะได้ทรงสร้างวังจันทรเกษมขึ้นไว้เป็นที่เสด็จประทับแรม แลจะให้ปรากฏอยู่สืบกาลนาน แลจะได้ทรงปฏิสังขรณ์พระอารามในจังหวัดกรุงพระมหานครศรีอยุทธยาโบราณราชธานี แล้วจะได้ทรงบำเพ็ญทานอุทิศส่วนพระราชกุศล แลให้จัดเครื่องกระยาพลีกรรมบวงสรวงสังเวยถวายพระเจ้าแผ่นดินทั้งปวง ซึ่งได้ครอบครองศิริราชสมบัติในสยามประเทศแต่กาลก่อนทุกพระองค์ เพราะเป็นต้นเหตุปฐมบรมราชวงษ์ ได้ทรงสร้างแลดำรงกรุงพระมหานครศรีอยุทธยาบรมราชธานี มีพระเดชพระคุณมาต่างๆ คือได้แผ่พระราชอาณาเขตรสยามประเทศนี้ไว้ ให้คนทั้งหลายได้พึ่งร่มเย็นเป็นสุขสืบมาช้านาน ทั้งสมณพราหมณาจารย์ อาณาประชาราษฎรได้สืบสร้างศีลทานการกุศล ทำมาหากินสืบบุตรหลานมาจนตราบเท่าทุกวันนี้แล

ตั้งพระราชกฤษฎีกาแลอัยการทั้งปวง เป็นอย่างธรรมเนียมอันดีมีไว้ต่างๆ สำหรับพระมหานคร ที่เป็นคุณแก่แผ่นดินสืบมา เป็นต้นว่าลงพระราชอาญาแก่คนที่ทำผิด ล่วงเกินพระราชกำหนดบทพระอัยการ พระราชกฤษฎีกา พระราช-

ขัญญัติ ให้ลงพระราชอาญาผู้ทำผิดเปนเสี้ยนหนามในแผ่นดินคนหนึ่งสองคน อาณาประชาราษฎรทั้งปวงก็เกรงพระเดชพระคุณบุญบารมี พลอยเข็ดหลาย บ้านเมืองก็ราบคาบเยาว์จากโจรผู้ร้าย แลพูนบำเหน็จคนทั้งหลายที่มีความซื่อสัตย์ต่อราชการก็ได้เอาเปนเยี่ยงอย่างครูอาจารย์ตราบเท่ากาลทุกวันนี้ เพราะฉนั้น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงรฦกถึงบุพการีคุณูปการเหตุ จึงได้ให้ทรงเริ่มการที่จะทรงบำเพญพระราชกุศล ให้นิมนต์พระภิกษุสงฆ์มาเจริญพระปริตพุทธมนต์ในเพลาวันนี้ เพื่อเปนสวัสดิมงคลแก่พระเจ้าแผ่นดินก่อน ๆ ทุกพระองค์ ขออำนาจเทพยดาทุกตำบล ที่ได้ประกาศแล้วในข้างต้น แลเดชานุภาพพระเจ้าแผ่นดินโบราณราช ที่ได้ดำรงสถิตย์ในพระมหาเสวตรฉัตรทั้งปวงที่ล่วงลับไปแล้ว นั้นจงช่วยป้องกันสรรพศัตรูไภยันตรายอย่าให้ใกล้กลาย คิดประทุษร้ายในพระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหามกุฎพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว แลพระยรมวงษานุวงษ์อิกวรอรรคอนงค์แลพระสนมบำเรอยรมนารถ ทั้งข้าทูลลอองธุลพระบาทราชบริพาร อนึ่งขอจงพระเจ้า

แผ่นดินโบราณราชทั้งปวงที่สวรรคาไลยล่วงไปแล้ว แล
อุบัติในทิพยนิกายใด ๆ ก็ดี ทั้งเทพยเจ้าซึ่งสิงสถิตย์ในโบราณ
ราชสถานจังหวัดอันนี้ก็ดี จงมีพระไทยผ่องใสโสมนัศรับ
ซึ่งเครื่องสการบวงสรวง แลส่วนพระราชกุศลที่ทรงพระ
ราชอุทิศกัลปนาผล จงพร้อมใจกันถวายไชยมงคลแด่พระบาท
สมเด็จพระปรเมนทรมหามกุฎ พระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว
ให้ทรงเจริญพระชนมายุดำรงในศิริราชสมบัติ ครอบครอง
สยามราชอาณาจักรพรักพร้อมด้วยพระบรมวงษานุวงษ์ แล
เสนาพฤฒามาตย์ราชบริษัท ให้บริบูรณ์ด้วยสุวรรณรัตนวัด-
ถาภรณ์ บวรราชบรรณาการ จงมาสู่พระบรมเดชาภินิหาร
แต่ทิศานุทิศ ให้มั่งคั่งไปด้วยชนนิกรประชาพานิช ไปมา
ค้าขายแต่นา ๆ ประเทศอย่ารู้ขาด อนึ่งวัสวลาหกเทวราชจง
ยังวัสโสทกให้ตกต้องตามฤดูกาล บริบูรณ์ด้วยธัญญาหาร
สรรพพืชผลสยสกลนิคมชนบท ขอจงพระเกียรติยศปรากฏ
ไปในทิศานุทิศสรรพมิตรทั่วนานาประเทศ ชาติใดน้ำใจ
พาลคิดการหาเหตุจะกระทำย่ำยีบ้านเมือง เขตร แดน สยาม
ประเทศนี้ ขอพระยารมิพระเจ้าแผ่นดินทั้งปวง ช่วยปก-

ครองป้องกันซึ่งอันตราย ทั้งทวยเทพยเจ้าทั้งปลายซึ่งเคย
บริรักษ์พระมหานคร จงช่วยกำจัดหมู่ดัศกรให้อันตรธาน
ถ้าคนนอกประเทศที่ทำปากหวานแต่ใจคิดการจะเหยียบย่ำ
ข่มขี่พาโลโสคลุมคุมโทษ ทำให้ร่อยหรอประการใดๆ ก็ดี ขอ
ให้ความประสงค์ของพวกคนที่เป็นศัตรูในใจในที่นั้นๆ กลับ
ไปเป็นโทษแก่พวกนั้นเองอย่าให้สมประสงค์ ขอให้พระบารมี
ในพระเจ้าแผ่นดิน ในสยามประเทศนี้ดำรงคงเป็นเจ้าเป็น
ใหญ่ในสยามประเทศ ขอสรรพเทเวศรผู้ดำรงฤทธิสิทธิศักดิ์
จงช่วยบริรักษ์พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหามกุฎ พระ-
จอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ให้ทรงพระเจริญศิริสวัสดิพิพัฒมงคล
พระชนมายุวรรณศุขพละสันกาลทุกเมื่อ เทอญ ฯ

ประกาศสังเวยเทวดากรุงเก่า
รัชกาลที่ ๕

แก้ไขอนุโลมตามประกาศรัชกาลที่ ๔ ใครเรียงไม่ทราบน่าจะเป็นพระศรีสุนทรโวหาร (พัก)

◎ ข้าพระพุทธเจ้า ผู้ได้รับพระบรมราชโองการ มารพระบัณฑูรสุรสิงหนาท ขอประกาศกระทำการบวงสรวง ด้วยเครื่องราชพลีกรรมอันวิเศษแด่เทพยดา ซึ่งสถิตย์ในภูมิประเทศทุกถิ่นสถานในพระมหานครศรีอยุทธยาโบราณราชธานี คือพระเสื้อเมืองพระทรงเมืองพระหลักเมืองพระกาลไชยศรีผู้มีอำนาจ เทวราชฤทธิสิทธิศักดิ์ แลเทพยดาอันบรรดาษฐิตพระมหาปราสาทราชมณเฑียร มหาเสวตรฉัตรรัตนเรือนหลวงทวยเทพทั้งปวงซึ่งรักษาภัณฑาคารสถานทุกตำแหน่งในพระราชนิเวศน์โบราณ แลพระเดชพระคุณพระเจ้าแผ่นดินผู้ฐาปนาการพระมหานครศรีอยุทธยา ตั้งแต่พระเจ้าอู่ทองซึ่งทรงพระนามว่าสมเด็จพระเจ้ารามาธิบดี ภายหลังมีพระนามปรากฏว่าพระเจ้าเชษฐาธิราช เป็นเจ้าพระนครปฐมในพระบรมราชมหาเสวตรฉัตร ได้ครอบครองศิริรัตนราช

สมบัติรักษาพระวงษานุวงษ์อาณาประชาราษฎรมาในพระมหา-
นครศรีอยุทธยานี้ ได้ยี่สิบพรรษาเศศสวรรคตล่วงไป สมเด็จ
พระบรมราชาธิราชเสวยไอสวริยาธิบดี ถัดมาพระเจ้าทอง-
จันท์ แลพระเจ้าราเมศวรได้เสวยสมบัติสืบพระวงษ์ อีก
องค์สมเด็จพระเจ้ารามยรมนารถนรินทร์ พระเจ้านครินทร์
พระเจ้าสามพระยา ตลอดลงมาถึงสมเด็จพระเจ้าบรมไตร-
โลกนายก สมเด็จพระเจ้าอินทราชาแลพระรามาธิบดีถวัลย-
ราชสมบัติสืบพระราชวงษ์ องค์สมเด็จพระเจ้าบรมราชา
มหาพุทธางกูรราเมศวรยรมนารถ พระเจ้ารัษฎาธิราชภูมิ-
บาล พระเจ้าไชยราชาธิราชผู้ครองพระนครโบราณอยุทธยา
พระเจ้ายอดฟ้าผู้ผ่านราชสมบัติ แลพระเทียนราชาที่ได้ทรง
พระนามว่าพระเจ้ามหาจักรพรรดิ กอปด้วยมงคลเสวตร
กุญชรรัตน์ราชยานพลายพังถึงเศิดช้าง เปนพาหนนารถ
พระเจ้ามหินทราธิราชวโรรสครอบครองสมบัติถวัลยราชธานี
แลสมเด็จพระเจ้ามหาธรรมราชาธิบดีเปนขื่นสยามประเทศ
สมเด็จพระเจ้านเรศวรเรืองณรงค์ผู้ทรงยศ พระเจ้าเอกาทศ
รถผ่านสมบัติ พระเจ้าศรีเสาวภาคย์ภูลสวัสดิเสวยรมย์ สืบ

ฉ.305725464 ฉบ. 390.22 ก 273ก

เชื้อสายสืบพระวงษ์พระเจ้าอู่ทองปฐมราชาธิราช ได้ครอบครองศิริราชสมบัติ ครบย่สิบทัศสืบตระกูลวงษ์ดำรงศิริราชมไหสวริยาธิบัติ พระศรีศิลพิมลธรรมชิ้นเสวยราชสมบัติผลัดพระวงษ์ใหม่ ได้ทรงพระนามสมเด็จพระเจ้าไตรโลกนารถผู้ทรงธรรม์ ถัดลงมานั้นพระเจ้าเชษฐาธิราชเปนกำหนด พระเจ้าอาทิตยวงษ์ทรงยศตรุณราช สิ้นวงษ์พระเจ้าทรงธรรม์บรมนารถสามพระองค์ ผู้ดำรงราไชสวริยบรมเสวตรฉัตร สมเด็จพระรามาธิเบศซึ่งมีปราสาททองได้ครองสมบัติ จึงทรงพระนามว่าพระเจ้าปราสาททองสืบพระวงษ์มา แล้วพระเจ้ามหาวิไชยได้เสวยไอสวริยาธิบดี พระเจ้าศรีสุธรรมราชาธิบดินทร์ พระเจ้านารายน์ราชนรินทร์มหาบุรุษรัตน์ จึงพระเพทราชาเข้ามาปฏิพัทธ์รักษาราชสมบัติแทรกพระวงษ์ต่อมาเรียกว่าพระเจ้าธาดาราชนรินทร์ พระเจ้าสุริเยนทราธิบดินทร์ราชบุตรสมเด็จพระนารายน์ ได้ดำรงราชสมบัติกรุงพระนครศรีอยุทธยาลำดับพระเจ้าแผ่นดินสืบมา คือพระเจ้าภูมินทราชาธิราชสืบสันตติวงษ์ แล้วพระเจ้าอยู่หัวบรมราชามหาธรรมิกภูมิ ได้ดำรงราชธานี ไพร่

พ่าข้าแผ่นดินก็มีแต่ความสรรเสริญทั่วพระราชอาณาจักร ขอบขัณฑสีมา แล้วพระเจ้าอุทุมพรราชาครอบครองสมบัติได้ ๑๐ วัน ออกทรงผนวชถวายราชสมบัติพระเจ้าบรมเอกทัศราชาธิบดินทร์ ครบเก้าพระองค์วงษ์พระเจ้าปราสาททองลงมา กสันพระชันษาชาตาเมือง พระเจ้าแผ่นดินนับที่ได้เสวยสมบัติ เมืองในพระมหานครศรีอยุทธยาโยราณราชธานีนี้ ภอครบสามสิบสามพระองค์นับแต่สร้างพระมหานครศรีอยุทธยามา ตามประสงค์ได้ ๔๑๗ พรรษามิได้ขาด ทั้งเจ้าตากสินผู้มีอำนาจซึ่งได้ช่วยรวบรวมอาณาประชาราษฎร สมณพราหมณาจารย์ ได้ต้านทานรบข้าศึกพม่าทนุบำรุงพระพุทธสาสนาให้เป่นทางกุศล ครอบครองเมืองธนบุรีก็มีพระเดชพระคุณแก่ชนทั้งหลายมา จนถึงบุญไกษย จึงสมเด็จพระบรมมหาไปยกาธิราชในพระบรมราชวงษ์ตยุบันนี้ ปรากฏนามว่าพระยาทสมเด็จพระมหาจักรกรบรมนารถ ปฐมพงษาธิราชรามาธิบดินทร์ ซึ่งเป่นปฐมอุดมมหาบรุษรัตน เสด็จเถลิงถวัลยราชสมบัติปราบดาภิเศก ทรงสร้างกรุงเทพพระมหานครอมรรัตนโกสินทร์

มหินทรายุทธยา มหาดิลกภพนพรัตนราชธานีบุรีรมย์อุดม
ราชนิเวศน์มหาสถานเบ่นปฐมวงษ์มา แล้วพระยรมไอยกา
ธิราชทรงพระนามว่า พระยาทสมเด็จพระมเหศวรสุนทร
ไตรเสวตรคชาดิศรมหาสวามินทร์ สิบศิริราชมไหสวรยา-
ธิปัติต่อพระวงษ์มา ทั้งสมเด็จพระยรมบิตุลาธิราชทรงพระ
นามว่า พระยาทสมเด็จพระมหาเจษฎาธิบดินทร์ สวามินท
โรดมยรมธรรมิกราช แลพระยาทสมเด็จพระยรมชนกนารถ
ซึ่งทรงพระนามว่าพระยาทสมเด็จพระปรเมนทรมหามกุฎ-
สุทธสมมติ เทพยพงษวงษาดิศวรกระษัตริย์ วรขัติยราช
นิกโรดม จาตุรันตยรมมหาจักรพรรดิราชสังกาศ ยรม
ธรรมิกมหาราชาธิราชยรมนารถบพิตรพระจอมเกล้าเจ้าอยู่
หัว ซึ่งแต่ก่อนเมื่อดำรงอยู่ในศิริรัตนราไชยมไหสวรรยา-
ธิปัติ ณ กรุงเทพมหานครอมรรัตนโกสินทร์ มหินทรา
ยุทธยาบรมราชธานีบุรีรมย์อุดมราชนิเวศน์มหาสถาน เสด็จ
พระราชดำเนินขึ้นมาโดยขบวรพยุหยาตราทางชลมารค
พร้อมด้วยราชยรพาร คือพระราชวงษานุวงษ์ แลข้าทูล
ลอองธุลพระยาทั้งฝ่ายน่าฝ่ายใน เสด็จประทับแรมราตรี
ณ ที่พระพลากรที่ประทับ จึงได้ทรงพระราชดำริห์ ให้สฐา-

ปนาสร้างปราสาทขึ้นใหม่ในที่สรรเพ็ชญ์ปราสาท ซึ่งเปน
พระที่นั่งของพระเจ้าแผ่นดินครั้งกรุงพระมหานครศรีอยุทธยา
ครอบครองมาจนแตกทำลายนั้น จะให้คนคงเปนพระที่นั่ง
ขึ้นแล้ว จะได้เปนที่จารึกพระนามพระเจ้าแผ่นดินทั้งปวง
ซึ่งได้ครอบครองกรุงพระมหานครศรีอยุทธยาแต่ก่อนไว้
เปนการสนองพระเดชพระคุณ ให้เปนพระเกียรติยศพระ
เจ้าแผ่นดินทุก ๆ พระองค์ แลได้ทรงสร้างวังจันทรเกษม
ขึ้นไว้เปนที่เสด็จประทับแรม แลจะให้ปรากฏอยู่สืบกาล
นาน แลได้ทรงสร้างบ้างทรงปฏิสังขรณ์บ้าง พระ
อารามในจังหวัดกรุงพระมหานครศรีอยุทธยาโบราณราช
ธานีขึ้นเปนหลายตำบล แล้วได้ทรงบำเพ็ญทานอุทิศส่วน
พระราชกุศล แลให้จัดเครื่องกระยาพลีกรรมบวงสรวง
สังเวย ถวายพระเจ้าแผ่นดินทั้งปวง ซึ่งได้ครอบครอง
ศิริราชสมบัติในสยามประเทศแต่กาลก่อน แลได้เสด็จ
พระราชดำเนรขึ้นมาประทับแรม ณ ที่วังจันทรเกษมเนือง ๆ
ในบางหนหลายครั้ง ทรงบำเพ็ญพระราชกุศลต่าง ๆ มิได้
ขาด จนเท่าถึงเวลาเสด็จสวรรคตแล้ว ๆ มาบัดนี้พระยาท
สมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บดินทรเทพยมหา

มงกุฎบุรุษยรัตนราชรวิวงษ์ วรุตมพงษบริพัตร วรขัตติยราช นิกโรดมจาตุรันตบรมมหาจักรพรรดิราชสังกาศ บรมธรรมิกมหาราชาธิราช บรมนารถบพิตรพระเจ้าอยู่หัวเสด็จเถลิงถวัลยราชสมบัติ ณ กรุงเทพมหานครอมรรัตนโกสินทร-มหินทรายุทธยา บรมราชธานีบุรีรมย์อุดมราชนิเวศน์มหาสถาน เสด็จพระราชดำเนิรพร้อมด้วยราชบริวาร คือพระราชวงษานุวงษ์บางพระองค์ แลข้าทูลลอองธุลีพระบาททั้งฝ่ายน่าฝ่ายใน ตามตำแหน่งพนักงาน เสด็จประทับแรม ณ พระราชวังจันทรเกษมซึ่งในพระบาทสมเด็จพระบรมชนกนารถทรงสถาปนาขึ้นไว้ แล้วจะได้เสด็จพระราชดำเนิรพระราชทานพระกฐิน ที่พระอารามหลวงของพระเจ้าแผ่นดินซึ่งได้ครอบครองกรุงพระมหานครศรีอยุทธยาบางพระองค์ทรงสถาปนาไว้แต่กาลก่อนบ้าง ในพระบาทสมเด็จพระบรมชนกนารถคือพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงปฏิสังขรณ์ขึ้นบ้าง แลวัดของพระบรมวงษานุวงษ์ซึ่งล่วงไปแล้วได้ทรงสร้างไว้บ้าง ในจังหวัดกรุงพระมหานครศรีอยุทธยาโบราณราชธานี เสด็จพระราชดำเนิรขึ้นมาพระราชทานพระกฐินครั้งนี้ ตั้งพระราชหฤไทยจะให้

เปนส่วนพระราชกุศลทรงกัลปนาผล แด่พระเจ้าแผ่นดินซึ่ง
ล่วงแล้วแต่ในกาลก่อน แล้วจะทรงบำเพ็ญพระราชกุศล
ทานบริจาคต่าง ๆ แลทอดพระเนตรนมัสการวัดสุวรรณ-
ดาราราม ซึ่งสมเด็จพระปฐมบรมมหาไปยกาธิบดินทร์ อัน
เปนปฐมบรมราชบรรพบุรุษ์ทรงสร้างขึ้นไว้นั้น แลจะได้
ทรงประพฤติอปริหานิยธรรม โดยอย่างโบราณธรรมิกมหา-
ราชาธิราช คือทรงบำเพ็ญทาน อุทิศส่วนพระราชกุศล แล
ทรงตกแต่งเปนเทพยดาพลีกรรมสังเวยบวงสรวงถวายพระ
เจ้าแผ่นดินทั้งปวง ซึ่งได้ครอบครองศิริราชสมบัติในสยาม
ประเทศแต่กาลก่อนทุกพระองค์ เพราะเปนต้นเหตุประชุม
บรมราชวงษ์ได้ทรงสร้าง แลดำรงกรุงพระมหานครศรี
อยุทธยาบรมราชธานีมีพระเดชพระคุณมาต่าง ๆ คือได้แผ่
พระราชอาณาเขตรสยามประเทศนี้ไว้ ให้คนทั้งหลายได้
พึ่งร่มเย็นเปนสุขสืบมาช้านาน ทั้งสมณพราหมณาจารย์
อาณาประชาราษฎรได้สืบสร้างศิลทานการกุศล ทำมาหา
กินสืบบุตรหลานมาจนตราบเท่าทุกวันนี้ แลตั้งพระราช
กฤษฎีกาแลอัยการทั้งปวง เปนอย่างธรรมเนียมอันดีมีไว้
ต่างๆ สำหรับพระมหานครที่เปนคุณแก่แผ่นดินสืบมา เปน

ต้นว่าลงพระราชอาญาแก่คนที่ทำผิดล่วงเกินพระราชกำหนด
บทพระอัยการพระราชกฤษฎีกาพระราชบัญญัติ ให้ลงพระ
ราชอาญาผู้ทำผิดเปนเสียนหนามในแผ่นดินคนหนึ่งสองคน
อาณาประชาราษฎรทั้งปวงก็เกรงพระเดชพระคุณบุญบารมี
พลอยเข็ดหลาบ บ้านเมืองก็รายคายเบาบางจากโจรผู้ร้าย
แลพูนบำเหน็จคนทั้งหลายที่มีความซื่อสัตย์ต่อราชการ ก
ได้เอาเปนเยี่ยงอย่างครูอาจารย์ตราบเท่ากาลทุกวันนี้ เพราะ
ฉนั้นพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงรฦกถึงบุพการีตา-
คุณูปการเหตุ จึงได้ให้ทรงเริ่มการที่จะทรงบำเพ็ญพระ
ราชกุศล ให้นิมนต์พระภิกษุสงฆ์มาเจริญพระปริตพุทธ
มนต์ในเพลาวันนี้ เพื่อเปนสวัสดิมงคลแก่พระเจ้าแผ่นดิน
ก่อน ๆ ทุกพระองค์ ขออำนาจเทพยดาทุกตำบล ที่ได้
ประกาศแล้วในข้างต้น แลเดชานุภาพพระเจ้าแผ่นดิน
โบราณราชที่ได้ดำรงสถิตย์ในพระมหาเสวตรฉัตรทั้งปวงที่
ล่วงลับไปแล้วนั้น จงช่วยป้องกันสรรพศัตรูไภยันตราย
อย่าให้ใกล้กลายคิดประทุษฐร้ายในพระบาทสมเด็จพระปร-
มินทรมหาภูมิพลาดุลยเดชเจ้าอยู่หัวแลพระบรมราชวงษา-
นุวงษ์ อีกวรอรรคอนงค์แลพระสนมข้าเรือนรถ ทั้งทั้ง

ข้าทูลลอองธุลีพระบาทราชบริพาร อนึ่งของพระเจ้าแผ่นดิน
โบราณราชทั้งปวงที่เสด็จสวรรคาไลยล่วงไปแล้ว แลอุปยิ
ในทิพยนิกายใด ๆ ก็ดี ทั้งเทพยซึ่งสิงสถิตย์ในโบราณ
ราชสถานจังหวัดอันนี้ก็ดี จงมีพระไทยผ่องใสโสมนัสรับ
ซึ่งเครื่องสการบวงสรวง แลส่วนพระราชกุศลที่ทรงพระ
ราชอุทิศกลัปนาผล จงพร้อมใจกันถวายไชยมงคล แด่
พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาจุฬาลงกรณ์เกล้าเจ้าอยู่หัว
ให้ทรงเจริญพระชนมายุดำรงในศิริราชสมบัติครอบครอง
สยามราชอาณาจักรพรักพร้อมด้วยพระบรมราชวงษานุวงษ์
แลเสนาพฤฒามาตย์ราชบริษัทย์ ให้บริบูรณ์ด้วยสุวรรณ
รัตนวัตถาภรณ์บวรราชบรรณาการจงมาสู่พระบรมเดชาภินิ-
หารแต่ทิศานุทิศให้มั่งคั่งไปด้วยชนิกรประชาพานิช ไป
มาค้าขายแต่นา ๆ ประเทศอย่ารู้ขาด อนึ่งของวัสลาหก
เทวราชจงยังวัสโสทกให้ตกต้องตามฤดูกาล บริบูรณ์ด้วย
ธัญญาหารสรรพพืชผลสยสกลนิคมชนบท ของพระเกียรติ-
ยศปรากฏไปในทิศานุทิศ สรรพข้าจามิตรทั่วนานาประเทศ
ชาติใดภาษาใดน้ำใจพาลคิดการหาเหตุจะกระทำย่ำยีบ้าน

เมืองเขตรแดนสยามประเทศนี้ ขอพระบารมีพระเจ้าแผ่นดิน
ทั้งปวงช่วยปกครองป้องกันซึ่งอันตราย ทั้งทวยเทพยเจ้า
ทั้งหลายซึ่งเคยบริรักษ์พระมหานคร จงช่วยกำจัดหมู่
ดัศกรให้อันตรธาน ถ้าคนนอกประเทศที่ทำปากหวานแต่
ใจคิดการจะเหยียบย่ำข่มขี่พาโลโสคลุมคุมโทษทำให้ร่อย
หรอประการใด ๆ ก็ดี ขอให้ความประสงค์ของพวกคน
ที่เบ่นศัตรูในใจที่นั้น ๆ กลับไปเปนโทษแก่พวกนั้นเองอย่า
ให้สมประสงค์ ขอให้พระบารมีในพระเจ้าแผ่นดินใน
สยามประเทศนี้ ดำรงคงเปนเจ้าเบ่นใหญ่ในสยามประเทศ
ขอสรรพเทเวศร์ผู้ดำรงฤทธิสทธิศักดิ์ จงช่วยบริรักษ์พระ
บาทสมเด็จพระปรมินทรมหาจุฬาลงกรณ์เกล้าเจ้าอยู่หัว ให้
ทรงพระเจริญศิริสวัสดิพิพัฒมงคล พระชนมายุวรรณศุข
พละสันกาลทุกเมื่อ เทอญ ฯ

ประกาศสังเวย

เทพยดากรุงเก่า รัชกาลปัตยุบันนี้

กรมพระสมมตอมรพันธุ์เรียบเรียงอนุโลมตาม

ประกาศสังเวย รัชกาลที่ ๕

◎ ข้าพระพุทธเจ้า ได้รับพระบรมราชโองการมานพระบัณฑูรสุรสิงหนาท ขอประกาศกระทำบวงสรวงด้วยเครื่องพลีกรรมวิเศษ แด่เทพยดาซึ่งสถิตย์ในภูมประเทศทุกถิ่นสถาน ในพระมหานครศรีอยุทธยาโบราณราชธานี แลกรุงเทพมหาคนรอมรรัตนโกสินทร์มหินทรายุทธยาบรมราชธานี คือพระเสื้อเมืองพระทรงเมืองพระหลักเมืองพระกาฬไชยศรีผู้มีอำนาจ เทวราชฤทธิสิทธิศักดิ์แลเทพยดาอันรักษ์พระมหาปราสาทราชมณเฑียร มหาเสวตรฉัตรรัตนเรือนหลวงทวยเทพยทั้งปวง ซึ่งรักษาภัณฑาคารสถานทุกตำแหน่ง ในพระราชนิเวศน์โบราณแลปัตยุบันนี้ แลพระเดช พระคุณ พระเจ้าแผ่นดินผู้ฐาปนาการพระนครศรีอยุทธยา ตั้งแต่พระเจ้าอู่ทองซึ่งทรงพระนามว่าสมเด็จพระเจ้ารามาธิบดี ภายหลังมีพระนามปรากฏว่า

พระเชษฐิบิดร เปนเจ้าพระนครปฐมในพระบรมราชมหาเสวตรฉัตร แลได้ครอบครองศิริรัตนราชสมบัติ รักษาพระวงษานุวงษ์อาณาประชาราษฎรมาในพระมหานครศรีอยุทธยานี้ ได้ยี่สิบพรรษาเสด็จสวรรคตล่วงไป สมเด็จพระบรมราชาธิราชเสวยไอสวริยาธิปัติ ถัดมาพระเจ้าทองจันท์ แลพระเจ้าราเมศวรได้เสวยสมบัติสิบพระวงษ์ อีกองค์สมเด็จพระเจ้ารามบรมนารถนรินทร์ พระเจ้านครินทร์ พระเจ้าสามพระยา ตลอดลงมาถึงสมเด็จพระเจ้าบรมไตรโลกนารถ สมเด็จพระเจ้าอินทราชา แลพระเจ้ารามาธิบดี ถวัลยราชสมบัติสิบพระราชวงษ์ องค์สมเด็จพระเจ้าบรมราชามหาพุทธางกูรราเมศวรบรมนารถ พระเจ้ารัษฎาธิราชภูมิบาล พระเจ้าไชยราชาธิราชผู้ครองพระนครโบราณอยุทธยา พระเจ้ายอดฟ้าผู้ผ่านราชสมบัติ แลพระเทียนราชาที่ได้ทรงพระนามว่าพระเจ้ามหาจักรพรรดิ กอบด้วยมงคลเสวตรกุญชรรัตน์ราชยาน พลายพังถึงเจ็ดช้างเปนพาหนะนารถ พระเจ้ามหินทราธิราชวโรรสครอบครองสมบัติถวัลยราชธานี้ แลสมเด็จพระเจ้ามหาธรรมราชาธิบดีเปนขัณฑสยามประเทศ สมเด็จพระเจ้านเรศวร์

เรืองณรงค์ผู้ทรงยศ พระเจ้าเอกาทศรถผ่านสมบัติ พระเจ้าศรีเสาวภาคย์พูนสวัสดิเสวยรมย์ สืบเชื้อสายสืบพระวงษ์พระเจ้าอู่ทอง ปฐมราชาธิราชได้ครอบครองศิริราชสมบัติครบย่สิบทัศสืบสกุลวงษ์ ดำรงศิริราชมไหสวริยาธิปัติพระศรีศิลพิมลธรรมขนเสวยราชสมบัติผลัดพระวงษ์ใหม่ได้ทรงพระนามสมเด็จพระเจ้าไตรโลกนารถผู้ทรงธรรม์ถัดลงมานั้นพระเจ้าเชษฐาธิราชเปนกำหนด พระเจ้าอาทิตยวงษ์ทรงยศดรุณราช สืบวงษ์พระเจ้าทรงธรรมบรมนารถสามพระองค์ ผู้ดำรงราไชสวรรย์บรมเสวตรฉัตร สมเด็จพระรามาธิเบศร์ซึ่งมีปราสาททองได้ครองสมบัติ จึงทรงพระนามว่า พระเจ้าปราสาททองสืบพระวงษ์มาแล้ว พระเจ้ามหาวิไชยได้เสวยไอสวริยาธิบดี พระเจ้าศรีสุธรรมราชาธิบดินทร์ พระเจ้านารายน์ราชนรินทร์มหาบุรุษยรัตน์จึงพระเพทราชาเข้ามาปฏิพัทธ รักษาราชสมบัติแทรกพระวงษ์ต่อมา เรียกว่าพระเจ้าธาดาราชนรินทร์ พระเจ้าสุริเยนทราธิบดินทร์ ราชบุตรสมเด็จพระนารายน์ ได้ดำรงราชสมบัติกรุงพระนครศรีอยุทธยา ลำดับพระเจ้าแผ่นดินสืบมา คือพระเจ้าภูมินทราชาธิราชสืบสันตติวงษ์

แล้วพระเจ้าอยู่หัวบรมราชามหาธรรมิกภูมิ ได้ดำรงราชธานีไพร่ฟ้าข้าแผ่นดินก็มีแต่ความสรเสริญทั่วพระราชอาณาจักร ขอยขัณฑสีมา แล้วพระเจ้าอุทุมพรราชาครอบครองสมบัติแล้วออกทรงผนวช ถวายราชสมบัติพระเจ้าบรมเอกทัศราชาธิบดินทร์ ครบเก้าพระองค์วงษ์พระเจ้าปราสาททองลงมา กสันพระชนมพรรษาชตาเมื่องพระเจ้าแผ่นดินนับที่ได้เสวยสมบัติเมือง ในพระมหานครศรีอยุทธยาโบราณราชธานีนี้ พอครบสามสิบสามพระองค์นับปีแต่สร้างพระมหานครศรีอยุทธยามาตามประสงค์ได้ ๔๑๗ พรรษามิได้ขาด ทั้งเจ้าตากสินผู้มีอำนาจ ซึ่งได้ช่วยรวบรวมอาณาประชารายฎรสมณพราหมณาจารย์ ได้ต้านทานรับข้าศึกพม่า ทำนุบำรุงพระพุทธสาสนาให้เปนทางกุศล ครอบครองเมืองธนบุรี ก็มีพระเดชพระคุณแก่ชนทั้งหลายมา จนถึงบุญไกษย จึงสมเด็จพระบรมมหาไปยกาธิราช ในพระบรมราชวงษ์ปัตยุบันนี้ ปรากฎพระนามว่า พระบาทสมเด็จพระมหาจักรกรีบรมนารถปฐมพงษาธิราชรามาธิบดินทร์ซึ่งเปนปฐมอุดมมหาบุรุษยรัตน์

เสด็จเถลิงถวัลยราชสมบัติปรายดาภิเศก ทรงสร้างกรุง
เทพมหานคร อมรรัตนโกสินทร์ มหินทรายุทธยา มหาดิลก
ภพนพรัตนราชธานีบุรีรมย์ อุดมราชนิเวศน์มหาสถานเปน
ปฐมวงษ์มา แล้วสมเด็จพระบรมไอยกาธิราชทรงพระนามว่า
พระบาทสมเด็จพระมเหศวรสุนทร ไตรเสวตรคชาดิศรมหา
สวามินทร์ สยศิริราชมไหสวริยาธิปัติต่อพระองค์มา ทั้ง
สมเด็จพระบรมไอยกาธิราชทรงพระนามว่า พระบาทสมเด็จ
พระมหาเจษฎาธิบดินทร์ สยามินทโรดมบรมธรรมิกราช
แลพระบาทสมเด็จพระบรมไอยกาธิราช ซึ่งทรงพระนามว่า
พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหามกุฎสุทธสมมุติ เทพย
พงษ์วงษาดิศวรกระษัตริย์ วรขัตติยราชนิกโรดม จาตุรัตน
บรมมหาจักรพรรดิราชสังกาศ บรมธรรมิกมหาราชาธิราช
บรมนารถบพิตร พระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงสร้าง
วังจันทรเกษมขึ้นไว้เปนที่เสด็จประทับแรม แลจะให้ปรากฏ
อยู่สิ้นกาลนาน แลได้ทรงสร้างบ้าง ทรงปฏิสังขรณ์บ้าง
พระอารามในจังหวัดกรุงพระมหานครศรีอยุทธยา โบราณ
ราชธานี ขึ้นเปนหลายตำบลแล้วได้ทรงบำเพ็ญทานอุทิศ
ส่วนพระราชกศล แลให้จัดเครื่องกระยาพลีกรรมบวงสรวง

สังเวย ถวายพระเจ้าแผ่นดินทั้งปวง ซึ่งได้ครอบครอง
ศิริราชสมบัติในสยามประเทศแต่กาลก่อน แลได้เสด็จ
พระราชดำเนิรขึ้นไปประทับแรม ณ ที่วังจันทรเกษมเนือง ๆ
ในบ่หนึ่งหลายครั้ง ทรงบำเพ็ญพระราชกุศลต่างๆ มิได้ขาด
จนเท่าถึงเวลาเสด็จสวรรคตแล้ว พระบาทสมเด็จพระบรม
ชนกมหาราชาธิราชอันทรง พระนาม พระบาท สมเด็จ
พระปรมินทรมหาภูฟ้าลงกรณ์ บดินทรเทพยมหามงกุฎ
บุรุษยรัตนราชรวิวงษ์วรุตมพงษบริพัตร วรขัตติยราชนิกโรดม
จาตุรันตบรมมหาจักรพรรดิราชสังกาศ บรมธรรมิกมหา
ราชาธิราช บรมนารถบพิตร พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จ
เถลิงถวัลยราชสมบัติ ณ กรุงเทพมหานคร อมรรัตนโกสินทร์
มหินทรายุทธยา บรมราชธานีรีรบุมย์ อุดมราชนิเวศน์
มหาสถาน ได้เสด็จพระราชดำเนิรมาประพาศ ณ กรุง
ทวาราวดีโบราณ แลพระราชวังบางปอิน ได้ทรงสร้าง
พระราชวัง ณ ตำบลบางปอิน เปนที่ประทับ ทรงสร้าง
ปราสาทกลางสระพระราชทานนามว่า พระที่นั่งไอสวรรย์
ทิพยอาศน์ตามนามพระที่นั่งเดิม แลทรงสร้างพระที่นั่ง
วโรภาศพิมาน พระที่นั่งอุทยานภูมเสถียร พระที่นั่ง

เวหาศจำรูญ พระที่นั่งวิฑูรทัศนา เก๋งบุบผาประพาศ แล
พระตำหนักใหญ่น้อยทั้งฝ่ายน่าฝ่ายใน มีสภาคารราช
ประยูรเปนต้น แลได้ทรงสฐาปนาพระอารามขึ้นใหม่
พระราชทานนามว่า วัดนิเวศน์ธรรมประวัติ แลได้ทรง
ปฏิสังขรณ์วัดชุมพลนิกายาราม แลทรงสร้างศาลเหม
มณเฑียรเทวราช โปรดให้ขุดสระขุดคลอง ทำถนนแล
ตะพานเปนที่ชนไปมาโดยสดวกสบาย ในบริเวณเหล่านี้
ที่ตำบลบางปอินก็เปนที่ครึกครื้นเจริญสมบูรณ์ขึ้นเปนอันมาก
ได้เสด็จพระราชดำเนิรมาประทับแรมอยู่เนือง ๆ แลได้ทรง
บำเพ็ญพระราชกุศลในกาลพิเศษต่าง ๆ เปนอเนกประการ
แลได้ทรงทำนุบำรุงราษฎร โดยทรงบริจาคพระราชทานเงิน
แลสิ่งของต่าง ๆ ก็หลายครั้งหลายคราว ส่วนที่กรุงเก่า
ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้ถากถางตกแต่งพื้น
พระราชวังให้ราบรื่น ได้แลเห็นวัตถุสถานของเดิม อัน
เหลืออยู่ปฏิสังขรณ์ไปสิ้นทุกกาลนาน ครั้น ณ วันที่ ๑๖ ตุลาคม
รัตนโกสินทร์ศก ๑๒๙ ทรงพระประชวรเสด็จสวรรคต
ในวันที่ ๒๒ ตุลาคม รัตนโกสินทรศก ๑๒๙ สมเด็จ

พระบรมโอรสาธิราช ได้เสด็จดำรงศิริราชสมบัติสืบ
พระราชสันตติวงษ์ตั้งการพระราชพิธีบรมราชาภิเศก
ณ วันศุกรที่ ๑๑ พฤศจิกายน รัตนโกสินทรศก ๑๒๙
ทรงพระนามว่า พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาวชิราวุธ
เอกอรรคมหาบุรุษยรมนราธิราช พินิตประชานารถมหา-
สมมตวงษ์ อดิศัยพงษ์วิมลรัตน วรขัตติยราชนิกโรดม
จาตุรันตยรมมหาจักรพรรดิราชสังกาศ ยรมธรรมิกมหา
ราชาธิราช ยรมนารถบพิตร พระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว
ทรงพระราชดำริถึงพระเจ้าแผ่นดินอันเสด็จเถลิงถวัลยราช-
สมบัติ ดำรงสยามพิภพมณฑลมาแต่กาลก่อน อันปรากฏ
พระนามมาแล้วในเบื้องต้น ได้ทรงทำนุบำรุงพระพุทธสาสนา
แลพระราชอาณาจักร ให้รุ่งเรืองไพบูลย์ตามพระยรมเดชา-
นุภาพ มีพระเดชพระคุณมาต่าง ๆ คือได้แผ่พระราชอาณา-
เขตรสยามประเทศนี้ไว้ ให้คนทั้งหลายได้พร่มเย็นเปนศุข
สืบมาก็ช้านาน ทั้งสมณพราหมณาจารย์อาณาประชาราษฎร
ได้สืบสร้างศิลทานการกุศล ทำมาหากินสืบบุตรหลานมา
จนตราบเท่าทุกวันนี้ แลตั้งพระราชกฤษฎีกาแลอัยการทั้งปวง
เปนอย่างธรรมเนียมอันดีมีไว้ต่าง ๆ สำหรับพระมหานคร

ที่เปนคุณแก่แผ่นดินสืบมา เช่นต้นว่าลงพระราชอาญาแก่คนที่ทำผิด ล่วงเกินพระราชกำหนดบทพระไอยการพระราช-กฤษฎีกาพระราชบัญญัติ ให้ลงพระราชอาญาผู้ทำผิดเปนเสี้ยนหนามในแผ่นดินคนหนึ่งสองคน อาณาประชาราษฎรทั้งปวง ก็เกรงพระเดชพระคุณบุญบารมีพลอยเข็ดหลาบข้านเมืองก็ราบคาบเยาบางจากโจรผู้ร้าย แลพูนบำเหน็จแก่คนทั้งหลายที่มีความซื่อสัตย์ต่อราชการ เพราะฉนั้นพระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาวชิราวุธ พระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงรฦกถึงบุพการีตาคุณปการเหตุ จึงได้เสด็จพระราชดำเนิรขึ้นมาทรงบำเพ็ญพระราชกุศลทักขิณาทาน แลโปรดให้มีพลีกรรมแก่เทพยดาเปนส่วนอามิศพลี แลทรงพระราชอุทิศพระราชกุศลเปนส่วนธรรมพลี ขออำนาจเทพยดาทั้งปวง แลเดชานุภาพพระเจ้าแผ่นดินโบราณราชทั้งปวงที่ล่วงลับไปแล้วนั้น จงช่วยป้องกันสรรพศัตรูไภยันตราย อย่าให้ใกล้กลายคิดประทุษฐร้ายในพระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาวชิราวุธ พระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว แลพระบรมวงษานุวงษ์ แลข้าทูลลอองธุลีพระบาทราชบริพาร

ทั้งฝ่ายน่าฝ่ายใน อนึ่งของพระเจ้าแผ่นดินโบราณทั้งปวง
ที่เสด็จสวรรคาไลยล่วงไปแล้ว แลอุปบัติในทิพยนิกายใดๆ
ก็ดี แลเทพยเจ้าทั้งหลายก็ดี จงมีพระหฤไทยผ่องใส
โสมนัศรับซึ่งเครื่องสักการบวงสรวง แลส่วนพระราชกุศล
ที่ทรงพระราชอุทิศกัลปนาผล จงพร้อมกันถวายไชยมงคล
แด่พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาวชิราวุธ พระมงกุฎ
เกล้าเจ้าอยู่หัว ให้ทรงเจริญพระชนมายุดำรงในศิริราช
สมบัติ ครอบครองสยามราชอาณาจักรพรักพร้อมด้วย
พระบรมราชวงษานุวงษ์ แลเสนาพฤฒามาตย์ราชบริษัท
ให้บริบูรณ์ด้วยสุวรรณรัตน วัตถาภรณ์ยวรราชบรรณาการ
จงมาสู่พระเดชาภินิหารแต่ทิศานุทิศ ให้มั่งคั่งไปด้วยชน
นิกรประชาพานิชไปมาค้าขายแต่นา ๆ ประเทศ อย่ารู้ขาด
อนึ่งขอวัสวลาหกเทวราชจงยังวัสโสทกให้ตกต้องตามฤดูกาล
บริบูรณ์ด้วยธัญญาหารสรรพพืชผลสยสกลนิคมชนบท ขอ
จงพระเกียรติยศให้ปรากฏไปในทิศานุทิศ สรรพข้าจามิตร
ทั่วนา ๆ ประเทศ ชาติใดภาษาใดน้ำใจพาลคิดการหาเหตุ
จะกระทำย่ำยีบ้านเมืองเขตรแดนสยามประเทศนี้ ขอพระ-

ยารมีพระเจ้าแผ่นดินทั้งปวง ช่วยปกครองป้องกันซึ่ง
อันตราย ทั้งทวยเทพยเจ้าทั้งหลายซึ่งบริรักษ์พระมหานคร
จงช่วยกำจัดหมู่ยักษกรให้อันตรธาน ถ้าคนนอกประเทศที่
ปากหวาน แต่ใจคิดการจะเหยียบย่ำข่มขี่พาโลโสคลุม
คุมโทษ ทำให้ร่อยหรอประการใดๆ ก็ดี ขอให้ความ
ประสงค์ของพวกคนที่เป็นศัตรูในใจในที่นั้นๆ กลับไปเป็น
โทษแก่พวกนั้นเองอย่าให้สมประสงค์ ขอให้พระยารมีใน
พระเจ้าแผ่นดินในสยามประเทศนี้ ดำรงคงอิศรภาพเป็นเจ้า
เป็นใหญ่ในสยามประเทศ ขอสรรพเทเวศรผู้ดำรงฤทธิ
สิทธิศักดิ์ จงช่วยบริรักษ์พระยาทสมเด็จพระปรเมนทรมหา-
วชิราวุธ พระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ให้ทรงพระเจริญศิริ
สวัสดิพิพัฒนมงคลพระชนมายุวรรณศุขพละ สันกาลทุกเมื่อ
เทอญ ฯ

ประกาศสังเวยเทวดา

พระราชวังบางปอิน ในงานรัชฎาภิเศก

แต่งอนุโลมตามประกาศสังเวยพระเจ้าแผ่นดิน

กรุงเก่า จะเปนผู้ใดเรียงไม่ทราบแน่

๏ ข้าพระพุทธเจ้า ได้รับพระบรมราชโองการ
มานพระบัณฑูรสุรสิงหนาท ขอประกาศกระทำบวงสรวง
ด้วยเครื่องพลีกรรมวิเศษ แด่เทพยดาซึ่งสถิตย์ในภูมประเทศ
ทุกถิ่นสถาน ในพระมหานครศรีอยุทธยาโบราณราชธานี
แลกรุงเทพมหานครอมรรัตนโกสินทร์มหินทรายุทธยาบรม
ราชธานี คอพระเสื้อเมือง พระทรงเมือง พระหลักเมือง
พระกาฬไชยศรีผู้มีอำนาจ เทวราชฤทธิสิทธิศักดิ์ แล
เทพยดาอันบรรกัษ์ทพระมหาปราสาทราชมณเฑียร มหา
เสวตรฉัตรรัตนเรือนหลวง ทวยเทพทั้งปวงซึ่งรักษา
ภัณฑาคารสถานทุกตำแหน่ง ในพระราชนิเวศน์โบราณแล
บัดยุบันนี้ แลพระเดชพระคุณพระเจ้าแผ่นดินผู้ถวายปนาการ
พระนครศรีอยุทธยา ตั้งแต่พระเจ้าอู่ทองซึ่งทรงพระนามว่า

สมเด็จพระเจ้ารามาธิบดี ภายหลังมีพระนามปรากฏว่า พระเชษฐาธิบดี เป็นเจ้าพระนครปฐมในพระบรมราชมหาเสวตรฉัตร แลได้ครอบครองศิริรัตนราชสมบัติรักษาพระวงษานุวงษ์อาณาประชาราษฎรมา ในพระมหานครศรีอยุทธยานั้น ได้ยี่สิบพรรษาเสด็จสวรรคตล่วงไป สมเด็จพระบรมราชาธิราชเสวยไอศวริยาธิบดี ถัดมาพระเจ้าทองจันท์ แลพระเจ้าราเมศวรได้เสวยสมบัติสืบพระวงษ์ อีกองค์สมเด็จพระเจ้ารามบรมนารถนรินทร์ พระเจ้านครินทร์ พระเจ้าสามพระยา ตลอดลงมาถึงสมเด็จพระเจ้าบรมไตรโลกนารถ สมเด็จพระเจ้าอินทราชา แลพระเจ้ารามาธิบดี ถวัลยราชสมบัติสืบพระราชวงษ์ องค์สมเด็จพระเจ้าบรมราชามหาพุทธางกูรราเมศวรบรมนารถ พระเจ้ารัษฎาธิราชภูมิบาล พระเจ้าไชยราชาธิราช ผู้ครองพระนครโบราณอยุทธยา พระเจ้ายอดฟ้าผู้ผ่านราชสมบัติ แลพระเทียนราชาที่ได้ทรงพระนามว่า พระเจ้ามหาจักรพรรดิ กอบด้วยมงคลเสวตรกุญชรรัตน์ราชยาน พลายพังถึงเจ็ดช้างเป็นพาหนนารถ พระเจ้ามหินทราธิราชวโรรสครอบครองสมบัติถวัลยราชธานี แลสมเด็จพระเจ้ามหาธรรม-

ราชาธิบดี เปนขัณฑสยามประเทศ สมเด็จพระเจ้านเรศวร์
เรองณรงค์ผู้ทรงยศ พระเจ้าเอกาทศรถผ่านสมบัติ พระเจ้า
ศรีเสาวภาคพูนสวัสดิเสวยรมย์ สืบเชื้อสายสืบพระวงษ์
พระเจ้าอู่ทองปฐมราชาธิราชได้ครอบครองศิริราชสมบัติ ครบ
ร้อยสืบทัศสืบสะกุลวงษ์ดำรงศิริราชมไหสวริยาธิบดี พระศรี-
ศิลพิมลธรรมขนเสวยราชสมบัติผลัดพระวงษ์ใหม่ ได้ทรง
พระนามสมเด็จพระเจ้าไตรโลกนารถผู้ทรงธรรม์ ถัดลงมา
นั้นพระเจ้าเชษฐาธิราชเปนกำหนด พระอาทิตยวงษ์ทรงยศ
ดรุณราช สืบพระวงษ์พระเจ้าทรงธรรม บรมนารถสาม
พระองค์ผู้ดำรงราไชยสวรรย์บรมเสวตรฉัตร สมเด็จพระ-
รามาธิเบศร์ ซึ่งมีปราสาททอง ได้ครองสมบัติจึงทรง
พระนามว่า พระเจ้าปราสาททองสืบพระวงษ์มา แล้วพระเจ้า
มหาไชยได้เสวยไอสวริยาธิบดี พระเจ้าศรีสุธรรมราชา
ธิบดินทร์ พระเจ้านารายน์ราชนรินทร์มหาบุรุษยรัตน์ จึง
พระเพทราชาเข้ามาปฏิพัทธ์รักษาราชสมบัติแทรกพระวงษ์ต่อ
มาเรียกว่าพระเจ้าธาดาราชนรินทร์ พระเจ้าสุริเยนทราธิบ-
ดินทร์ราชบุตรสมเด็จพระนารายน์ ได้ดำรงราชสมบัติกรุง
พระนครศรีอยุทธยา ลำดับพระเจ้าแผ่นดินสืบมา คือ

พระเจ้าภูมินทราชาธิราชสัยสันตติวงษ์ แล้วพระเจ้าอยู่หัว
บรมราชามหาธรรมิกภูมิ ได้ดำรงราชธานีไพร่ฟ้าข้าแผ่นดิน
ก็แต่ความสรเสริญทั่วพระราชอาณาจักรขอยขัณฑสีมา
แล้วพระเจ้าอุทุมพรราชาครอบครองสมบัติแล้วออกทรงผนวช
ถวายราชสมบัติพระเจ้าบรมเอกทัศราชาธิบดินทร์ ครบเก้า
พระองค์วงษ์พระเจ้าปราสาททองลงมา กลับพระชนมพรรษา
ชาเมือง พระเจ้าแผ่นดินนับได้เสวยสมบัติเมืองใน
พระมหานครศรีอยุทธยาโบราณราชธานี พอครบสาม
สิบสามพระองค์ นับแต่สร้างพระมหานครศรีอยุทธยามา
ตามประสงค์ได้ ๔๑๗ พรรษามิได้ขาด ทั้งเจ้าตากสิน
ผู้มีอำนาจ ซึ่งได้ช่วยรวบรวมอาณาประชาราษฎรสมณ-
พราหมณาจารย์ ได้ต้านทานรับข้าศึกพม่า ทำนุบำรุง
พระพุทธสาสนาให้เปนทางกุศล ครอบครองเมืองธนบุรี
มีพระเดชพระคุณแก่ชนทั้งหลายมา จนถึงบุญไกยย จึง
สมเด็จพระบรมมหาไปยกาธิราช ในพระบรมราชวงษ์ยุบัน
นี้ ปรากฏพระนามว่า พระยาทสมเด็จพระมหาจักรกรีบรม-
นารถ ปฐมพงษาธิราชราชาธิบดินทร์ ซึ่งเปนปฐมอุดมมหา
บุรุษยรัตน์ เสด็จเถลิงถวัลยราชสมบัติปราบดาภิเศก

ทรงสร้างกรุงเทพมหานครอมรรัตนโกสินทร์มหินทรายุทธยา มหาดิลกภพนพรัตนราชธานีบุรีรมย์ อุดมราชนิเวศน์มหาสถานเปนปฐมวงษ์มา แล้วพระยรมไอยกาธิราชทรงพระนามว่า พระบาทสมเด็จพระมเหศวรสุนทรไตรเสวตร์ คชาดิศรมหาสวามินทร์ สิบศิริราชมไหสวริยาธิปัติต่อพระองค์มา ทั้งสมเด็จพระยรมบิตุลาธิราชทรงพระนามว่า พระบาทสมเด็จพระมหาเษฎาธิบดินทร์สยามินทโรดมยรมธรรมิกราช แลพระบาทสมเด็จพระยรมชนกนารถ ซึ่งทรงพระนามว่า พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหามกุฎสุทธสมมุติเทพยพงษ์วงษาดิศวรกระษัตริย์ วรขัตติยราชนิกโรดม จาตุรันตยรมมหาจักรพรรดิราช สังกาศยรมธรรมิกมหาราชาธิราชยรม-นารถบพิตร พระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งแต่ก่อนเมื่อดำรงอยู่ในศิริรัตนราไชมไหสวรรยาธิปัติ ณ กรุงเทพมหานครอมรรัตนโกสินทร์ มหินทรายุทธยายรมราชธานีบุรีรมย์ อุดมราชนิเวศน์มหาสถาน เสด็จพระราชดำเนิรขึ้นมาโดยขยวรพยุหยาตราทางชลมารคพร้อมด้วยราชยริพาร เสด็จประทับแรมราตรีณที่พระพลากรที่ประทับ จึงได้ทรงพระราชดำริห์ให้สฐาปนาสร้างปราสาทขึ้นใหม่ในที่

สรรเพชญ์ปารสาท ซึ่งเปนพระที่นั่งของพระเจ้าแผ่นดิน
ครั้งกรุงพระมหานครศรีอยุทธยาครอบครองมาจนแตก
ทำลายนั้น จะให้คืนคงเปนพระที่นั่งขึ้นแล้ว จะได้เปน
ที่จารึกพระนามพระเจ้าแผ่นดินทั้งปวง ซึ่งได้ครอบครอง
กรุงพระมหานครศรีอยุทธยาแต่ก่อนไว้ เปนการสนองพระเดช
พระคุณ ให้เปนพระเกียรติยศพระเจ้าแผ่นดินทุกๆ พระองค์
แลได้ทรงสร้างวังจันทรเกษมขึ้นไว้เปนที่เสด็จประทับแรม
แลจะให้ปรากฏอยู่สิ้นกาลนาน แลได้ทรงสร้างบ้างทรง
ปฏิสังขรณ์บ้าง พระอารามในจังหวัดกรุงพระมหานครศรี-
อยุทธยาโบราณราชธานีขึ้นเปนหลายตำบล แล้วได้ทรงบำเพ็ญ
ทานอุทิศส่วนพระราชกุศล แลให้จัดเครื่องกระยาพลีกรรม
บวงสรวงสังเวย ถวายพระเจ้าแผ่นดินทั้งปวง ซึ่งได้ครอบ-
ครองศิริราชสมบัติในสยามประเทศแต่กาลก่อน แลได้เสด็จ
พระราชดำเนินขึ้นไปประทับแรมที่วังจันทรเกษมเนืองๆ ในปี
หนึ่งหลายครั้ง ทรงบำเพ็ญพระราชกุศลต่างๆ มิได้ขาดจนเท่า
ถึงเวลาเสด็จสวรรคตแล้ว พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหา
จุฬาลงกรณ์ บดินทรเทพยมหามงกุฎบุรุษยรัตนราชรัวงษ์ วรุ-
ตมพงษบริพัตร วรขัตติยราชนิกโรดม จาตุรันตบรมมหาจักร-

พรรดิราชสังกาศ ยรมธรรมิกมหาราชาธิราช ยรมนารถบพิตร พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จเถลิงถวัลยราชสมบัติ ณ กรุงเทพมหานครอมรรัตนโกสินทร์ มหินทรายุทธยา ยรมราชธานีบูรมย์ อุดมราชนิเวศน์มหาสถาน ได้เสด็จพระราชดำเนินมาประพาศ ณ กรุงทวาราวดีโยราณ แลพระราชวังยางปอินน้ ได้ทรงสร้าง พระราชวัง ณ ตำบลยางปอินน้ เปนที่ประทับ ทรงสร้างปราสาทกลางสระ พระราชทานนามว่าพระที่นั่งไอสวรรย์ทิพยอาศน์ตามนามพระที่นั่งเดิม แลทรงสร้างพระที่นั่งวโรภาศพิมาน พระที่นั่งอทยานภูมเสถียร พระที่นั่งเวหาศจำรูญ พระที่นั่งวิทูรทัศนา เกงยงผาประพาศ แลพระตำหนักใหญ่น้อยทั้งฝ่ายน่าฝ่ายใน มีสภาคารราช-ประยูรเปนต้น แลได้ทรงสฐาปนาพระอารามขนใหม่ พระราชทานนามว่าวัดนิเวศธรรมประวัติ แลได้ทรงปฏิสังขรณ์วัดชุมพลนิกายาราม แลทรงสร้างศาลเหมมณเฑียรเทวราช โปรดให้ขุดสระขุดคลอง ทำถนนแลตะพานเปนที่ชนไปมาโดยสดวกสบาย ในบริเวณเหล่านี้ตำบลยางปอินก็เปนที่ครึกครื้นเจริญสมบูรณ์ขนเปนอันมาก ได้เสด็จพระราช-ดำเนิรมาประทับแรมอยู่เนืองๆ แลได้ทรงบำเพ็ญพระราชกุศล

ในกาลพิเศษต่าง ๆ เป็นอเนกประการ แลได้ทรงทำนุบำรุง
ราษฎร โดยทรงบริจาคพระราชทานเงินแลสิ่งของต่าง ๆ
เป็นหลายครั้งหลายคราว ครั้งนี้เสด็จพระราชดำเนิรมา
ประทับแรม ณ พระราชวังบางปอินนี้พร้อมด้วยพระบรม-
วงษานุวงษ์ แลข้าทูลละอองธุลีพระบาททั้งฝ่ายน่าฝ่ายในตาม
ตำแหน่งพนักงาน ทรงพระราชดำริห์ถึงกาลนิยมนับจำเดิม
แต่ได้เสด็จเถลิงถวัลยราชสมบัติมา ตั้งแต่วันพฤหัศบดีเดือน
๑๑ ขึ้น ๑๕ ค่ำ ปีมโรงสัมฤทธิศก จุลศักราช ๑๒๓๐
ตรงกับวันที่ ๑ ตุลาคม รัตนโกสินทร์ศก ๙๗ มาจนถึง
วันที่ ๑ ตุลาคม รัตนโกสินทร์ศก ๑๑๒๖ นี้ครบ๒๕ ปีเต็ม
บริบูรณ์ตามสุริยคติกาล ทรงพระราชดำริห์ถึงพระเจ้า-
แผ่นดิน อันเสด็จเถลิงถวัลยราชสมบัติดำรงสยามพิภพ
มณฑลมาแต่กาลก่อน อันปรากฏพระนามมาแล้วในเบื้องต้น
ได้ทรงทำนุบำรุงพระพุทธสาสนา แลพระราชอาณาจักร
ให้รุ่งเรืองไพบูลย์ตามพระบรมเดชานุภาพ มีพระเดชพระคุณ
มาต่าง ๆ คือได้แผ่พระราชอาณาเขตร สยามประเทศนี้ไว้
ให้คนทั้งหลายได้พึงร่มเย็นเป็นสุขสืบมาช้านาน ทั้ง
สมณพราหมณาจารย์อาณาประชาราษฎร ได้สืบสร้างศิล-

ทานการกุศลทำมาหากินสืบบุตรหลานมาจนตราบเท่าทุกวันนี้
แลตั้งพระราชกฤษฎีกาแลอัยการทั้งปวง เปนอย่าง
ธรรมเนียมอันดีมีไว้ต่าง ๆ สำหรับพระมหานครที่เปนคุณ
แก่แผ่นดินสืบมา เปนต้นว่าลงพระราชอาญาแก่คนที่ทำผิด
ล่วงเกิน พระราชกำหนดบทพระไอยการพระราชกฤษฎีกา
พระราชบัญญัติ ให้ลงพระราชอาญาผู้ทำผิดเปนเสียนหนาม
ในแผ่นดินคนหนึ่งสองคน อาณาประชาราษฎรทั้งปวงก็เกรง
พระเดชพระคุณบุญบารมีพลอยเข็ดหลาบ บ้านเมืองก็รายคาย
เขาบางจากโจรผู้ร้าย แลพูนบำเหน็จแก่คนทั้งหลายที่มีความ
ชอสัตย์ต่อราชการ เพราะฉนั้น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
ทรงรลึกถึงบุพการีตาคุณปการเหตุ จึงได้ทรงบำเพ็ญพระ-
ราชกุศล ทรงพระราชอุทิศทักขิณานุปทาน ถวายเฉพาะ
พระเจ้าแผ่นดินในกาลก่อนทุกพระองค์ โปรดเกล้า ฯ พระ
บรมวงษานุวงษ์ แลข้าทูลลอองธุลพระบาททั้งฝ่ายน่าฝ่ายใน
ทำลัยแลตามประทีปแลทำโคมไฟ ประกอบด้วยเครื่องแต่งอัน
วิจิตรต่าง ๆ เปนที่เฉลิมพระเกียรติยศพระเจ้าแผ่นดิน แล
เปนที่รลึกถึงพระราชวงษานุวงษ์ แลข้าราชการอันได้
กระทำความดีความชอบในแผ่นดินมาแต่ก่อน แลโปรดให้

มีพลกรรมแก่เทพยดาเปนส่วนอามิศพลี แลทรงพระราชอุทิศ
พระราชกุศลเปนส่วนธรรมพลี ขออำนาจเทพยดาทั้งปวง
แลเดชานุภาพพระเจ้าแผ่นดินโบราณราชทั้งปวงที่ล่วงลับไป
แล้วนั้น จงช่วยป้องกันสรรพสัตรูไภยันตรายอย่าให้ใกล้
กลาย คิดประทุษฐร้ายในพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหา-
จุฬาลงกรณ์พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว แลพระบรมวงษานุวงษ์
แลข้าทูลลอองธุลพระบาทราชบริพารทั้งฝ่ายน่าฝ่ายใน อนึ่ง
ขอจงพระเจ้าแผ่นดินโบราณทั้งปวง ที่เสด็จสวรรคาไลย
ล่วงลับไปแล้ว แลอุปบัติในทิพยนิกายใด ๆ ก็ดี แลเทพยเจ้า
ทั้งหลายก็ดี จงมีพระหฤไทยผ่องใสโสมนัศรับซึ่ง
เครื่องสักการบวงสรวง แลส่วนพระราชกุศลที่ทรงพระ-
ราชอุทิศกัลปนาผล จงพร้อมกันถวายไชยมงคล
แด่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาจุฬาลงกรณ์ พระ
จุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ให้ทรงเจริญพระชนมายุดำรงใน
ศิริราชสมบัติครอบครองสยามราชอาณาจักร พรักพร้อม
ด้วยพระบรมราชวงษานุวงษ์แลเสนาพฤฒามาตย์ราชบริพัช
ให้บริบูรณ์ด้วยสุวรรณรัตนวัตถาภรณ์ยวราชบรรณาการ
จงมาสู่พระบรมเดชาภินหารแต่ทิศานุทิศ ให้มั่งคั่งไปด้วย

ชนิกรประชาพานิชไปมาค้าขายแต่นา ๆ ประเทศอย่ารู้ขาด
อนึ่งขอวัสวลาหกเทวราชจงยังวัสโสทกให้ตกลงตามฤดูกาล
บริบูรณ์ด้วยธัญญาหารสรรพพืชผลสยสกลนิคมชนบท ขอ
จงพระเกียรติยศให้ปรากฏไปในทิศานุทิศ สรรพข้าจามิตร
ทั่วนา ๆ ประเทศ ชาติใดภาษาใด น้ำใจพาลคิดการหาเหตุ
จะกระทำย่ำยีบ้านเมืองเขตรแดนสยามประเทศนี้ ขอพระ-
ยารามพระเจ้าแผ่นดินทั้งปวง ช่วยปกครองป้องกันซึ่งอันตราย
ทั้งทวยเทพยเจ้าทั้งหลายซึ่งบรรกษพระมหานคร จงช่วย
กำจัดหมู่ยักษ์กรให้อันตรธาน ถ้าคนนอกประเทศที่ทำปาก
หวาน แต่ใจคิดการจะเหยียบย่ำข่มขี่พาโลโสคลมคุมโทษทำ
ให้ร้อยหรอประการใด ๆ ก็ดี ขอให้ความประสงค์ของพวกคน
ที่เป็นศัตรูในใจในที่นั้น ๆ กลับไปเป็นโทษแก่พวกนั้นเอง
อย่าให้สมประสงค์ ขอให้พระยารามในพระเจ้าแผ่นดินใน
สยามประเทศนี้ดำรงค์อิศรภาพเป็นเจ้าเป็นใหญ่ในสยาม
ประเทศ ขอสรรพเทเวศร์ผู้ดำรงฤทธิ์สิทธิ์ศักดิ์ จงช่วยบริ-
รักษ์พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาจุฬาลงกรณ์ พระจุล-
จอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ให้ทรงพระเจริญศิริสวัสดิพิพัฒมงคล
พระชนมายุวรรณศุขพละสันกาลทุกเมื่อ เทอญ ฯ

ประกาศพระราชพิธีรัชฎาภิเศก

สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (แสง)

วัดราชบุรณะเปนผู้แต่ง แลผู้ประกาศ

◎ นมามิ เทวาติเทวัง สัมพุทธัง โสตถิเทสกัง
นมามิ อุตตมัง ธัมมัง สันตานัง โสตถิยาวหัง
นมามิ ธัมมทายาทัง สังฆัง สุโสตถิการกัง
โสตถิยากรวัตถูนัง นมการัสส เตชสา
หัญญันตุยทัทวาเนกา ตถา ตถา อนิฏฐุกา
อิฏฐา กันตา มนาปา จ สัพพโสถิ ภวันตุ เตฯ

◎ ข้าพระพุทธเจ้าขอนอบน้อมนมัสการ ซึ่งพระศรีสรรเพ็ชญ์ วิสุทธิเทวราชเจ้า ผู้ล่วงลับอุปบัติเทพยดา อันทรงแสดงซึ่งความสวัสดิแด่ประชานิกรสัตว์ทั่วไตรภพ อนึ่งข้าพระพุทธเจ้าขอนอบนบซึ่งพระธรรมเจ้าอันสูงสุด เครื่องนำมาซึ่งความศิริสวัสดิแก่หมู่สัตว์ทั่วมนุษย์แลเทพยดา อันได้รับความปฏิบัติ อนึ่งข้าพระพุทธเจ้า ขอน้อมคำนับซึ่งพระสงฆ์พุทธบริสัชผู้ธรรมทายาท รับพระธรรมเจ้าเปนสันสมรด อันทำความสวัสดิให้ปรากฏในตนโดยสามารถ ด้วย

เดชอำนาจแห่งความนมัสการซึ่งโสตถิยากรวัตถุ ทั้งทั้ง
สามไตรรัตน์ ขอให้สรรพพิบัติอุปัทวันตรายแลอนฐฐารมณ์
ทั้งหลายจงสูญหายสิ้นไป ส่วนอิฐารมณ์เป็นที่ชอบจิตรเจริญ
พระราชหฤทัย ทั้งสรรพสวัสดิ์นิราศภัย จงเกิดมีแด่สมเด็จ
บรมนราธิบดีมหาราชาธิราชเจ้า ในอารัมภพิธีซึ่งจะได้รับ
พระราชทานประกาศเทพยดาณบัดนี้ ฯ

◎ สรีชัชชัง สเสนัง สพันธุ์ นรินทัง
ปริตตานุภาโว สทา รักขตุตัง
เอวานเมตตัง สเมตตา ภทันตา
อวกขิตตจิตตา ปริตตัง ภณันตุ ฯ

◎ ภทันตา ข้าแต่พระผู้เป็นเจ้าทั้งหลายผู้เจริญ ขอ
อาราธนาพระผู้เป็นเจ้าจงสำรวมจิตรอย่าฟุ้งซ่าน จงประกอบ
ด้วยเมตตาจิตรแผ่เมตตาพรหมวิหารไปในราชตระกูล แล้ว
จงสวดพระปริตอธิษฐานจิตรว่า ปริตตานุภาโว ขออานุภาพ
พระปริตนี้ จงคุ้มครองป้องกันรักษา สมเด็จพระบรมชัยา-
ธิราชเจ้า ทั้งไอสุริยสมบัติแลพระบรมวงษานุวงษ์ แลเสนา
พฤฒามาตย์ ให้ปราศจากสรรพภยันตราย เจริญศุขศิริ
สวัสดิ์เป็นนิพัทธกาลนิรันดร เทอญ ฯ

◎ สมันตา จักกวาเฬสุ อัตราคัจฉันตุ เทวตา
สัทธัมมัง มุนิราชัสส สุณันตุ สัคคโมกขัง
สัคเค กาเม จ รูเป ครสิขรตเฏ จันทลิกเข
วิมาเน
ทิเป รัฏเฐ จ คาเม ตรุวนคหเน เคหวัตถุมหิ
เขตเต
ภุมมาจายันตุ เทวา ชลถลวิสเม ยักขคันธัพพ
นาคา
ติฏฐันตา สันติเก ยัง มุนิวรวจนัง สาธโว เม
สุณันตุ
ธัมมัสวนกาโล อยัมภันตา ๓ วาร ฯ

◎ โภนโตเทวสังฆา ดูกรหมู่อมรเทพยนิกรทั้งหลาย ในจักรวาฐูโดยรอบปริตสิมาขยุหอาณาเขตร ตั้งแต่ภูมิประเทศถึงโสฬสพรหมพิมาน เชิญมาประชุมในพระราชนิเวศน์สถานมงคลพิธี แล้วจงสดับรับพระสัทธรรมแห่งพระมหามุนินารถอันสามารถจะให้ได้ดำเนินณะทางสวรรค์แลนฤพาน อนึ่งขอเชิญเทพยอันสถิตย์ทุกสถาน มีอาทิคือท้าวยตรฐราช แลท้าววิรุฬหก ท้าววิรูปักษ์ ท้าวกุเวรราช ทั้งเทพยโกสีย์ผู้มีอำนาจ แลเทวราชอันมีทิพยจักษุทิพยโสตอัน

ประเสริฐ์ ซึ่งบังเกิดประดิษฐานในทิพยพิมานณะภูมิภาคย์ถัพ
ติณะลดาพฤกษาชาติ สิขรบรรพตคามนิคสชนบทพระราช
อาณาเขตรสถาน ฤาเทพยดาเหล่าใดที่ได้สถิตย์ในทิพยพิมาน
ประดิษฐานในคคณัมพรเวหาศ อีกทั้งองค์อรรคเทวราช
มหิศรวิษณุ แลนพเคราะห์ทวาทศราษสีถิตย์ กับทั้งเทพย
สัยดาพิสนักษัตรดารา ทั้งเทพยอันบำรุงรักษาทั่วสยามรัฐสีมา
มณฑล จนเวลากาลวันนี้ คือเทพยเจ้าซึ่งออกนาม พระสยาม
เทวาธิราชมีอำนาจอภิบาลการยรักษ์บำรุงกรุงเทพมหานคร
เปนอธิบดีนามในสยามรัฐกเทพยดา อีกเทพยเจ้าอันอภิบาล
รักษานพปดลมหาเสวตรฉัตราดิฉัตร์ รัตนบัลลังก์น้อยใหญ่
ทั่วไปในพระบรมราชอาศน์ ในพระราชนิเวศน์บรมคหาสาน
ทั้งพระเสื่อเมืองพระทรงเมืองพระหลักเมืองพระกาฬไชยศรี
แลเทพยอัน ๆ ก็ดี ทั่วพระราชอาณาเขตร รอบรัฐประเทศ
สีมามณฑลนั้น ๆ จงมายังสังฆสันนิบาต ณราชนิเวศน์นี้
ทั้งพระราชพฤธมณฑลนี้ จงสมาทานเบญจางคศีลและสดับ
รับรศพระธรรมปรีต ที่พระสงฆ์จักได้สวดคณสาธยายแล้ว
สาธุการอนุโมทนาพระราชกุศล ของสมเด็จพระบรมชัตยา-
ธิราชเจ้านี้ เทอญ ฯ

◎ สัพเพ เทวคณา ภูตา ตัต ตัตถาธิวาสิโน
อัทธิมันโต ทิพพโลตา เมตตวันโต ทยาลุกา
สุณันตุ ทิพพโสเตน ปกาสนัตถัณหิตัง
เทวานัง โสตัพพัญเจว โสตานัญจ สุขาวหัง
ธัมมิโก จ มหาราชา ปรมินโทติ วิสสุโต
สัทโธ สีเลน สัมปันโน ขันติโสรัจจสาสโย
อวิหิสาย สัยุตโต เมตติมัททวอาชชโว
สัมมารัฏฐานุปาเลนโต สัมมาสัมพัทธสาสนัง
สัมมากาเรน ปาเลสิ กสนวุฑฒิยา สทา
ปริยัตติกสัญญัสส มหโพธิรัง ททาติโส
สัญญาปัตตาทิทาเนน ฐานันตรัง ททาติ จ
จตูหิ สังคเหหิว สังคัณหาติ มหาชนัง
มคโต โรปยิตวาน ธัมเมน ยุตโต คโต
อกรัญญัปปหันโต โส กรัญญาภิรโต สทา
เอวมายัโข สยามินโท คณาลังการภูสิโต
อหานภาคิเย ธัมเม ปูเรนโต รัชชการยิ
เอเตน สัจจวัชเชน โสตถิ เต โหตุ สัพพทา ฯ

◎ (มีคำของสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ แสง ผู้ประกาศจดไว้ว่า เมื่อประกาศไม่ได้อ่านคาถา ว่าแต่คำไทยเสียดายคาถาที่แต่งไว้ จึงเติมลงไว้ ตามแต่ท่านผู้จะจำนง ฤๅไม่ต้องการก็แล้วแต่ท่านผู้วิจารณ์ใคร่ครวญ ฯ ท่านจดไว้ดังนี้)

◎ อนึ่งเทพยดาทั้งหลายจงตั้งทิพยโสตลงสดับ ฟังคำประกาศพระราชประวัติ อันประกอบด้วยประโยชน์ เปนศุขแก่โสต ควรจะพึงฟังณะบัดนี้ พระยาทสมเด็จพระปรมินทรมหาจุฬาลงกรณ์ บดินทรเทพยมหามงกุฎบุรุษยรัตนราชรวิวงษ์ วรุตมพงษ์บริพัตร วรขัตติยราชนิกโรดม จาตุรันตบรมมหาจักรพรรดิราชสังกาศ อุภโตสุชาติสังสุทธิเคราะหณี จักรกริยรมนารถ มหามกุฎราชราม วรางกูร สุจริตมูลสุสาธิตอกฤษฎาวิบูลย์ บูรพาดูลยกฤษดาภินิหาร สุภาธิการรังสฤษดิ อิญญลักษณพิจิตรโสภาคย-สรรพางค์ มหาชโนตมางคประนต บาทยงกชยุคล ประสิทธิสรรพศุภผลยุตม บรมสุขุมาลยทิพยเทพาวตาร ไพศาลเกียรติคุณอดุลยพิเศษ สรรพเทเวศรานุรักษ์วิสุทธิศักดิ สมญาพินิตประชานารถ เปรมกระมลขัตติยราช ประยูร

มูลมุขมาตยาภิรมย์อุดมเดชาธิการ บริบูรณ์คุณสาร
สยามาทินคร วรุตเมกราชดิลก มหาบริวารนายกอนันต-
มหันตวรฤทธิเดช สรรพวิเศษสิรินทรมหาชนนิกรสโมสร
สมมต ประสิทธิวรยศมโหดมบรมราชสมบัติ นพปดล
เสวตรฉัตราดิฉัตร ศิริรัตโนปลักษณมหายรมราชาภิเสกา
ภิสิต สรรพทศทิศวิชิตรไชย สกลมไหสวรรยมหา
สวามินทร์ มเหศวรมหินทรมหารามาธิราชวโรดม บรม-
นารถชาติอาชาวไสย พุทธาทิไตรยรัตนสรณารักษ์ อดุลย-
ศักดิอัคนเรศราธิบดี เมตตากรุณาสีตลหฤทัยอโนปมัย
บุญการ สกลไพศาลมหารัษฎาธิบดินทร์ ปรมินทรธรรมิก
มหาราชาธิราช บรมนารถบพิตร พระจุลจอมเกล้าเจ้าสยาม
เสด็จถวัลยราชพระบรมมหาราชวังกรุงเทพยมหานคร
อมรรัตนโกสินทร์ มหินทรายุทธยามหาดิลกภพนพรัตน
ราชธานีบุรีรมย์ อุดมราชนิเวศน์มหาสถาน ฯ

◎ พระองค์ทรงพระราชศรัทธา บริบูรณ์ด้วยศีล
ปัญญาเวรวิรัติแลทศพิธราชธรรม เปนข้อปฏิบัติสำหรับ
พระองค์และดำรงในขันติคุณ แลโสรัจจยาไศรยพระ-
หฤไทยเปนกุศล ยินดีในโสภณธรรมบัณฑิตวิถี ประกอบ

ด้วยดี ด้วยอวิหิงสากรุณา บุรพภาคแลทรงพระเมตตา มีพระหฤทัยอ่อนด้วยความเอ็นดู และซื่อตรงดำรงยุติธรรม ทรงอุปถัมภ์ชนชาวประชาราษฎร์ แลปกครองพระพุทธศาสน์ ด้วยอาการดี ให้ปราศจากกะลิโทษพิบัติ ด้วยพระราชประสงค์จะให้พระพุทธสาสนา สถาพรพิพัฒเสมอทุกเมื่อไป แลพระราชทานจตุปัจจัย ทั้งฐานันตรสมณศักดิ์ ด้วยราชทินนามมีสัญญาบัตรเปนต้น แด่ปริยัติกสงฆ์ผู้ทรงปริยัติธรรม และทรงบำเพ็ญสังคะหะกรรม การสงเคราะห์มหาชนด้วยสังคะหะวัตถุ ๔ ประการ ปลงอคติ ๔ สถานลงดำรงในคติทางดำเนิรของบัณฑิต เสด็จโดยธรรมสุจริตบัณฑิตวิถี ทรงมละกิจมิดมิควรทำ ส่วนสาวัชกรรมประกอบด้วยโทษทางมิจฉาปฏิบัติ และมิพระราชหฤทัยภิรัติในราชกรณียกิจชอบธรรมทุกประการ ฯ

◎ สมเด็จพระปรมินทรธรรมิกมหาราชาธิราชเจ้า ประกอบด้วยธรรมอลังการ คือคุณสารโสภณพิเศษ มีประเภทอเนกนัยวิจิตรพันทะพรรณา ดำรงพิภพภารามหาปถพิสยามรัฐ ให้อภิหานิยธรรมปฏิบัติบริบูรณทุกประการ ทรงทำนุบำรุงแผ่นดินให้เปนที่ร่มเย็นเกษมสำราญ แด่อาณา

ประชาราษฎร จบบริเวณจังหวัดรัชสีมา แลทรงอุปถัมภก
พระพุทธสาสนาให้รุ่งเรืองเจริญนาน ถึงกาลบัดนี้ล่วงได้
๒๕ ปี บรรจบจำนวนควรนับว่าสัมพัจฉะระภาค เสียวที ๔
แห่งร้อยพรรษกาล ฯ

◎ บัดนี้พระบรมวงษานุวงษ์ ข้าทูลลอองธุลีพระบาท
สมณพราหมณาจารย์ แลอาณาประชาราษฎรทั้งหลาย
จึงได้กราบทูลวิงวอนอัญเชิญให้ตั้งพระราชพิธีรัชฎาภิเศกสรง
โดยมหามงคลราชพฤธี เพื่อให้พระเกียรติยศทวียงยง
ทรงเจริญชนมายุศุขสวัสดิพิพัฒมงคล เพื่อให้ปกครอง
ปถพีมณฑลให้บ้านเมืองอาณาประชาราษฎร อยู่เย็นเปนศุข
ระงับทุกข์ระงับภัยแลรักษาบำรุงพระพุทธสาสนา ให้ถาวร
สืบไปสืนกาลนาน จึงมีพระบรมราชโองการดำรัส ให้จัด
งานพระราชพฤธีรัษฎาภิเศก ทิวศาลมาลกาคาร พระที่นั่ง
ไพศาลทักษิณเปนยูรพาจณอภิเศกมงคลสถาน ทุกครั้งทุก
ราชกาลมา ถึงเวลาเริ่มตั้งมงคลพฤธีฉะเวลานเปนเวลา
ฐานันตริกะสงฆสันนิบาตขอเทพยดาทั้งหลายซึ่งได้ประกาศ
นามเชิญประชุมไว้ ได้มาประชุมพร้อมแล้ว จึงตั้งโสต
ประสาทลงสดับพระธรรมพระพุทธมนต์ แล้วอนุโมทนา

การพระราชกุศล คือบูชาพระรัตนไตรย แลพระราชทาน
จตุปัจจัย ไตรจีวรโกไสยไหมล้วน ทั้งบริขารมหัค-
ฆะภัณฑ์ถ้วน ๘๐ ภาค ซึ่งสมเด็จบรมบพิตรพระปรมินทร
ธรรมิกมหาราชาธิราชเจ้า ได้ทรงบริจาคแล้วพระราชทาน
อุทิศส่วนผลให้เป็นธรรมพลีบรรณาการ ปฏิสันถารตอบ
ขอบคุณที่เทพยเจ้าทั้งหลายมีเมตตาการุญจิตร มาประชุม
เป็นเทวสันนิบาต ในมหามงคลพฤธิสถานนี้ ให้เป็น
พระเกียรติยศเกียรติคุณปรากฏมหัศจรรย์ขอเชิญเทพยเจ้า
ทั้งปวง จงมาประชุมพร้อมกันทุกเวลาสังฆสันนิบาตเย็นเช้า
จนถึงเวลามหามงคลฤกษ์บรมราชาภิเศกสรงสหัศธารา
จงเทพยเจ้าทั้งหลายต่างองค์ต่างนำมา ซึ่งสุราษฎรยวาร
ช่วยอภิเศกสรง อำนวยพรเทพยประสิทธิ์ แด่สมเด็จพระ-
สยามินทรบพิตรสมมติเทวราชเจ้า ซึ่งได้เถลิงถวัลยราช-
สมบัติผ่านพิภพอรรคมหานครเรศร์ ซึ่งมีนามกรพิเศษว่า
กรุงเทพมหานครอมรรัตนโกสินทร์ มหินทรายุทธยา มหา
ดิลกภพนพรัตนราชธานีบูรีรมย์ อุดมราชนิเวศน์มหาสถาน
อมรพิมานอวตารสฤษฎ์ สักกทัตติยะวิสุนกรรมประสิทธิ์
ดังนี้เป็นสำคัญ กับทั้งรัฐมณฑลอันแวดล้อมอยู่โดยรอบ

พระมหานครนี้ทุกสถาน ขอเทพยสุรารักษ์ทั้งหลาย จง
เกยจกันภยันตราย ขจัดเสียนศัตรูหมู่ปรปักษ์ข้าขามิตร ซึ่ง
จักคิดประทุษฐร้าย อย่าให้ได้มาระคายมัวหมองณะเบื้อง
พระบาทยุคล ให้ผ่องแผ้วนฤมลพ้นไภยพิบัติ เสมออยู่เปน
นิจกาล อนึ่งให้พระองค์นิราศโรคาพาธ มีพระชนมายุ
ยืนยงคงนานยิ่งร้อยพรรษา ธนะสารทรัพย์สะวิญญาณ
อวิญญาณ จงสันทนาการมานองเนือง พูลเพิ่มเฉลิม
พระบารมี ฯ อนึ่งให้พระบรมวงษานุวงษ์ ข้าทูลละอองธุลี
พระบาทกับทั้งสมณพราหมณาจารย์อาณาประชาราษฎร มี
ความสมัคสโมสรสามัคคี จงรักภักดีต่อใต้ฝ่าละอองธุลี
พระบาท ฯ อนึ่งให้ประเทศราชทั่วทุกทิศ ยำเกรงพระเดชา-
นุภาพโดยอาการสนิทถ้วนทั่วไปในรัชสีมามณฑล สากล
อาณาเขตรสถาน ขอให้พระจอมภพสุธาธาร สมเด็จพระ
ปรมินทรธรรมิกมหาราชาธิราชเจ้า ดำรงเอกราไชย-
มไหสวรรย์ สิยมหาสมมติวงษ์ มั่นคงเปนอนันญะสาธารณ์
ทุกเมื่อ เทอญ ฯ

◎ เทพยเจ้าทั้งหลายนั้น ได้มาพร้อมกันเพื่อ
อนุโมทนา ส่วนพระราชกุศลในมงคลกรรม จงชวยอภิบาล

บำรุงอุปถัมภ์ สมเด็จพระบรมราชาธิราช ทั้งศิริราชสมบัติ อีกทั้งองค์พระบรมรัตนราชเทวี แลพระยวรราชเทวี ทั้งพระอรรคชายา แลพระบรมโอรสาธิราชเจ้า แลพระบรมวงษานุวงษ์ ดำรงในความศุขทุกเวลากาล ให้ท่านเจริญชนมายุยืนนาน ปราศจากโรคาทิอันตราย ฯ

◎ จงช่วยเกื้อกูลมิตรชนทั้งหลาย ให้พ้นแพ้แด่พระเดชานุภาพ หิตานิอุปเนนตุ ให้เหล่ามิตรชนสบายเรียบร้อยถ้วนหน้า เกรงพระบารมีนิราศไป ห่างไกลเบียงพระยาทยุคล สำเร็จเป็นอิฐไตยผลมหัศจรรย์ เทพยเจ้าทั้งปวงนั้นก็จะได้รับราชพลีอันต่อเนกนาน ฯ

◎ ขอให้พระเจ้าแผ่นดิน ทรงพระชนมายุยืนมั่นยืดยาวได้ร้อยปี เป็นดังสมณพราหมณ์ชี พร้อมกันอวยไชยส่วนทุกข์จงกษัย ส่วนภัยจงอย่าได้มี ขอให้พระเจ้าธรณีดำรงปถพีสถาวรทุกเมื่อ เทอญ ฯ

ประกาศพระราชกุศลรัชมงคล
รัชกาลที่ ๕
เสมอด้วยสมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๒ กรุงศรีอยุทธยา
กรมพระสมมตอมรพันธุ์เรียบเรียงอนุโลมตาม
ประกาศพระราชพิธีสมภาคาภิเศก

◎ สรวมชีพข้ายุคลบาท รับพระบรมราชโองการ ขานคำประกาศอายาจน์อัญเชิญเทพยดา ภูมเทวาพฤกษพิมาน เนาสถานนภากาศ ล้วนเทวราชเรืองฤทธิ์ สิงสถิตย์ทุกแห่งทั่วหล้าแหล่งโลกพิไสย ยิกเทพไทยหนจังหวัดสยามรัฐวราณาจักร ยรรักษ์นรันดร หลักพระนครอยุทธยาโยราณราชธาน์ อมรฤทธิ์เสือเมือง ทรงเมืองเรืองมหิทธิเทพยศักดิ์สิทธิ์อารักษ์ สิงสำนักในพระมหาเสวตรฉัตราดิฉัตร ศิริรัตโนปลักษณ์ เทพยพิทักษ์มณฑิราไลย ทั่วไปทุกราชอาคน์ ในโยราณราชนิเวศน์ เทพยพิเศษรักษาพระองค์ ดำรงประจำทุกคืนวัน นิตย์นรันดร์มิคลาศ เชิญเทวราชเรืองเดช ทรงทิพเนตร์ทิพโสตร์ จงสมโมทนาประชุม ชุมนุมในมงคลพิธีการ ณ สถานพระที่นั่งสรรเพ็ชญ์ปราสาท เชิญเทวราชทั่วองค์ จงสดับคำประกาศ

ด้วยพระบาทสมเด็จพระปรมินทร มหาจุฬาลงกรณ์ บดินทรเทพยมหามงกุฎ บุรุษยรัตนราชรวิวงษ์ วรุตมพงษ์ บริพัตร วรขัตติยราชนิกโรดม จาตุรันตบรมมหาจักรพรรดิราชสังกาศ บรมธรรมิกมหาราชาธิราช บรมนารถบพิตร พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระปรารภว่า นับจำเดิมแต่เสด็จเถลิงถวัลยราชสมบัติ จนถึงรัตนโกสินทรศก ๑๒๖ โดยจำนวนปีได้ ๔๐ ปีเสมอด้วยรัชสมัยในสมเด็จพระรามาธิบดีพระองค์ที่สอง ซึ่งเสด็จดำรงศิริราชสมบัติ ในกรุงทวาราวดีศรีอยุทธยา ยืนยาวกว่าพระเจ้าแผ่นดินทุกพระองค์ เป็นเหตุให้ทรงพระปีติโสมนัศ จึงทรงพระราชดำริห์ที่จะบำเพ็ญพระราชกุศล ทรงพระราชอุทิศถวาย สมเด็จพระรามาธิบดีพระองค์ที่สอง กับทั้งพระเจ้าแผ่นดินพระองค์อื่น อันได้เสวยราชสมบัติในกรุงศรีอยุทธยา ตั้งแต่แรกสร้างตลอดมาถึงกรุงธนบุรี ทุกพระองค์ด้วย จึงมีพระบรมราชโองการดำรัสสั่ง ให้แต่งการพระราชกุศลรัชมงคล ที่พระบรมราชวัง กรุงทวาราวดีศรีอยุทธยา โปรดเกล้าโปรดกระหม่อม ให้เชิญพระพุทธปฏิมากร มีพระอาการยกพระหัตถ์ห้ามมาร อันเป็นพุทธรูปต่างพระองค์

สมเด็จพระรามาธิบดีที่สอง แต่หอพระราชกรมานุสร
ในวัดพระศรีรัตนสาศดาราม มาประดิษฐานบนพระแท่น
เสวตรฉัตรณพระที่นั่งสรรเพชญ์ปราสาทเป็นที่ทรงนมัสการ
ณวันที่ ๓๐ พฤศจิกายน รัตนโกสินทรศก ๑๒๖ ทรง
พระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อม ให้อาราธนาพระสงฆ์
ราชาคณะพระครู ๔๐ รูป มารับไตรจีวรอย่างประณีต
แลพัดทอทอง แล้วเจริญพระพุทธมนต์ ครั้นวันที่ ๑
ธันวาคม เจ้าพนักงานได้จัดการเลี้ยงพระสงฆ์ ๔๐ รูป
นั้น เป็นส่วนพระราชกุศลทรงพระราชอุทิศถวาย สมเด็จ
พระรามาธิบดีที่สอง แล้วทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรด
กระหม่อม ให้เชิญพระพุทธปฏิมากรต่างพระองค์ พระเจ้า
แผ่นดินกรุงเก่าอีก ๓๒ พระองค์ กรุงธนบุรีพระองค์หนึ่ง
แต่หอพระราชกรมานุสร ขนตั้งประสมบนพระแท่น
เสวตรฉัตร รวมเป็นพระพุทธรูป ๓๔ พระองค์เป็นที่ทรง
กระทำพุทธบูชา โปรดเกล้าโปรดกระหม่อม ให้อาราธนา
พระสงฆ์ ซึ่งดำรงสมณศักดิ์ นับจำนวนเท่ารัชกาล
พระเจ้าแผ่นดินกรุงเก่า แลกรุงธนบุรวม ๔๑๗ รูป

มารับไตรจีวรแลพัดทอทอง แลเจริญพระพุทธมนต์ ครั้น
วันที่ ๒ ธันวาคม เจ้าพนักงานถวายภัตตาหารแก่พระสงฆ์
๔๑๗ รูปนั้น เปนส่วนพระราชกุศล ทรงพระราชอุทิศ
ถวาย แลเฉพาะต่อพระเจ้าแผ่นดินกรุงเก่าแลกรุงธนบุรี
แลโปรดเกล้าโปรดกระหม่อม ให้มีการมหรศพสรรพกีฬา
แลการตกแต่งประดับประดา วิจิตรทั่วจังหวัดพระบรมราชวัง
แลทรงสดับพระธรรมเทศนา เปนส่วนพระราชกุศลธัมมัส-
สวนมัย แลเปนการเจริญพระบรมราชกฤษฎาภินิหาร แล
ศิริสวัสดิ์สำราญทั่วรัฐมณฑล สกลราชวราณาจักรสืบไป
ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อม ให้เจ้าพนักงานจัด
ตั้งเครื่องอามิศพลีสักการบูชา แลทรงพระราชอุทิศพระราช
กุศล เปนส่วนธรรมพลีบรรณาการ แด่เทพยดาทั้งหลาย
ขอพระเจ้าแผ่นดินที่เสด็จสวรรคาไลยล่วงไปแล้ว แลอุปบัติ
ในทิพยนิกายใด ๆ ก็ดี แลเทพยเจ้าทั้งหลายก็ดี จงมี
พระหฤทัยผ่องใสโสมนัศปราโมทย์อนุโมทนา ในพระราช
กุศลรัชมงคลครั้งนี้ แลรับซึ่งเครื่องสักการบวงสรวง แล
ส่วนพระราชกุศล ที่ทรงพระราชอุทิศกัลปนาผล ด้วยโสภณ
จิตรยินดี โดยยิ่งตานุโมทนา จงสำเร็จอิฐวิบูลยผล

ประโยชนะศุขส่วนทิพารมณ์ภิยโยภาพ สถิตย์สถาพรในทิพยศุขสมบัติ โดยผาสุกศิริสวัสดิ์ทุกเทพยนิกร แล้วจงอำนวยพรแผ่ทิพยานุเคราะห์อภิบาลบำรุงพระยาทสมเด็จบรมนารถบพิตร พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ให้ทรงพระเจริญพระชนมายุยืนนาน ปราศจากสรรพโรคาพาธภัยพิบัติ เสด็จดำรงศิริรัชมไหสวรรย์ เกษมศุขนิรุปัทวันตราย จงอย่าได้เสื่อมคลายจากพระราชวรฤทธิเดชานุภาพ สรรพราชลาภสัทังวิญญาณแลอวิญญาณ จงบันดาลไหลหลั่งถังมาแต่ทิศานุทิศเพิ่มพูลพระบารมี สรรพศัตรูหมู่ไพริภายนอกในจงปราไชยยำเยง เกรงพระราชรัฏฐานุปานกิจบันดาลให้สรรพอมิตรมลายพินาศ ขาดเสียนเสิกทั่วรัฐประเทศ พระราชวราณาเขตรแผ่ไพศาลสถาพร บรรดาสังฆังทรงพระอนุศร จงสำเร็จโดยพระราชหฤทัยประสงค์ด้วยอำนาจพระราชกุศลสุจริตแลด้วยกำลังเทวฤทธิเทวานุเคราะห์ทุกประการ เทอญ ฯ

ประกาศทำบุญพระบรมอัฐิเมื่อเริ่มงานรัชมังคลาภิเศก สมเด็จเจ้าพ้ากรมพระนริศรานุวัติวงษ์ทรงแต่ง

◎ ข้าพระพุทธเจ้า รับพระบรมราชโองการเหนือเกล้าเหนือกระหม่อม ขอนอบน้อมอันเชิญเทพยเจ้าทั้งหลาย หมายเปนอาทิคือพระสยามเทวาธิราช อิกพระเสื้อเมือง ทรงเมืองหลักเมือง แลพระกาฬไชยศรีผู้มีอำนาจประจำรักษาพระมหานครราชธานี แลเทพยผู้มีมเหศรักดิ์บรรดาษพระบรมมหาราชวัง พระที่นั่งเสวตรฉัตร รัตนปราสาทราชมณเฑียรสถาน ทั้งเทพไทยซึ่งบริบาลบุรีรอบขอบขันธสีมา แลบรรดาสิงสถิตย์ในภูมิพฤกษบรรพตากาศ พิมานมาศแมนสวรรค์ ชั้นกามาพจรแลพรหมโลกตลอดถึงสุทธาวาศ จงเงี่ยทิพโสตรสดับคำประกาศด้วยพระยาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลาลงกรณ์ บดินทรเทพยมหามงกุฎบุรุษยรัตนราชวรวงษ์ วรุตมพงษบริพัตร วรขัตติยราชนิกโรดม จาตุรันตบรมมหาจักรพรรดิราชสังกาศ บรมธรรมิกมหาราชาธิราช บรมนารถบพิตร พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ผู้ผ่านเผ่าเหล่าประชาชนชาวสยามรัฐ ตรัสทราบประพฤติเหตุแห่งสมณพราหมณ์ แลพระวงษาเสนามาตย์ราษฎรต่าง

อนุสรคำนึงถึงพระเดชพระคุณ อันกอบไปด้วยพระกรุณา ทรมารพระองค์ ทรงพระอุตสาหทำนุบำรุงบ้านเมือง ให้รุ่งเรืองบำราศไภย ไพร่ฟ้าอยู่เย็นเป็นศุขมาได้ยสิบเอ็ดปี ต่างนิยมยินดีว่าทรงดำรงรัชยืนยาว ยิ่งกว่าพระเจ้าแผ่นดินทุกพระองค์ อันมีปรากฎในพระราชพงษาวดาร จึงพร้อมกันทำการฉลองพระเดชพระคุณ คือบรณะพระบรมรูปเถลิงหลังอาชา มีขนาดสูงห้าวาทั้งพระองค์แลฐาน ขนตั้งไว้ในพระลานวังสวนดุสิต คิดจะให้เปนพระเกียรติยศปรากฎอยู่ชั่วกาลนาน กำหนดทำการให้แล้วเสร็จ ในรัตนโกสินทร ศก ๑๒๗ พฤศจิกายนมาศ อันเปนกาลกำหนดพระราชพิธีเฉลิมฉัตรรัชพรรษา เปนเหตุให้ทรงพระปรีดาปราโมทย์ โปรดให้แต่งพระราชสถาน กระทำการสมโภชพระบรมรูปสามราตรี เพื่อจะทรงสำแดงพระกรุณาปรากฎในน้ำพระไทย ให้เชิญสมณพราหมณาประชาราษฎร์ อีกพระบรมวงษานุวงษ์ข้าทูลลอองธุลีพระบาทมาสโมสรเสพอาหาร พระราชทานเหรียญรัชมังคลาภิเศกเปนทรภุก แล้วแลทรงคำนึงนึกถึงพระเดชพระคุณสมเด็จพระบรมมหาไปยกาธิราช พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก อัน

มีพระวิริยประโยคพยายาม ปราบปรามหมู่อมิตร ทั่วทุกทิศ
ให้ราบคาบ ปราบดาภิเศกเสวยราชสมบัติ เปนปฐมบรม-
กระษัตริย์ประดิษฐานมหาจักรกรีบรมราชวงษ์ ทรงสฐาปนา
กรุงเทพมหานคร อมรรัตนโกสินทร มหินทรายุทธยา
ขยายพระราชอาณาเขตรให้กว้างใหญ่ มีพระราชหฤทัย
กอยไปด้วยพระกรุณา ทรงทำนุบำรุงไพร่ฟ้าให้อยู่เย็น
เปนศุขปราศจากทุกข์ภัยพิบัติ ดำรงรัชได้ ๒๘ พรรษาก์
เสด็จสู่สวรรคต ตรัสมอบราชสมบัติแก่สมเด็จพระบรม
ราโชรส คือสมเด็จพระบรมไอยกาธิราช พระบาทสมเด็จ
พระพุทธเลิศหล้านภาไลย จึงเสด็จเถลิงถวัลยรัตนราไชสุริย
สัยสันตติวงษ์ ดำรงราชธรรมานุวัติ ปฏิบัติดุจสมเด็จพระ-
บรมชนกนารถ ฝูงประชาราษฎรก็อยู่เปนศุขสืบมา รัชกาล
๑๖ พรรษาเสด็จสวรรคต ฝ่ายพระราชวงษามาตยมุข
ทั้งหลายพร้อมใจกัน อันเชิญสมเด็จพระบรมบพิตราธิราช
พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ให้เสด็จขึ้นครอบครอง
ศิริราชสมบัติ ดำรงรัชสืบพระวงษ์ต่อไป พระองค์มีหฤทัย
เต็มไปด้วยพระราชศรัทธา ทรงสฐาปนาแลปฏิสังขรณ์

พระอาวาศทั่วพระนครให้สมบูรณ์ ทรงเกอกูลพระสาสนา ทรงประกอบการรักษาพระราชอาณาจักร เพิ่มเติมให้เปนที่มั่นกันปรปักษ์มิให้ล่วงเข้ามารันทำย่ำยี รักษาราชธรรม-ประเพณีมิได้เคลื่อนคลาศ สมณพราหมณาประชารายฎร์เปนศุขสำราญ ตลอดรัชกาล ๒๗ พรรศาเสด็จสวรรคาไลย พระยรมวงษ์องคมนตรีมิใจพร้อมเพรียงกัน อันเชิญสมเด็จพระยรมชนกนารถ พระยาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จเสวยสวรรยาธิบัตสืบพระวงษ์ ทรงบำรุงการค้าขาย ขยายให้ติดต่อกับต่างประเทศ จึงเกิดผลพิเศษให้ทรัพย์สมบูรณ์ขึ้นในบ้านเมือง ความเข็ญเคืองมิได้มีแก่ไพร่ฟ้าเหตุด้วยทรงรักษาราชธรรมานุวัตร ตามบุรพกระษัตรย์ซึ่งล่วงมาแล้วแต่หลัง ตั้งพระหฤทัยทำนุบำรุงแผ่นดินสืบ ๑๘ รัชพรรษาเสด็จสู่สวรรคาไลย พระบาทยวงษาเสนาในมีสัมโมทมานจิตร ประชุมเชิญสมเด็จยรมนารถบพิตร พระจุลจอม-เกล้าเข้าอยู่หัว ขึ้นเสวยราชสมบัติ ครอบครองสยามรัฐสืบสันตติวงษ์ ได้ทรงทำนุบำรุงบ้านเมือง ให้เจริญรุ่งเรืองขึ้นอกเพียงไร ไพร่ฟ้าประชากร ทั่วประเทศเขตรพระนครมั่งคั่งตั้งแต่มีความศุขขึ้นอีกสักเท่าใด ก็ย่อมรู้อยู่แก่ใจด้วยกัน

หมดไม่จำเปนต้องพรรณา นับตั้งแต่รัตนโกสินทรศก ๘๗ วันที่ ๑๑ พฤศจิกายนมาศ ซึ่งได้กระทำพระราชพิธีราชาภิเศกมา จนถึงรัตนโกสินทรศก ๑๒๗ ที่ ๑๔ พฤศจิกายน วันนี้ รัชพรรษาล่วงมาได้ ๔๐ ปี กับ ๒ วาร บรรดาพระมหากระษัตริย์ อันมีพระราชประวัติในพงษาวดาร รัชกาลของพระองค์ใดจะได้ยืนยาวเท่าถึงรัชกาลบัจจุบันนี้ไม่เคยมี ซ้ำพระบรมราชวงษ์ใดจะได้ดำรงยืนยาวเท่าถึง ๑๒๗ ปี เสมอมหาจักรบรมราชวงษ์นี้ก็หามิได้ กาลใดบ้านเมืองจะไม่มีจลาจล ประชาชนอยู่เปนศุขถึง ๑๒๗ ปี เสมอเหมือนกาลนี้ก็หามิได้ เมื่อพิจารณาว่าเพราะเหตุใดก็เลงเห็น เปนเพราะพระเดชพระคุณพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ซึ่งเสด็จสวรรคาไลยล่วงไปแล้วทั้ง ๔ พระองค์ ได้ทรงพระอุตสาหะ เอาใจใส่รักษา แผ่พระราชอาณาจักร รักษาพระบรมราชวงษ์ให้ตั้งมั่น ปฏิบัติราชธรรมานุวัติ เปนบรรทัดทางเดียวกันมาทุกรัชกาล พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวก็ทรงกำหนดเอาเปนบุรพาจารย์ ทรงปฏิบัติตามบรรทัดฐานฉันนั้นมา จึงได้ถาวรวัฒนาปรากฏ พระเกียรติยศไปทั่วทุกทิศ สมเด็จบรมบพิตรทรงรำพึงถึงพระเดชพระคุณเห็นปานฉัน

จึงมีพระราชประสงค์จะทรงบำเพ็ญพระราชกุศล ทรงอุทิศบุญผลถวายฉลองพระเดชพระคุณแด่บุรพการีกษัตริย์รัชกาลทั้งสี่ แล้วจะได้ตั้งพระราชพิธีรัชมังคลาภิเศกสมโภชเอกราชาณัตรรัชพรรษา ต่อไปในเวลาพรุ่งนี้ จึงมีพระบรมราชโองการตรัสสั่งให้เชิญพระบรมอัฐิออกประดิษฐานยังพระที่นั่งดุสิตมหาปราสาท ให้อาราธนาพระสงฆ์มา๘๙องค์เท่ากับจำนวนปีทั้งสี่รัชกาล ทรงบริจาคทานสดับปกรณ์ ถวายไตรจีวรแลย่ามพัด แล้วทรงสมาทานเบญจเวรวิรัติ แลทรงสดับพระสงฆ์สวดพระพุทธสาสโนวาท แล้วทรงพระราชอุทิศส่วนพระราชกุศลให้แก่เทพยทุกสถาน เปนเทวพลิบรรณาการได้อนุโมทนา ขอเทพยดาทั่วทุกตำบลจงยินดีรับส่วนพระราชกุศลซึ่งทรงพระราชอุทิศ แล้วจงตั้งไมตรีจิตรบำรุงรักษาพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาจุฬาลงกรณ์ พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ให้ทรงพระเจริญศิริสวัสดิ์ ปราศจากพระโรคพิบัติอุปัทวันตราย ให้ทรงเกษมสมบูรณ์สบายพระราชหฤทัย ดำรงราชสมไหสวรรยาธิปัตวัฒนาการ อนึ่งขอเทพยเจ้าจงอภิบาลพระราชวงษานุวงษ์ แลข้าทูลละอองธุลีพระบาทบงสุ์ ทั้งฝ่ายน่าฝ่ายใน ทั้งไพร่ฟ้าข้าแผ่นดิน สิ้น

ทั้งสมณพราหมณาจารย์ ตลอดจนสรรพสัตว์ให้พ้นโรคพิบัติ อุปัทวทุกข์ ให้อยู่เย็นเป็นศุขสิ้นด้วยกัน ทั้วขอยขันธสิมา โดยนัยประกาศ ดำเนิรกระแสพระบรมราชโองการดังพรรณามาฉนี้ ฯ

คำประกาศเทวดาในงานพระราชพิธีบรมราชาภิเษก รัชกาลปัตยุบันนี้ ฯ สมเดจพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาวชิรญาณวโรรสทรงพระนิพนธ์

◎ สรัชชัง สเสนัง สพันธุ์ นริน์ทัง ปริต์ตานุภาโว สทา รักขตุ ผริต์วาน เมต์ตัง สเมต์ตา ภทันต์ตา อวิก์ขิต์จิต์ตา ปริต์ตัง ภณันตุ ฯ

◎ ภทันต์ตา ข้าแต่พระผู้เปนเจ้าทั้งหลาย นิมนต์พระผู้เปนเจ้าสำรวมจิตต์อย่าให้ส่ายในอารมณ์ จงกอบด้วยเมตตาพรหมวิหารแผ่ไปในพระบรมราชวงศ์แล้วจงสวดพระปริตร อธิฐานจิตต์ว่า ขออานุภาพพระปริตรนี้ จงคุ้มครองป้องกันรักษาสมเดจบรมกษัตริย์ กับทั้งราชมไหศวรรยสมบัติ แลพระราชวงศานุวงศ์เสนาพฤฒามาตย์ ให้ปราศจากสรรพอุปัทวทุกข์ เจริญสุขสวัสดิ์เปนพัทธนิรันดรเทอญ ฯ

◎ สัค์เค กาเม จ รูเป ฯลฯ สาธโว เม สุณันตุ ฯ

◎ โภน์โต เทวสังฆา ดูกรหมู่เทพยอมรนิกรยักษ์คนธรรพ์กุมภัณฑ์นาคทั้งหลาย มีอาทิคือ ท้าวธตรฐราช ท้าววิรุฬหก ท้าววิรูปักษ์ แลท้าวกุเวรราช กับทั้งสมเดจวัชรินทรเทพโกสีย์ ผู้มีมหิทธิอำนาจ มีทิพยโศรตทิพยจักษุอันประเสริฐ บังเกิดอยู่ในทิพยพิมานมาส แลเทพยสิงเนาว์อยู่ในภูมิพฤกษบรรพตากาศ ฉกามาวจรโสฬัศพรหมพิภพ อิกองค์มหิศวรวิษณุนพเคราะห์เทพยดาทวาทศราศีสถิต กับทั้งเทพยสัปตพิศนักษัตรดารา แลเทพไทยอันอภิบาลบำรุงรักษาพระมหานคร พระบรมมหาราชวัง พระที่นั่งเสวตรฉัตรมณฑิรรัตนปราสาท จงมาสโมสรสันนิบาตในพระราชนิเวศน์มหาสถาน สมาทานเบญจางคิกศีลสดับรับรศพระสัทธรรมพุทโธวาทศาสนากถา แล้วจงปริคารับราชพลีทั้งสองประการ คือ อามิสพลี มีต้นว่าธูปเทียนสุคนธบุบผาชาติ โภชนาหารอันเอมโอช ที่โปรดให้จัดสรรเปนเครื่องสักการบูชาแลธรรมพลี คือพระราชกุศลที่ทรงบำเพ็ญในงารพระบรมราชาภิเษกครั้งนี้ มีต้นว่าทรงบูชา

พระศรีรัตนไตรย์ ทรงบริจาคไทยธรรมไตรจีวรพัสตร์ ขัชชะโภชนาหารแลสมณะปริขาร อันประณีตแก่พระภิกษุสงฆ์ แล้วทรงพระราชูทิศแก่เทพยทั้งปวงเป็นธรรมบรรณาการ แล้วจึงมีไมตรีจิตต์สถิตเป็นสักขีพยานในพระราชพิธีบรมราชาภิเษกนี้ ฯ

◎ จำเดิมแต่สมเด็จพระบรมนราธิบดีประถมกษัตริย์ในพระบรมวงศ์ ทรงสถาปนากรุงเทพมหานครอมรรัตนโกสินทรมหินทรายุทธยานี้มา คณนาได้ถึง ๑๒๙ ปี มีบรมกษัตริย์ได้เสวยไอศวรรยาธิปัตย์สิบสุริยสันติวงศ์ถึง ๕ พระองค์ล่วงแล้วมา ทุกพระองค์ได้ทรงปกครองแผ่นดินโดยผาสุกสวัสดิ คลาดแคล้วจากสรรพพิบัติอุปัทวภยันตราย พระราชอาณาจักรปราศจากรส่ำรสายสงบราบคาย ทั้งนักเห็นแท้แน่ว่าเป็นด้วยอานุภาพเทพไทยทั้งปวงช่วยอภิบาลรักษา ฯ

◎ กาลบัดนี้ พระราชวงศานุวงศ์เสนาบดีมนตรีมุขสมณะพรหมณาจารย์ มีสมานฉันท์ประชุมกันตั้งพระราชพิธีถวายพระบรมราชาภิเษก แด่สมเด็จบรมบพิตรพระราชสมภารพระองค์สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช ซึ่งเสด็จผ่าน

พิภพฉลองพระองค์ สมเดจพระบรมชนกนารถ สิบสุริย-
สันตติวงศ์อันจะได้ทรงพระปรมาภิไธยประกาสิตว่า
พระบาทสมเดจพระปรเมนทรมหาวชิราวุธเอกอรรคมหา-
บุรุษบรมนราธิราช พินิตประชานารถมหาสมมตวงศ์ อดิศัย-
พงศ์วิมลรัตน์ วรขัตติยราชนิกโรดม จาตุรันตบรมมหา
จักรพรรดิราชสังกาศ อุภโตสุชาติสังสุทธิเคราะหณ์ จักร
บรมนารถ จุฬาลงกรณ์ราชวรางกูร บรมมกุฎนเรนทร์สูร
สันตติวงศ์วิสุทธิ์ สุสาธิตบุรพาธิการ อดุลยกฤษฎาภินิหาร
อดิเรกบุญฤทธิธัญลักษณวิจิตรโสภาคยสรรพางค์ มหา
ชโนตตะมางคประนตยาทยงกชยุคล ประสิทธิสรรพศุภผล
อุดมบรมสุขมาลย์ ทิพยเทพาวตารไพศาลเกียรติคุณอดุลย
พิศย สรรพเทเวศรานุรักษ์ บุริมศักดิสมญาเทพทวาราวดี
ศรีมหาบุรุษสุตสมบัติ เสนางคนิกรรัตน์อัศวโกศล
ประพนธปรีชามัทวสมาจาร บริบูรณคุณสารสยามาทินคร
วรุตเมกราชดิลก มหาปริวารนายกอนันต์ มหันตวรฤทธิ-
เดช สรรพวิเศษศรินธร บรมชนกาดิศรสมมตประสิทธิ
วรยศมโหดมบรมราชสมบัติ นพปดลเสวตรฉัตราดิฉัตร
ศิริรัตโนปลักษณมหาบรมราชาภิเศกาภิสิต สรรพทศทิศ

วิชิตไชยสกลมไหศวริยมหาสวามินทร์ มเหศวรมหินทร มหารามาธิราชวโรดม บรมนารถชาติอาชาวไศรย พุทธาทิไตรรัตนสรณารักษ์ อดุลยศักดิอรรคนเรศรามาธิบดี เมตตากรุณาสิตลหฤไทย อโนปไมยบุญการ สกลไพศาล มหารัษฎาธิเบนทร์ ปรเมนทรธรรมิกมหาราชาธิราช บรมนารถบพิตรพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จเถลิงถวัลยราชพระบรมมหาราชวัง กรุงเทพมหานครอมรรัตนโกสินทร มหินทรายุทธยา มหาดิลกภพนพรัตนราชธานีบูรีรมย์ อุดมราชนิเวศน์มหาสถาน อภิบาลสยามรัฐมหามณฑล ฯ

◎ ขอเทพยเจ้าทั้งหลาย มีกมลประกอบด้วยเมตตาช่วยกันคุ้มครองรักษาสมเดจบรมบพิตรพระราชสมภารพระองค์ สมเดจพระบรมโอรสาธิราช ให้ทรงพระเจริญในศิริราชสมบัติ ชัชวาลย์ด้วยพระราชศักดาดิเรกยศปรากฏแผ่ไพศาลไปในนานาประเทศทุกเขตรขันธรัชสีมาปราศจากสรรพภัยพยาธิทุกข์เสวยไอศวรรยสุขทีฆายุศม์ชนมสวัสดิ์ จงขจัดสรรพทุกขาดูร พูลสุขเกษมเปรมปรีดิ์ตลอดถึงพระองค์สมเดจพระบรมราชชนนีราชินีนารถ แล

พระราชวงศานุวงศ์เสนามาตย์ราชบริพาร สมณพราหมณาจารย์ประชานิกร ทั้งในกรุงเทพมหานครทั้งในหัวเมืองมณฑลชั้นในชั้นนอก ปันออกเปนเมืองเอกโทตรีจัตวา อีกทั้งในประเทศราชธานีทั่วรัชสีมาอาณาเขตร ฯ

๏ อนึ่งขออานุภาพเทพยมเหศวรศักดิ์ แลเทพยผู้อภิรักษ์กพระมหานครราชธานีนี้ มีพระสยามเทวาธิราช พระกาฬไชยศรี แลพระเสื้อเมือง พระทรงเมือง เทพารักษ์หลักพระนครเปนต้นไป จงบันดาลบรรดาไพรัชประเทศต่างเขตรขันธสีมา ให้มีจิตปเทศจิตต์ไกลจากวิสังสา ไม่ก่อกิจอมิตรไพรีมารันทำ กลับเปนสัมพันธมิตรสนิทสนม น้อมนำประโยชน์มาสู่พระมหานครให้สมบูรณพูลสวัสดิ์ ยังหมู่เสนาพลนิกายให้มีมนัสร่วมสามัคคีธรรมเปนน้ำหนึ่งใจเดียวกัน มั่นคงในความสวามิภักดิ์ เปนกำลังพิทักษ์รักษารัชสีมาให้ราบคาบ มีสุรภาพเหยมหาญพอจะต่อยุทธชิงไชยจากศัตรู เมื่อถึงเวลาจะเข้าสู้สงคราม เชิดชูความเปนเอกราชย์ของชาติให้ยืนยง ยังหมู่พระราชวงศานุวงศ์เสวกามาตย์ราชบริพาร ให้พรักพร้อมสมัคสมานร่วมสมานฉันท์ช่วยกันปฏิบัติราชกิจ ด้วยความซื่อสัตยสุจริต

กตัญญู เปนกำลังค้ำชูพระราชอาณาจักรให้เจริญมั่น ยังสรรพอุบัติวอย่าให้เกิดมีแก่ประชาชน ยังฝนให้ตกต้องตามฤดูกาล เกื้อกูลแก่สรรพธัญญาหารพืชผลพฤกษาลดาชาติ ยังเหล่าสัตวจตุบททวิบาทให้ปราศจากอันตราย เกิดสัปพันธุ์เจริญแพร่หลายเปนอุปการแก่มนุษยนิกร ยังพระมหานครให้สมบูรณด้วยโภคสมบัติไหลหลั่งถั่งมามิได้ขัดทั่วทิศานุทิศ ของประสิทธิคุณภมนุญผลโดยนัยประกาศ อันอาตมพรรณามาฉนี้ ฯ

◎ สัง ธัมมัสสวนกาโล อยัมภันตา ๓ หน ฯ

ประกาศเทวดาในพระราชพิธี
รัชมังคลาภิเศก
สมเด็จเจ้าพ่ากรมพระนริศรานุวัดติวงษ์ทรงเรียบเรียง
คำเริ่มประกาศ

◎ นมามิ เทวาติเทวัง สัมพุทธัง โสตถิเทสกัง
นมามิ อุตตมัง ธัมมัง สัตตานัง โสตถยาวหัง
นมามิ ธัมมทายาทัง สังฆัง สุโสตถิการกัง

โสตถิยากรวัตถุนำ นมการัสส เตชสา
หญญันตุ ทิทวาเนกา ตถา ตถา อนิฏฐุกา
อิฏฐา กันตา มนาปา จ สัพพโสตถิ ภวันตุเต ฯ

◎ ข้าพเจ้าขอนอบน้อมนมัสการ ซึ่งพระสัมพุทธศาสดาจารย์ เทวาติเทพย์อันเรืองเดช ผู้ทรงแสดงสวัสดิประเภท โดยอเนกไนย แก่หมู่สัตว์ทั่วไตรภพ อนึ่งข้าพเจ้าขอนอบนบอภิวาทน์ ซึ่งพระธรรมพุทธานุศาสน์อันสูงสุด อันนำมาซึ่งความบริสุทธิ์รสวัสดิ แก่หมู่สัตว์ทั่วมนุษย์แลเทพยดาผู้ปฏิบัติ อนึ่งข้าพเจ้าขอนอบนบคำนับ พระสงฆบริษัทพุทธสาวก ผู้รับมรดก คือสวัสดิธรรมสมบัติ กระทำพุทธัตถิยสวัสดิ ให้ปรากฏในตนโดยสามารถ ด้วยเดชอำนาจแห่งความนมัสการ ซึ่งโสตถิยากรวัตถุ ทั่วทั้งสามไตรรัตน์ ขอให้สรรพพิบัติอุปทวอันตราย แลอนิฐารมณ์ทั้งหลาย จงเสื่อมสูญหายสิ้นไป ส่วนอิฐารมณ์ เป็นที่ชอบจิตต์เจริญพระราชหฤไทย ทั้งสรรพสวัสดินิราศภัย จงเกิดมีบริบูรณ์แด่สมเด็จพระปรมินทรธรรมิกมหาราชาธิราชเจ้า ในอารัมภพิธีซึ่งจะได้รับพระราชทานประกาศเทพยดาฉัตรมงคล ฯ

คำประกาศ

◎ สรัชชัง สเสนัง สพันธุ์ นริน์ทัง ปริต์ตานุภาโว สทา รักขตุ ผริต์วาน เมต์ตัง สเมต์ตา ภทันต์ตา อวิกขิต์ตจิต์ตา ปริต์ตัง ภณันตุ ฯ

◎ ภทันต์ตา ข้าแต่พระผู้เปนเจ้าทั้งหลายผู้เจริญ ขออาราธนาพระผู้เปนเจ้า จงสำรวมจิตรอย่าฟุ้งซ่าน จงกอบด้วยเมตตาจิตรแผ่เมตตาพรหมวิหารไปในราชตระกูล แล้วจงสวดพระปริตอธิฐานจิตรว่า ปริต์ตานุภาโว ขออานุภาพพระปริตน์ จงคุ้มครองป้องกันรักษา สมเด็จพระบรมนราธิปไตย ทั้งไอสุริยสมบัติ กับพระบรมขัตติยวงศานุวงศ์เสนาพฤฒามาตย์ ให้ปราศจากสรรพภยันตราย เจริญศุขศิริสวัสดิเบนนิพัทธกาลนิรันดร เทอญ ฯ

◎ สมันตา จักกวาเฬสุ อัต์ราคัจฉันตุ เทวตา
ทัส์สธัมมัง มุนิราชัส์ส สุณันตุ สัค์คโมก์ขัง ฯ

◎ สัค์เค กาเม จ รูเป ครสิขรตเฏ จันตลิก์เข-
วิมาเน
ทิเป รัฏเฐ จ คาเม ตรุวนคหเน เคหวัตถุมหิ์
เขตเต
ภุม์มาจายันตุ เทวา ชลถลวิสเม ยักขคนธัพพ-
นาคา

ติฏฐันตา สันติเก ยัง มุนิวรวจนัง สาธโว เม
สุณันตุ ฯ
ธัมมัสวนกาโลยัมภันตา ฯ ๓ วาร ฯ

๏ โภนโต เทวสังฆา ภูกรเทพยนิกรอมรยักษ์ คนธรรพกุมภัณฑนาคทั้งหลาย หมายเปนอาทิคือ ท้าวธตรฐ ท้าววิรูฬหก ท้าววิรูปักษ์ แลท้าวกุเวรราช กับทั้งสมเด็จวัชรินทรเทพโกสีย์ผู้มีอานาจ มหิทธิโสตรทิพจักษุอันประเสริฐ ซึ่งบังเกิดประดิษฐานอยู่ในทิพยวิมานมาศ แลเทพยภูมิพฤกษอากาศ ฉกามาพจรโสพัศพรหมพิภพ อิกองค์อิศวรวิษณุนพเคราะห์ เทวดาทวาทศราษีสถิตย์ กับทั้งเทพยสัตตาวีสนักษัตรดารา แลเทพยท้าวอันอภิบาลบำรุงรักษากรุงเทพมหานคร อมรรัตนโกสินทรมหินทรายุทธยา แลพระยรมมหาราชวัง ทั่วพระที่นั่งเสวตรราชาฉัตรมณฑิรรัตนปราสาท พระราชนิเวศน์สถาน อิกทั้งเทพยเจ้าอันอภิบาลคามนิคมชนบท เขตรประเทศราชธานี บุรีรอบขอบขัณฑ์ทั่วสยามรัฐสีมามณฑล จงมีกมลปรีดามาชุมนุมในพระราชพิธีมณฑล มงคลการสถานแล้วสมาทานเบญจางคีกศีล สดับรับรศพระมุนินทรานุศาสน์ ซึ่งพระสงฆ์สันนิบาตจะสวดสาธยายถวาย พระยาทสมเด็จพระปรมินทร

มหาจุฬาลงกรณ์ บดินทรเทพยมหามงกุฎ บรมยรัตนราช
รวิวงษ์ วรุตมพงษบริพัตร วรขัตติยราชนิกโรดม จาตุรันต
บรมมหาจักรพรรดิราชสังกาศ อุภโตสุชาติสังสุทธเคราะหณี
จักรกริบรมนารถ มหามกุฎราชวรางกูรสุจริตมูลสุสาธิ
อรรคอุกฤษฐูไพบูลย์ บุรพาดูลย์กฤษฎาภินิหาร สุภาธิการ
รังสฤษดิ อัญญลักษณวิจิตรโสภาคยสรรพางค์ มหาชโนต-
มางคประนต บาทบงกชยุคล ประสิทธิสรรพศุภผลอดม
บรมสุขุมาลย์ ทิพยเทพาวตารไพศาลเกียรติคุณอดุลยพิเศษ
สรรพเทเวศรานุรักษ์ วิสิฐศักดิสมญา พินิตประชานารถ
เปรมกมลขัตติยราชประยูร มูลมุขมาตยาภิรมย์ อุดมเดชา
ธิการ บริบูรณ์คุณสารสยามาทินคร วรุตเมฆราชดิลก
มหาปริวาร นายกอนันต์ มหันตวรฤทธิเดช สรรพวิเศษ
ศิรินธร อเนกชนนิกรสโมสรสมมต ประสิทธิวรยศมโหดม
บรมราชสมบัตินพปดลเสวตรฉัตราดิฉัตร ศิริรัตโนป-
ลักษณมหาบรมราชาภิเศกาภิสิต สรรพทศทิศวิชิตไชย
สกลมไหสวริยมหาสวามินทร์ มเหศวรมหินทรมหารามา-
ธิราชวโรดม บรมนารถชาติอาชาวไศรย พุทธาทิไตรรัตน
สรณารักษ์ อดุลยศักดิอรรคนเรศราธิบดี เมตตากรุณา

สิตลหฤทัย อโนปมัยบุญการ สกลไพศาลมหารัษฎาธิบดินทร์ ปรมินทรธรรมิกมหาราชาธิราช บรมนารถบพิตร พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ในพระราชพิธีรัชมังคลาภิเศกสมาคมณ บัดนี้ ด้วยจำเดิมแต่สมณพราหมณาจารย์ แลพระญาติวงษาคณาภิมุขมนตรี มิสมานฉันท์ชื่นชมประชุมเชิญพระยาทชื่นเสวยมไหสุริยราชสมบัติ ครอบครองสยามรัฐสีมา ก็ทรงสอดส่องด้วยพระปัญญา จัดการบำรุงรักษาพระราชอาณาจักรมีต้นว่าจัดทหาร ให้มีประจำการป้องกันปรปักษ์มากกว่าเก่าเป็นหลายเท่าพันทวี ปันพระราชอาณาเขตรเป็นส่วนมณฑล ตั้งมนตรีประจำเทศาภิบาล ให้ดูแลรักษาความสำราญของราษฎรแก้การเก็บภาษีอากรให้สมควร ประมวญพระราชทรัพย์ได้ทับทวีขึ้นมากมาย จับจ่ายบำรุงบ้านเมือง เจริญรุ่งเรืองทุกตำบลหนทางที่ไกลก็เหมือนใกล้ เพราะทำทางให้เดินได้สดวกดี มีรถไฟไปเร็วสบาย ได้ขยายที่ทำกิน แผ่นดินเต็มไปด้วยเพาะปลูก ออกลูกผลมากหลาย เหลือกินขายไปต่างประเทศ ทั่วพระราชอาณาเขตรสมบูรณ์ ทรงพระการุญประชาราษฎร์ ให้เลิกทาษเป็นไทย ให้ลดหย่อนผ่อนเบาอันเป็นอยากมุขลง คง

เหลืออยู่น้อยตำบล ประชาชนจะมิได้ฉิบหาย ให้ตั้งกฎหมาย
อีกมากมี่ เพื่อจะให้ผู้ประพฤติดีได้ความสบาย เพื่อจะให้
ผู้ประพฤติร้ายนั้นเข็ดขาม จะพรรณาความมีรู้สุนรู้เสร็จ
ล้วนสำเร็จด้วยพระปัญญาวิริยาทิบารมี สมณพราหมณ์ชี
ประชาราษฎร์รู้สึกล้ำภูกถึง พระเดช พระคุณมิได้ขาดทุก
ตัวคน พระองค์เปนที่รักของประชาชนทั่วทุกทิศ สมเด็จ
บรมบพิตรพระราชสมภารได้ กระทำการราชาภิเศกพิธี ใน
พุฒวารกาลบ่ายสองนาฬิกาสี่สิบสองนาทีกับสามวินาที ปีมโรงสัมฤทธิศก
พระพุทธศักราชล่วงแล้วได้สองพันสี่ร้อยสิบเอ็ดวรรษา เสวย
ราชสมบัติบำรุงรัฐสีมาให้บ้านเมืองมั่งคั่ง ตั้งพระหฤทัยทำนุ-
บำรุงพระวงษาเสนามาตย์ ทั้งสมณพราหมณาประชาราษฎร์
ให้อยู่เย็นเปนศุขทุกทิวาราตรี ตราบเท่าถึงวันที่ ๒๗
สัมฤทธิศก เดือนสิบสองแรมเจ็ดค่ำอาทิตยวาร พระพุทธ
สาสนายุกาลล่วงแล้วสองพันสี่ร้อยห้าสิบเอ็ดวรรษา บรมรัช
วัฒนามายุขรรยิบครบสี่สิบปี มีเศษสามวาร สมเด็จบรม
กระษัตริย์อันมีพระราชประวัติในพงษาวดาร จะได้มีรัชกาล
ยืนยาวเท่าสมเด็จบรมบพิตรพระองค์นั้นหามิได้ เปนเหตุให้มี

พระกมลผ่องใสโสมนัศ ดำรัสสั่งให้ตั้งการรัชมังคลาภิเศก ให้แต่งพระราชฐานตระการรุจิเรข ล้วนแล้วไปด้วยประทีปแลธงฉัตร สมโภชศิริราชสมบัติรัชพรรษา กระทำพุทธบูชาสักการวิธี ทรงพระกรุณา ให้สังฆการีอาราธนาพระสงฆ์สสิยเอจองค์มาสันนิบาตสาธยายพระพุทธมนต์ ในมณฑลพระราชพิธี เพื่อให้ทรงพระเจริญศิริเฉลิมพระราชศรัทธา จึงมีพระบรมราชโองการให้อัญเชิญเทพยดา มาประชุมสถัยรัษรศ วรพจน์แห่งพระมุนินารถ มีประสาทเลื่อมใส ได้ผลส่วนพระราชกุศลนั้นแล้วไซร้ เทพยเจ้าทั้งหลาย จงมีไมตรีจิตรประสิทธิถวายพระพรไชย ให้เจริญพระราชศิริสวัสดิมนุญญอรรถไพบูลย์ เพิ่มภูลพระราชเกียรติยาติเรกยศ ให้ปรากฏแผ่ไพศาลไปในนานาประเทศ ทุกเขตรขันธสีมาระอาพระเดช ปราศจากสรรพภัยเภทย์พันาทิทุกข์ จงเสวยไอสริยศุขทีรฆายุสมบูรณ์ ภูลพิพัฒน์ยินโยคนฤโศกนิรันตราย กับทั้งพระบรมวงษาเสนามาตย์ราชบริษัทั้งหลาย และสมณพราหมณาประชาชนให้พันทุกข์พยัต จงคุ้มครองป้องกันกำจัดภัยอย่าให้มาบีฑา อีกอเนกนานาอมนุษย์ภยันตราย จงนิราศทุกสิ่งสรรพโรคาพาธพยาธิอุปัทวันตรายใดๆ ให้รำงับดับ

ไกษยเกษมศุข ทั่วทุกมนุษย์นิกรประชา คณาสัตว์จตุบท-
ทวิบาท จงสมบูรณ์ภูลสวัสดิ์ บำราศพิบัติวัฒนา ทั้ง
วรรโษทกธาราให้ตกต้องตามฤดูกาล เปนอุปการแก่สรรพ-
ธัญญาหารและพืชผลพฤกษาลดาชาติ ให้บริบูรณ์ทั่วประเทศ
ราษฎร์ภาราคามนิคมชนบท กำหนดในจังหวัด พระราช-
อาณาปวัตมณฑล สกลเขตรขัณฑ์ ปัจจันตพิไสยสีมา โดย
นัยประกาศ อันอาตมพรรณามาฉนี้ ฯ

ประกาศเทวดา
ให้ประดิษฐานในเทวรูป
บนยอดพระบรมมหานครโดรณ

ที่บรรจุพระสุพรรณบัตร จากฤกดวงพระชัณษากรุงเทพฯ

◎ ข้าแต่ท้าวเทวราชสุรารักษ์ อันควรจะเสด็จ
สถิตย์อธิวาศนารักษ์ บนยอดหลักสำหรับพระมหานคร
ข้าพระพุทธเจ้า ขออัญเชิญเทพยมหิธิมเหศรผู้ทรงสิทธิ-
ศักดิ์ จงเข้าสิงสู่สำนักในเทวรูป ซึ่งประดิษฐานบนยอด
บรมมหานครโตรัณ อันบรรจุใส่สุพรรณบัตร จากฤกดวงพระ
ชัณษากรุงเทพมหานครอมรรัตนโกสินทร มหินทรายุทธยา
บรมราชธานี จงช่วยคุ้มครองป้องกันสรรพไพรีราชศัตรู

อย่าให้มาถึงพระมหานครราชธานี แลบุรอยชอบเขตร ขันธสีมามณฑล ทั่วสกลราชอาณาประวัติ แล้วจงอภิบาลรักษาสมเด็จพระบรมกระษัตริย์อันเสด็จเถลิงถวัลยราช พระยาทสมเด็จพระปรเมนทรมหามกุฎสุทธิสมมุติเทพยพงษ์ ทั้งเอกองค์อรรควรราชอนุชา แลพระบรมชัตยวงษาเสวกามาตย์ราชอันเตบุเรบริจาริก อีกทั้งสมณพราหมณประชาราษฎร์ ทั่วนิกรสัตวจัตยทิวยาทในพระราชอาณาจักร ให้ปราศจากสรรพปรปักษ์ยุจจามิตรไภยพาล จงเกษมศุขสำราญนิรันตราย บำราศ ทุกสิ่งสรรพโรคาพยาธิอุบัทวอันตรธาน อย่าให้มีโรคภัยพิบัติอุบัทวันตรายนานาประการ ราชบรรพสัย์สิ้นทั้งปวง ให้พระมหานครหลวงแลเมืองขึ้นออกทุกเขตรขัณฑ์ประจันตชนบทสีมา ดุจคำประกาศอันข้าพระพุทธเจ้ากล่าวอาราธนกถาดังนี้ เทอญ ฯ

๏ ประกาศเมื่อวัน ๑ ๙ ๖ ค่ำ ปีฉลูเบญจศก ศักราช ๑๒๑๕ เวลา ๗ ทุ่ม ๓ บาท พระฤกษ์เดิมเวลา ๗ ทุ่ม ๓ บาท เลื่อนมาเปนเวลาเช้า ๓ โมง ได้บรรจุพระสุพรรณบัตรเวลาค่ำ ๗ ทุ่ม กับ ๓ บาท ใส่เม็ดยอดหลักกลางเหล็กเปนเสร็จการ ฯ

จดหมายพระราชพิธีบรรจุชตาพระนคร

◎ ข้าพระพุทธเจ้า พญาโหราธิบดี ขุนโชติพรหมมา ขุนเทพากร พร้อมกันขอพระราชทานคำนวนพระฤกษ์ลงดวงชตาพระนครแลพระราชพิธีบรรจุหลัก ทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวายกำหนดณ วัน ๔ ๑๓ ฯ ๔ ค่ำ ปีชวดจัตวาศก เพลาเช้า ๖ ยาท จะได้ลงดวงพระนคร ในพระอุโบสถวัดพระศรีรัตนสาศดาราม พระสงฆ์ ๕ รูป กรมสมเด็จพระปรมานุชิต กรมหมื่นบวรรังสี เปนประธาน ให้มีบายศรีตอง ๕ ชั้นสำรับ ๑ เทียนทอง ๕ ธูปเงิน ๕ เครื่องกระยาบวดแป้งหอมน้ำมันหอม มีเครื่องนมัสการสำรับ ๑ ให้ประโคมปี่พาทย์ กลองแขก ฆ้องไชย แตรสังข์ แล้วเจิมแป้งน้ำมันแผ่นทองหนัก ๑/๖ แผ่ ๑๒ นิ้ว สี่เหลี่ยม มีให้มีแผลสนิทลงสำเร็จแล้ว ครั้นถึงณ วัน ๕ ฯ ๖ ค่ำ จะได้ตั้งพระราชพิธีศาลหลวง มีโรงพิธีพราหมณ์ด้วย ๖ โรง ๑ ให้มีศาลท้าวจตุโลกบาลทั้ง ๔ ทิศ ศาลพระอินทร์อยู่ท่ามกลางศาล ๑ เปน ๕ ศาลด้วยกัน ปักราชวัตร ฉัตรธง

ต้นกล้วย ต้นอ้อย รอบโรงพิธีแลโรงพิธีพราหมณ์แลศาล
หลักเมืองแล้วให้พันเทียนไชยขผังหนัก ๕/๑ มีเครื่อง
นมัสการสำรับ ๑ เชิญพระไชยพระธรรมมาตั้งในโรงพิธี
บาตรน้ำ ๓ บาตร ๆ ทรายบาตร ๑ วงสายสิญจน์ทั้ง ๓ แห่ง
นิมนต์พระสงฆ์สวดพระปริต ๓ วัน คู่สวด ๔ สำรับ ๆ ละ ๕ องค์
สวดจตุภาณวาร ๓ องค์ สวดนครถานปริต ๒ องค์เปน ๒๐
รูป พระราชาคณะ ๑๕ รูป สิริเปน ๓๕ รูปด้วยกัน มี
ขายศรีทองวันละ ๒ สำรับ เทียนทอง เทียนเงินวันละ
๒ คู่ มีเครื่องกระยาบวดธูปเทียนตั้งบนศาลทั้ง ๕ ศาล โหร
บูชาเทวดาเพลาเย็นทั้ง ๓ วัน ประโคมปี่พาทย์กลองแขก
ฆ้องไชยแตรสังข์ ครั้นรุ่งขึ้น ณ วัน ๑ ฯ ๖ ค่ำ เพลา
๙
เช้า ๒ โมงแล้ว ๘ บาท เปนวันพระฤกษ์ให้ตั้งขายศรีแก้ว
ทองเงิน ๓ สำรับ เทียนทองเทียนเงินสิ่งละ ๓ เล่มบูชา
พระฤกษ์ตั้งเครื่องมัจฉะมังษาหาร แลขายศรีศะสุกร
ธูปเทียนทั้ง ๕ ศาล โหรบูชาเทวดาแล้วพญาโหราธิบดี
เชิญดวงชตาพระนครเข้าบรรจุในยอดหลักติดรูปเทวดา

แล้วประโคมปี่พาทย์กลองแขกฆ้องไชยแตรสังข์ แลยิงปืนใหญ่ทั้ง ๔ ทิศ พระสงฆ์สวดชยันโตแล้วประน้ำโปรยทราย เอาผ้าชมภูผูกห้อยทำขวัญเวียนเทียนหลักเมือง เจิมแป้งหอมน้ำมันหอมห้อยพวงดอกไม้ แล้วพญาโหราธิบดีเชิญเทวดาเข้าสิงในหลักเมืองแลเทวรูปมีคำนน ๓/๑ ได้แก่โหร สำเร็จการพระราชพิธีเท่านี้ ฯ

ประกาศเทวดา

เฉลิมพระอภิเนาว์นิเวศน์

◎ สรัชชัง สเสนัง สพันธุ์ นรินทัง ปรัตตานุภาโว สทา รักขตุ ยุตติ ยุเตน เมตตัง สเมตตา ภทันตา อวกขิตตจิตตา ปรัตตัง ภณันตุ ฯ

◎ พระผู้เปนเจ้า พระบรมราชวงษานุวงษ์ทรงผนวช แลนักบวชคือพระราชาคณะถานานุกรมเปรียญ ผู้จำเนียรในการนิมนต์ เพื่อมหามงคลราชานุเคราะหกิจ จงสำรวมจิตรอย่าให้ฟุ้งซ่าน จงมีการภาวนาแผ่เมตตาถวายไปในราชสะกุล แล้วจงสำแดงพระปริตพุทธชัณฑูรสิงหนาทาการด้วยอธิษฐานจิตว่า อานุภาพพระปริตนจงคุ้มครองด้วยดี

ป้องกันรักษาพระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหามกุฎมหา
บรมรัตน์ กับทั้งศิริราชสมบัติแลพระบรมราชพงษานุพงษ์
ทั้งพวกนิกรจตุรงค์เสนาพฤฒามาตย์ ให้บำราศสรรพ
ภยันตราย เจริญศุขสวัสดิ์ เปนนิพัทธกาลนิรันดร เทอญ ฯ

◎ อิธ วาญ์ญัตถ วา เย เย อทิส์สมานกายิกา
เทวตาโย อธิวัต์ถา สุณัน์ตุ เต ปกาสนำ ฯ

◎ ดูกรหมู่เทพยนิกรอันอภิบาลรักษา พระบรมมหา
ราชวัง พระบรมราชบัลลังก์รัตน์ นพปดลมหาเสวตรฉัตร
ราโชปลักษณอันรุ่งเรือง แลพระเสื้อเมืองพระทรงเมืองแล
เทพยสุรารักษ์หลักพระนครแลพระกาฬไชยศรี แลเทพยดา
ซึ่งอาไศรยสถิตย์ณภูมิภาคปถพี แลสถิตย์อยู่สถานพฤกษ-
ชาตินั้น ๆ แลเทพยดายังเกิดกำเนิดเนืองกับสวรรค์ บันดา
ซึ่งอาไศรยในอัมพรพิมานนภากาศทั่วทุกตำบล ในสกล-
รัชสีมาอาณาเขตร จงมาสโมสรสันนิบาตในพระราชนิเวศน์
มหาสถานใหม่ในครั้งนี้ จงสมาทานเบญจางคิกศีลสดับรับ
กระแสพระธรรมพุทโธวาท แล้วจงมีจิตรประสาทรับราชพลี
ทั้งสองประการ คืออามิศพลีแลธรรมพลีที่ทรงตกแต่งเปน
เครื่องสักการวลิ มีต้นว่าธูปเทียนเสาวคนธบุษปมาลา

อันทรงบูชาพระรัตนไตรย ในการวิธีเฉลิมพระราชมณเฑียร
ใหม่ในครั้งนี้ แล้วทรงพระราชอุทิศแผ่ผลพระราชกุศลไปนั้น
อีกอเนกสิ่งสรรพบูชาสักการมโหฬาร อันมีในพระมหาวิหาร
นานาพุทธสังฆาวาส มีพระศรีรัตนสาศดารามเปนต้น กับ
ทั้งพระราชอานิสงส์ผลที่ทรงถวายจตุปัจจัยมหาทาน บริขาร
วิธีมีไตรจีวรเปนต้นแด่พระภิกษุสงฆ์ แลทรงพระราชทาน
ประณีตโภชนาหารเลี้ยงราชบรรพัชย์ทั้งหลาย ในการ
พระราชวิธีมณฑิราไลยประเวศนี้ แม้เทพยเจ้าทั้งปวง ซึ่ง
มีกายมิได้ปรากฏแด่จักษุมนุษย์ก็ดี แต่ว่าเปนประเพณีโลก
ทั้งปวงนับถือมาแต่โบราณ ว่าช่วยอภิบาลรักษา จงพร้อม
กันอนุโมทนาในทานมัยบุญกิริยากุศลสุจริต เพราะเหตุด้วย
ทรงรำพึงคำนึงคิดการที่มีมาแต่หลัง ตั้งแต่ครั้งสมเด็จ
พระบรมนารถ มหาสยามาธิราชบพิตร สถิตย์เปนปฐม
ในบรมราชวงษ์ประวัติอันดำรงค์ คือพระองค์ซึ่งได้ทรงสถาปนา
กรุงเทพมหานคร อมรรัตนโกสินท มหินทรายุทธยานี้ ได้
เสวยศิริราชสมบัติด้วยดี เปนอิศริยาธิปัติสืบพระราชสันตติ-
วงษ์มาโดยตรงสนุควรยิ่งนัก ดำรงรักษาราชวรเกียรติยศ
มาโดยศุขสวัสดิถึง ๗๖ ปีมาแล้ว บัดนี้การก่อแผ้วไม่มี

ทขุนเคือง บ้านเมืองก็มีความเจริญรุ่งเรืองขึ้นมากกว่าแต่ก่อนทุกสิ่งอันบันดาซึ่งแลเห็น ดูเหมือนพระเอญูเปนด้วยเทวานุภาพมิได้มีเหตุการพาลพ้อง ให้พระองค์ใดจะต้องย์ตยุบันภยาธิทุกขพยาธิ เปนต้นว่าพิศมย์กขัณฑิกโรคาพาธซึ่งเปนที่รังเกียจว่าจะมีแต่หมู่มนุษย์ทั้งหลาย แลนานาอเนกพิบัติอุบัทวันตรายทั้งปวงซึ่งเปนการวิปลาศ ๆ อนึ่งเมื่อเวลาพระบารมีพระยาทสมเด็จพระเจ้าแผ่นดินพระองค์นั้น ๆ จะเจริญสำเร็จเปนอย่างยิ่งในประจุบันชาตินี้ เมื่อเวลาจะเสด็จมาเถลิงถวัลยราชสมบัตินั้นเหตุใด ๆ ฤๅผู้มีกำลังใด ๆ ซึ่งจะกีดขวางกางกั้นพระบารมีอยู่ ก็เหมือนมืดพพานภาพเทพยดาบันดาลให้เหตุนั้น ๆ อันตรธานเกลือนหายกลายไปแลผู้ซึ่งจะเปนศัตรูนั้น ก็หลีกเลี่ยงไปเอง ฤๅกลายมาเกรงพระบารมี ยอมเข้าเปนมิตรเห็นประจักษ์ดังนี้เปนอัศจรรย์อนึ่งปรากฏโดยมากว่าผู้นั้น ๆ ซึ่งพยายามจะไม่ทำตามพระราชประสงค์จะกีดขวาง ชนเช่นว่านั้นถึงมีอยู่มากมายหลายทาง เมื่อหาบุญมิได้ก็รีบสูญสายกระจายไปเอง จนทางพระราชประสงค์นั้น ๆ ก็พลันราบคาบ จึงควรเห็นแท้ว่าด้วยอำนาจอานุภาพเทพยเจ้าทั้งปวง ช่วยอภิบาลบริรักษ์ทั้งหมู่

อริราชปรปักษ์กมิได้มายาย กระทั่งถึงพระราชธานีอันเปน
อุดมสถาน ก็กาลบัดนี้สมเด็จพระเจ้ากรุงสยาม ผู้ทรง
พระนามพระยาทสมเด็จพระปรเมนทรมหามกุฎ สุทธสมมติ-
เทพยพงษ์ วงษาดิศวรกระกษัตริย์ วรขัตติยราชนิกโรดม
จาตุรันตบรมมหาจักรพรรดิราชสังกาศ อภโตสุชาติสังสุทธ
เคราะหณี จักรกรีรมนารถ อดิศวรราชรามวรังกูร
สุจริตมูลสุสาธิตอกฤฐวิบุลย์ บุรพาดุลยกฤษฎาภินิหาร
สุภาธิการรังสฤษดิ ธัญลักษณวิจิตรโสภาคยสรรพางค์ มหา
ชโนตมางคประนต บาทยงกชยุคลประสิทธิสรรพศุภผล
อุดม บรมสุขมาลย์มหาบุรษรัตน์ สิกษาพิพัทธสรรพโกศล
สุวสุทธวิมลศุภศิลสมาจาร เพชรญาณประภาไพโรจน์ อเนก
โกฏิสาธุคุณวิบุลยสันดาน ทิพยเทพาวตารไพศาลเกียรติคุณ
อดุลยพิเศษ สรรพเทเวศรานุรักษ์ เอกอัคคะมหาบุรุษ สต
พุทธมหากระวี ตรีปิฎกาทิโกศล วิมลปรีชามหาอุดม
บัณฑิตย์ สุนทรวิจิตรปฏิภาณ บริบูรณคุณสารสยามาทิ
โลกยดิลก มหาบุรวารนายกอนันต์ มหันตวรฤทธิเดช สรรพ
วิเศษศรินธร มหาชนนิกรสโมสรสมมตประสิทธิวรยศมโหดม

บรมราชสมบัติ นพปดลเสวตรฉัตราดิฉัตร ศิรรัตโนป-
ลักษณมหาบรมราชาภิเศกาภิสิต สรรพทศทิศวิชิตไชย
สกลมไหสวรรย์มหาสวามินทร์ มเหศวมหินทรมหาราชา-
ธิราชวโรดม บรมนารถชาติอาชาวไศรย พุทธาทิไตรยรัตน
สรณารักษ์ อุกฤษฐ์ศักดิอัคคนเรศราธิบดี เมตตากรุณา
สัตลหฤไทย อโนปไมยบุญการ สกลไพศาลมหารัษฎา
ธิเบนทร์ ปรเมนทรธรรมิกมหาราชาธิราช บรมนารถ
บรมบพิตร พระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จถวัลยราชพระบรม-
มหาราชวังณกรุงเทพมหานคร อมรรัตน โกสินทร์
มหินทรายุทธยา มหาดิลกภพนพรัตนราชธานีบุรีรมย์ อุดม
ราชนิเวศน์มหาสถาน ฯ ทรงพระราพึงถึงกาลอันเปนบุรพ-
ภาคไสมย ในขณะเมื่อกรุงเทพทวาราวดีศรีอยุทธยาเก่า
ยังตั้งเปนปรกติอยู่นั้น สมเด็จบรมสยามมหาราชาธิราชเจ้า
ผู้ประกอบด้วยอิศราธิปไตยยศ จะให้ปรากฏพระนามตาม
บุรพราชสยามวงษ์ ให้ทรงจัดแจงสถาปนาพระราชวัง
พระที่นั่งมหาปราสาทราชมหาสถาน เพื่อจะเสด็จศุขสำราญ
ในไตรพิธฤดู เปนหมู่ ๆ สามตำบลบ้าง สี่ตำบลบ้าง เปน
เยี่ยงอย่างมาฉนี ครั้งเมื่อพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้า

จุฬาโลกย เสด็จเถลิงถวัลยราชสมบัติ ได้ทรงจัดแจง
กรุงเทพมหานคร อมรรัตนโกสินทร์ มหินทรายุทธยาใหม่
นี้ ในฝั่งฟากบูรพทิศแห่งแม่น้ำเจ้าพระยามหานทีสำเร็จแล้ว
จึงทรงสร้าง พระที่นั่งสองหมู่ มีนามพระที่นั่งดุสิตมหา
ปราสาท พระที่นั่งพิมานรัตยา พระปรัศซ้ายขวานั้นหมู่หนึ่ง
ฝ่ายตวันตกพระที่นั่งจักรพรรดิพิมาน พระที่นั่งไพศาล
ทักษิณ พระที่นั่งอมรินทรวินิจไฉยนั้นหมู่หนึ่งฝ่ายตวันออก
แลที่ในสวนขวาทิศตวันออกพระที่นั่งหมู่ตวันออกนี้ ทรง
สร้างไว้แต่พระตำหนักทองที่ประทับในสระน้ำหลัง ๑
พลับพลาที่เสวยริมปากอ่างแก้วน่าเขาฟองน้ำหลังหนึ่ง สวน
นั้นมีกำแพงแก้วล้อมรอบเปนบริเวณ ฯ ครั้นมาในแผ่นดิน
พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาไลย ทรงเห็นว่าพระ
ตำหนักทองแลพลับพลานั้นย่อมนัก จึงโปรดให้ขยายสวน
แลสระให้ใหญ่กว้างออกไป ก่อกำแพงล้อมชั้นนอกเปนวง
ใหญ่ แล้วทรงสร้างพระที่นั่งทองสามหลัง มีตกอย่างจน
อย่างยุโรปงามต่าง ๆ มากกว่าร้อย เรียรายประดับอยู่
โดยรอบเปนบริวาร เปนที่ประทับสำราญพระราชหฤไทย ฯ

ครั้นมาในแผ่นดินพระยาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระราชศรัทธา โปรดให้รอตกจนตกอย่างยุโรปทั้งปวง นั้นไซ้ ไปปลูกสร้างถวายในพระอารามนั้น ๆ เสียจนสิ้นศิลาก่อเขาศิลาปูพื้นทั้งปวง ก็ให้ลากขนไปประดับประดาในพระอารามหลวงหมด เปนการฉลองพระเดชพระคุณในพระยาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาไลย ยังเหลืออยู่แต่พระที่นั่งใหญ่สามองค์กับ พระที่นั่งเย็นอ่างแก้ว แลโรงมหาสภา กับซุ้มประตูสามแห่ง ทรงดำรัสประภาษอยู่ว่าจะรอไปถวายในพระอารามบ้าง จะสร้างเปนพระอารามบ้าง แล้วก็สงบไป การก็งดอยู่จนสิ้นแผ่นดินนั้น ครั้นล่วงแผ่นดินพระยาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวมาแล้ว ถึงแผ่นดินปัจจุบันนี้ จึงทรงพระราชดำริห์ว่า ถ้าจะให้รอพระที่นั่งใหญ่สามองค์ กับทั้งโรงมหาสภา ไปสร้างในพระอารามใด ๆ ก็จะสร้างเปนพระอารามใหม่ ตามพระราชดำริห์สมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวนั้นเล่า ก็ทรงรังเกียจอยู่ด้วยเหตุสองประการ คือจะเปนที่เสื่อมเสียสาบสูญพระเกียรติยศแห่งพระยาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาไลย ผู้เปนเจ้าของเดิมได้ทรงสร้างไว้ เพราะพระราชมณเฑียรสถานที่

ใหญ่ ๆ ปรากฏ มีกำหนดว่าจะทรงสร้างในแผ่นดินนั้น จะไม่มีในพระราชวังนี้เลย อย่างหนึ่งคือทรงระแวงว่าพระราชดำรัสพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ว่าจะให้รื้อไปถวายฤๅสร้างเปนพระอารามดังนั้น เกลือกชรอยเทพยดาที่เปนมเหศักดานุภาพ ที่สิงสถิตย์อยู่ในพระที่นั่งนั้นจะไม่เห็นชอบด้วยกระมัง จึงบันดาลให้การรอ ๆ รั้ง ๆ มาจนหาได้รื้อไปไม่ดังนี้ ฯ เพราะฉนั้น ครั้นจะให้รื้อใหม่บัดนี้กลัวจะมีเหตุต่าง ๆ ไป ควรจะปฏิสังขรณ์ขึ้นไว้ในที่เดิมจึงจะชอบ ถึงกระนั้นไม่ควรจะทำ แลประกอบเปนพระราชมณเฑียรสถาน เพราะพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ออกพระโอฐในพระราชดำรัส ว่าจะถวายในพระพุทธสาสน์เปนพระราชอุทิศ เปนการฉลองพระเดชพระคุณ ในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาไลยนั้น เพราะฉนั้นจึงโปรดสฐาปนาการแก้ไข แลปฏิสังขรณ์ขึ้นให้ดีกว่าเก่า แล้วขนานนามว่าพระพุทธมหามณเฑียร แล้วทรงสฐาปนาการสร้างพระพุทธรัตนสถานหลังหนึ่งเพิ่มเข้าในทิศตวันออก พระราชมณเฑียรของพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาไลยนั้น แล้วให้ก่อกำแพงแก้วล้อม

เปนส่วนหนึ่ง ตั้งแต่ทกงพระราชอุทยานสวนขวา มาจนถึง
มุมทิศพายัพย์ ยกเปนพุทธเจดียสถานอารามภายในพระ-
ราชวัง เปนที่ประดิษฐานตั้งพระสถูปทองสุวรรณ สถูป
บรรจุพระบรมพุทธสารีรกธาตุ แลพระพุทธปฏิมากรแกว
ผลึก แลพระพุทธรูปฉลองพระองค์พระเจ้าอยู่หัวทุกพระองค์
แลพระพุทธปฏิมารูปพิเศษต่าง ๆ ไว้เปนทนมัสการใน
พระราชวัง ดังวัดพระศรีรัตนสาศดาราม ขนานนามว่า
พระพุทธนิเวศน์อีกแห่งหนึ่ง เมื่อทรงจัดแจงตัดส่วนสวนขวา
มหาราชอุทยานถวายแด่พระพุทธสาสนา แลรักษาพระ-
เกียรติยศ ในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาไลยดังนี้
เสร็จแล้ว ส่วนที่เหลืออยู่ในพระราชอุทยานยังว่างอยู่มาก
จึงทรงพระราชดำริห์ ให้สฐาปนาพระที่นั่งราชมหา
มณเฑียรสถานใหม่ขึ้นอีกหมู่หนึ่ง มีพระที่นั่งหลายองค์
เนื่องกัน คือพระที่นั่งภูวดลทัศไนยให้เปนคู่กับพระที่นั่ง
สุทไธสวริย ของพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่ง
อยู่บนกำแพงพระราชวังข้างทิศตวันออกนั้น แลพระที่นั่ง
อนันตสมาคม พระที่นั่งบรมพิมาน พระที่นั่งนงคราญสโมสร
พระที่นั่งจันทรทิพโอภาศ พระที่นั่งภาณุมาศจำรูญ พระที่นั่ง
มุลมณเฑียร มีหอเสถียรธรรมปริต หอราชฤทธิรุ่งโรจน์

หอโภชนศาลา แลพระที่นั่งประพาศพิพิธภัณฑ์ ตั้งอยู่ในสถานนั้น ๆ ที่ควรโดยรอบคอบพระที่นั่งมหามณเฑียรอภิเนาว์นิเวศน์นี้ ทรงสถาปนาประดิษฐานขึ้นไว้ทั้งนี้ ใช่จะทรงลุ่มหลงมัวเมาด้วยเบญจพิธกามคุณฤดีไม่เห็นพระไตรลักษณและความชราพยาธิมรณสังเวควัตถุนั้นก็หามิได้ ใช่ทรงสร้างขึ้นทั้งนี้ หวังพระราชหฤทัยจะให้เปนพระเกียรติยศแด่พระยารมิ แผ่นดินประจุบันนี้สืบไปภายน่า ดังหนึ่งพระที่นั่งมหามณเฑียรเดิม แลหมู่พระที่นั่งดุสิตมหาปราสาทเปนพระเกียรติยศ แด่พระยาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกย พระที่นั่งพุทธมหามณเฑียร แลโรงช้างเผือกทั้ง ๔ เปนพระเกียรติยศ แด่พระยาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาไลย แลพระที่นั่งสุทไธสวรียปราสาท เปนพระเกียรติยศแด่พระยาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวนั้น ฯ อนึ่งในแผ่นดินประจุบันนี้ ได้มีทางพระราชไมตรีด้วยพระมหานครใหญ่ ๆ ในแผ่นดินยุโรป แลทวีปอเมริกา ล้วนบันดาซึ่งเปนประเทศไม่ต้องขึ้นแก่เมืองอันเมืองใดหลายพระนคร มีสิ่งของเครื่องมงคลราชบรรณาการมาถวาย เจริญทางพระราชไมตรีล้วน

ค่ ๆ หลายอย่างต่าง ๆ ของจำพวกนั้นเมื่อจะทรงพระราช-
ศรัทธาถวายบูชาพระรัตนไตรยในพระอารามหลวงเสียก็หา
ควรไม่ เพราะทูตที่มาแต่เมืองเจ้าของเครื่องราชบรรณาการ
เหล่านั้น ก็เข้ามาเนือง ๆ แล้วถามว่าเครื่องราช
บรรณาการเหล่านั้น ยังคงเก็บไว้เป่นทรัฤกถึงทางพระราช
ไมตรีสืบไปฤา ครั้นเมื่อจะจัดประดับประดาในพระที่นั่ง
สร้างอย่างสยามตามอย่างช่างโบราณ ก็ดูพานจะขัด
พระเนตรเป่นที่ยมเย้ยของแขกเมืองที่มาแต่ประเทศยุโรป
จะพึงว่าได้ ว่าของสำหรับใช้อย่างอื่น เอามาใช้อย่างอื่น
ไป เพราะฉนั้นจึงโปรดให้ช่างสร้างพระอภิเนาว์นิเวศน์น
โดยแบบอย่างที่วงที่ลม้ายคล้ายกับราชนิเวศน์ ซึ่งมีใน
มหานครข้างโยรบียปถพี เพื่อจะต้องที่วงที่กับส่งเครื่อง
ประดับประดา ที่ได้มาแต่โยรบียมหานครต่าง ๆ ไว้
สำหรับรับแขกเมือง แลรฤกถึงทางพระราชไมตรีด้วย
พระเจ้าแผ่นดินใหญ่ในโยรบียปถพี เพราะทอดพระเนตร
เห็นของราชบรรณาการพิเศษ ที่กล่าวมานี้อยู่เนือง ๆ
นั้น ๆ บัดนี้การในพระอภิเนาว์นิเวศน์น ก็ใกล้เสร็จสุด

สัมฤทธิบริบูรณ์แล้ว จึงให้ตั้งการพระราชพิธี เฉลิม
พระราชมณเฑียรตามโบราณราชประเพณี เพื่อทรงพระ-
เจริญศิริสวัสดิ พิพัทธมงคลชนมพฤฒายุกาล แลไพศาล
สมบูรณ์แห่งพรรณะศุขะพละปฏิภาณในกาลบัดนี้ ขอเชิญ
เทพยผู้มเหศวรศักดิอัคเชฐสุรคณาธิบดีผู้มฤทธิ์ จงมาสถิตย์
เปนท้าวเทวราชมณฑิราลยาภิบาล รับพนักงานรักษา
พระราชมณเฑียรใหม่ คอยบำบัดสรรพอุปัทวไภยอย่าให้
เกิดมี หนึ่งทวยท้าวเทพยไทอันมีมเหศวรศักดิอันพิเศษ
บันดาซึ่งได้ประเวศมาสู่ที่พระราชมณฑลมงคลการพระราช
สถานใหม่นี้ จงยินดีพร้อมกันเบิกบาน มีเมตตาการ
ถวายพระพรอวยไชย ให้เจริญพระราชศิริสวัสดิพิพัฒน-
ไพบูลย์ พูนพระราชศักดาดิเรกยศ ปรากฏแผ่ไพศาลไป
ในนานาประเทศเรืองพระเดชนุไภยนุทุกข์ จงเสวย
มไหศวริยศุขสมบูรณ์ ทั้งพระบรมราชวงษานุวงษ์อกองค์
รัตนราชนารี พระราชบุตรบุตรีพระราชนัดดา แลพวก
ราโชโรธคณานิกรน้อยใหญ่ บันดามีอยู่ในความจงรักภักดี
แลพระราชวงษานุวงษ์มุขมนตรีอำมาตย์ราชเสนางคนิกร
บันดาเปนเครื่องประดับพระราชอิศริยยศให้งาม แลทั้งสมณ-

พราหมณ์ราษฎร ในกรุงเทพมหานคร อมรรัตนโกสินทร์มหินทรายุทธยา แลคามนิคมชนบทประเทศราษฎรัฐสีมาทั่วทั้งพระราชอาณาเขตร ขันดาเปนเมืองขึ้นแด่พระมหานครนั้น ๆ ขออานุภาพเทพยดาผู้มีมเหศวรศักดิ์ทั้งหลาย อันมาประชุมในพระราชพิธีมหามงคลการ พระราชสถานอภิเนาว์นิเวศน์นี้ จงมาสโมสรบริบาล สมเด็จพระจอมภพสุธาธารทั้งพระมหานคร แลขอบเขตรประเทศราฐบูรทั้งสี่ทิศ จงบันดาลให้ขันดาปรปักษ์ข้าจามิตรทั้งหลาย ผ่ายชนที่มีความเชื่อแลไม่มีความเชื่อต่อพระพุทธสาสนา ในนานาประเทศที่มีเดชอำนาจ จงครั่นคร้ามขามขยาดยำเยงเกรงพระราช-กฤษฎาธิการ ให้สยดสยอนหย่อนกำลังหาญรทดท้อต่อพระบุญญานุภาพยารมี อย่าให้ก่อกิจอมิตรไพรีรันทำประทุษฐร้าย จงบันดาลให้พระบรมวงษานุวงษ์ เสนามาตย์ราชพลิยโยธาทั้งหลายผู้ใหญ่ผู้น้อย จงมีสมัคสโมสร ซื่อสัตยสุจริตต่อกันสิ้นกาลนาน แลเจริญรุ่งเรืองแพร่หลาย อกอมนุษยภยันตรายจงบำราศ สรรพอุบัทวโรคาพาธพยาธิทุกขาดูรให้รังบัดบัสูญเสื่อมสิ้นทุกประการ มิกระมลเบิกยานปรดเปรมเขษมศุข ทั่วทุกอเนกมนุษยนิกรประชาคณาสัตวจตุบททวิบาท

ของสมบูรณ์ภูลสวัสดิ์ยาราศพิบัติวัฒนา ทั้งวัสโสทกธาราให้ตกต้องตามฤดูกาล เปนอุปการะแด่สรรพธัญญาหารและพืชผลพฤกษาลดาชาติ ให้บริบูรณ์ทั่วประเทศราฐคามนิคมชนบทกำหนดในบริเวณขังหวัด พระราชอาณาปวัตติมณฑลสกลเขตรขัณฑแลปจันตพิไสยสิมา โดยในประกาศดังพรรณามาฉนี้ เทอญ ฯ

◎ สิทธิยัสดุ สิทธิยัสดุ สิทธิยัสดุ

รัญโญ พุทเธ สุภัตถิสส สัพพถา โหตุ มังคลัง
สัพพัตถาปี จ โสตถยตถุ ตัญจ รักขันตุ เทวตา ฯ
รัญโญ ธัมเม สุภัตถิสส สัพพทา โหตุ มังคลัง
สัพพัตถาปี จ โสตถยตถุ ตัญจ โคเปนตุ เทวตา ฯ
รัญโญ สังเฆ สุภัตถิสส สัพพโส โหตุ มังคลัง
สัพพัตถาปี จ โสตถยตถุ ตัญจ ปาเลนตุ เทวตา ฯ

◎ ศรีสุทธิสวัสดี ชยัศดุมงคล ของเร่งดลเกิดมีด้วยประการวิธีทั้งปวง เทพยซึ่งได้บวงสรวงนั้นเล่า ขอของเผ้าอภิบาลในถิ่นฐานทุกแหล่งหล้า ความสวัสดีฆ่าอันตรายของมากมายเกิดมี แด่นระยดีพระจอมเกล้า เจ้าพิภพกรุงสยาม อันมีความภักดีเลอมใส ในบรมพุทธรัตน ฯ หนึ่งสวัสดี

มงคล ศุภผลอันประเสริฐ ของเกิดทุกเมื่อ เทพยอย่าเบือ
ควรรักษา ในนานาเทศถิ่นฐาน เพราะพญาณของรักษ์
ภักดิธรรมอันยิ่ง ในวัตถุมิ่งมงคล คือพระธรรมอันโสภณ
เปนต้นเหตุ ความวิเศษสวัสดิ์ ของเกิดมีเปนเนืองนิตย์ ฯ
หนึ่งขอสิทธิมงคล วิมลศิริวัฒน์ ของอุบัติเพิ่มภูล แด่นระ-
บือสูรจอมภพ อันเคารพภักดิ์ด้วยพระญาณ ในพระสังฆา-
จารย์ติยรัตน์ ของเกิดศิริสวัสดิ์ทุกถิ่นฐาน ให้เทพยเฝ้า
อภิบาลอย่ารู้คลาศ ด้วยอำนาจพุทธาธิรัตน์ ความสวัสดิ์
กำจัดสรรพไภย ของไพรบูลย์ภูลพิศาล ทฤฆายุกาลของเกิดมี
ด้วยอำนาจไตรรัตนภักดิ์ แลเทวดารักษา ซึ่งกล่าวมาของ
ทุกประการนั้น เทอญ ฯ

๏ เฉลิมพระที่นั่งอภิเนาว์นิเวศน์ ณ วัน ๒ ๑ ๖ ค่ำ ปีมแมเอกศก ฯ

๏ วัน ๒ ๑ ๖ ค่ำ เพลาย่ายรับผ้าไตรสรงน้ำแล้ว สวด ๗ ตำนานในพระที่นั่งบรมพิมาน เพลากลางคืน ๘ ทุ่ม ๕ บาท จุดเทียนไชยในพระที่นั่งอนันตสมาคม วัน ๓ ๒ ๖ ค่ำ เพลาเย็นประกาศเทวดา ที่พระที่นั่งอนันตสมาคม

แล้วสวด ๑๒ ตำนาน วัน ๔ ๓ ฯ ๖ ค่ำ เพลาเย็นประกาศเทวดา แล้วสวดธรรมจักกัปปวัตนสูตร วัน ๕ ๔ ฯ ๖ ค่ำ เพลาเย็นประกาศเทวดา แล้วสวด ๗ ตำนาน เพลากลางคืน ๖ ทุ่ม ๘ บาท สรงน้ำ วัน ๖ ๕ ฯ ๖ ค่ำ เพลาเช้าพระสงฆ์ฉันแล้ว เสด็จออกทรงพระที่นั่งอัฐทิศ พวกพราหมณ์-ราชบัณฑิตย์ ทูลถวายสมบัติในอัฐทิศแล้ว พระสงฆ์ถวายชยันโต โสอัตถลัทโธ ภวตุสัพพแล้ว เสด็จมาทรงพระ-ที่นั่งภัทรบิฐ รับเบญจะราชกกุธภัณฑ์แล้ว พระยาโหราถวายชัยมงคล พระครูพราหมณ์อ่านยอพระเกียรติ แล้วโปรยดอกไม้เงินทองแล้ว พระสงฆ์ถวายยถาสัพพี แล้วเสด็จมาพระที่นั่งบัลลังก์เสวตรฉัตร ตรัสสั่งสอนพระบรม-ราชางษานุวงษ์ เสนามาตย์ราชบรรพสัษย์แล้ว พระสงฆ์ราชาคณะถวายนโม ๓ จบ นัตถิเม ๓ จบ ยังกิญจิวิตตังฯลฯ เยสุปปยุตตา แล้วสวดขันธปริตร ฯลฯ สัพพโรควินมุตโตฯลฯ ยถาทิโปจนิพพุโต ดับเทียนไชยแล้ว ถวายอติเรก ถวายพระพรลามา เท่านี้แล ฯ

ประกาศเทวดา

ฉลองหอพระในอภิเนาว์นิเวศน์

◎ ข้าพระพุทธเจ้า ขออัญเชิญเทพยเจ้าทั้งหลายผู้มีมหิทธิฤทธิ์ ทรงมเหศวรศักดิ์สิทธิ์ สิงสถิตย์ในภูมิสถานพฤกษอากาศ แลทิพยพิมานมาศ เทพยมณเฑียรเมืองสวรรค์ชั้นกามาวจร แลพรหมโลกตลอดจนสุธาวาศ แลเทพยเจ้าผู้มีอำนาจเรืองฤทธิ์ สถิตย์ในพระราชนิเวศน์บรมมหาสถาน แลเทพยเจ้าซึ่งอภิบาลรักษา นพปดลมหาเสวตรฉัตราดิฉัตร รัตนบัลลังก์แลพระที่นั่งบรมราชอาศน์ ในพระบรมราชสถานทั้งปวง ทั้งพระเสื้อเมืองทรงเมืองหลักเมืองแลพระกาฬไชยศรี อีกเทพยอันทรงนามพระสยามเทวาธิราช ซึ่งมีอำนาจได้บริรักษ์บำรุง กรุงเทพมหานคร อมรรัตนโกสินทรมหินทรายุทธยา ทั่วไปในพระราชอาณาเขตรอันนี้ แลหัวเมืองเอกโทตรีจัตวา เชิญรีบมาประชุมให้พร้อมกันในที่สมาคม จงเงี่ยทิพโสตฟังคำข้าพระพุทธเจ้า ผู้รับพระบรมราชโองการมารพระบัณฑูรสุรสิงหนาท ประกาศเฉลิมพระเกียรติยศ ในที่เฉภาะหน้าพระราชวงษานุวงษ์ซึ่งทรงผนวช

แลพระราชาคณะถานานุกรมสงฆสมาคม บัดนี้พระบาท-
สมเด็จพระปรเมนทรมหามกุฎ สุทธสมมติเทพยพงษ์ วงษา
ดิศวรกระษัตริย์ วรขัตติยราชนิกโรดม จาตุรันตบรมมหา-
จักรพรรดิราชสังกาศ บรมธรรมิกมหาราชาธิราชบรมนารถ-
บพิตร พระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อในปีหลัง ๆ ล่วงแล้วมา
ได้ทรงสร้างพระที่นั่งหมู่อภิเนาว์นิเวศน์นี้ขึ้น โดยอย่าง
คล้ายกับวัตถุสถานที่นิเวศน์วังของพระเจ้าแผ่นดินต่าง ๆ ใน
ประเทศยุโรป เพื่อเป็นที่สำราญพระราชหฤไทย แลเป็นที่
ยินดี แก่ชนนานาประเทศซึ่งมา ๆ ไป ๆ อยู่เนือง ๆ ด้วย
อาการอย่างหนึ่งเป็นของปลาดตา แลเพื่อจะให้เป็นปฏิการ-
สร้างทำคืนของอย่างเดิม ซึ่งพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศ-
หล้านภาไลย ทรงสร้างไว้ในที่แต่ปางก่อน ให้เป็นพระ-
เกียรติยศต่อไปในภายน่าด้วย ครั้นการทั้งปวงเสร็จแล้ว
ก็ได้ตั้งการพระราชพิธีเฉลิมพระราชมณเฑียร ทรงบำเพ็ญ
พระราชกุศลต่าง ๆ แต่ในเดือนหกปีมแมเอกศกนั้นแล้ว
ครั้นภายหลังทรงพระราชดำริห์ต่อไปว่า อย่างธรรมเนียม
พระราชมณเฑียรของพระเจ้าแผ่นดินสยามแต่ก่อนจนกาล

บัดนี้ ย่อมมีสถานเปนที่ประดิษฐานพระพุทธปฏิมากร เปน
ที่ทรงนมัสการพระรัตนไตรยอยู่ในที่ใกล้พระที่นั่งที่เสด็จ
ประทับอยู่ แลมีสถานเปนที่ไว้พระบรมอัฐิพระบรมพันธุพงษ์
คือสมเด็จพระไอยกาธิบดีพระอัยยิกา แลพระบรมชนกนารถ
พระบรมราชชนนี เปนที่ทรงคำนับนมัสการรำลึกถึงพระเดช
พระคุณ แลทรงปลงธรรมสังเวชเนือง ๆ เปนอันทรงเจริญ
พระอัปปมาทภาวนา ฯ ก็ในหมู่พระที่นั่งนี้ยังหามีสถานที่ทั้ง
สองอย่างนั้นอยู่ในที่ใกล้ไม่ แลที่ทั้งสองอย่างนั้นควรจะต้อง
สร้างขึ้นไว้ในที่เปนนานประการ แลเปนสถานไม่ต่ำกว่า
พระที่นั่งที่เสด็จประทับอยู่จึงจะควร ในพระที่นั่งหมู่นี้ จะหา
ที่ให้ได้ลักษณะนั้นก็ยากไม่มีที่ใหญ่ ฯ จึงทรงพระราช
ดำริห์ ให้สร้างซุ้มจตุรัสขึ้นบนหลังซุ้มอัฒจันท์ ทางขึ้น
ชั้นแจ้งเปนอากาศังคณสถาน เปนที่ทรงสำราญพายุสัมผัส
เบื้องบนพระที่นั่งจันทรทิพโยภาศ แลพระที่นั่งภาณุมาศจำรูญ
สองสถานเสร็จแล้ว ประดับด้วยเครื่องอลงการโดยสมควร
เปนที่ประดิษฐานพระพุทธปฏิมากร แลพระบรมอัฐิไว้ใกล้
เปนที่ทรงนมัสการ บัดนี้การในสถานทั้งสองนั้นสำเร็จแล้ว
ทรงพระราชดำริห์เห็นว่า ควรจะมีมหกรรมการฉลองสมโภช

ให้เป็นมงคล ในเวลาจะเชิญพระพุทธปฏิมากรและพระธรรม-
อัฐเข้าประดิษฐานในสถานทั้งสองนั้น

(ต่อนี้ไปแยกเป็นสองอย่างตามที่จะมีอธิบายต่อไปข้างน่า)

๑ แลในวันที่ล่วงแล้วไปก่อนนี้วันหนึ่ง ก็ได้
ทรงบำเพ็ญพระราชกุศล เป็นการฉลองบูชาพระพุทธรูป ๗
พระองค์ คือพระพุทธปฏิมากรแก้วผลึก ๑ พระไชยวัฒน-
เนาวโลหพระองค์น้อย ๑ พระไชยวัฒนปฏิมาน้อยหล่อ
ด้วยทองคำนพคุณ ๑ พระพุทธปฏิมากรทองคำหล่อทั้งแท่ง
เป็นของโบราณอยู่นานมาหลายร้อยปีพระองค์ ๑ พระพุทธ
ปฏิมากรแล้วด้วยศิลาหยกซึ่งเป็นขนาดน้อย พระองค์ ๑
พระพุทธรูปอย่างพระพุทธรูปกริ่ง ๒ พระองค์ หล่อด้วย
ทองคำพระองค์ ๑ หล่อด้วยทองขังพระองค์ ๑ รวมเป็น
๗ พระองค์ด้วยกัน กับทั้งพระคัมภีร์อัฐวรรคิกโสฬัคสูตร
และปารายนสูตร ซึ่งเป็นพระมาติกาแห่งพระคัมภีร์มหานิเทศ
ชุบในใบลานลงรักปิดทองคำเปลวในพื้นเป็นสีทอง และแผ่น
ศิลาจากพระบาฬี โอวาทปาฏิโมกข์และพหุลเทศนาวินัย
แห่งสมเด็จพระผู้มีพระภาคย์ ซึ่งควรเป็นที่บูชา ของสองสิ่ง
นี้ได้ทรงบริจาคพระราชทรัพย์สร้าง คือจ้างให้ช่างทำขึ้น

สำหรับจะได้ทอดพระเนตร แล้วทรงสังวัธยายแลมนัสการ
เมื่อเวลาทรงนมัสการพระรัตนไตรย ในหอพระในเวลา
อันควร ได้ทรงถวายทานไทยธรรมต่าง ๆ แด่พระราชวง-
ษานุวงษ์ซึ่งทรงผนวชแลพระราชาคณะ ๔๐ รูป มีพระ-
ธรรมเทศนา ๓ กัณฑ์แล้ว จึงได้เชิญพระพุทธรูป ๗ พระองค์
แลพระคัมภีร์แลแผ่นศิลาจารึกนั้น เข้าประดิษฐานไว้ใน
สถานที่หอพระ เบื้องบนพระที่นั่งภานุมาศจำรูญเสร็จแล้ว
บัดนี้พระยาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระปรารภ
รฦกถึงพระเดชพระคุณพระบรมชนกนารถ คือพระยาท-
สมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาไลย แลสมเด็จพระเปตามหัย-
ยิกา คือกรมสมเด็จพระอมรินทรามาตย์ แลสมเด็จพระ
บรมราชชนนี คือกรมสมเด็จพระศรีสุริเยนทรามาตย์ ซึ่ง
เสด็จสวรรคตล่วงแล้ว ได้มีพระเดชพระคุณเปนมโหฬาร
ยิ่งนัก เพราะเมื่อยังทรงพระชนม์อยู่ ได้ทรงเกษมสำราญ
พระราชหฤไทยประกอบด้วยความสุขเพราะเดชพระคุณ
ถึงกระนั้นก็เปนสาธารณานุเคราะห์ ทั่วไปแก่พระบรมราช-
วงษานุวงษ์ทั้งปวง ไม่เปนการวิเศษ แลท่านทั้งหลายทั้งปวง
ได้นับถือพระบรมราชวงษ์สืบมา แลได้เชิญเสด็จขึ้นเถลิง-

ถวัลยราชสมบัติ บรมราชาภิเศกในครั้งนี้ เพราะพระเดช-
พระคุณในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาไลย แลกรม
สมเด็จพระศรีสุริเยนทรามาตย์เปนเดิมมา มากกว่าเหตุอื่น
อื่นๆพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาไลย ได้มีพระราช
โองการดำรัสว่า บุรพบุรุษซึ่งเปนผู้ใหญ่ในสกุลของใคร ๆ
ก็ดี เมื่อจะให้ปันแก่บุตรหลาน ถ้าให้ด้วยใจของผู้ให้เองแล้ว
จะเปนดีกว่าต้องให้ด้วยมีผู้เร่งรัดขอร้อง แลดีกว่าเก็บเอา
เมื่อตายแล้ว แลดีกว่าได้ต่อ ๆ มา เพราะฉนั้นถ้าเมื่อยัง
ทรงพระชนม์อยู่ ได้พระราชทานพระทนต์ด้วยมีพระราชหฤ
ทัยจำนง จะให้เปนทรฤกถึงพระเดชพระคุณต่อไปแล้ว เปน
การมงคลยิ่งนัก แลพระบรมทนต์อัฐิในพระบาทสมเด็จพระ-
พุทธเลิศหล้านภาไลยนั้นพระราชทานไว้ แต่ณวัน ๕ ๑๕ ๖
ค่ำ ปีกุนสัปตศกจุลศักราช ๑๑๗๗ แลเมื่อก่อนนี้ไปก็
ทรงพระปรารภถึงพระเดชพระคุณทั้งสามพระองค์อยู่เนือง ๆ
จะใคร่ทรงสนองพระเดชพระคุณ ด้วยการทรงสร้างตกแต่งที่
ประดิษฐานพระบรมทนต์อัฐิ แลพระทนต์ทั้งสององค์นั้น
ให้สมควร ครั้นจะทรงตกแต่งด้วยเครื่องเงินเครื่องทอง

ประดับด้วยเพ็ชรพลอยต่าง ๆ สนองพระเดชพระคุณ ให้
วิจิตรสมควรแก่พระเกียรติยศเล่า ก็ทรงพระดำริห์เห็นว่า
ที่จะเก็บไว้ยังไม่มั่นคง จะเกิดอันตรายแต่โจรผู้ร้ายต่าง ๆ
จึงมีพระราชดำรัสสั่งให้ช่างทำกล่องศิลาแลพระมณฑป
ประดับมุกเสร็จแล้ว เชิญพระยรมทนต์อัฐิแลพระทนต์ทั้ง
สององค์ บรรจุประดิษฐานไว้ในที่นั้นแต่ภอรักษาไว้ได้
ครั้นเมื่อได้เสด็จเถลิงถวัลยราชสมบัติบรมราชาภิเศกแล้ว
จึงมีพระบรมราชโองการดำรัสให้ช่างทำพระมหามณฑป
มุขตรีมุของค์หนึ่ง ทำด้วยทองคำเนื้อแปดน้ำหนักชั่งสอง
ตำลึงเศษ มีพระรัตนกรัณฑ์ชั้นในที่บรรจุพระยรมทนต์อัฐิ
ทองคำเนื้อแปดน้ำล้วนลงยาราชาวดี ประดับด้วยเพ็ชร
แลพลอยแลมรกฎทับทิมสัณฐานต่าง ๆ แลพระมณฑปน้อย
สององค์นั้น ทำด้วยทองเนื้อแปดน้ำหนักสิบสองตำลึงเศษ
ทั้งสององค์ มีพระรัตนกรัณฑ์ชั้นในที่บรรจุพระทนต์สององค์
นั้น ทองเนื้อแปดน้ำหนักองค์หนึ่งสองตำลึงเศษ องค์หนึ่ง
หนักตำลึงสามบาทเศษ ล้วนลงยาราชาวดี ประดับด้วย
เพ็ชรแลพลอยทับทิมสัณฐานต่าง ๆ สำเร็จแล้วเชิญพระ-
บรมทนต์อัฐิพระทนต์สององค์บรรจุประดิษฐานไว้ เปนการ

สนองพระเดชพระคุณเฉลิมพระเกียรติยศให้ใหญ่ยิ่ง บัดนี้
มีพระบรมราชโองการดำรัสให้อาราธนาพระสงฆ์ราชาคณะ
พระครูฐานานุกรม ๔๐ รูป เจริญพระปริตมีพระธรรมเทศนา
แลพระราชทานไทยธรรมวัดแด่พระราชาคณะ พระครูฐานา
นุกรม แลมีงานสมโภช แลส่วนพระราชกุศลที่ได้ทรงบริจาค
พระราชทรัพย์พระราชทานในครั้งนี้ ทรงพระราชอุทิศถวาย
แด่สมเด็จพระบรมชนกนารถ คือพระบาทสมเด็จพระพุทธิ-
เลิศหล้านภาไลย แลสมเด็จพระเปตามหัยยิกา คือสมเด็จ
พระอมรินทรามาตย์ แลสมเด็จพระบรมราชชนนี คือสมเด็จ
พระศรีสุริเยนทรามาตย์ แลเทพยดาทั้งปวง ให้ได้เสวย
สุขสมบัติในเทวโลกโดยวิเศษ อนึ่งขออำนาจพระราช
กตัญญูกตเวทีที่ได้ทรงสนองพระเดชพระคุณ ด้วยทรงบริจาค
ทานแลการบูชาสักการ ในเวลาที่ประดิษฐานพระบรมธาตุ
อัฐิแลพระทันต์ แลอำนาจเทพยดาที่ได้อนุโมทนาส่วนพระ
ราชกุศลณครั้งนี้ ช่วยอภิบาลบำรุงรักษาพระบาทสมเด็จพระ
จอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงพระเจริญศิริสวัสดิ์ ปราศจาก
สรรพโรคพิบัติอุปัทวันตราย ให้ทรงพระเกษมสมบูรณ์สบาย

พระบรมราชหฤทัย ดำรงในศิริราชสมบัติสืบกาลนาน อนึ่ง ขอเทพยเจ้าจงอภิบาลพระบรมวงษานุวงษ์ฝ่ายน่าฝ่ายใน แลข้าทูลลอองธุลีพระบาททั้งผู้ใหญ่ผู้น้อย แลไพร่ฟ้าข้าแผ่นดินสมณพราหมณ์ทั่วทั้งพระราชอาณาเขตร ให้พ้นโรคพิบัติอุปัทวันตรายเปนศุขสำราญ ได้รับราชการสนองพระเดชพระคุณสืบไป ณ กาลเบื้องน่านั้นเทอญ ฯ

◎ ในต้นร่างเล่มเดียวกัน พบร่างอีกอย่างหนึ่ง ความข้างต้นเหมือนกัน แต่ตอนปลายแปลกกัน เห็นว่าจะเปนร่างเดิมแล้วทรงแก้ใหม่ ใช้ตามร่างใหม่ ร่างเดิมจะไม่ได้ใช้ แต่เห็นว่ามีเนื้อความเปนตำนานพระพุทธรูปหลายองค์ เปนของที่ควรจะทราบอยู่ จึงคัดเอามาไว้ด้วย ฯ

◎ เริ่มต้นเหมือนอย่างที่คัดมาแล้ว จนถึงที่ยอกไว้ว่าแยก จึงมีความต่อไปดังนี้ ฯ

◎ จึงทรงเลือกสันนิษฐานได้พระพุทธรูปน้อย ๗ พระองค์ คือพระพุทธปฏิมากรแก้วผลึก ๑ พระไชยวัฒนเนาวโลหะพระองค์น้อย ๑ พระไชยวัฒนปฏิมาน้อยหล่อด้วยทองคำนพคุณ ๑ พระพุทธปฏิมากรทองคำทั้งแท่งเปนของโบราณ

อยู่นานมาหลายร้อยปีพระองค์ ๑ พระพุทธปฏิมากรแล้วด้วยศิลาหยกซึ่งเป็นขนาดน้อยพระองค์ ๑ พระพุทธรูปอย่างพระพุทธรูปกริ่ง ๒ พระองค์ หล่อด้วยทองคำพระองค์ ๑ หล่อด้วยทองแดงพระองค์ ๑ รวมเป็น ๗ พระองค์ด้วยกัน ทรงพระราชดำริห์เห็นว่าจะควรเป็นของตั้งประดิษฐาน ในหอพระพุทธรูปที่ทรงนมัสการ ในพระที่นั่งหมู่อภิเนาวนิเวศน์ กับทั้งพระคัมภีร์อัฏฐวรรคิกโสฬสสูตรแลปารายนสูตร ซึ่งเป็นพระมาติกาแห่งพระคัมภีร์มหานิเทศ ชุบในใบลานลงรักปิดทองคำเปลวในพื้นเป็นศรีทอง แลแผ่นศิลาจารึกพระบาฬีโอวาทปาฏิโมกข์แลพหุลเทศนาวินัย แห่งสมเด็จพระผู้มีพระภาคเจ้าซึ่งควรเป็นที่บูชา ของสองสิ่งนี้ ได้ทรงบริจาคพระราชทรัพย์สร้าง คือข้างให้ช่างทำขึ้นสำหรับจะได้ทอดพระเนตรแล้ว ทรงสังวัธยายแลมนสิการ เมื่อเวลาทรงนมัสการพระรัตนไตรย ในหอพระในเวลาอันควร บัดนี้ได้อัญเชิญมาตั้งประทับในที่นี้ ทรงนมัสการทำสักการบูชาฉลองสมโภชแล้ว จึงจะได้เชิญเข้าประดิษฐานตามที่โดยพระราชประสงค์ ฯ

๏ แลพระพุทธรัตนปฏิมากรแก้วผลึกนั้น เมื่อ ณ ปี ชวดจัตวาศก จุลศักราช ๑๒๑๔ เสด็จเถลิงถวัลยราชสมบัติ

บรมราชาภิเศกได้ ๒ พรรษา มีพระบรมราชโองการดำรัส
ให้พระเจ้าน้องยาเธอ กรมหลวงวงษาธิราชสนิท เสด็จ
ยาตราทัพขึ้นไปยังประเทศเหนือ เพื่อจะรงับศึกในเมืองลาว
ทั้งปวง ซึ่งเปนปฏิปักษ์แก่กัน ครั้น ณ ปีฉลูเบญจศก จุลศัก-
ราช ๑๒๑๕ พระเจ้าน้องยาเธอ กรมหลวงวงษาธิราชสนิท
เสด็จเลิกทัพจากเมืองเชียงตุงประทับอยู่ ณ เมืองเชียงแสน
พวกกองทัพเที่ยวขุดร่อนหาสิ่งของในเมืองร้าง ได้พระพุทธ
ปฏิมากรแก้วผลึกเปนแก้วเนื้อสนิทดี ที่ในกำแพงเมือง
เชียงแสน น่าตัก ๓ นิ้ว สูง ๔ นิ้ว มาถวายพระเจ้าน้องยา-
เธอกรมหลวงวงษาธิราชสนิทไว้ ครั้งนั้นมีพระบรม
ราชโองการดำรัสให้นายพิจารณ์สรรพกิจขึ้นไปพึ่งราชการ
ที่เมืองเชียงแสน พระเจ้าน้องยาเธอกรมหลวงวงษาธิราช-
สนิท ได้มอบพระพุทธรูปแก้วผลึกให้นายพิจารณ์สรรพกิจเชิญ
ลงมาทูลเกล้า ฯ ถวาย นายพิจารณ์สรรพกิจรับมาจากเมือง
เชียงแสน เมื่อเดือน ๖ ปีฉลูเบญจศก ทรงพระราชดำรัส
ว่า พระแก้วผลึกอย่างนี้เปนมงคล เคยเปนนิมิตรล่วงน่ามา
แสดงว่าจะได้ช้างเผือกพลายพังเปนแท้เหมือนเมื่อครั้งแผ่นดิน
พระยาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาไลย ก็ได้พระแก้วผลึก

เช่นนี้มาไว้ในพระนคร แล้วไม่ช้าก็ได้ช้างเผือกมา จึงมี
พระบรมราชโองการตำรัสให้ช่างแต่งรูปให้งามดี พระวร-
วงษ์เธอกรมหมื่นบวรรังษีสุริยพันธุ์ ได้ทรงอำนวยการเสร็จ
แล้วจึงมีพระบรมราชโองการ ให้ช่างทองทำฐานทองคำ
เนื้อแปดน้ำหนักหกตำลึงเศษ หนาเช่นเครื่องกุดั่นประดับ
ด้วยเพชรพลอยทับทิมมรกฎ มีพระสังวาลทำด้วยทองคำ
เนื้อแปดน้ำ ประดับเพชรเจียรไนสองน่า พระศกพระรัศมี
ทองคำเนื้อแปดน้ำ ฉัตรทองคำเนื้อแปดน้ำสามชั้นประดับ-
เพชร ล้วนพิจิตรเปนอันดีสำเร็จแล้ว แต่ณยังมีเสงนพศก ๗
แลพระไชยวัฒนปฏิมานั้น เดิมมีพระราชประสงค์จะให้มีไว้
แต่พระองค์ย่อม ๆ สำหรับจะได้เชิญนำกระบวนเสด็จพระ-
ราชดำเนิรออกนอกพระนคร ตามอย่างพระเจ้าแผ่นดินแต่
ก่อนมาครั้งเมื่อยชวดจัตวาศก ได้มีพระบรมราชโองการ
ตำรัสให้ช่างขึ้นหุ่นรูปพระไชยวัฒน น่าตัก ๒ นิ้วกง ๓ สูง
นิ้วกง ฐานสูง ๒ นิ้วกับกระเบียดหนึ่ง แล้วจึงให้ตั้งพระราช
พิธีบนพระที่นั่งราชฤดี ๓ วันก่อน ครั้นถึงวัน ๑ ๗ ๖ ค่ำ
ปีฉลูเบญจศก ศักราช ๑๒๑๕ ทรงเริ่มแรกเททองหล่อพระ-

ไชยวัฒนปฏิมากรพระองค์น้อยนั้น ด้วยทองเนาวโลหะในที่น่าหอพระสาตราคม พร้อมกับพระฤกษ์บรรจุดวงพระชตาพระนคร เปนการปฏิสังขรณ์หลักพระนครใหม่ ในกรุงเทพมหานครนี้ พระราชพิธีใหญ่ ได้ยิงปืน พระมหาฤกษ์ พระมหาชัย มหาจักร มหาปราย ทั้งสี่ทิศหลักพระนครนั้น แล้วมีพระบรมราชโองการดำรัสให้ช่างขัดสีตกแต่งงามดีแล้ว ให้มีตาลิปัตรประดับเพชรเปนเครื่องประดับ ครั้นวันศุกร เดือนสิบสองค่ำปีฉลูเบญจศก เปนวันพระฤกษ์เปลี่ยนผ้าห้มพระมหานพปดลเสวตรฉัตรแล้วยกขึ้นใหม่ มีการใหญ่ยิงปืนในพระราชวัง ๑๐๘ ยอก แลมีประโคม แลปืนใหญ่พระมหากฤกษ์ พระมหาชัย มหาจักร มหาปรายในเขตรพระบรมมหาราชวัง เวียนไปเปนทักษิณาวัฏ ๓ รอบ เปนมหามงคล จึงได้ทรงบรรจุพระพุทธรูปกรุ ที่ได้ทรงนมัสการนับถือมาแต่เดิมพระองค์หนึ่งในพระองค์ แลพระบรมสารีริกธาตุขนาดน้อยพระองค์หนึ่ง ของในกรมสมเด็จพระปรมานุชิตได้ถวายไว้แต่ก่อน บรรจุในพระเมาลีเปนเสร็จการ แล้วประดิษฐานไว้สำหรับจะได้เชิญไปในกระบวนเสด็จพระราชดำเนิร เมื่อเวลาจะเสด็จประทับแรมนอก

พระนคร แลได้ตั้งในการพระราชพิธีต่าง ๆ อย่างพระเจ้าแผ่นดินกรุงสยามมาแต่ก่อน ๆ แลพระพุทธปฏิมาศิลาหยกนั้น เมื่อณ ปีกุนตรีศกศักราช ๑๒๑๓ มีพระบรมราชโองการดำรัสขัดให้ทูตออกไปนำเรือทางพระราชไมตรีณกรุงปักกิ่งกลับเข้ามา จึงได้พระศิลาหยกพระองค์นี้ น่าตัก ๔ นิ้วกึ่ง สูง ๖ นิ้ว มาทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวาย จึงมีพระบรมราชโองการดำรัสให้ช่างทำฐานเงินก้าไหล่ทอง แลพระศกทองคำ ท่าพระรัศมีลงยาราชาวดีประดิษฐานไว้ ๆ แลพระพุทธรูปทองคำของโบราณนั้น เมื่อปีมโรงอัฐศก ศักราช ๑๒๑๘ ผู้มีชื่อขุดได้แต่ดงศรีมหาโพธิแล้ว เชิญมาส่งให้ผู้สำเร็จราชการกรมการเมืองฉะเชิงเทรา ให้นำเข้าทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวาย ในวันพระฤกษ์เฉลิมพระราชมณเฑียรสถลาภิรมย์ จึงมีพระบรมราชโองการดำรัสให้ช่างวัดตรวจชั่งสอบได้ น่าตัก ๓ นิ้ว สูง ๔ นิ้ว น้ำหนัก ๙ เจ็ดตำลึงสลึงเยี่ยดสลึง ได้ทรงพระมหากรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานเงินตราเจ็ดชั่ง เปนรางวัลแก่ผู้ได้พระนั้นแล้ว จึงมีพระบรมราชโองการดำรัสให้ช่างทำฐานเงินก้าไหล่ทองประดิษฐานไว้ แต่พระไชยวัฒนทองคำน้อยแลพระกรึ่ง ๒๐

พระองค์นั้น เปนของทรงสร้างขึ้นใหม่ ในปีนั้น การที่ได้ทรงสฐาปนาแลปฏิสังขรณ์พระพุทธรูปทั้ง๗พระองค์นั้นสำเร็จแล้ว ยังได้มีพระบรมราชโองการตำรัสให้อาราธนาพระบรมวงษานุวงษ์ซึ่งทรงผนวช แลพระราชาคณะ ๔๐ รูป มาสวดพระพุทธมนต์มีพระธรรมเทศนา พระราชทานไทยธรรมต่างๆแด่พระสงฆ์พระบรมราชวงษานุวงษ์ซึ่งทรงผนวช แลพระราชาคณะพระครูทั้งปวงโดยสมควร แลเวียนเทียนมีงานสมโภช แลส่วนพระราชกุศลที่ได้ทรงสฐาปนาพระพุทธรูป ได้ทรงบริจาคพระราชทรัพย์บูชาในพระรัตนไตรย พระราชทานไทยธรรมแด่พระสงฆ์ในครั้งนี้ ทรงพระราชอุทิศส่วนพระราชกุศล ถวายในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ซึ่งเสด็จสวรรคตล่วงไปแล้วทุกพระองค์ กับทั้งพระบรมราชวงษานุวงษ์ทั้งปวง แลเทพยดาที่รักษากรุงเทพมหานคร แลพระมหาเสวตรฉัตรรัตนราชบัลลังก์ พระที่นั่งบรมราชอาศน์ทุกสถาน จึงได้อนุโมทนาส่วนพระราชกุศลนี้แล้ว ขอให้ได้เสวยทิพยศุขสมบัติในเทวโลกโดยประสงค์ อนึ่งขอเทพยเจ้าจงช่วยอภิบาลบำรุงรักษา พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ให้ทรงพระเจริญศิริสวัสดิ์ปราศจากสรรพโรค

พิบัติอุปัทวันตราย ให้ทรงเกษมสมบูรณ์สบายพระบรมราชหฤไทย ดำรงในศิริราชสมบัติสืบกาลนาน อนึ่งขอเทพยเจ้าจงอภิบาลพระบรมราชวงษานุวงษ์ ฝ่ายน่าฝ่ายใน แลข้าทูลลอองธุลีพระบาททั้งผู้ใหญ่ผู้น้อย แลไพร่พ้าข้าแผ่นดิน สมณพราหมณ์ทั่วทั้งพระราชอาณาเขตร ให้พ้นโรคพิบัติอุปัทวันตราย เปนศุขสำราญได้รับราชการสนองพระเดชพระคุณ สืบไปณกาลเบื้องน่านั้นเทอญ ฯ

ประกาศหอเสถียรธรรมปริต

รัชกาลที่ ๔

◎ ข้าพระพุทธเจ้า ผู้รับพระบรมราชโองการแด่พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ขอประกาศเชิญเทพยเจ้าทั้งปวงผู้มีฤทธิอำนาจมเหศวรศักดสิทธิ สิงสถิตย์ในถิ่นที่พยสถานต่าง ๆ คือพระสยามเทวาธิราชซึ่งเปนอธิบดีในสยามรัฐกเทพยดาทั้งปวง แลเทพยเจ้าใหญ่หลวงผู้อภิบาลรักษานพปดลมหาเสวตรฉัตร์ ศิริรัตนราไชยสวริยาธิปัติ ขอเทพยเจ้าอันรักษาพระที่นั่งบรมรัตนราชอาศน์ใหญ่

น้อยทั้งปวง ในพระราชนิเวศน์บรมมหาสถานทั้งพระเสื้อเมือง ทั้งพระทรงเมือง พระหลักเมืองแลพระกาฬไชยศรี แลเทพยเจ้าอันๆ ที่สิงสถิตย์ในภูมพฤกษบรรพตากาศพิมานเมือง ในพระราชอาณาเขตร กรุงเทพมหานครอมรรัตนโกสินทร มหินทรายุทธยาน้ แลหัวเมืองปากใต้ฝ่ายเหนือทั้งปวง บันดาที่มิธรรมดาไม่มาสู่ทัศนวิสัยแห่งมนุษย์ เปนแต่ให้เห็นได้แต่เทพยทิพพานุภาพในเหตุนั้นๆ การนั้นๆ เห็นอยู่ในเวลาต่างๆ จงมาสโมสรสันนิบาตประชุมให้พร้อมกัน ในที่สมาคมอุดมมหาไชยมงคลการ ซึ่งทรงพระปรารภให้เปนไป ณ หอเสถียรธรรมปริตน้ เพื่อจะอนุโมทนาส่วนพระราชกุศล ในการบูชาแก่พระศรีรัตนไตรย อันเปนนิรัติสัยบุญเกษตรอันยิ่ง แล้วจงพร้อมจิตรกับมนุษย์ คือพระเถรานุเถระซึ่งได้มารับพระราชทาน พระราชมหาสการไทยธรรมแลราชบรรพสัย์ หมู่คฤหัสถ์อันมาสวามิภักดิ์ประฏิบัติในการพระราชกุศลมงคลการอันน้ แล้วจงเงยโสตรลงสดับคำข้าพระพุทธเจ้า จะประกาศในกาลน้ ว่าในพระราชนิเวศน์เวียงวังของพระเจ้าแผ่นดินสยามตามแบบแผนบุรพประเพณีมสยมา พระสงฆ์รามัญได้สวดพระปริต

ตามแบบอย่างข้างรามัญ ถวายน้ำพระพุทธมนต์เป็นน้ำ
สำหรับสรงพระภักตร แลน้ำสรงพระองค์ในพระบาทสมเด็จ
พระเจ้าแผ่นดิน แลประพรมเป็นทักษิณาวัฏรอบขอบในจังหวัด
พระราชมหามณเฑียรทุกวัน เป็นการพระราชพิธี
สำหรับบรมราชตระกูลสืบมาแต่โบราณ พระสงฆ์ ๆ แม้น
มีถานันดรยศปรากฏด้วยเกียรติคุณ คือเรียนรู้พระคัมภีร์
ที่เป็นพระราชาคณะเปรียญ ฤๅที่เป็นอาจารย์บอกภาวนาวิธี
ฤๅพระสงฆ์ที่รู้ประกอบวิทยาคมมนต์ดล เป็นที่นับถือของ
คนเป็นอันมากก็ดี ก็ไม่มีราชบัญญัติที่จะได้รับวาระผลัด
เปลี่ยนมาสวดพระปริตถวายน้ำพระพุทธมนต์เลย เหตุอันนี้
ได้ทรงพระราชดำริห์ว่า ชรอยจะมีเหตุวิเศษอย่างใดอย่าง
หนึ่งแต่โบราณราชกาล เป็นมหัศจรรย์สำคัญอยู่อย่างไรเป็น
แน่แท้ เพราะว่าปรกติธรรมดาคนชาวประเทศใดภาษาใดก็
ย่อมนับถือพระสงฆ์ แลแพทย์หมอต่าง ๆ ตามประเทศตาม
ภาษาของตัว ในการสวดแลการบุญต่าง ๆ แลการปริต
รักษาตนรักษาไข้ แต่การซึ่งมีนิยมเฉภาะให้พระสงฆ์รามัญ
พวกเดียวประจำสวดปริตอย่างรามัญในพระราชวังนี้ จะมี
ความยืนยันมาในพระราชพงษาวดาร ฤๅจดหมายเหตุการ

ต่อมาเปนแน่นอนก็ไม่มี มีแต่คำกล่าวเล่าต่อ ๆ กันมาว่าต่าง ๆ บางพวกว่าเมื่อครั้งแผ่นดินสมเด็จพระนเรศวรมหาราชเจ้านั้น ทรงนับถือพระมหาเถรกันฃอง ว่าเปนครูอาจารย์มาแต่เมืองหงษาวดีแลได้มีความชอบมาก จึงพระราชทานถานันดรยศให้เปนสมเด็จพระสังฆราช แล้วทรงนับถือพระสงฆ์รามัญมาก แต่นั้นมาจึงได้เฉภาะให้อาราธนาแต่พระสงฆ์รามัญสวดปริตในพระราชวังดังนี้บ้าง บางพวกกล่าวว่า พระสงฆ์รามัญรูปหนึ่งกับน้องหญิงมาด้วยกันในป่า ครั้นถึงเมืองสยามแล้ว พระสงฆ์ทั้งปวงรังเกียจไม่ร่วมสังฆกรรมด้วย พระสงฆ์รามัญรูปนั้นจึงบอกว่าตัวบริสุทธิอยู่ เมื่อเวลานอนในป่าได้วางพร้า ภาษารามัญเรียกว่าป่ะแระตะรายเล่มหนึ่งไว้ท่ามกลาง มีแต่พร้าเปนพยาน จึงทำสัตยาธิษฐานเฉภาะต่อความบริสุทธิแลไม่บริสุทธิแล้วขว้างพร้าลงไปในน้ำ พร้านั้นบันดาลลอยเห็นประจักษ์ พระเจ้าแผ่นดินทรงทราบความเรื่องนี้จึงทรงพระราชศรัทธาเลื่อมใสถึงพระภิกษุนั้นเปนที่พระไตรยสรณธัชชะ แล้วทรงนับถือพระสงฆ์รามัญ ซึ่งเปนศิศยานุศิษย์พระไตรยสรณธัชชะองค์นั้นสืบมา จึงให้

อาราธนาแต่พระสงฆ์รามัญมาสวดปริตในพระราชวังเปน
นิตย์นิรันตร์เปนธรรมเนียมมาดังนี้มีบ้าง พวกหนึ่งว่า
เมื่อครั้งแผ่นดินพระเจ้าแผ่นดินพระองค์หนึ่งในกรุงเทพ
ทวาราวดีศรีอยุทธยา เกิดยักษาคนองหลอกหลอนยิ่งนักใน
พระราชวัง คนบางพวกกล่าวว่า สายรุ้งตกลงในพระราชวัง
ทุกวันไม่หายไป ครั้งนั้นสมเด็จพระเจ้าแผ่นดิน มีพระราช
โองการตำรัสให้นิมนต์พระสงฆ์ไทยที่ชอเสียงเล่าฦๅ
ต่าง ๆ ว่าดีมีอานุภาพมาสวดพระปริต แลให้แพทย์หมอ
ผู้รู้วิทยาคมต่าง ๆ มาประกอบวิทยาการแก้ไข เพื่อจะบำบัด
อุปัทวโทษ คือยักษาที่คนองฦๅสายรุ้งลงนั้น การก็หาสงบ
อันตรธานหายไปไม่ ภายหลังจึงให้นิมนต์พระสงฆ์รามัญ
วัดตองปุมาสวดพระปริต พระเจ้าอยู่หัวจะพระราชทานไทย
ธรรมต่าง ๆ พระสงฆ์รามัญก็ไม่รับแสดงลัทธิว่า ควรจะรับ
ได้แต่อาหารบิณฑบาตในเวลาภิกขาจารอย่างเดียว ถ้ารับ
ไทยธรรมอื่น ๆ เปนลาภเพราะทำพระปริตนั้นแล้วก็เปนอัน
เห็นแก่อามิสไป จะสวดพระปริตก็ไม่มีอำนาจ ไม่อาจ
บำบัดอุปัทวันตรายได้ พระเจ้าแผ่นดินจึงได้พระราชทานแต่
อาหารบิณฑบาตอย่างเดียวเท่านั้น ตามคำพระสงฆ์รามัญ ๆ

จึงเจริญพระปริต ยิศาจิคนองฤาสายรุ้งทิลงน้ำก
อันตรธานสงบเสื่อมหาย แต่นั้นมาพระสงฆ์รามัญจึงได้
สวดพระปริตในพระราชวังใน พระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทาน
แต่อาหารบิณฑบาต เรียกว่าทรงบาตรพระปริต พระราชทาน
ก่อนเปนปฐมในเวลาเช้าทุกวันมิได้ขาด แลมิได้ให้มิไทย-
ธรรมสิ่งอื่นถวาย พวกพระสงฆ์รามัญสวดพระปริตเหมือน
พวกพระสงฆ์สวดพระจตุเวทนั้นเลย เปนธรรมเนียมสืบมา
จนทุกวันนี้ ธรรมเนียมใช่ว่าพระเจ้าแผ่นดินจะไม่พระราช-
ทานด้วยมัจฉริยเจตนา ในพระสงฆ์รามัญที่มีอุปการะนั้น
อนึ่งเมื่อมีการเสด็จพระราชดำเนิรประทับแรมราตรี ณตำบล
ใดเปนทางไกล คือเสด็จไปการสงครามฤาแทรกโพนช้าง
ในแผ่นดินก่อน ๆ พระสงฆ์รามัญสวดพระปริตนี้ก็ต้องตาม
เสด็จพระราชดำเนิรด้วยทุกครั้ง เมื่อครั้งแผ่นดินพระบาท
สมเด็จพระนารายน์มหาราชเจ้า เสด็จไปประทับอยู่กรุง
ลพบุรี ๘ เดือนในฤดูแล้งทุกปี ก็ได้อาราธนาพระสงฆ์
รามัญวัดตองปุ ให้ตามเสด็จขึ้นไปตั้งอารามชื่อวัดตองปุ
อยู่สวดพระปริตถวายน้ำพระพุทธมนต์ทุกวัน อารามนั้น

ก็ยังปรากฏจนทุกวันนี้ แลน้ำพระพุทธมนต์พระปริตน้ำย่อม
เป็นที่เห็นว่ามีอำนาจอาจป้องกันอุปทวันตรายต่าง ๆ ได้จริง
ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ซึ่งได้ดำรงศิริรัตนราไชย-
สวริยาธิปัติเดชดิลกอัครราช ณ กรุงเทพมหานครอมรรัตน
โกสินทรมหินทรายุทธยาน ก็ได้ทรงนับถือน้ำพระพุทธมนต์
พระปริตที่พระสงฆ์รามัญสวดถวายนั้น เป็นน้ำสรง
พระภักตร แลน้ำสรงมาทุกพระองค์ มิได้ทรงรับน้ำมนต์
อื่น นอกจากน้ำเทพยไชยมนตร์ของพราหมณ์โหรดาจารย์
ซึ่งเป็นเจ้าพนักงานเคยทำพระราชพิธีถวาย ในเวลาอันควร
เป็นคู่กันกับน้ำพระพุทธมนต์พระสงฆ์รามัญนั้นมา ก็ไม่มี
เหตุเภทภัยสิ่งใดสิ่งหนึ่งมาเกี่ยวข้องพ้องพาน ในพระบาท
ยุคล แลในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ขัดนี้
ก็ทรงประพฤติตามราชประเพณีไม่ได้ทรงนับถือน้ำมนต์
อื่น ๆ เลย ก็ทรงพระเกษมศุขสำราญพระราชหฤไทย
บันดาเหตุซึ่งเป็นอุปทวาการสิ่งหนึ่งสิ่งใด ก็มิได้มีมา
เกี่ยวข้องพ้องพานในพระบาทยุคล ฯ ได้ทราบว่าพระราช
วงษานุวงษ์บางพระองค์ แลคนอื่น ๆ ที่นับถือน้ำมนต์ของ
ครูบาอาจารย์ผู้วิทยาคม ซึ่งสมมติว่าเป็นผู้วิเศษต่าง ๆ

นั้นมาก ก็มักมีเหตุแปลก ๆ ไป เปนเหตุให้สงไสยว่าต้องคุณผีแลรำเพรำพัดต่าง ๆ บ้าง ด้วยความข้อนี้ ๑ ก็เปนเหตุจะให้ได้สันนิฐานว่า น้ำพระพุทธมนต์พระปริตพระสงฆ์ราม้ญสวดถวายโดยตรง มิได้ประกอบวิทยาคุณอื่น ๆ นั้น มีอำนาจอาจเปนเครื่องป้องกันรักษาราชตระกูลโดยส่วนหนึ่ง พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหามกุฎพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงทราบเหตุการที่สืบเนื่องมาแต่โบราณราชกาลด้วย กำลังพระปรีชาญาณฉนี้แล้ว บัดนี้จึงทรงพระราชศรัทธามีพระบรมราชโองการให้ฐาปนาหอพระปริตเบื้องอุดรทิศแห่งพระที่นั่งอนันตสมาคม วิจิตรด้วยทรงทรวดลวดลายปั้นแลเขียน ทั้งเครื่องประดับตกแต่งพร้อมเสร็จทุกสิ่งสรรพโอฬาร พระราชทานนามบัญญัติสมญาว่าหอเสถียรธรรมปริต สำหรับเปนที่พระสงฆ์ราม้ญมาเจริญธรรมสวดประสิทธิปริตตานุภาพ เพื่อเปนมหาไชยมงคลศิริสวัสดิ์แลขจัดเกี้ยกันสรรพอุปทวันตรายในพระราชนิเวศน์เวียงวังการในหอเสถียรธรรมปริตเสร็จแล้ว บัดนี้ทรงเริ่มมหการบูชาฉลองหอพระปริต ในกาลนิยมอย่างนี้เปนเวลาควรจะทรงบำเพ็ญพระราชกุศลมหาทานบริจาคในพระภิกษุสงฆ์

จึงมีพระบรมราชโองการให้นิมนต์พระสงฆ์พระราชาคณะ เจ้าคณะรามัญ ๓ รูป พระครูพระปริต ๔ รูป มาประชุมในพระราชพิธีมหาไชยมงคล ให้ประสิทธิปริตตานุภาพของพระราชาคณะถานานุกรมทั้ง ๗ พระองค์ซึ่งมาประชุมในพระราชพิธีนี้ พร้อมกันมีเมตตาจิตร ตั้งสัตยาธิษฐานปรารภพุทธาทิไตรยรัตนคุณานุภาพ สวดพระพุทธมนต์เป็นปริตพิธีถวาย เทอญ ฯ

◎ ด้วยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระสันนิฐานว่าพระรัตนไตรยเป็นนิรติสัยบุญเขตรวิเศษยิ่ง เป็นสิ่งซึ่งมีศรสวัสดิมงคลควรเป็นที่พึ่งใหญ่ของสรรพสัตว์ประเสริฐกว่าที่พึ่งอื่น ๆ ด้วยอำนาจเดชานุภาพพระปริตจงประสิทธิศุภผล ให้พระองค์ได้ทรงดำรงสถาพร ในศิริราชสมบัติผ่องพ้นโรคพิบัติอุปัทวันตรายทั้งปวง อนึ่งพระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหามกุฎ สุทธสมมติเทพยพงษ์วงษาคิศวรกระษัตริย์ วรขัตติยราชนิกโรดม จาตุรันตบรมมหาจักรพรรดิราชสังกาศ บรมธรรมิกมหาราชาธิราช-บรมนารถบพิตร พระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงบำเพ็ญ

พระราชกุศลด้วยพุทธเจติยบชาแลทานบริจาคลงในเขตรอันอุดมดังนี้แล้ว ทรงพระราชอุทิศส่วนพระราชกุศลนั้น แด่เทพยดาอารักษ์ทุกสถาน เป็นเทวพลิธรรมบรรณาการได้อนุโมทนา ขอเทพยดาในภูมสถานนภากาศทุกตำบล ซึ่งได้กำหนดสมญาออกนามมาแต่ในเบื้องต้นนั้น จงยินดีรับส่วนพระราชกุศลซึ่งทรงพระราชอุทิศ แล้วจงตั้งไมตรีจิตรบำรุงรักษาพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ให้ทรงเจริญศิริสวัสดิ์ ปราศจากโรคพิบัติอุปทวันตราย ผู้ใดคิดร้ายทรยศเป็นข้าจนิกไพริ ปองประทุศนาการ ต่าง ๆ ต่อพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ขออำนาจเทพยเจ้าทุกสถานจงดลบันดาลให้ผู้นั้นปราศจากอำนาจ คลาดจากผลของการที่คนผู้นั้นพวกนั้น คิดมุ่งหมายแลพยายามตามวิสัยใจลุอำนาจแก่กิเลศกล้า ขอให้คนเช่นนั้นถึงปราไชยพ่ายแพ้พระเดชานุภาพเห็นประจักษ์ อำนาจพระราชกุศลแลฤทธิเทพยดาทั้งปวงจงบริรักษ์พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวให้ทรงพระเกษมสมบูรณ์สบาย พระราชหฤไทยดำรงในศิริราชสมบัติสืบกาลนาน แลจงอภิบาลพระราชวงษานุวงษ์ แล

ข้าทูลลอองธุลีพระบาททั้งฝ่ายน่าฝ่ายใน แลไพร่ฟ้าข้าแผ่นดิน ทั่วพระราชอาณาเขตร ให้พ้นพิบัติอุปัทวันตราย เปนศุขเกษมสำราญ ได้รับราชการสนองพระเดชพระคุณสืบไปณกาลเบื้องน่า ฝนลมน้ำซึ่งจะเปนคุณแก่ไร่นา แลไพร่ฟ้าอาณาประชาราษฎร ให้ปราศจากโรคไภยไข้เจ็บนั้น ๆ แลเจริญสรรพายุพรรณศุขะพละทั่วไปในสกลราชอาณาเขตรนี้ จงมีจงเปนไปตามฤดูกาลอันควรนั้น เทอญ ฯ

ประกาศเชิญเทวดา
ให้สิงในรูปเทวดาที่กัมพูฉัตร
แลรูปเทวดาถือหิบพระราชลัญจกร

๏ โภน์โตเทวสังฆา ข้าแต่หมู่เทพยเทพาสุรารักษ์เปนต้นว่า เทพยอันพิทักษ์รักษาพระมหาเสวตรฉัตรรัตนบัลลังก์ พระที่นั่งราชอาศน์ราชสถิตย์สถานทั้งสามแผ่นดินอันสืบแล้วล่วงมา ขออัญเชิญเทพยเจ้าเข้าสิงสู่อยู่ในรูปเทพยดาที่รับกัมพูพระมหานพปดลเสวตรฉัตร แห่งสมเด็จพระบรมราชาธิราชเจ้า ในกาลบัดนี้ กับทั้งเทพยดาอัน

อภิบาลบำรุงรักษา พระบาทสมเด็จพระยรมนารถนราธิบดี
แต่ยังทรงพระเยาว์มา ตราบเท่าถึงได้เถลิงมไหศวรรยา-
ธิปัตถวัลยราชศิริสมบัติ เชิญเข้าสิงสถิตย์ในรูปเทพยดาอัน
ถือหยิบพระราชมุทธา พระราชทานนามว่าพระราชมุทธาธร
พระราชบันฦาธาร แลพระมหาขรรคาภิรัตนราชกุกกุฎภัณฑ์
สรรพพระแสงอัษฎนาวิธาวุธ เครื่องพระพิไชยยุทธสาตรา
แล้วเชิญเทพยช่วยอภิบาลรักษาพระยรมนราธิราช พระบาท
สมเด็จพระปรเมนทรมหามกุฎ สุทธสมมติเทพยพงษ์
วงษาดิศวรกระษัตริย์ วรขัตติยราชนิกโรดม จาตุรันตบรม
มหาจักรพรรติราชสังกาศ อุภโตสุชาติสังสุทธเคราะหณี
จักรกริยรมนารถอดิศรราชรามวรังกูร สุจริตมูลสุสาธิต
อุกฤษฐวิบูลย์ บุรพาดุลยกฤษดาภินิหาร สุภาธิการรังสฤษดิ
ธัญลักษณวิจิตรโสภาคยสรรพางค์ มหาชโนตมางคประนต
บาทบงกชยุคล ประสิทธิสรรพศุภผลอุดม บรมศุขุมาล
มหาบุรุษรัตน์ สิกษาพิพัทธิสรรพโกศล สุวิสุทธวิมลศุภศีล
สมาจาร เพ็ชรญาณประภาไพโรจอเนกโกฏิสาธุคุณ วิบุลย-
สันดาน ทิพยเทพาวตาร ไพศาลเกียรติคุณ อดุลยพิเศษ
สรรพเทเวศรานุรักษ์ เอกอัคมหาบุรุษ สุทพุทธมหากระวี

ตรีปิฎกาทิโกศล วิมลปรีชา มหาอุดมบัณฑิตย์ สุนทร
วิจิตรปฏิภาณ บริบูรณคุณสารสยามาทิโลกยดิลก มหา
บริวารนายกอนันต์ มหันตวรฤทธิเดช สรรพวิเศษศิรินธร
มหาชนนิกรสโมสรสมมติ ประสิทธิวรยศมโหดม บรม
ราชสมบัติ นพปดลเสวตรฉัตราดิฉัตร ศิริรัตโนปลักษณ
มหาบรมราชาภิเศกาภิศิต สรรพทศทิศวิชิตไชย
สกลมไหศวริยมหาสวามินทร์ มเหศวรมหินทรมหา รามา
ธิราชวโรดม บรมนารถชาติอาชาวไศรย พุทธาทิไตรย
รัตนสรณารักษ์ อุกฤษฐศักดิอัคนเรศราธิบดี เมตตากรุณา
สีตลหฤทัย อโนปไมยบุญการสกลไพศาลมหารัษฎา
ธิเบนทร์ ปรเมนทรธรรมิกมหาราชาธิราชบพิตร พระ
จอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ให้บำราศสรรพโรคันตรายบำบัดเสียซึ่ง
อุบัทวทุกขโทษ ทุนิมิตรอวมงคลทั้งหลาย แลยาปเคราะห์
อุปสัคทุกสิ่งสรรพอันตรธาน ให้เจริญพระชนมายุยืนนาน
นิราศราชอมิตรไภย จงเสวยศิริสวัสดิไชยมงคลวัฒน์
ภิยโย พระยศเดชมหัศดานุภาพ ปราบปรปักษ์ปราไชย
ไพบูลย์ศุขาภิรมย์ ในอดมราชมไหศวรรย์ เปนนิจ
นิรันตรกาล อนึ่งขอเทพยเจ้าทั้งปวง จงช่วยอภิบาลรักษา

พระบรมราชวงษานุวงษ์ แลข้าทูลลอองธุลีพระบาทฝ่ายน่าฝ่ายใน แลอาณาประชาราษฎรทั้งหลาย ในพระราชอาณาเขตร ทั่วประเทศขอบขันธสีมากรุงเทพมหานครอมรรัตนโกสินทร มหินทรายุทธยา มหาดิลกภพนพรัตนราชธานีบุรีรมย์ อุดมราชนิเวศน์มหาสถานนี้ ให้ปราศจากสรรพโรคันตรายพิบัติ อุปัทวทุกข์ทั้งปวง ดุจข้าพระบาทอาราธนารำพรรณามาดังนี้ เทอญ ฯ

ประกาศเทวดา

ทรงบำเพ็ญพระราชกุศลผ่องพ้นไพรี

๏ ศุภมัศดุ ศักราชพระพุทธสาสนกาล เปนอดีตภาคย่วงแล้ว ๒๓๙๖ พรรษา ปัตยุบันกาล พฤสภสังวัจฉระ ผคุณมาศ สุกปักษ์ ทศมีดถี พุทธวาร ปริเฉทกาลกำหนด ฯ ข้าพระพุทธเจ้า ขอประกาศแด่เทพยดาด้วยพระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหามกุฎสุทธสมมติเทพยพงษ์ วงษาดิศวรกระษัตริย์ วรขัตติยราชนิกโรดม จาตุรันตบรมมหาจักรพรรดิราชสังกาศ อุภโตสุชาติสังสุทธเคราะหณี

จักรกริยรมนารถ อดิศรราชรามวรังกูร สุจริตมูลสุสาธิต อุกฤษฎ์วิบุลย์ บุรพาดุลย์กฤษดาภินิหาร สุภาธิการรังสฤษดิ์ อัญลักษณวิจิตรโสภาคยสรรพางค์ มหาชโนตมางคประณต บาทบงกชยุคล ประสิทธิสรรพศุภผลอุดม บรมสุขมาลย์ มหาบุรุษยรัตน์ สิกษาพิพัทธสรรพโกศล สุวิสุทธวิมลศุภศีล สมาจาร เพชรญาณประภาไพโรจน์ อเนกโกฏิสาธุคุณ วิบุลยสันดาน ทิพยเทพาวตาร ไพศาลเกียรติคุณ อดุลย พิเศษ สรรพเทเวศรานุรักษ์ เอกอัคมหาบุรุษ สุตพุทธ-มหากระวี ตรีปิฎกาทิโกศล วิมลปรีชา มหาอุดมบัณฑิตย์ สุนทรวิจิตรปฏิภาณ บริบูรณ์คุณสารสยามทิโลกยดิลก มหาปริวารนายกอนันต์ มหันตวรฤทธิเดช สรรพวิเศษ สิรินธร มหาชนนิกรสโมสรสมมติ ประสิทธิวรยศมโหดม บรมราชสมบัติ นพปดลเสวตรฉัตราดิฉัตร สิริรัตโนปลักษณ มหาบรมราชาภิเศกาภิศิต สรรพทศทิศวิชิตไชย สกล มไหสวริยมหาสวามินทร์ มเหศวรมหินทรมหามาธิราช วโรดมบรมนารถชาติอาชาวไศรย พุทธาทิไตรยรัตนสรณา รักษ์ อุกฤษฎ์ศักดิอัคนเรศราธิบดี เมตตากรุณาสีตลหฤทัย อโนปไมยขัตติการ สกลไพศาลมหารัษฎาธิเบนทร์ ปรเมนทร

ธรรมิกมหาราชาธิราชบพิตร พระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้เสด็จ
เถลิงถวัลยราชยรมราชาภิเศก เป็นเอกอัคมหาราชาธิบดี
ณกรุงเทพมหานคร อมรรัตนโกสินทร มหินทรายุทธยา บรม
ราชธานี ในสยามรัฐประเทศ มีพระราชวรวาณาเขตรเมือง
ขันต่าง ๆ เป็นอันมาก คือเมืองลาวเขมรแขกกะเหรี่ยง
เป็นต้นไป พระองค์ได้สำเร็จศิริราชสมบัติ ตามพระราช
ประเพณีโดยยุติธรรม บัดนี้ทรงบำเพ็ญพระราชกุศล พระราช
ทานไตรจีวรแลเครื่องบริขาร แด่พระสงฆ์บรรพสัษย์ ผู้ปฏิบัติ
พระธรรมวินัย ต้องตามพระราชหฤไทยโดยมากมาแต่ก่อน
แลกระทำการเฉลิมฉลองเจ็ดวัน ตามที่ได้ทรงปฏิญาณไว้
แต่ก่อน แลเมื่อยังทรงพระเยาว์เป็นพระราชกุมารอยู่นั้น ต้อง
มีพระราชหฤไทยทรงรังเกียจเวรีไภยต่าง ๆ ซึ่งเป็นมาแต่
เหตุที่ปรากฏบ้าง ไม่ปรากฏบ้าง แลทรงพระดำริห์คาดคะเน
เหตุการต่าง ๆ เป็นอย่างนี้มานาน จนถึงการทรงผนวช
ประพฤติพรหมจรรย์ หวังจะให้พ้นไภยแลเวรทั้งสิ้น ก็ยัง
หาพ้นจากความรังเกียจพระไทยไม่ แลเวรีไภยต่าง ๆ บางที
อ้างเหตุที่ประพฤติตามธรรมวินัย แลอาไศรยความเศร้า
หมองพลั้งพลาดในพรหมจรรย์เล็กน้อย เป็นเหตุก่อให้เกิด

ไภยต่อไป พระองค์ทั้งบรรพสัย์มิได้พ้นจากความรังเกียจ
ด้วยเวรไภยต่าง ๆ ดังนี้ เพราะฉนั้นจึงได้ทรงเบื่อหน่ายใน
พระราชหฤไทย ได้ทรงเห็นคฤหัสถบรรพชิตผู้มีบันดาศักดิ์ต่ำ
ไม่ต้องรังเกียจรำคาญด้วยไภยเวรเช่นนั้น อยู่เปนศุขสำราญ
ทั้งบรรพสัย์ ส่วนพระองค์ทั้งบรรพสัย์ทั้งปฏิบัติพระธรรม
วินัย ประสงค์จะได้ความศุขอย่างนั้นบ้าง ไม่ทรงเห็นอุบาย
อย่างอื่นที่จะให้ได้ความศุขอย่างนั้น ประสงค์จะให้เทพยดา-
อารักษ์ ที่มีมเหศรักดานุภาพ ช่วยอนุเคราะห์บ้าง จึงได้
ว่าเมื่อใดเวรไภยที่เปนอยู่อย่างนี้ รำงับสนิทได้โดยธรรม
เปนแต่ให้ได้ทรงเสวยความเกษม คือไม่เสื่อมพระลาภ
พระยศที่ได้แล้ว แลไม่ต้องรังเกียจในมรณภาพ เพราะ
พยายามแลเวรชนทั้งปวง แลอนุงผู้ที่ปราถนาจะบูชาแล
ให้ทาน แลทำอุปการใด ๆ แก่พระสงฆ์บรรพสัย์ ซึ่ง
ปฏิบัติต้องพระหฤไทยโดยมากนั้น ไม่ต้องรังเกียจกลัว ทำ
ได้ตามชอบใจโดยสดวกตามปราถนา ถ้าเปนได้อย่างนี้แล้ว
จักถวายไตรจีวรเครื่องบริขาร ที่ต้องตามวินัยนิยมครบ
ทั้งแปด แด่ภิกษุสงฆ์บรรพสัย์ผู้ปฏิบัติตามธรรมวินัย ต้อง
ตามพระราชหฤทัยโดยมากมาแต่ก่อน องค์ละส่วน ๆ ทั้งสิ้น

แลจะเฉลิมการฉลองเจ็ดวันตามได้ เมื่อเปนดังนี้ ถ้า
อานุภาพมีมากก็จะทำให้มากยิ่งขึ้นไปกว่านี้ เมื่อได้ทรง
บำเพ็ญมหาทานการฉลองนั้น จะทรงพระราชอุทิศพระราช-
ทานส่วนพระราชกุศล แด่เทพยดาเจ้าทั้งปวง ผู้ช่วยอุปถัมภ์
ในที่ทำไภยเวรนั้นให้ร่างบัยไปได้ ได้ทรงปฏิญาณไว้มั่นคง
ดังนี้ ครั้นนานมาเมื่อภายหลัง เพราะอาไศรยเหตุนั้น ๆ
เวรไภยนั้น ๆ ซึ่งปรากฏมาแต่ก่อน ก็สงบร่างบัเสื่อมหาย
ไปเองโดยธรรมดา ไม่ต้องประกอบพระราชอุบายอันหนึ่ง
อันใดเลย จนถึงพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว
ได้มาเสด็จดำรงศิริราชสมบัติโดยยุติธรรม ได้ความสำราญ
เกษมพระราชหฤไทย เพราะทรงเห็นเวรไภยสงบร่างบัสิ้น
มีพระราชประสงค์จะทรงเปลื้องพระราชปฏิญาณนั้น จึงได้
ทรงบำเพ็ญพระราชกุศลมหาทาน แลการบูชาเฉลิมฉลอง
เจ็ดวันตามที่ได้ทรงพระราชปฏิญาณไว้นั้น แลอุทิศส่วน
พระราชกุศลที่ทรงพระราชอุสาหะทรงบำเพ็ญในเจ็ดวันนี้ แด่
เทพยดาผู้อุปถัมภ์ทำให้เวรไภยนั้นร่างบัไป แลเทพยดาเจ้า
อื่น ๆ ทุกสถาน เทพยดาเจ้าทั้งหลายนั้น จึงได้อนุโมทนา

ส่วนพระราชกุศลที่ทรงพระราชอุทิศนี้ แล้วจงตั้งเมตตาจิตร
อภิบาล พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทั้งพระราช
วงษานุวงษ์ข้าทูลลอองธุลีพระบาทฝ่ายน่าฝ่ายใน แลอมาตย์
ราชบริพาร • แลไพร่ฟ้าข้าแผ่นดินทั่วทั้งพระราชอาณาจักร
แลพระภิกษุสงฆ์บรรพสัยย์ซึ่งปฏิบัติตามธรรมวินัย ต้องตาม
พระราชหฤไทยโดยมากมาแต่ก่อนนั้น ให้พ้นสรรพทุกข์
ภยันตราย เจริญศิริสวัสดิพิพัฒมงคล วิมลทฤฆายุวรรณะ
ศุขะพละ ตามปราถนาทุกประการ เทอญ ฯ

ต้นประกาศพระแสงศร ๓ องค์

◎ ข้าพระพุทธเจ้า ขอประนมน้อมนมัสการ อัญเชิญ
พระนารายน์เปนเจ้า เสด็จเนาในกระเษียรสมุท ทรงครุธเปน
พาหนาศน์ โดยอากาศวิถี พระหัตถ์ทั้งสี่ ทรงสังข์จักร-
คธาธิรธิรณี หนึ่งองค์พระศุลีจอมไกรลาศ ทรงเสวตร
อุศภอาศน์ข้ามเขาหลวง สัพด้วยทิพาภรณ์ทั้งปวงอันเรืองรอง
ทรงสังวาลนาคสภักจำนองเฉวียงไหล่ พระหัตถ์ถือไฟตรี-
กุณฑลเพ็ชรปราบมาร หนึ่งพรหมญาณคัลไลหงษ์ ทรงทิพ
ประทุมทองทั้งแปดพระหัตถ์ จัตุรภักตร์ประภัศรเรืองโรจน์

โชติชัชวาลทั้งสิ้นทศ บพิตรสฤษดิโลกย์ทั้งสามเสร็จสมบูรณ์ บัดนี้มีพระบรมราชโองการมาณพระบัณฑูรสุรสิงหนาทดำรัสเหนือเกล้า ฯ ให้ข้าพระพุทธเจ้าประนมน้อมอัญเชิญเทพยทั้งสามพระองค์มาประชุมในสถานที่นี้ เพื่อขอประสิทธิพระแสงศรเทพยแปดกรสถิตย์พระแสงพรหมมาศ พระสิวายเทวราชอยู่ณะพระแสงอัคนี พระจักรกรีเนาพระแสงปลัยวาตจงประสาทเทพยสาตราวุธทั้งสามองค์ ถวายแด่พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหามกุฎสุทธสมมติเทพยพงษ์ วงษาดิศวรกระษัตริย์ วรขัตติยราชนิกโรดม จาตุรันตบรมมหาจักรพรรดิราชสังกาศ อุภโตสุชาติสังสุทธเคราะหณีจักรกรีบรมนารถ อดิศวรราชรามวรังกูร สุจริตมูลสุสาธิต อุกฤษฐวิบุลย์ บุรพาดุลย์ กฤษฎาภินิหารสุภาธิการรังสฤษดิ ธัญลักษณวิจิตรโสภาคยสรรพางค์มหาชโนตมางคประนต บาทยงกชยุคล ประสิทธิสรรพสุภผลอุดม บรมสุขมาลยมหาบุรุษรัตน์ ศึกษาพิพัฒธิสรรพโกศล วิสุทธวิมลสุภศิลสมาจาร เพ็ชรญาณประภาไพโรจน์ อเนกโกฏิสาธุคุณวิบุลยสันดาน ทิพยเทพาวตาร

ไพศาลเกียรติคุณอดุลยพิเศษ สรรพเทเวศรานุรักษ์ เอกอัค
มหาบุรุษ สุตพุทธมหากระวีตรัยญาทิโกศล วิมลปรีชา
มหาอุดมบัณฑิตย์ สุนทรวิจิตรปฏิภาณ บริบูรณ์คุณสาร
สยามาทิโลกยดิลก มหาปริวารนายกอนันต์ มหันตวรฤทธิ
เดช สรรพวิเศษสิรินธร มหาชนนิกรสโมสรสมมติ
ประสิทธิวรยศมโหดม บรมราชสมบัติ นพปดลเสวตรฉัตรา
ดิฉัตร ศิริรัตโนปลักษณมหาบรมราชาภิเศกาภิสิต
สรรพทศทิศวิชิตไชยสกลมไหศวริยมหาสุวามินทร์ มเห-
ศวรมหินทรมหารามาธิราชวโรดม บรมนารถชาติอา-
ชาวไศรย พุทธาทิไตรรัตนสรณารักษ์ อุกฤษฐศักดิ
อัคนเรศราธิบดี เมตตากรุณาสีตลหฤทัย อโนปมัยบุญการ
สกลไพศาลมหารัษฎาธิเบนทร ปรเมนทรธรรมิกมหาราชา-
ธิราชยพิตร พระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว อันเสด็จเถลิง
ถวัลยราชสมบัติ กรุงเทพมหานครอมรรัตนโกสินทร์
มหินทรายุทธยาบรมราชธานี จงปรากฏพระเกียรติยศ
สืบไปภายน่า ขอเทพยดาอวยพระราชศิริสวัสดิ์ ขจัด
เสี้ยนศัตรูหมู่ร้าย อันเปนปัจจามิตรในทิศานุทิศต่าง ๆ ให้
พินาศร่นราย ขอเดชานุภาพปรากฏทุกนานาประเทศราช

ขอยขันธสีมาอาณาเขตร ดังพระกฤษณเทเวศร์รามาวตาร
แลเมื่อจะได้ทำการพระราชพิธีตรุศสารทประชุมข้าทูลลอง
ธุลีพระยาทผู้ใหญ่ผู้น้อย ถือน้ำพระพัทธสัจจาธิษฐาน
ณ พระอุโบสถวัดพระศรีรัตนสาศดารามในเขื่องน่า ขอ
เทพยดาอันรักษาพระแสงศรแลอัษฎาวุธ สำหรับพิไชยยุทธ
ป้องกันพระราชอาณาจักร แลเทพยอันรังรักษ์สถิตย์ใน
นพปดลมหาเสวตรฉัตร ทั้งเทพยอันเนาดุสิตมหาปราสาท
รัตนราชมณเฑียรพิมาน อิกพระกาฬ พระเสื่อเมือง
พระทรงเมือง หลักพระนคร อนงเทพยนิกรในจักรวาฬ
เชิญมาช่วยอภิบาลพระแสงสราวุธ ถ้าผู้ใดมิจิตรประทุษฐ
มิได้ซื่อตรงในพระบาทสมเด็จพระเจ้าแผ่นดิน ผู้ทรงพระคุณ
ธรรมอันมหาประเสริฐ ขอเทพยเจ้าผู้เลิศด้วยเทวฤทธิ จง
บันดาลผู้คิดผิดให้พินาศ ด้วยเทพสาตรแลอัษฎาวุธคมกล้า
อันมหาวิเศษ แล้วให้ผันนั้นเปนโรคันตรายภัยเภทพิบัต
ทำลายในกายต่าง ๆ ให้เห็นปรากฏ ถ้าผู้ใดมิได้คิดคด
ซื่อตรงดำรงอยู่ในสุจริต ขอเทพยผู้เรืองฤทธิช่วยอภิบาล
รักษาผู้นั้นให้เจริญในถานานุศักดิ์สิบสะกุลวงษ์ ดำรงทีฆายุ
ยืนนาน ทำราชการสนองพระเดชพระคุณสืบไปเบื้องน่า

อย่ามีโรคาภยันตราย ขอเทพยทั้งหลายอันมาสโมสร
สันนิบาตจงเจริญพรประสาทุกประการ ดังข้าพระ-
พุทธเจ้ากล่าวอธิษฐานนี้ เทอญ ฯ

คาถาบรรจุในพระแสงศรสามองค์

บรรจุในพระแสงศรอัคนิวาต

◎ อัตถิพราหมณธัมเมสุ เทวเสฏโฐสมิริโต
มเหสสโรสิโวติยี ปายโตอิธวิสสุโต,
วิวิธานัยสสนามานิ นานัปปการญายโต
ปรเมสสโรอิสาโน สูลิติโลจโนยีจ
อุมมาปติปสุปติ สกโรจันทเลขโน
วามเทโวมหาเทโว กุณฑลินลโลหิโต
อิจจาทิกานิวุตตานิ เตหิเตหิตหิตหิ
เสโตอสโภกิรัสส สิริมานิจจพาหโน
วชิรคยาทิเตเชน เตชวาปรมิทธิมา
วุโตสสิทธานุภาโวว ติฏฐุตอัสมสเร ฯ

บรรจุในพระแสงศรพรหมาศ

◎ อัตถิพราหมณธัมเมสุ พรหมานามสมิรตา
โยมหาพรหมาอภิภู สยัมภูกมลาสโน
เสฏโฐอนภิภูโตว สุรเชฏโฐปชาปติ
อัญญัตถุโตสวส วัตติโลกัสสนมัมิตา
ถัตตาสัชชิตาวิธาตา วสิตามโหมิตา
ภูตานัภัพยานัญจ ธาตาโลกัสสสัพพทา
จตรานโนอัฏฐกโร สุวัณณหังสวาหโน
อจจาทหากาเรหิ วัณณิโตวตหัตหิ
เอกายังคลิยาเยว โลกัสสโชตโกกิร
วุตโตสัสถานุภาโวว ตฏฐุตอัสมิเสร ฯ

บรรจุในพระแสงศรปลัยวาต

◎ อัตถิพราหมณธัมเมสุ วุตโตเทโวมหิทธิโก
นารายโนติปาเยน วสสุโตวตหัตหิ
นามานยัสสวิธานิ อรินทกตถจิ
เวกุณโฑสิรกโรจ วัณหิจกกกรัจจิ

วาสุเทโวหริกัโณ์ห จักกปาณิจเกสโว
ทาโมจตุภุโชสังข ธโรอิจจาทิกานิจ
ตัส์โสตาโรติรัจ์ฉาน มนุส์เสสุกทาจิยี
สทโส์วตารวัต์ถูสุ กถิโตยีตถาตถา
รามาวตาโรสาเนสุ นานาวิทธิสทธิโต
วต์โตส์สิท์ธานุภาโววะ ติฏฐูตัอัส์มิสเร ฯ

พระราชพิธีชุบพระแสงศร

◎ ข้าพระพุทธเจ้า ขอรับพระราชทานกำหนดการพระราชพิธีชุบพระแสงศร ทูลเกล้า ฯ ถวาย ณ วัน ๖ ๆ ๑๐ [ค่ำ] บีขานฉศก (พ.ศ. ๒๓๙๗) เพลาบ่ายโมงหนึ่ง จะได้ตั้งกระบวนแห่ประตูท่าโพไปโรงพระราชพิธีทเลชุบศร พระราชาคณะ ๒ พระสงฆ์พิธีธรรม ๘ รวม ๑๐ รูป จุดเทียนไชยแล้วจะได้สวดพระพุทธมนต์ โหรบูชาพระอิศวร พระนารายน์ พระพรหม ท้าวจัตุโลกบาลทั้ง ๔ ประโคมฆ้องไชย ประโคมปี่พาทย์ ประโคมกลองแขก ประโคมแตรสังข์ พระสงฆ์สวดท้องภาณคันหนึ่ง

พระมหาราชครู พิธีกระทำกะระสูทอาตมสูทบูชา เบญจ-
ครรภนพวักบูชากุมภ์ ครั้นรุ่งขึ้น ณ วัน ๗ ๑๐ ค่ำ
เพลาเช้าพระฤกษ์จะได้ชุบพระแสงประโคมฆ้องไชย
ประโคมปี่พาทย์ ประโคมกลองแขก ประโคมแตรสังข์
ประโคมบันเดาะ ยิงปืนใหญ่ทั้ง ๔ ทิศ โรงพระราชวิธี
โหรบูชาพระฤกษ์ แล้วพระมหาราชครูอ่านพระเวทเชิญ
พระแสงชุบในบ่อเสร็จแล้ว ช่างจึงจะได้ติดรูปพระ-
อิศวร พระแสงอัคนิวาต พระนารายน์พระแสงปลายวาต
พระพรหม พระแสงพรหมมาศ จาฤกชื่อทั้ง ๓ องค์
พระสงฆ์รับพระราชทานฉันถวายไทยทาน เสร็จการ
พระราชพิธีดับเทียนไชยแล้ว จะได้ตั้งกระบวนแห่แต่โรง
พระราชพิธีไป ณ วัดบึน ตั้งศาลมีบายศรีมหาสุกรบูชา
บวงสรวงเชิญเทวดา แล้วบรรจุด้ามพระแสงด้วยศิลาศร
นารายน์ทั้ง ๓ องค์ ของเครื่องพระราชพิธีจะได้รับ
พระราชทานขึ้นไปจากกรุงเทพ ฯ พระไชยวัฒนเนาวโลหะ
องค์น้อย พานทองสองชั้นรองพระแสงสำรับหนึ่ง หม้อ
น้ำเงินตั้งน้ำพระพุทธมนต์ ๒ บายศรีทอง บายศรีเงิน

สำรับหนึ่ง ตั้งเพลาเช้า เครื่องนมัสการตะบะมกเชิง ๒ สำรับ เทียนไชยเล่มหนึ่งขผังหนัก ๒ ชั่ง เทียนทอง เทียนเงินบ่าย ๗ เช้า ๙ รวม ๑๖ เล่ม ธูปบ่าย ๑๔ เช้า ๑๘ รวม ๓๒ ดอก กรมพระแสงใน ชาวพระ-มาลาภูษาโหรพราหมณ์ราชบัณฑิตย์ธรรมการสุภรต เจ้าพนักงานขึ้นไปแต่กรุงเทพ ฯ คลังมหาสมบัติ สนมพลเรือน ช่างทอง บัพาทย์ กลองแขก ฆ้องไชย แตรสังข์ ทหารปืนใหญ่ วิเศษยายศรี ฯ

ประกาศสังเวยเทวดาเมืองลพบุรี

◎ ข้าพระพุทธเจ้า ผู้ได้รับพระบรมราชโองการมารพระบัณฑูรสุรสิงหนาท ขอประกาศกระทำการบวงสรวงด้วยเครื่องราชพลีกรรมอันวิเศษ แด่เทพยดาอันกอบด้วยมเหศรศักดานุภาพซึ่งสิงสถิตย์ในภูมิประเทศทั่วทุกถิ่นสถานในโบราณราชธานีอันนี้ คือพระเสื้อเมืองพระทรงเมืองพระหลักเมืองพระกาฬไชยศรี ผู้มีอำนาจเทวราชฤทธิสทธิศักดิ์แลเทพยเจ้าอันบรรรักษ์ที่พระมหาปราสาทราชมณเฑียรมหาเสวตรบวรฉัตรรัตนเรือนหลวง อีกทวยเทพยเจ้าทั้งปวง

ซึ่งรักษาภัณฑาคารสถานทุกตำบล ในพระราชนิเวศน์โบราณ แลพระเดชพระคุณพระเจ้าแผ่นดิน ผู้สถาปนาการเมืองลพบุรี ด้วยได้ทราบว่าเมืองลพบุรี เปนพระมหานครโบราณราชธานีใหญ่ของเก่าสืบมา ด้วยเรื่องความมีอยู่ในพงษาวดารรามัญอ้างชื่อว่าเมืองละโว้ แลว่าสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เสด็จมาประดิษฐานรอยพระพุทธบาทไว้ที่ยอดเขานางประจันต์ แล้วเสด็จพระพุทธดำเนิรไปทรงทำภัตกิจณฝั่งลำธารหลวงใกล้เมืองศุโขไทย อนึ่งในพงษาวดารเหนือแลพงษาวดารเมืองลาวชื่อชินกาลมาลีแลรัตนพิมพวงษ์สิงคบุฏมาวงษ์แลพงษาวดารเขมรก็มีความอ้างออกชื่อว่าเมืองละโว้ต้องกัน กับดูถิ่นฐานก็เห็นเปนไชยภูมิ แลสิ่งของต่าง ๆ เปนของโบราณซึ่งยังมีเหลืออยู่ในพระนคร แลในถ้ำที่ภูเขาในเขตรเมือง เปนพุทธรูปเทวรูปทำด้วยศิลามีอยู่หลายตำบล จึงเห็นว่าเมืองลพบุรีชรอยจะได้เปนพระมหานครโบราณราชธานีใหญ่ ซึ่งพระเจ้าแผ่นดินมีบุญฤทธิเดชานุภาพพระองค์หนึ่ง ฤๅหลายพระองค์สืบกันได้ทรงอุสาหะสถาปนาไว้ แลมีความในพระราชพงษาวดารว่า เมื่อศักราช ๗๑๒ ปีฉานโทศก สมเด็จ

พระเจ้ารามาธิบดีที่หนึ่ง ได้เสด็จพระราชดำเนิรมาแต่กรุงเทพเหนือ แล้วสถาปนากรุงเทพทวาราวดีศรีอยุทธยาเปนราชธานีแล้ว โปรดให้พระยรมราชโอรส ทรงพระนามพระราเมศวร เสด็จขึ้นมาเปนเจ้าครองเมืองลพบุรีอยู่ ครั้นเมื่อสมเด็จพระรามาธิบดี ทรงพระประชวรใกล้เสด็จสวรรคต จึงพระราเมศวรเสด็จลงไปรักษาพระราชวังไว้ ครั้นสมเด็จพระรามาธิบดีเสด็จสวรรคตแล้ว เมื่อศักราช ๗๓๒ พระยรมราชาธิราชซึ่งเปนเจ้าอยู่ครองเมืองสุพรรณบุรี เสด็จมากรุงศรีอยุทธยาแล้ว พระราเมศวรได้ถวายศิริราชสมบัติแด่พระยรมราชาธิราชแล้ว ก็เสด็จกลับขึ้นมาอยู่ครองเมืองลพบุรีดังเก่า จนสิ้นแผ่นดินสมเด็จพระยรมราชาธิราช จึงได้เสด็จลงไปครองราชสมบัติในกรุงเก่า ตั้งแต่นั้นเมืองลพบุรีไม่ได้ทราบว่าเจ้านายพระองค์ใดครอบครองเลย ครั้นเมื่อศักราช ๙๐๐ เศษ ในแผ่นดินสมเด็จพระมหาจักรพรรดิราชาธิราช มีกองทัพรามัญเนือง ๆ มาฝ่ายตวันตก กองทัพเขมรมาบางครั้งฝ่ายตวันออก สมเด็จพระมหาจักรพรรดิราชาธิราชทรงพระราชดำริห์ว่า เมืองลพบุรี เมืองสุพรรณบุรี เมืองนครนายก

ทั้งสามเมืองนี้จะเป็นที่ข้าศึกเข้าอาไศรยได้เป็นที่พักมีกำลัง
จึงดำรัสสั่งให้รื้อกำแพงเมืองทั้งสามเมืองเสีย เพราะฉนั้น
เมืองลพบุรี จึงได้เป็นเมืองร้างมาช้านาน จนถึงแผ่นดิน
สมเด็จพระนารายน์มหาราช ศักราช ๑๐๑๘ ปีวอก
อัฐศก เสด็จเสวยราชสมบัติอยู่ ณ กรุงศรีอยุทธยาได้
๑๑ ปีแล้ว จึงทรงพระราชดำริห์เห็นว่าเมืองลพบุรี
เป็นไชยภูมิอันดีมีท้องทุ่งแลป่าติดต่อกัน สมควรจะเป็น
ราชธานีมีพระราชนิเวศน์อีกแห่งหนึ่ง จึงได้ทรงสถาปนา
เป็นพระนครขึ้นใหม่ ประดับไปด้วยพระมหาปราสาทราช
มณเฑียรแลภัณฑาคารสถานแลมีทอน ๆ ทุกตำแหน่งโดย
สมควร ได้เสด็จพระราชดำเนิรดำรงศิริราชสมบัติ รักษา
พระราชวราณาจักร ประพฤติให้ประชาชนในพระราช
อาณาจักรทั้งปวง ได้อยู่เย็นเป็นศุข เสด็จประทับอยู่
ณ เมืองลพบุรีได้ ๑๕ ปี ก็เสด็จสวรรคตในกรุงลพบุรี
นั้น แลพระเกียรติยศพระบาทสมเด็จพระนารายน์มหาราชเจ้า
ก็ปรากฏได้ยินเล่าฦๅพระนาม ตลอดถึงนานาประเทศจน
ทุกวันนี้ ครั้งนี้พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหามกุฎ
สุทธสมมติเทพยพงษ์วงษาดิศรกระษัตริย์วรขัตติยราชนิกโรดม

จาตุรันตบรมมหาจักรพรรดิราชสังกาศ บรมธรรมิกมหาราชาธิราชบรมนารถบพิตร พระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้เสด็จเถลิงถวัลยราชสมบัติกรุงเทพมหานครอมรรัตนโกสินทรมหินทรายุทธยาบรมราชธานีบูรีรมย์ อุดมราชนิเวศน์มหาสถาน อันทรงพระราชดำริห์เห็นว่า เมืองลพบุรีมีข้อมีกำแพงเชิงเทินยังแน่นหนาเปนสองชั้นสามชั้น พอจะเปนที่ป้องกันข้าศึกศัตรูได้ สักอย่างหนึ่งบางคราวบางครั้ง อันได้ทรงทราบว่าเปนภูมิประเทศอันดี ไม่ได้ยินว่ามีภัยอันตรายปรากฏ พ่ายแพ้แก่ศัตรูในกาลชั่วเรืองพงษาวดารสยามมา ดำรงอยู่โดยสวัสดิสันกาลนาน จึงทรงพระราชอุสาหะเสด็จพระราชดำเนิร โดยทางชลมารค กับด้วยพระบรมราชวงษานุวงษ์บางพระองค์ แลข้าทูลลอองธุลีพระยาทั้งฝ่ายน่าฝ่ายใน บางพวกบางเหล่าจึงทรงพระราชดำริห์สันนิฐาน จะให้สถาปนาเมืองลพบุรีให้ดีขึ้นโดยสมควรตามจะทำได้ จะได้เปนที่เสด็จประทับ คล้ายกับพระยาทสมเด็จพระนารายน์มหาราชเจ้า เพื่อจะได้เชิดชูพระเกียรติยศ พระบาทสมเด็จพระนารายน์มหาราชเจ้า แลพระเจ้าแผ่นดินแต่ก่อนให้ปรากฏสันกาลนาน แลเพื่อจะให้

มีข่าวไปในนานาประเทศว่า พระนครที่ประทับพระเจ้าแผ่นดินสยามมีหลายชั้นหลายแห่ง มิใช่จะมีแต่กรุงอมรรัตนโกสินทรมหินทรายุทธยาแห่งเดียว ยังทรงบำเพ็ญพระราชกุศลทานบริจาคต่าง ๆ แล้วทรงพระราชอุทิศส่วนพระราชกุศลที่ทรงบำเพ็ญนั้นถวายแด่พระเจ้าแผ่นดินผู้ซึ่งได้สถาปนาแลครอบครองพระนครมาทุกพระองค์ จนถึงพระบาทสมเด็จพระนารายน์มหาราชเจ้าเป็นที่สุด ขอให้เป็นสวัสดิมงคล ขออำนาจเทพยดาทุกตำบล แลพระเดชานุภาพพระเจ้าแผ่นดินโบราณราชซึ่งได้ครอบครองสมบัติในประเทศนี้ทุกพระองค์ จงบำบัดสรรพอันตราย ให้มีความศุขสบายแก่ผู้สร้างปฏิสังขรณ์แลครอบครองรักษาต่อไปเทอญ อนึ่ง ขอเทพยสิงสถิตย์ในจังหวัดโบราณราชสถานอันนี้ จงมีพระไทยเลื่อมใส โสมนัสยินดีรับซึ่งเครื่องสการบวงสรวง แลส่วนพระราชกุศลที่ทรงพระราชอุทิศให้เทพยเจ้าทุกสถาน เป็นเทวพลีธรรมบรรณาการ ได้อนุโมทนา ขอเทพยเจ้าทั้งปวงจงพร้อมใจกัน ถวายไชยมงคลแด่พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ให้ทรงเจริญพระชนมายุดำรงใน

ศิริราชสมบัติ ให้บริบูรณ์ด้วยสุวรรณรัตนวัตถาภรณ์ยวรราชบรรณาการ จงมาสู่พระบรมโพธิสมภารแต่ทิศานุทิศ ให้มั่งคั่งไปด้วยชนนิกรพานิชแลกสิกรรมการต่าง ๆ พร้อมมูลบริบูรณ์ทุกประการ อนึ่งขอวัสวลาหกเทเวศจงให้วัสโสทกตกต้องตามฤดูกาล บริบูรณ์ด้วยธัญญาหารสรรพพืชผลสยสกลนิคมชนบท พระเกียรติยศปรากฏไปในทิศานุทิศ สรรพข้าจามิตรทั่วนา ๆ ประเทศ ชาติใดภาษาใดน้ำใจพาลคิดการหาเหตุจะกระทำย่ำยีบ้านเมืองเขตรแดนสยามประเทศนี้ ขอพระบารมีพระเจ้าแผ่นดินแลอำนาจจงช่วยปกครองป้องกัน อย่าให้มีอันตรายแก่พระราชอาณาจักรได้ ทั้งทวยเทพยเจ้าทั้งหลายซึ่งเคยบรรรักษ์พระนครนี้ จงช่วยกำจัดหมู่ยักษ์กรให้อันตรธาน ข้าศึกศัตรูทั้งปวงจะคิดประการใด ๆ ขอให้ความประสงค์ของพวกคนที่เป็นศัตรูนั้น ๆ อย่าให้สัมฤทธิ์ ขอให้พระบารมีในพระเจ้าแผ่นดินในสยามประเทศนี้ ดำรงคงเป็นเจ้าเป็นใหญ่ในสยามประเทศสืบกาลนาน เทอญ ฯ

ประกาศสังเวยพระกาลเมืองลพบุรี

◎ ข้าพระพุทธเจ้า ผู้ได้รับพระบรมราชโองการมารพระบัณฑูรสุรสิงหนาท ขอประกาศกระทำการบวงสรวงแก่พระกาลไชยศรีผู้เรืองฤทธิสทธิศักดิ์ ซึ่งพระเจ้าแผ่นดินได้ทรงประดิษฐานตั้งไว้ให้บรรกษ์ป้องกันกรุงลพบุรีนี้ ให้ตั้งอยู่ได้โดยสวัสดิปราศจากข้าศึกศัตรูภยันตราย ด้วยบัดนี้พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหามกุฎ สุทธิสมมติเทพย-พงษ์วงษาดิศวรกระษัตริย์ วรขัตติยราชนิกโรดม จาตุรันต บรมมหาจักรพรรดิราชสังกาศ บรมธรรมิกมหาราชาธิราช บรมนารถบพิตรพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระราชดำริห์ว่าเมืองลพบุรีนี้ สมเด็จพระเจ้าแผ่นดินแต่ก่อนซึ่งมีพระเดชานุภาพบุญบารมีมาก ได้ทรงฐาปนาสร้างขึ้นเปนพระนครราชธานี แลได้ทรงประดิษฐานรูปพระกาลเทวบดรมหิศรศักดานุภาพอันศักสิทธิไว้ในพระนคร เพื่อจะให้เปนที่เคารพนับถือบวงสรวงเสี่ยงวักกระทำสการบูชาของชาวพระนครทั้งปวง จึงโปรดเกล้าโปรดกระหม่อม ให้เจ้าพนักงานเชิญเครื่องราชพลีกรรมมาเสี่ยงสังเวยแด่พระกาลเทวบดรผู้มีอำนาจ ด้วยพระราชประสงค์จะขอให้ยอมอนุญาต

ให้ซ่อมแซมสร้างพระนครนั้นขึ้นอีก ให้เป็นกรุงลพบุรีเหมือนครั้งก่อน ขอพระกาลเทวบุตรเจ้าจงรับเครื่องราชพลีกรรมสังเวยอันวิเศษ แลส่วนพระราชกุศลที่ได้ทรงบำเพ็ญทานในพระสงฆ์ ซึ่งเป็นบุญเขตรอันยิ่งใหญ่ ที่ทรงพระราชอุทิศพระราชทานให้นครั้งนี้ แล้วจงมีความยินดีอนุโมทนาต่อส่วนพระราชกุศลที่ทรงพระราชอุทิศพระราชทานนี้ แล้วจงยอมอนุญาตให้ก่อสร้างซ่อมแซมกรุงลพบุรีนี้ แลจงอภิบาลบำรุงรักษาพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว แลพระราชวงษานุวงษ์ อีกทั้งวรอัคอนงค์ พระสนมราโชโรธ-ราชบริพัทแลข้าทูลลอองธุลีพระบาททั้งปวงให้เป็นศุขสวัสดิ์เจริญชนมทฤฆายุ ได้รับราชการฉลองพระเดชพระคุณสืบกาลนาน อนึ่งจงนำเสียซึ่งสรรพอุปัทวาการโทษทุกข์ทั้งปวงที่ไม่เป็นประโยชน์เกื้อกูลแก่พระกายแลพระหฤไทย จงมีไมตรีจิตรน้อมนำสิ่งซึ่งเป็นคุณเป็นประโยชน์มาให้สำเร็จดังพระราชประสงค์ทุกประการ แลให้พระองค์มีพระราช-หฤไทยเบิกบานเกษมศุขดำรงศิริราชสมบัติ แลไพร่ฟ้าข้าแผ่นดินทั้งปวง ให้อยู่เย็นเป็นศุขสืบกาลนาน เทอญ ฯ

ประกาศเทวดาเชิญตก

คำจาฤกฐานเทวรูปเชิญตก

◎ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้เสด็จพระราชดำเนินมาประพาสถึงทุ่น เสด็จประทับทอดพระเนตรศาลเทพยุ แล้วจึงมีพระบรมราชโองการ ให้อัญเชิญเทพยดาอำนวยก้อนศิลาก้อนหนึ่งในเขานี้ ลงไปกรุงเทพพระมหานคร แล้วมีพระบรมราชโองการดำรัสให้ช่างสร้างขึ้นเปนรูปเทพยดา อย่างเทวรูปโบราณเมื่อสำเร็จแล้วได้ทรงเฉลิมด้วยคุณจันทน์สุคันธชาติ แลพระราชทานเทพยบูชาสักการแล้วทรงพระอธิษฐาน อัญเชิญเทพยดาซึ่งสถิตย์ในที่เขาตก อันเปนที่นับถือแห่งคนเปนอันมาก จึงสิงสู่อยู่ในเทวรูปนี้แล้ว ให้เปนที่คุ้มเกรงรักษาป้องกันไภยันตราย ให้ผลเปนความสุขสบายแก่ผู้ที่ซื่อตรงคงต่อปฏิญญาในน้ำพระพิพัฒน์สัตยา ให้ลงโทษเทพยทัณฑ์เข้าแก่ผู้ที่ไม่ซื่อตรงคงต่อปฏิญญาในน้ำพระพิพัฒน์สัตยา ซึ่งบรรดาคนเปนอันมากได้รับพระราชทานแต่พระเจ้าแผ่นดิน ฯ

ให้คัดเอาคำที่จารึกไว้ในแผ่นศิลาแท่นเทวรูปนั้น
ออกอ่านก่อนแล้วอ่านคำนี้ต่อไปเถิด

คำประกาศ

◎ ข้าพระพุทธเจ้า กัมเกล้าอัญชลี ตรีรัตนปณามน้อมพร้อมด้วยเบญจางคประดิษฐ์ กายวจีตรคำนับ รับพระบรมราชโองการ ขอกล่าวสารโฉลกแถลง แสดงในทิศสันนิบาต ประกาศท่ามกลางสงฆ์ แด่เทพยดารงทุกแห่ง ทั่วตำแหน่งราชพิมาน แลเทวสถานทุกตำบล จงมีกมลสมโมท บัดนี้โปรดให้ประกาศ เชิญมาสันนิบาตฟัง ยังพระราชพิธีสถานมานหูทิพาทิพ เห็นเหตุลิบเหตุลับ จงสดับคำประกาศ ว่าพระยาทยรมนารถเปนเจ้า พระจอมเกล้าเกิดเกษ เสด็จเถลิงนิเวศน์ถวัลยราช สมเด็จบรมนารถ-นฤบดี มีพระบรมราชโองการ มารพระยัณฑูรสุรสิงหนาท คำรัสให้พระยาเพ็ชรรัตน์ขนไปถึงเนินไศลเขาตก ยกช่อไว้แต่โบราณ เปนสถานเทพยไท้ได้บวงสรวงขอก้อนศิลาแล้วนำมาถวายได้ ให้สำเร็จพระราชประสงค์ แล้วทรงคำรัสใช้ ให้ช่างชาญจำหลัก เทวรูปลักษณสมสถาน

แล้วตั้งกาลสมโภช นฤโฆษดุริยดนตรี มโหรีปี่พาทย์ สุคนธชาติทรงเจิม เฉลิมแล้วทรงอธิษฐาน ตามการพระราชประสงค์ ตรัสให้แห่องค์เทวรูปไป ส่งถึงในที่เคยเนาแหล่งขุนเขาเทวสถาน กาลนั้นได้อาราธนา พระราชาคณะสงฆ์ ผู้ทรงศีลคุณทั้งหลาย มาถวายพระพุทธมนต์ เปนไชยมงคลศรีสวัสดิ์ พิพัฒนสถาพร เชิญเทพยมเหศรศักดิ์สิทธิ์ ทิสถิตย์ในบรรพต ย่อมปรากฏสืบมา แต่ศรีอยุทธยาโบราณ ครั้งกาลสมเด็จนรินทร์ พระเจ้าแผ่นดินทรงธรรม์อันได้ปฏิสังขรณ์ บวรพุทธยาทเปนเดิม เฉลิมพระนครสืบมา ขอเทพยดาองค์นั้น เชิญขึ้นเข้าสิงสู่ อยู่ในเทวรูปศิลา เปนที่บูชาสืบไป ในกาลภายภาคหน้า ให้เปนสง่าประชุมชน เดินหนมานมัสการ เจดียฐานพุทธยาทบัดนรับพระราชทาน เครื่องสักการพลีกรรม์ อันพระยาทสมเด็จพระจอมเกล้า เจ้าพิภพพระราชทานให้ ได้เสพย์สุขสำราญ ยิ่งกว่ากาลก่อนมา จงเทพยรักษาในพระยาทบรมนารถนฤเบนทร์ สมเด็จพระปรเมนทรมหามงกุฎ สุทธสมมติเทพยพงษ์ วงษาดิศวรกระษัตริย์ วรขัตติยราชนิกโรดม จาตุรันตบรมมหาจักรพรรดิราชสังกาศ บรมธรรมิกมหา-

ราชาธิราช บรมนารถบพิตร พระจอมเกล้าเจ้าจอมสยาม ให้มีความเจริญใหญ่ยิ่ง เปนมิ่งมหามงคล สืบพระชนม์เรืองพระยศ ปรากฏเปนศุภผล สกลศัตรูไกยย แลในพระบาทสมเด็จบวรนารถ พระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว เกษมศุขทั่วถ้วนไป ในพระราชวงษานุวงษ์ สุริยพงษ์เจ้าหล้า ข้าทูลลอองธุลีพระบาท แลราชปริพารทั้งปวง กระทรวงฝ่ายหน้าฝ่ายใน ทมิใจสวามิภักดิ์ รักษาสัตยานุสัตย์ ต่อน้ำพระพิพัฒน์สัตยา เทพยดาจงอภิบาล รับสักการบวงสรวงไภยทั้งปวงช่วยป้อง อย่าให้ต้องอันตราย มลายทุกข์ขุกเข็ญไข้ ให้ทำโทษผู้ทรยศ คิดคดต่อน้ำพระพิพัฒน์ จนถึงพบต่ออันตราย มลายลาญสังหารชีวิตร ด้วยเทวฤทธิเทพยทัณฑ์ อันพิฤกให้จงได้ แลขอให้พระเกียรติยศ จงปรากฏทั่วไป ในทิศานุทิศ ขอเทวฤทธิบันดาล วัสโสทกธารอุดม ทั่วนิคมอณาเขตร์ เกษมเกษตรไพศาล ธัญญาหารบริบูรณ์ มูลมั่งคั่งนิคม สรรพอุดมทั่วประเทศ เทพยชูพระเดชเจ้าหล้า คุ้งพระยศอยู่ชั่วฟ้าอย่าให้เสื่อมเทอญ ฯ

ประกาศเทวดาสวดมนต์
สมโภชพระเจดีย์พระนครคีรี

◎ ข้าพระพุทธเจ้า ขออัญเชิญเทพยดาสุราสูรคนธรรพทานพินิกร อมรคณาลัยบันดาซึ่งเปนอธิศมานะกายอาไศรย สถิตย์ในภูมิประเทศปถพิดลสถาน แลไพรพฤกษพิมานบรรพตทิพยาลัย แลเปนเทวราชปกครองท้องทุ่งป่าไม้เหวหุบห้วยละหานท้องถ้านทีธารแถวทางน้ำไหล แลเปนบุเจ้าจอมไพรขุนครสิขร บรรดาเทพยนิกรซึ่งสถิตย์ในรัชสีมา แลเปนอาทิพระเสื้อเมืองพระทรงเมืองพระหลักเมือง แลพระกาฬไชยศรี ผู้เปนเทพยเจ้ายิ่งใหญ่ในพระราชอาณาจักรนี้ ซึ่งได้บริรักษ์บำรุง กรุงเทพมหานคร อมรรัตนโกสินทร์มหินทรายุทธยาบรมราชธานี ทั้งเทพยเจ้าผู้รักษาเปนเสื้อเมืองทรงเมืองในหัวเมืองนี้ แลหัวเมืองเอกโทตรีจัตวาอันอนบรรดาขึ้นแก่กรุงเทพมหานครทั้งปวง ทั่วทั้งพระราชวราณาเขตร แลสถิตย์ในสมุทประเทศเกาะน้อยแลเกาะใหญ่สามุททิยเทพยดา แลเลื่อนลอยในท้องฟ้าคัคนัมพรพิมานมาศ แลเปนโลกบาลเทวราชผู้ประจำรักษา

โลกย์ใน ๔ ทิศ ๘ ทิศ แลในจักรวาฬน้อยใหญ่โลกธาตุ มณฑลที่ใกล้ที่ไกลทั้งปวง จะนับประมาณมิได้ จงมาประชุมให้พร้อมในมงคลสมัยเจดีย์มหะกรรมสมาคม แล้วจงมีเจโตสมันนาหารตั้งโสตรฟังคำประกาศ ซึ่งข้าพระพุทธเจ้าผู้รับพระบรมราชโองการ มารพระบัณฑูรสุรสิงหนาท จะได้ประกาศณบัดนี้ ด้วยพระยาทสมเด็จพระปรเมนทรมหามกุฎ สุทธสมมติเทพยพงษ์ วงษาดิศวรกระษัตริย์ วรขัตติยราชนิกโรดม จาตุรันตบรมมหาจักรพรรดิราชสังกาศ บรมธรรมิกมหาราชาธิราช บรมนารถบพิตร พระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จพระราชดำเนิรมาประทับแรม ที่พระราชวังใหม่ขนยอดเขามีนามว่าพระนครคีรี แล้วได้เสด็จพระราชดำเนิรประพาศมาถึงยอดเขาที่ประดิษฐาน พระสถูปศิลามัยเจดีย์นี้ ทอดพระเนตรพนภูมิที่เดิม มีแต่พระเจดีย์น้อยของเก่าก่อด้วยอิฐถือปูนชำรุดอยู่พระองค์หนึ่งเท่านั้น ปรากฏเห็นจนทเล จึงทรงพระราชดำริห์ว่าในทน ถ้าได้สถาปนาการสร้างพระเจดีย์ให้งามสมควรขึ้นไว้เป็นที่ไหว้สักการบูชาให้เป็นของถาวรดำรงอยู่สืนกาลนาน ก็จะเป็นที่บุญญาภิสันทนสถานเจริญส่วนพระราชกุศล แลเป็นพระ

บรมราชเกียรติยศปรากฏไปในภายน่า ครั้นเสด็จพระราช
ดำเนิรกลับไปกรุงเทพมหานครแล้ว จึงมีพระบรมราชโองการ
ดำรัสสั่งพระเจ้าราชวรวงษ์เธอ กรมหมื่นราชสีหวิกรม
ให้ร่างรูปพระเจดีย์ศิลา ตามอย่างพระเจดีย์ของโบราณ
ที่มีในสยามราฐชนบทฝ่ายเหนือ แลกรุงเทพทวาราวดีศร-
อยุทธยาราชธานีบุราณแลอน ๆ ในเกาะสีชังตามตัวอย่าง
โดยส่วนสูง ๕ วา ฐานกว้าง ๒ วา กลมรอบ ๖ วา หนา
๑๕ นิ้ว เสร็จการแล้วได้พระราชทานเงินราคาพระเจดีย์
๓๐ ชั่งแก่จีนช่างผู้ทำ ครั้น ณ วัน ๒ ๆ ๖ ๑๒ ค่ำ ปีรกา
ตรีศก ๑๑ ศักราช ๑๒๒๓ ได้นำมาลำดับเรียบเรียงประดิษ-
ฐานตั้งที่ ณ ยอดภูเขานั้นแล้ว บัดนี้เสด็จพระราชดำเนิรพร้อม
ด้วยพระบรมราชวงษานุวงษ์บางพระองค์ แลข้าทูลลอองธุลี-
พระยาทบางท่านบางนายครั้นถึงวันมหามงคลฤกษ์มีโชคไชย
อุดมดี จึงได้ทรงพระราชปรารภเริ่มการบรรจุพระบรมธาตุ
บรรจุในพระเจดีย์ศิลาน้อย แวดล้อมด้วยพระพุทธรูปแลแผ่น
ศิลาจารึกดวง พระชนม พรรษาแห่งองค์สมเด็จพระสัมมา-

สัมพุทธเจ้า ณ เวลาประสูตรและเวลาได้ตรัสและเวลาปรินิพ-
พานและปฐมวาจา ปฐมพุทธวจนะ ปัจฉิมพุทธวจนะ
และแผ่นศิลาจากโอวาทปาฏิโมกข์และพาหุลเทศนา และ
พยากตา พยากตะเทศนาและพระอริยสัจยุทเทศนิเทศไว้ใน
ภายใน เพื่อให้สำเร็จเป็นธาตุเจดีย์ธรรมเจดีย์ ในภาย
ในห้องพระเจดีย์ชั้นในนั้นพระบรมธาตุซึ่งได้บรรจุไว้ในพระ-
ไสลเจดีย์ ๗ องค์ ประดิษฐานอยู่ในผอบ ๕ ชั้น คือผอบ
ทอง ผอบนาก ผอบเงิน ผอบจันทร์ ผอบศิลา เป็นชั้น ๆ
โดยลำดับประดิษฐานไว้ในพระเจดีย์ศิลา (มีพระพุทธรูป)
ซึ่งก้าไหล่ทองคำสำเร็จอิริยาบถทั้ง ๔ ประดิษฐานอยู่ในทิศ
ทั้ง ๔ ของพระเจดีย์ พระองค์หนึ่งเสด็จนั่งมารวิชัยอยู่ทิศอุดร
พระองค์หนึ่งเสด็จนั่งบัลลังก์สมาธิ อย่างพระ
สัมมาสัมพุทธเจ้า เสด็จนั่งเมื่อเวลาได้ทรงตรัสรู้พระ-
โพธิญาณอยู่ทิศบูรพ์ พระองค์หนึ่งเสด็จยืนอยู่ทิศทักษิณ
พระองค์หนึ่งสำเร็จสีหไสยาศอยู่ทิศปัจจิม แลมีกิ่งดอกไม้
ทองคำปักในขวดศิลาเป็นเครื่องสักการบูชา แล้วครอบด้วย
พระกระโจมดีบุกชั้นหนึ่ง แล้วครอบกระโจมเหล็กหนาวัว
หนึ่งอีกชั้นหนึ่ง แล้วตั้งไว้ในห้อง ๘ เหลี่ยมแผ่นศิลาหนา

๓ นิ้วปิดทองคำเปลว จะได้ประดิษฐานไว้ในภายในองค์พระเสลเจดีย์ เพื่อจะให้เป็นที่อุดมบูชนียสถาน ที่ไหว้นมัสการของเทพยดามนุษย์ ประชาชนบ้านเมืองที่นับถือพระพุทธศาสนา แลเป็นที่เจริญตาแก่ชนนานาประเทศ ซึ่งจะมาเที่ยวดูสิ่งต่าง ๆ จนถึงที่นั้น จะได้เป็นวัตถุสถานที่ประกาศพระพุทธคุณแลพระบรมราชเกียรติยศสืบไปภายน่า ได้ทรงสักการบูชาด้วยเครื่องสักการบูชา แลฉัตรธงประทีปใหญ่น้อยรายรอบไปทั่วจังหวัดพระเจดีย์ แลประโคมแตรสังข์ พิณพาทย์ฆ้องกลองกึกก้องบันฦาลั่นสามวันสี่คืน ควรเป็นที่เฉลิมประสาทศรัทธาของประชาชนเป็นอันมาก ตั้งแต่วันที่ ๑๒ ๔ ๆ ๖ ค่ำมาจนวัน ๗ ๆ ๖ ค่ำ แลได้ให้นิมนต์พระสงฆ์สวดปริตพระพุทธมนต์เวลาเย็น ครั้นเวลาเช้ารับบิณฑบาตวันละ ๒๐ รูป พระราชทานไทยธรรมโดยสมควรทุกวัน แลให้มีการสมโภชด้วยการเล่นคอโขนหุ่นลครแลอื่น ๆ ในกลางวัน กลางคืนมีหนังมีดอกไม้เพลิงต่าง ๆ ในการพระราชกุศลทั้งปวงนี้ ทรงพระราชอุทิศส่วนพระราชกุศลพระราชทานแก่พระราชวงษานุวงษ์ แลข้าทูลลอองธุลี-

พระยาทผู้ใหญ่ผู้น้อยทั้งฝ่ายน่าฝ่ายใน แลสมณพราหมณาจารย์ไพร่ฟ้าประชาราษฎรทั้งปวง ท่านทั้งปวงจงมีความยินดีอนุโมทนาเพื่อจะได้เจริญ ศิริสวัสดิชนมายุพรรณะศุขะพละปฏิภาณ แลความประสงค์ในส่วนที่ไม่มีโทษสำเร็จตามปรารถนา อนึ่งทรงกัลปนาพระราชอุทิศเปนเทวตาพลีแก่เทพยนิกร ขอเทพยเจ้าทั้งปวงบรรดาที่ได้มาสโมสรสันนิบาต แลตั้งโสตประสาทสดับอยู่ในสกสถานได้ดังคำประกาศ จงได้ชื่นชมยินดีอนุโมทนาแล้ว จงเจริญด้วยทิพยศุขสมบัติตามปรารถนาทุกประการ เมื่อเทพยเจ้าทั้งปวงได้รับนิรามิศคุโณปการคือพระบรมราชย์ตติทานดังนี้แล้ว จงมีเมตตาจิตรกอบย์โยปการกิจทิพยานุเคราะห์โดยเทวานุภาพ จงอภิบาลรักษาพระยาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ให้ทรงพระเจริญด้วยพระราชอิศริยยศเดชานุภาพยิ่งใหญ่ เสด็จดำรงอยู่ในศิริรัตนราไชยมไหสวริยราชสมบัติตลอดเวลากาลนาน จงนิราศจากสรรพโรคาทิภโยปัทวาการพิบัติเหตุต่าง ๆ ให้ทรงเกษมสำราญพระกมลราชหฤไทยทุกราตรีทิพากาล แลสมบูรณ์ด้วย

สรรพสฤงคารสวิญญาณอวิญญาณกะรัตนพัศดุพิเศษตามพระราชประสงค์ ถ้าในทิศใดทางใด แม้นพวกประจามิตรจะคิดทรยศประทุษร้ายจงอย่าได้โอกาศให้พ่ายแพ้แด่อำนาจพระบารมี อนึ่งจงบำรุงรักษาพระยรมราชวงษ์านุวงษ์ แลข้าทูลลอองธุลีพระบาทผู้ใหญ่ผู้น้อยทั้งฝ่ายน่าฝ่ายใน ให้ปราศจากโรคาทิภยันตราย ทำราชการสนองพระเดชพระคุณโดยผาสุกภาพศุขสวัสดิ์สืบ ๆ ต่อไป อนึ่งขอเทพยดาจงมีจิตรเลื่อมใสในพระพุทธสาสนา แล้วช่วยอภิบาลรักษาพระเสลเจดีย์สถูปนี้ อย่าให้มีไภยอันตราย อย่าให้ต้องสายอสนีบาตให้ถาวรดำรงสืนกาลนาน จงบันดาลในหมู่มนุษย์ประชาชนพวกใดที่ไม่เลื่อมใสในพระพุทธสาสนา ให้มีจิตรประกอบด้วยศรัทธาเลื่อมใส ที่เลื่อมใสแล้วขอให้เลื่อมใสยิ่ง ๆ ขึ้นไป แม้นผู้ใดพวกใดจะคิดร้ายทำลายพระเจดีย์องค์นี้ ก็อย่าให้ได้ช่องที่จะทำได้ ขอจงพระสถูปเจดีย์นี้ประดิษฐานดำรงอยู่เปนที่เฉลิมความเลื่อมใสแลเจริญกุศลราสี เปนที่สักการบูชาของเทพยดามนุษย์คฤหัสถ์บรรพชิต สืบไปตลอดกาลนานเทอญ ฯ

ประกาศเทวดาพระสมุทเจดีย์

◎ ประกาศนี้เปนร่างค้างอยู่ไม่จบ จะเปนร่างที่ทรงค้างไว้เพียงเท่านี้ หรือมีฉบับต่อออกแต่ค้นไม่พบก็ไม่ทราบจะได้ประกาศหรือไม่ได้ประกาศก็ไม่ทราบ แต่เห็นว่าถึงจะไม่จบก็มีเนื้อความที่ควรทราบหลายอย่าง เนื่องในพงษาวดารเปนประวัติของพระสมุทเจดีย์ แลยังมีทั้งหลายเปนอันมาก แลมีสังเกตุแปลกอีกอย่างหนึ่ง ว่าพระนามพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวนั้น เดิมถวายพระนามว่าพระบาทสมเด็จพระนรเสรฐ์ ภายหลังจึงทรงแก้เปนพระบาทสมเด็จพระปรมาธิวรเสรฐ์ ซึ่งใช้อยู่บัดนี้ ข้อนี้ก็ยังไม่เคยทราบมาแต่ก่อนเปนการแปลกอีกอย่างหนึ่ง ฯ

คำประกาศ

◎ ข้าพระพุทธเจ้า ขออัญเชิญเทพยนิกรผู้มีฤทธิทรงมเหศวรศักดิ์สิทธิ ซึ่งสถิตย์อยู่ในภูมิสถานพฤกษอากาศกาญจนพิมานมาศ เทพยมณเฑียรทั่วทุกแหล่งหล้า แลเทพยเจ้าผู้รักษาพระมหานคร พระราชนิเวศน์บรมมหาสถาน อีกเทพยเจ้าซึ่งอภิบาลรักษานพปดลมหาเสวตรฉัตร รัตนบัลลังก์ แลพระที่นั่งบรมราชอาศน์ในพระบรมราชสถานทั้งปวง ทั้งพระเสื้อเมืองทรงเมืองหลักเมืองแลพระกาฬ-

ไชยศรี อิกเทพยอันทรงนามพระสยามเทวาธิราช ซึ่งมี
อำนาจได้บริรักษ์กรุงเทพมหานคร อมรรัตนโกสินทร์มหินทรา
ยุทธยา แลท้อน ๆ ทั่วไปในพระราชอาณาเขตรอันนี้ ซึ่ง
เปนหัวเมือง ๑. ๒. ๓. ๔. ผู้ทรงทิพยจักษุทิพยโสตร จง
มาประชุมในที่สังฆ์สมาคม แล้วสดับคำประกาศ ซึ่งข้า-
พระพุทธเจ้าผู้รับพระบรมราชโองการมารพระบัณฑูรสุรสิงห-
นาท จะได้ประกาศณครั้งนี้ ด้วยมีพระบรมราชโองการ
ดำรัสว่า เมื่อปลายปีมเมียจัตวาศก จุลศักราช ๑๑๘๔
พระพุทธสาสนกาล ๒๓๖๕ พรรษา สมเด็จพระบรมชนก-
นารถคือพระบาทสมเด็จพระบรมราชพงษเชฐ มเหศวรสุนทร
ไตรเสวตรคชาธิศรมหาสวามินทร์ สยามรัษฎินทรวโรดม
บรมจักรพรรดิราชพิลาศธาดา ราชาธิราชบรมนารถบพิตร
พระพุทธเลิศหล้านภาไลย ทรงพระราชดำริห์จะป้องกัน
เสยนศัตรู ซึ่งเปนปัจจามิตรจะมาทำร้ายแก่พระนครโดย
ทางทเล จึงทรงพระราชดำริห์เห็นว่า แม่น้ำน่าเมืองสมุท-
ปราการกว้างขวางใหญ่โตนัก แต่กลางแม่น้ำนั้นตนเปน
หาดทรายขึ้นแขงเห็นจะตั้งป้อมได้ จึงได้มีพระราชโองการ
ให้เกณฑ์เจ้าน่าที่จับการ ถมศิลาก่อป้อมผีเสื้อสมุท ขึ้นบน

หาดเกาะนั้นแล้ว ให้สร้างเมืองสมุทปราการมีกำแพงล้อมรอบ มีย่อมใหญ่สามย่อม คือย่อมนารายน์ปราบศึก ๑ ย่อมพระกาฬ ๑ ย่อมประโคนไชย ๑ แล้วชักกำแพงยกกายดขึ้นมาด้านเหนือด้วย เปนของขัณฑ์มั่นคงเพื่อจะรักษากันเรือรบของข้าศึกมิให้ล่วงขึ้นมาได้ ครั้นเมื่อวัน ๕ ๆ ๑๑ ๑๒ ค่ำปีมแม่เบญจศก ศักราช ๑๑๘๕ ได้เสด็จพระราชดำเนิรลงมาพระราชทานพระกฐินที่เมืองสมุทปราการนี้ แล้วทอดพระเนตรถิ่นที่ต่าง ๆ. ที่สร้างเปนย่อมเปนเมืองขึ้น จึงทรงพระราชดำริห์ว่า ได้ทรงบริจาคพระราชทรัพย์แลกำลังไพร่พลให้สร้างย่อมสร้างเมืองขึ้นทั้งนี้เพื่อจะป้องกันข้าศึกศัตรูนอกประเทศที่เปนคนมิตฤชู่อย่างอื่นไม่นับถือพระพุทธสาสนา ไม่ให้มาย่ำยีเบียดเบียนล่วงเกินต่อพระราชอาณาจักร ซึ่งดำรงพระพุทธสาสนาอยู่เพราะฉะนั้นการที่สร้างย่อมสร้างเมืองนครงนี้ ควรจะกล่าวว่าเปนการรักษาพระพุทธสาสนานั้น แลเปนพระราชประสงค์อันใหญ่เพราะเหตุฉนี้นั้น ควรจะสร้างพระมหาสถูปพุทธเจดีย์สถานขึ้นไว้ตำบลหนึ่ง ในกลางแม่น้ำน่าเมืองสมุทปราการ

ให้ตั้งอยู่เบื้องหลังข้อมผเสอสมุทขนมา เพื่อจะแสดงให้เห็นว่า การสร้างข้อมสร้างเมือง แลจัดแจงแต่งตั้งเครื่องสาตราวุธไว้นั้น เพื่อจะรักษาพระพุทธสาสนาเปนพระราชประสงค์อันใหญ่ อนึ่งทรงพระราชดำริห์ไปด้วยพระปรีชาญาณในการธรรมสังเวช เห็นว่า ในเวลานั้นก็ทรงพระเจริญพระชนมายุถึง ๕๖ ปีแล้ว เมื่อมาทรงสฐาปนาสร้างข้อมสร้างเมืองไว้ทเมืองสมุทปราการ เปนสถานขอบขัณฑ์ต่อกันกับท้องทเลใหญ่ดังนี้ ก็เปนอันรักษาอิโลกยภัยที่จะมีมาในเวลาราชสมบัติของพระองค์นั้น ถ้าจะคิดนับเปนคนวันก็จะไม่มากนัก แต่ทรงพระราชดำริห์เห็นว่าสิ้นไปภายน่า สถานที่นั้นถ้าพระเจ้าแผ่นดินในพระบรมราชวงษ์สิ้นไป จะทรงพระราชอุสาหะทำนุบำรุงรักษาซ่อมแซมให้คงทฤาดขนแล้ว ก็จะเปนที่กันอิโลกยภัยไปได้นาน จะคุ้มครองป้องกันสมณพราหมณาจารย์แลไพร่ฟ้าอาณาประชาราษฎร ให้เบาให้หย่อนจากความสทกสท้านแต่อิโลกยภัย คือข้าศึกศัตรูจะมาแต่ทางทเล เมื่อทรงรำพึงถึงปรโลกยภัย คือความที่จะต้องสิ้นชีวิตรแต่อบายภัยแลสังสารทุกข์ ซึ่งจะบังเกิดมีในพระบรมราชสันดานของพระองค์ แลพระเจ้าแผ่นดิน

ซึ่งจะสืบพระบรมราชวงษานุวงษ์ไปในภายน่า แลจิตร
สันดานของไพร่ฟ้าอาณาประชารายฎรทั้งปวงนั้นก็นับถือ
พระพุทธสาสนาอยู่นั้นแล้ว การอันนอกจากการกุศลซึ่งจะมี
ผลเปนอเนกอนันต์ แลมีกำลังกล้าด้วยเปนไปในพระศรี-
รัตนไตรย อันเปนนิรติสัยบุญเขตรวิเศษยิ่งกว่าสิ่งทั้งปวง
นั้นแล้ว ก็มิได้มี เพราะเหตุนั้นควรจะทรงสฐาปนาพระ-
มหาเจดียทับนพระบรมธาตุไว้เปนที่ไหว้สักการบูชา เพื่อ
จะให้เกิดการพระราชกุศลในพระบรมราชสันดาน เปน
การป้องกันปรโลกยภัย แลจะได้เปนที่ไหว้สักการบูชา
แก่นิกรมหาชน อันไปแลมาโดยทางน้อยู่เปนนิตย์ ก่อ
ให้เกิดกุศลกิจเปนที่พึ่งแก่จิตร เปนเครื่องบันเทาให้เบา
จากปรโลกยภัย ในสันดานของผู้ที่มีความเลื่อมใสนับตัว
ไม่ถ้วน เมื่อพระมหาสฤปก็บังอมนตังอยู่ตราบใด ผู้มา
ผู้ไปทั้งปวงที่เปนนักปราชญ์ฉลาดอาจรู้ จะได้หยั่งทราบ
พระบรมราชาธิบายว่า บังอมค่ายนครขัณฑนั้นเปนเครื่องกัน
อิธโลกยภัย พระมหาสฤปพุทธเจดียนเปนเครื่องกัน
ปรโลกยภัย นัยหนึ่งบังอมค่ายนครขัณฑ์ตั้งเครื่องสาตราวุธ

ทั้งปวง ที่ทรงสร้างและจัดแต่งตั้งไว้นั้น ถึงเป็นเครื่อง
ปรูปะฆาฏสถาน ก็เพื่อจะให้เป็นการรักษาพระพุทธสาสนา
นั้น เป็นพระบรมราชประสงค์อันยิ่งฉนี เมื่อทรงพระราช
ดำริห์ดังนี้ จึงมีพระราชโองการดำรัสสั่ง พระยาทสมเด็จ
พระนรเสรฐมหาเขษฎาธิบดินทร์สยามินทรวโรดม บรมธรร-
มิกมหาราชาธิราชบรมนารถบพิตร พระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว
ซึ่งในเวลานั้นยังเป็นพระเจ้าลูกเธอกรมหมื่นเขษฎาธิบดินทร
กับสมเด็จเจ้าพระยามหาปยุรวงษ์วรุตมพงษ์นายก ซึ่งใน
เวลานั้นยังเป็นเจ้าพระยาพระคลัง เป็นแม่กองจัดการข้าง
เรือลูกค้าขนศิลามาถมทำนให้แน่นหนามั่นคง ท่านผู้รับสั่ง
ก็ได้ทำตามพระราชโองการดำรัสสั่ง ถมศิลาในทำนจนดอน
สูงพ้นน้ำขึ้นมาแล้วกราบทูลพระกรุณาให้ทราบใต้ฝ่าลออง-
ธุลพระยาท จึงมีพระราชโองการดำรัสสั่งกรมพระราชวังใน
แผ่นดินพระยาทสมเด็จ พระบรมนรเสรฐมหาเขษฎาธิบดินทร
สยามินทรวโรดม บรมธรรมิกมหาราชาธิราชบรมนารถ-
บพิตร พระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ในเวลานั้นยังเป็นพระเจ้า
น้องยาเธอกรมหมื่นศักดิพลเสพย์ กับพระยาเพชรพิไชย เกิด
ซึ่งในเวลานั้นเป็น พระยาราชสงคราม ให้จับกระเบียด

ต่อตัดอย่างพระเจดีย์มาถวายทอดพระเนตร พอพระราช
หฤทัยแล้ว ดำรัสสั่งให้รักษาไว้ เพราะเวลานั้นยังไม่ได้วาง
พระราชหฤทัย กลัวว่าที่ถมศิลาลงใหม่จะยังไม่แน่นหนาเป็น
ที่ไว้ใจได้ว่าไม่ชุด แลได้ทรงพระราชนิพนธ์ พระนามพระ
มหาเจดีย์ไว้ว่า จะขนานนามว่าพระสมุทเจดีย์ การพระมหา
เจดียนั้น พระยาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาไลย ได้ทรง
พระราชดำริห์เรมมาแต่ครั้งนั้น ครั้นถึงณวัน ๔ ๗ ๘ ๑๑ ค่ำ
ปีวอกฉศกศักราช ๑๑๘๖ พระยาทสมเด็จพระบรมราช-
พงษเชฐ มเหศวรสุนทรไตรเสวตรคชาคิศร มหาสวามินทร
สยามรัษฎินทรวโรดมบรมจักรพรรดิราชพิลาศธาดา ราชา-
ธิราชบรมนารถบพิตร พระพุทธเลิศหล้านภาไลย เสด็จ
สวรรคตแล้ว พระบรมราชวงษานุวงษ์แลท่านเสนาบดี จึง
ได้อัญเชิญเสด็จพระเจ้าลูกเธอ กรมหมื่นเจษฎาบดินทร์ ขึ้น
เถลิงถวัลยราชสมบัติ บรมราชาภิเศกวัน ๑ ๗ ๙ ค่ำ ณ
ปีวอกฉศกนั้น ปรากฏพระราชนามว่า พระยาทสมเด็จพระ-
บรมนรเสรฐมหาเจษฎาธิบดินทร์ สยามมินทรวโรดมบรมธรร-
มิกมหาราชาธิราชบรมนารถบพิตร พระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว แล

เมื่อได้เสด็จเฉลิมถวัลยราชสมบัติแล้ว การบ่อมการกำแพงในเมืองสมุทปราการ แลบ่อมผเสอสมุทซึ่งยังตกค้างอยู่ก็ได้ทรงเร่งรัดตรวจตราให้เจ้าน่าที่ทำไปให้สำเร็จ แล้วได้ทรงพระราชดำริห์สร้างบ่อมนาคราชลงตรงกับบ่อมเมืองสมุทปราการ แลบ่อมผเสอสมุท มีกำแพงยกกาชักขึ้นมาตามแนวน้ำฝั่งฟากตวันตกตำบลหนึ่ง บ่อมคงกระพันธ์ณตำบลชะเกรงตำบลหนึ่ง บ่อมตรเพชรปากคลองบางปลากดตำบลหนึ่ง เพิ่มเติมให้แน่นหนา เข้าเปนหลายชั้นมั่นคงการในบ่อมทั้งปวงนั้น ล่วงมาสามปีกสำเร็จสิ้น ครั้นถึงปีกุญนักษัตรนพศก ศักราช ๑๑๘๙ จึงได้ทรงพระราชดำริห์ จะใคร่ทรงสฐาปนาพระมหาเจดีย์ฉลองพระเดชพระคุณ ให้สมดังพระราชประสงค์ของพระบาทสมเด็จพระบรมราชพงษเชฐ มเหศวรสุนทรไตรเสวตรคชาดิศรมหาสวามินทร์สยามรัษฎินทรวโรดม บรมจักรพรรดิราช พิลาศธาดาราชาธิราชบรมนารถบพิตร พระพุทธเลิศหล้านภาไลย จึงได้มีพระราชโองการดำรัสสั่ง สมเด็จเจ้าพระยามหาประยูรวงษ์วรุตมพงษ์นายก ซึ่งเปนที่เจ้าพระยาพระคลง

ในเวลานั้นให้เปนแม่กองจัดการสฐาปนาพระมหาเจดียน ขน
โดยสูง ๑๓ วา ๓ ศอก กว้าง ๕ วาแล้ว ครั้นเมื่อเสร็จ
การพระมหาเจดีย์ ถึงทิบรรจุพระบรมธาตุ จึงเสด็จพระ-
ราชดำเนิรลงมา พร้อมด้วยพระราชวงษานุวงษ์แลข้าทูล-
ลอองธุลีพระบาท อีกทั้งพระราชาคณะผู้ใหญ่ผู้น้อยพร้อมกัน
แห่พระบรมธาตุ แลพระพุทธปฏิมาไชยวัฒนลงมาบรรจุใน
ท้องคระฆัง ตามอย่างธรรมเนียมพระเจดียของใหม่ ๆ ซึ่ง
นิยมนับถือว่าเปนของงาม ตามในกรุงเทพมหานคร อมร-
รัตนโกสินทรมหินทรายุทธยา แล้วทรงบำเพ็ญพระราชกุศล
ด้วยการสการบูชา แลพระราชทานไทยธรรมแก่ภิกษุสงฆ์ ทรง
พระราชอุทิศส่วนพระราชกุศลแก่มนุษย์เทพยดาทั้งปวง แล้ว
จึงพระราชทานนามว่าพระสมุทเจดีย์ ตามพระราชนิพนธ์ ซึ่ง
ในพระบาทสมเด็จพระบรมราชพงษเชฐ มเหศวรสุนทรไตร-
เสวตรคชาติศรมหาสวามินทร์ สยามรัฐฎินทรวโรดม บรม
จักรพรรดิราชพิลาศธาตาราชาธิราชบรมนารถบพิตร พระ
พุทธเลิศหล้านภาไลยทรงไว้แต่เดิมนั้น ครั้นนานวันมา ณ
ภายหลังในแผ่นดินนั้น มีอ้ายผู้ร้ายมาลักขุดลักพระบรมธาตุ
แลพระพุทธรูปไปเสีย เจ้าพนักงานผู้รักษาเกรงพระราชอาญา

เอาอิฐปูนก่อซ่อมแซมไว้ให้คงที่ดังเก่า ปกยิดความไว้ไม่กราบบังคมทูลพระกรุณาให้ทราบใต้ฝ่าลอองธุลีพระยาท การก็เปนปรกติมาจนถึงเวลาพระยาทสมเด็จพระบรมนรเสรฐมหาเชษฎาธิบดินทร์สยามินทรวโรดมบรมธรรมิกมหาราชาธิราช บรมนารถบพิตร พระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จสวรรคต ณ วัน ๔ ๆ ๕ ค่ำปีกุญยังเปนโทศก ศักราช ๑๒๑๒ จึงพระบรมราชวงษานุวงษ์ แลท่านเสนาบดีพร้อมกันอัญเชิญเสด็จ สมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอเจ้าฟ้ามงกุฎขึ้นเถลิงถวัลยราชสมบัติบรมราชาภิเศก ณ วัน ๕ ๑๕ ๆ ๖ ค่ำในปีกุญตรีศกนั้น ได้ทรงทำนุบำรุงแผ่นดินแลพระบรมพุทธสาสนาได้ทรงสฐาปนาสถานที่ต่าง ๆ ในภายในแลภายนอกพระนครเปนอันมากล่วงมาถึง ๑๐ ปี ครั้นปีวอกโทศก ศักราช ๑๒๒๒ เสด็จประพาศมาโดยทางน้ำทอดพระเนตรพระสมุทเจดีย์ จึงทรงรำพึงถึงกาลหลัง แล้วทรงพระราชดำริห์จะใคร่ทรงสฐาปนาปฏิสังขรณ์ พระสมุทเจดีย์ขึ้นใหม่ให้เปนการฉลองพระเดชพระคุณในพระยาทสมเด็จพระบรมราชพงษเชฐ มเหศวรสุนทรไตรเสวตรคชา

ดิศรมหาสวามินทร์ สยามรัฐภูนทรวโรดมบรมจักรพรรดิราชพิลาศธาดาราชาธิราชบรมนารถบพิตร พระพุทธเลิศหล้านภาไลย แลฉลองพระเดชพระคุณ ในพระบาทสมเด็จพระบรมนรเสรฐมหาเจษฎาธิบดินทร์ สยามินทรวโรดมบรมธรรมิกมหาราชาธิราชบรมนารถบพิตร พระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ทั้งสองพระองค์จึงทรงปฤกษาด้วยเจ้าพระยารวิวงษ์มหาโกษาธิบดี ฯ จึงกราบบังคมทูลพระกรุณาว่า พระบรมธาตุแลพระพุทธรูปที่บรรจุไว้แต่ก่อน อ้ายผู้ร้ายลักขุดไปเสียแต่แผ่นดินก่อนนั้นแล้ว จึงทรงพระราชดำริห์ว่า พระเจดียที่นับถือกันว่างามตามกาลทุกวันนี้ มีองค์ระฆังเล็ก ๆ เรียวข้างปลาย แลมีฐานเปนบัวหงาย น่ากระดานซ้อนกันเปนชั้น ๆ แลที่บรรจุพระบรมธาตุก็ไม่ทำห้องกันด้วยศิลาให้หนาแน่น เปนแต่วางแซกไว้ในหว่างอิฐ อ้ายผู้ร้ายจะคิดขุดทำลายเมื่อใดก็ทำได้โดยง่าย ก็การที่จะสร้างพระสถูปเจดีย์จะทำตามที่นิยมนับถือกันในภายหลัง ว่างามว่าดีเปนประมาณนั้นไม่ได้ ควรจะต้องทำตามแบบอย่างโบราณ แล้วจึงมีพระบรมราชโองการดำรัสสั่ง ให้พระเจ้าราชวงษ์เธอกรมหมื่นราชสีหวิกรมเปนนายช่าง เจ้า

พระยารวิวงษ์มหาโกษาธิบดีเปนแม่กอง จัดการปฏิสังขรณ์พระสมุทเจดีย์ ก่อหุ้มคลุมของเก่าให้ใหญ่ออกมาโดยสูงเส้นหนึ่งกว้าง ๑๐ วา แลมีห้องทับรรจุพระบรมธาตุก้นด้วยศิลาอยู่ณภายใน ครั้นณวัน ๑ๅ๒/๓ ค่ำ ปีวอกโทศก ศักราช ๑๒๒๒ เปนวันมงคลฤกษ์อุดม จึงมีพระราชดำรัสให้เชิญพระบรมธาตุ ๑๒ พระองค์ใส่ในผะอบทองคำชั้นหนึ่ง แล้วใส่ในผะอบนาคเปนชั้นสอง ใส่ในผะอบเงินเปนชั้นสาม แลพระพุทธปฏิมาไชยวัฒนหล่อด้วยทองเนาวโลหะพระองค์หนึ่ง พระพุทธรูปยืนห้ามสมุทพระองค์หนึ่ง เชิญลงมาในเรือเอกไชย พร้อมด้วยเรือกระบวนหลวง เรือรูปสัตว์ เรือรูปอสุรวายุภักษ์ เรือรูปกระบแลเรือครุฑเปนกระบวนน่า แลเรือราษฎร อกทั้งเรือพระราชาคณะผู้ใหญ่ผู้น้อยแห่เปนกระบวนหลัง กกก้องด้วยเสียงดนตรีพณพาทย์กลองชนะแตรสังข์ประโคมต่าง ๆ แล้วเสด็จพระราชดำเนิรมาโดยเรือพระที่นั่งกลไฟมณีเมขลา แลให้เชิญพระบรมทันตอัฐิ พระบาทสมเด็จพระบรมราชพงษเชฐมเหศวรสุนทรไตรเสวตรคชาธิศรมหาสวามินทร์ สยามรัฐ-ฎินทรวโรดมบรมจักพรรดิราช พิลาศธาดาราชาธิราชบรม-

นารถบพิตร พระพุทธเลิศหล้านภาไลย แลพระบาทสมเด็จ
พระบรมนเรศรฐูมหาเจษฎาธิบดินทร์ สยามินทรวโรดม
บรมธรรมิกมหาราชาธิราชบรมนารถบพิตร พระนั่งเกล้า-
เจ้าอยู่หัวลงมาด้วย เพื่อจะสมโภชฉลองพระเดชพระคุณ
ทั้งสองพระองค์ ให้นิมนต์พระราชาคณะ ๗๐ รูป ซึ่งแห่
พระบรมธาตุลงมานั้น สวดพระปริตเวลาเย็น รับอัณฑบาต
เวลาเช้า ณ วัน ๒ ๒/๔ ค่ำ ครั้นถึงเวลา ๔ โมงเช้า ๕ บาท
เปนอุดมมหามงคลฤกษ์ จึงทรงสักการบูชา แล้วเชิญพระ
บรมธาตุ แลพระพุทธปฏิมารูปตั้งไว้ ณ ที่ ชาวพนักงาน
ก็ประโคมแตรสังข์พาทย์ฆ้องกลองดนตรี ทหารรักษา
พระองค์ แลทหารเกณฑ์หัดอย่างยุโรปยิงปืนชนวนทองแดง
๑๐๘ นัด ทหารในเรือพระที่นั่งมหาไชยเทพยิงปืนใหญ่
๒๑ นัด ทหารปืนใหญ่ย่อมเสือซ่อนเลยยิงปืนใหญ่ ๒๑ นัด
เปนสัญญา แล้วมีลครหลวงเล่นเรื่องอิเหนาทั้งกลางวัน
กลางคืน แลการเล่นอื่น ๆ ในเวลาเช้าเวลาเย็น แลดอก
ไม้เพลิงเปนการบูชาสมโภชครบ ๓ วัน ในวันที่ ๒ ที่ ๓
นั้นมีพระบรมราชโองการดำรัสสั่ง (หมดฉบับเดิมเท่านี้)

ประกาศสังเวยเทวดา
ตัดไม้เรือพระที่นั่ง

◎ ข้าพระพุทธเจ้า ขอกระทำพลีกรรมบวงสรวงแก่เทพยดาผู้เป็นวนปดี อันสิงสำนักอยู่ในมหาพิรพฤกษชาติต้นนี้ ด้วยชาวพนิคมชนบททั้งปวง ไปพบเห็นไม้ต้นนี้เป็นไม้สูงใหญ่ยิ่งควรที่จะกระทำเป็นพระยรมราชยานวันวิเศษ จึงได้ตัดทอนลงมาลากนำมาทูลเกล้า ฯ ถวาย ได้กระทำสักการบวงสรวงแต่ยังไม่ถึงขนาด บัดนี้ทรงพระมหากรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้เจ้าพนักงานตกแต่งเครื่องสักการพลีกรรมอันวิเศษยิ่งกว่าแต่ก่อน บวงสรวงถวายแก่เทพยเจ้าอันเป็นพนปดีโดยเคารพ ขอเทพยเจ้าผู้มีมเหศรศักดิ์ จงบันดาลรับซึ่งเครื่องโภชนกระยาสักการทั้งปวงด้วยจิตรอันชื่นชมยินดี อย่ามีมนะหิงสาประทุษฐโทษอันใดอันหนึ่ง จงช่วยอภิบาลบำรุงรักษา พระยาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว กับทั้งพระยาทสมเด็จพระบิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว ให้ทรงพระเจริญศุขในศิริราชสมบัติ ปราศจากพระโรคอุปัทวันตราย มีพระชนมายุยืนยิ่งด้วยร้อยพระพรรษา

ส่วนพระบรมวงษานุวงษ์ฝ่ายน่าฝ่ายในทั้งปวงนั้น ก็ให้ทรงพระเจริญสุขปราศจากพระโรคโรคาพยาธิ แลไภยอันตรายทั้งปวง เหมือนหนึ่งคำซึ่งข้าพระพุทธเจ้ากล่าวประกาศนี้ จงสำฤทธิ เทอญ ฯ

ประกาศเทวดาครองรถล่ม

◎ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดให้ประกาศเมื่อครั้งรถพระที่นั่งล่ม ขุนประสิทธิอักษรสาตร (คือพระยาศรีสุนทรน้อย) เปนผู้เรียงความ ฯ

◎ ข้าพระพุทธเจ้า ผู้ได้รับพระบรมราชโองการมารพระบัณฑูรสุรสิงหนาท ขอประกาศแก่เทพยเจ้าผู้มีฤทธิอำนาจ ทรงทิพจักษุทิพโสตอันประเสริฐ ซึ่งยังเกิดดำรงอยู่ในภูมพฤกษอากาศ กาญจนรัตนพิมานทั่วทุกแหล่งหล้าทั้งเทพยดาผู้บรรลักษ์อภิบาลพระองค์อยู่เนืองนิตย์ แลเทพยเจ้าผู้มีฤทธิมเหศรศักดิ์ ซึ่งรักษานพปดลมหาเสวตรฉัตราดิฉัตร ทั้งเทพยเจ้าผู้รักษาในจังหวัดพระราชนิเวศยรมมหาสถาน แลเทพยดาอันรักษาพระมหานคร คือพระเสื้อเมือง พระทรงเมืองพระพิลักเมือง พระกาลอันเรืองฤทธิสิทธิศักดิ์

แลเทพยเจ้าอันบริรักษ์ทั่วพระราชอาณาเขตรทุกสถาน ให้ทราบทั่วกันว่า พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหามกุฎ สุทธิสมมติเทพยพงษ์ วงษาดิศวรกระษัตริย์ วรขัตติยราชนิกโรดม จาตุรันตบรมมหาจักรพรรดิราชสังกาศ บรมธรรมิกมหาราชาธิราช บรมนารถบพิตรพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระราชรำพึงว่า ซึ่งเหตุบังเกิดขึ้นในครั้งนี้ ก็เป็นเหตุใหญ่ พระบาทสมเด็จบรมนารถบพิตรพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พ้นภัยพิบัติมิได้เป็นอันตรายก็เป็นมหัศจรรย์ แลเหตุนั้นถ้าจะว่าในการที่ไม่เป็นวิสัยมนุษย์แล้ว ก็ชรอยจะเป็นด้วยอำนาจเทพยดา ซึ่งมีความชิงชังพระองค์ ฤๅมีความรักใคร่ในพระองค์ เป็นสองสถาน แม้นถึงว่าเทพยดาที่ชิงชังจะบันดาลด้วยความโกรธฤษยาก็ดี ด้วยเดชะพระบารมีพระองค์ก็พ้นไภยซึ่งเป็นวิสัยอำนาจเทพยดาเหล่านั้น อนึ่งฤๅเทพยเจ้าที่รักใคร่ในพระองค์ ประสงค์จะถวายพระสติตักเตือน จึงบันดาลให้เป็นขึ้นดังนี้ พอเป็นเหตุจะให้พระบาทสมเด็จบรมนารถบพิตรเจ้า ได้เห็นใจคนต่าง ๆ ผู้ใดจะตั้งใจสวามิภักดิ์โดยสุจริตซื่อตรง ฤๅใจลอกแลกลิ้กลก ๆ ดัน ๆ ไปอย่างไร ฤๅเป็นคนใจขาวใจดำ

ใจกล้าใจขลาดต่าง ๆ กัน ก็ได้ทรงทราบฝ่าลอองธุลี
พระยาทสันในครั้งนี้ ทรงขอบคุณเทพยเจ้าผู้ได้ช่วยอภิบาล
แลบันดาลถวายพระสัตถีนนัก ถ้าหากเปนในวิสัยมนุษย์
ผู้ที่มีความชอบก็จะได้พระราชทานเงิน ทอง เสื้อ ผ้า เปน
รางวัลตามสมควร ก็เทพยดานั้นใช่วิสัยที่จะพระราชทาน
รางวัลเหมือนอย่างมนุษย์ จึงได้โปรดให้ตั้งการสังเวยบูชา
เปนเทวพลี มีลครฉลองแลทรงบำเพ็ญพระราชกุศลมงคล
ทักขิณาทานบริจาค แล้วทรงพระราชอุทิศส่วนพระราชกุศล
แด่เทพยเจ้าผู้มีไมตรีจิตรในครั้งนี้ เปนเทพยพลธรรม
บรรณาการให้ได้อนุโมทนา เจริญด้วยทิพยศุขสมบัติตาม
ปรารถนาทุกประการ ขออำนาจเทพยดาผู้มีมเหศรศักดิ์ ซึ่ง
มีไมตรีจิตสวามิภักดิ์ ช่วยอภิบาลบริรักษ์พระยาทสมเด็จ
บรมนารถบพิตรพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ให้ผ่องพ้นไภย
พิบัติสรรพอุปัทวันตรายในกาลทั้งปวง แลให้ทรงเจริญ
พระชนมายุศุขสิริสวัสดิ์ แลให้ทรงสมบูรณ์ด้วยพระราช
วรฤทธิเดชานุภาพทุกประการ เทอญ ฯ

ประกาศเทวดาเวลาเช้าก่อนถวายพรพระ
เปนพิธีวิเศษเมื่อเสด็จกลับมาแต่เมืองจันทบุรี

◎ ข้าพระพุทธเจ้า ผู้ได้รับพระบรมราชโองการมารพระบัณฑูรสั่งหนาท ขอประกาศแด่เทพยเจ้าทั้งปวง ผู้มีมเหศรศักดิ์ คือเทพยเจ้าผู้รักษานพปดลมหาเสวตรฉัตร ซึ่งได้รับราชพลีอยู่เปนนิตย์ แลเทพยเจ้าผู้ศักดิ์สิทธิสถิตย์ ณ พระที่นั่งรัตนราชอาศน์ใหญ่อาศน์น้อย ในพระบรมมหาราชวัง แลพระเสื้อเมืองพระทรงเมืองพระหลักเมืองแล พระกาลอันเรืองฤทธิ์ แลเทพยเจ้าอันสิงสถิตย์ในเกาะน้อย แลเกาะใหญ่ทุกแหล่งหล้า ให้ทราบทั่วกันว่า บัดนี้พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหามกุฎสุทธสมมติ เทพยพงษ์วงษาดิศวรวรกระษัตริย์วรขัตติยราชนิกโรดม จาตุรันตบรมมหาจักรพรรดิราชสังกาศ บรมธรรมิกมหาราชาธิราช บรมนารถบพิตรพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จเถลิงถวัลย-ราชสมบัติเปนพระเจ้าแผ่นดิน ด้วยความสามัคคีพร้อมเพรียงแห่งพระราชวงษานุวงษ์ คือพระเจ้าพี่ยาเธอกรมสมเด็จพระเดชาดิศร พระเจ้าพี่ยาเธอกรมพระพิทักษ์เทเวศร์

เปนประธาน แลเสนาบดีผู้ใหญ่ทั้งปวง มีความซื่อสัตย์สุจริตมั่นคงควรจะเปนที่ไว้วางพระราชหฤไทยได้ รับอาษาอยู่รักษาพระมหานคร จึงได้ช่องเพื่อเสด็จพระราชดำเนรไปโดยทางชลมารค ทรงทอดพระเนตรภูมลำเนาเปนเอกเทศในท้องทเลที่มีในพระราชอาณาเขตร โดยศุขสวัสดิสบายพระราชหฤไทยนานถึงเดือนเศษ แลในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ท่านผู้มีอำนาจผู้ใหญ่ผู้น้อยได้ยกย่องให้ตั้งอยู่ในที่เปนบิดาเปนมารดา ของมหาชนทั้งปวงทั่วพระราชอาณาเขตร เพราะฉนั้น พระราชวงษานุวงษ์แลข้าทูลลอองธุลพระบาทผู้ใหญ่ผู้น้อย ทั้งฝ่ายน่าฝ่ายในซึ่งอยู่รักษาพระมหานคร และโดยเสด็จพระราชดำเนรไปทุกคน ก็ย่อมเปนอารมณ์แห่งพระเมตตากรุณาเปนที่กังวนพระราชหฤไทยรังอยู่ทั้งสิ้น ต้องทรงพระราชวิตกเกรงจะมีเหตุต่าง ๆ คือป่วยไข้แลอื่น ๆ ก็ครงนพระราชวงษานุวงษ์ แลข้าทูลลอองธุลพระบาททั้งปวง ทั้งผู้ที่ตามเสด็จพระราชดำเนรแลอยู่พระนครก็มีความศุขสบายอยู่ทุกคน ทั้งพระมหานครเล่าก็ไม่มีเหตุเภทภัยอันตราย

อันใดอันหนึ่ง เปนปรกติอยู่อย่างนี้ จึงทรงพระราชดำริว่า ชรอยจะสำเร็จด้วยอำนาจฤทธานุภาพเทพยเจ้า ที่สมมติว่าม ประจำทุกตำบลแลเปนอารักษ์ท่านผู้มีบุญญาธิการนั้น ๆ หาก จะอภิบาลบำรุงรักษาด้วยเทพานุภาพ ทรงรฤกถึงอุปการ สมบัติของเทพยเจ้าทั้งปวงนั้น จึงทรงบำเพ็ญพระราชกุศล บุญบูชาในพระรัตนไตรยเปนนิรติสัยบุญเขตร แล้วทรงพระ ราชอุทิศส่วนพระราชกุศลนั้น อนึ่งเมื่อเสด็จพระราชดำเนิร ถึงหัวเมืองที่ประทับตำบลใด ๆ ในครั้งนี้ได้ทรงพระราชทาน เสื้อผ้าแลเงินตราเปนรางวัลแก่ผู้สำเร็จราชการแลกรม- การ ซึ่งมีความสามัคคีมารับเสด็จแลจัดแจงการอัน ๆ สนองพระเดชพระคุณทุกตำบลโดยควรแก่ถานานุศักดิ์ แล ทรงพระราชทานเงินตราแก่ราษฎร ซึ่งได้มาชมพระบารมี หลายพันคน เปนส่วนพระราชกุศลทานมัยพิเศษอีกอย่างหนึ่ง ทรงพระราชอุทิศส่วนพระราชกุศลนั้น แด่เทพยเจ้าทั้งปวง นั้นเปนเทวดาพลธรรมบรรณาการ ขอเทพยเจ้าซึ่งได้กำหนด สมญาโวหารขึ้นประกาศแล้วนั้น จงได้รับส่วนพระราชกุศล ซึ่งทรงพระราชอุทิศนี้แล้วอนุโมทนายินดี เพื่อให้สำเร็จศุข-

สมบัติตามปรารถนา แล้วจงตั้งไมตรีจิตรอภิบาลบำรุงรักษา
พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ให้ทรงพระเกษม
สถาพรเจริญในศิริราชสมบัติจิรฐิติกาล ทั้งพระราชวงษานุ-
วงษ์แลข้าทูลละอองธุลีพระบาทผู้ใหญ่ผู้น้อย ทั้งฝ่ายน่าฝ่ายใน
ให้เป็นศุขสำราญปราศจากสรรพอุปทวันตราย ได้รับราช-
การสนองพระเดชพระคุณสืบไปสิ้นกาลนาน อนึ่งจงนำเสีย
ซึ่งสิ่งสรรพอุปทวาการโทษทุกข์ทั้งปวง ที่ไม่เป็นประโยชน์
เกื้อกูลแก่พระกายแลพระหฤไทย จงมีไมตรีจิตรน้อมนำสิ่ง
ซึ่งเป็นคุณเป็นประโยชน์ มาให้สำเร็จดังพระราชประสงค์
ทุกประการ อนึ่งจงช่วยทำนุบำรุงพระมหานครบรมราชธานี
แลบุรีรอบขอบขัณฑเสมาเมืองขึ้นเมืองออกทุกสถานทั่วสกล
ราชอาณาจักร ให้เกษมสมบูรณ์บำราศจากสรรพปรปักษ์
ยุจจามิตรอย่าได้พ้องพาน ดุจคำประกาศที่ข้าพระพุทธเจ้า
กล่าวทุกประการนี้ เทอญ ฯ

บวงสรวงพระวิมลรัตนกรณีเมื่อป่วย

◎ ข้าพระพุทธเจ้า ขอกระทำสัตยาธิษฐานกล่าวอ้างพระยามพระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหามกุฎ สุทธสมมติเทพยพงษ์วงษาดิศวรกระษัตริย์ วรขัตติยราชนิกโรดมจาตุรันตบรมมหาจักรพรรดิราชสังกาศ บรมธรรมิกมหาราชาธิราชบรมนารถบพิตรพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเป็นทพงด้วยบัดนี้พระวิมลรัตนกรณีราชพาหนะป่วยเป็นไข้ มิใคร่จะขบหญ้าแลอาหารมีอาการให้ดัดหาวมิได้เป็นปรกติมาถึง ๓ วันแล้ว ขออำนาจเทพยดาทรักษากรุงเทพ ฯ เทพยเจ้าซึ่งรักษาพระมหาสวตรฉัตร แลพระเสื้อเมืองพระทรงเมืองพระหลักเมืองพระกาลไชยศรี เทพทั้งปวงจงมาประชุมกันขับดาลเอาน้ำทิพยอมฤตย แลโอสถอันวิเศษ มาใส่ลงในน้ำอันข้าพระพุทธเจ้าตั้งไว้นี้ ไปประพรมลงในกายพระวิมลรัตนกรณี จงขับดาลให้โรคาพยาธิแห่งพระวิมลรัตนกรณีร่างกายด้วยเร็วพลันเป็นปรกติดังแต่ก่อน ดุจคำข้าพระพุทธเจ้าอธิษฐานนี้ ถ้าโรคพระวิมลรัตนกรณีหายเป็นปรกติแล้ว ข้าพระพุทธเจ้าจะบำบวงด้วยเครื่องสังเวยวรามิศบูชาเป็นพลี

กรรมบรรณาการอันสมควร มีเทียนทองแลขายศรีเครื่องกระยาบวดเป็นต้น ขอให้เทพเจ้าทั้งปวงมีจิตรอันยินดีรับเอาซึ่งคำแห่งข้าพระพุทธเจ้าอันกล่าวนี้ เทอญ ฯ

◎ ด้วยข้าพระพุทธเจ้า ได้อัญเชิญเทพยดาซึ่งรักษากรุงเทพ ฯ แลเทพยเจ้าซึ่งรักษาพระมหาสวตรฉัตร พระเสื้อเมืองพระทรงเมืองพระหลักเมืองพระกาลไชยศรี เทพยดาทั้งปวงซึ่งมาประชุมกันในโรงพระวิมลรัตนกรณ์ เทพยเจ้าได้เอาน้ำทิพยอมฤตยแลโอสถอันวิเศษ มาใส่น้ำประพรมสกนกายนางพระยาช้าง โรคก็บันเทาเบาบางดับหายได้เป็นอันดี มีพระเดชพระคุณเป็นอันมากแล้ว บัดนี้ข้าพระพุทธเจ้าได้จัดเทียนทอง ๖ เล่มครบทุกตำแหน่งแลขายศรี ๓ ชั้น สะสุกรเครื่องกระยาสังเวยมาบำบวงเป็นพลีกรรมบรรณาการ ขอเทพยสุรารักษ์ทั้งปวง จงมีกระมลจิตรยินดีรับโดยอันควรแก่อัธยาไศรย หนึ่งแต่นี้ไปขอให้นางพระช้างนี้ประกอบด้วยศุขสำราญโรค เจริญอายุวรรณ ความเกษมสุขอย่ารู้ได้ ความไข้อย่ารู้มี จงมีศรีสวัสดิ์ในกาลทุกเมื่อ เทอญ ฯ

ประกาศเทวดาสมภาคาภิเศก เท่ารัชกาลที่ ๑
หม่อมเจ้าประภากร เรียบเรียงอนุโลมตามประกาศ
สมโภชราชสมบัติ เท่ารัชกาลที่ ๒

◎ สรวมชีพข้ายุคลบาท รับพระบรมราชโองการ ขานคำประกาศ อายาจน์อัญเชิญเทพยดา ภูมเทวาพฤกษ์-พิมาน เนาว์ในสถานนภากาศ ล้วนเทวราชเรืองฤทธิ์ สิงสถิตย์ทุกแห่งทั่วหล้าแหล่งโลกยพิไสย อิกเทพไทยหนจังหวัด สยามรัฐวราณาจักร บริรักษ์นิรันดร หลักพระนครขจรเดช ไท้เทเวศรเสอเมือง ทรงเมืองเรืองมหิทธิ์-ฤทธิ์ เทพยศักดสิทธิระบือนามพระสยามเทวาธิราช มีอำนาจได้บริรักษ์ อาณาจักรสยามรัฐทั่วจังหวัดสิบมา อิกเทวาธิราชรักษ์ สิงสำนักนิในมหา เสวตรฉัตราดิฉัตร ศิริรัตโนปลักษณ์ เทพพิทักษ์มณฑิราไลย ทั่วไปทุกราช-อาคน์ ในบรมราชนิเวศน์ เทพพิเศษรักษาพระองค์ ดำรงประจำทุกคืนวัน นิตย์นิรันดร์ยมคลาศ เชิญเทวราชเรืองเดช ทรงทิพยเนตรทิพยโสตร จงสมโมทย์มาประชุมชุมนุมในมงคลพิธี พระทนังจักรกรีมหาปราสาท เชิญเทวราชทั่วองค์

จงสดับคำประกาศ ด้วยพระบาทสมเด็จนฤบดินทร์ปรมินทร-มหาจุฬาลงกรณ์ บดินทรเทพยมหามงกุฎ บุรุษยรัตนราชวิวงษ์ วรุตมพงษบริพัตร วรขัตติยราชนิกโรดม จาตุรันต-บรมมหาจักรีพรรดิราชสังกาศ บรมธรรมิกมหาราชาธิราชบรมนารถบพิตร พระจุลจอมเกล้าเจ้าสยามภพ ทรงพระปรารภว่า นับจำเดิมแต่วันที่ได้เสด็จเถลิงถวัลยราช-สมบัติ คือวัน ๕ ฯ ๑๑ ค่ำ ปีมโรงนักษัตรสัมฤทธิศก จุลศักราช ๑๒๓๐ สยมา จนถึงวันที่ ๓ มีนาคม รัตน-โกสินทรศก ๑๑๔ นี้ นับโดยเรียงชอบเป็น ๒๔ พรรษา คำนวนโดยวัน อันเป็นส่วนแห่งกาลที่ได้เสด็จเถลิงถวัลย-ราชสมบัติ ได้หมื่นสี่ห้าวันบริบูรณ์ เทียบเคียงพอถ้วนเท่ากันกับปีแลวัน ซึ่งเป็นเขตรแห่งรัชสมัย ในพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกย์ พระบรมบพิตราธิราชบรมนารถบพิตร ซึ่งเสด็จสถิตย์ในศิริราชสมบัติ ดำรงรัตนราไชสวรรย์ เป็นปฐมบรมกระษัตริย์ ในกรุงเทพมหา-นคร อมรรัตนโกสินทร์ สืบพระบรมราชวงษ์มา สมควรจะเป็นที่ตรึกถึงพระเดชพระคุณ แล้วบำเพ็ญพระราชกุศล

อดิเรกมโหฬารเปนการใหญ่ ทรงพระราชอุทิศ ส่วน
พระราชกุศล เปนการฉลองพระเดชพระคุณ เชิดชูพระบารมี
ในพระบาทสมเด็จพระบรมบ๋ยกาธิบดี ให้เปนเหตุสำคัญ
ปรากฏไว้ในแผ่นดิน จึงได้ทรงพระราชดำริห์ ให้จัดการ
มงคลราชพิธีพิเศษ อันสมควรแก่กาลซึ่งเปนอภิลักขิตสมัย
โปรดเกล้า ฯ ให้เชิญพระไชยวัฒน์แล พระพุทธรูปประจำ
พระชนมพรรษา แลพระบรมอัฐิในพระบาทสมเด็จพระบรม-
บ๋ยกาธิราช มาประดิษฐานในที่ทรงบำเพ็ญพระราชกุศล ณ
วันที่ ๒๘ กุมภาพันธ์ รัตนโกสินทรศก ๑๑๔ อาราธนา
พระสงฆ์ราชาคณะถานานุกรมเปรียญ ๗๓ รูป่ เท่าจำนวน
พระชนมพรรษาในพระบาทสมเด็จพระบรมบ๋ยกามหาราชา
ธิราชมาเจริญพระพุทธมนต์ พระสงฆ์ ๗๓ รูปนั่งแบ่งเปน
๒ ภาค ๆ หนึ่ง ๒๘ รูปเท่าจำนวนชั่อบ ที่พระบาทสมเด็จ
พระบรมบ๋ยกาธิราชได้เสด็จดำรงอยู่ในศิริราชสมบัติ ทรง
ถวายพัดไตรจีวรอย่างประณีต อีกภาคหนึ่ง ๔๕ รูปเท่า
พระชนมพรรษา ในการเมื่อยังไม่ได้เสด็จเถลิงถวัลยราช
สมบัติ ทรงถวายพัดแลไตรจีวรตามธรรมดา รวมเปน
๗๓ รูปเท่าพระชนมพรรษา รุ่งขึ้นวันที่ ๒๙ กุมภาพันธ์

พระสงฆ์๗๓ รูปได้รับพระราชทานฉัน ทรงถวายบริขารภัณฑ์ต่าง ๆ พระราชกุศลทานะมัยส่วนนี้ นับเป็นพิธีการฉลองพระเดชพระคุณ ในพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกย์พระบรมชนกาธิราช ครั้นณวันที่ ๒ มีนาคม จึงโปรดเกล้าฯ ให้นิมนต์พระสงฆ์ราชาคณะถานานุกรมเปรียญแบ่งเป็น ๒ ภาคอย่างครั้งก่อน คือส่วนหนึ่ง ๒๘ รูป ส่วนหนึ่ง ๑๕ รูป รวมเป็น ๔๓ รูป มาเจริญพระพุทธปริต ทรงถวายพัดแลไตรจีวรเป็นทักขิณาทานอย่างประณีต แลตามธรรมดาเป็น ๒ ส่วนดังครั้งก่อน รุ่งขึ้นวันที่ ๓ มีนาคม พระสงฆ์ ๔๓ รูปได้รับพระราชทานฉัน ทรงถวายบริขารภัณฑ์ต่าง ๆ พระราชกุศลส่วนนี้ เป็นไปในการมงคลราชพิธี เฉลิมศิริราชสมบัติรัตนราชูปะโภคทั้งปวง ให้เป็นการเจริญพระราชกฤษฎาภินิหาร แลศิริสุขสวัสดิ์สำราญทั่วรัฐมณฑล สกลราชวราณาจักรสืบไป ฯ

◎ อนึ่งในมหามงคลพิธีอภิลักขิตสมัยเช่นนี้ แต่ก่อน ๆ เคยโปรดเกล้า ฯ ให้มีพระธรรมเทศนาเครื่องบูชากัณฑ์กระจาดใหญ่ มีจำนวนกัณฑ์เทศเท่ากับสัมพัจฉรสมัยที่ได้เสด็จดำรงศิริราชสมบัติทั้ง ๒ ส่วน มาในสมัยกาลคราว

สมโภชศิริราชสมบัติเมื่อรัชสมัยเสมอด้วยวาร ในรัชกาล
ที่ ๓ ในมิถุนายนนี้ ได้ทรงบำเพ็ญพระราชกุศลทานบริจาค
ทรงพระราชอุทิศเฉภาะการปฏิสังขรณ์พระวิหารหลวง
พระศรีสากยมุนีวัดสุทัศน์เทพวราราม ที่พระบาทสมเด็จ
พระบรมชนกาธิราชได้ทรงสถาปนา ครั้นทรงพระราช
ดำริห์ว่าพระอารามนั้น พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิราช
พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกย์ ได้ทรงเริ่มการ
ก่อสร้างไว้ในมหามงคลสมัยครั้งนั้น จึงสมควรจะทรงเพิ่ม
การสถาปนาพระวิหารหลวงนั้นให้บริบูรณ์ดีทวีขึ้น จึงโปรด
เกล้าฯ ให้นิมนต์สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ เจ้าคณะใหญ่
ฝ่ายเหนือมาถวายพระธรรมเทศนา ณ วันที่ ๔ กุมภาพันธ์
บำเพ็ญพระราชกุศลขันธ์ส่วนทานมัย ทรงพระราชอุทิศ
มูลค่า เสนาสนปัจจัยเพื่อเพิ่มการปฏิสังขรณ์พระวิหารหลวง
นั้น ทั้งบริเวณจังหวัดเป็นราคา ๒๘๐ ชั่ง ตั้งพระราช
หฤทัยเพื่อให้พระราชกุศลบุญราษีส่วนปฏิสังขรณ์ถาวรวัตถุ
บูชนียสถาน อันเป็นไปในสังฆเสนาสนทานสำเร็จบริบูรณ์
เกื้อกูลแก่พุทธสาสนิกบริษัท ทั้งคฤหัสถ์บรรพชิตให้สำเร็จ
ประโยชน์กิจอันวิบูลผล ตามกำลังแห่งศรัทธาทิสัมปทา

เปนสาธารณประโยชน์ ในพุทธมามกมณฑล ทรงพระราช
อุทิศส่วนพระราชกุศลฉลองพระเดชพระคุณ ในพระบาท
สมเด็จพระบรมบพิตร แลเพื่อให้พระราชกุศลบุญราษี
ดลบันดาลให้ศิริราชสมบัติพัฒนาสถาพร แลมีพระราช
ประสงค์ เพื่อให้พระพิหารหลวง ที่ทรงปฏิสังขรณ์ครั้งนี้
เปนที่เฉลิมพระเกียรติยศ ปรากฏพระราชกฤษฎาธิการ
แห่งพระบาทสมเด็จพระบรมบพิตราธิราช แลพระบาทสมเด็จ
บรมนารถบพิตร พระเจ้าอยู่หัวแลเปนที่รฤกถึงการบำเพ็ญ
พระราชกุศลพิเศษครั้งนี้ อนึ่งทรงพระราชอุทิศส่วนพระราช
กุศลบุญราษีดังกล่าวมาแล้วทั้งปวง เปนเทวพลีธรรม
บรรณาการ แด่เทพยดาทุกสถานโดยบัติทานนิยม แล
ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้เจ้าพนักงานตั้งเครื่อง
เทวพลี สักการบูชาเทพยดาทั้งปวง ขออัญเชิญเทพยเจ้า
ทั่วทุกองค์ จงมีกระมลจิตรโสมนัศปราโมทย์อนุโมทนา
ในพระราชกุศลพิเศษครั้งนี้ แลอัญเชิญรับอามิศพลี โดย
หฤทัยประสงค์ ขอเทพยเจ้าทุกพระองค์ ซึ่งได้รับธรรม
บรรณาการส่วนพระราชกุศลบรมราชูทิศ ด้วยโสภณจิตร

ประสาทโสมนัศยินดี โดยบ์ตตานุโมทนา จงสำเร็จอิฐ
วิบุลผลประโยชนศุข ส่วนทิพพารมณ์ภิยโยภาพ สถิตย์
สถาพรในทิพยศุขสมบัติ โดยผาศุกศิริสวัสดิ์ทุกเทพยนิกร
แล้วจงอำนวยพรแผ่ทิพยานุเคราะห์ อภิบาลบำรุงพระยาท
สมเด็จบรมนารถบพิตรพระเจ้าอยู่หัว อันได้ทรงบูชาเทพยดา
ทั้งปวง พร้อมทั้งธรรมามิศพลี ให้พระองค์ผ่องพ้นไพริ
สรรพโรคาพาธไภยพิบัติ เสด็จดำรงศิริรัชมไหสวริย์ เกษม
ศุขนิรบ์ทวันตราย จงอย่าได้เสื่อมคลาย จากพระราช
วรฤทธิเดชานุภาพ สรรพราชลาภทั้งสวิญญาณอวิญาณ
จงบันดาลไหลหลั่งถั่งมาแต่ทิศานุทิศเพิ่มพูลพระยารม
สรรพศัตรูหมู่ไพริภายนอกภายใน จงปราไชยยำเยงเกรง
พระราชรัฏฐานุบาลนกิจ บันดาลให้สรรพามิตรมลายพินาศ
ขาดเสียนเศิกทั่วรัฐประเทศ พระราชวราณาเขตรแผ่ไพศาล
สถาพร บันดาสั่งซึ่งทรงพระอนุสร จงสำเร็จโดยพระราช
หฤทัยประสงค์ ด้วยอำนาจพระราชกุศลสุจริต แลด้วย
กำลังเทวฤทธิเทวานุเคราะห์ จงทุกประการ เทอญ ฯ

ประกาศเทวดา

สมภาคาภิเศก เท่ารัชกาลที่ ๒

พระยาศรีสุนทรโวหาร (น้อย) เรียบเรียง

◎ สรวมชีพข้ายุคลบาท รับพระบรมราชโองการ ขานคำประกาศ อายาขน์อัญเชิญเทพยดา ภูมเทวาพฤกษ-พิมานเนาว์สถานนภากาศ ล้วนเทวราชเรืองฤทธิ์ สิงสถิตย์ทุกแห่ง ทั่วหล้าแหล่งโลกยพิไสย อิกเทพยไทยหนจังหวัดสยามรัฐวราณาจักร บริรักษ์นิรันดร หลักพระนครขอรเดช ไท้เทเวศเสอเมือง ทรงเมืองเรืองมหิทธิฤทธิ์ เทพยศักด-สิทธิระบือนาม พระสยามเทวาธิราช มีอำนาจได้บริรักษ์อาณาจักรสยามรัฐ ทั่วจังหวัดสิมา อิกเทวาธิราชรักษ์สิงสำนักนิ์ในมหาเสวตรฉัตราดิฉัตร ศิริรัตโนปลักษณ์ เทพยพิทักษ์มณฑิราไลย ทั่วไปทุกราชอาศน์ ในบรมราชนิเวศน์ เทพยพิเศษรักษาพระองค์ ดำรงประจำทุกคืนวัน นิตยนิรันดร์บมิคลาศ เชิญเทวราชเรืองเดช ทรงทิพยเนตรทิพยโสตร จงสมโมทย์มามาประชุม ชุมนุมในมงคลพิธี พระที่นั่งจักรกรีมหาปราสาท เชิญเทวราชทั่วองค์ จงสดับ

คำประกาศ ด้วยพระบาทสมเด็จนฤบดินทร์ ปรมินทรมหาจุฬาลงกรณ์ บดินทรเทพยมหามงกุฎ บุรุษยรัตนราชรวิวงษ์วรุตมพงษ์บริพัตร วรขัตติยราชนิกโรดม จาตุรันตบรมมหาจักรพรรดิราชสังกาศ บรมธรรมิกมหาราชาธิราช บรมนารถบพิตร พระจุลจอมเกล้าเจ้าสยามภพ ทรงพระปรารภว่า นับจำเดิมแต่วันปฐมบรมราชาภิเศก มาจนถึงวัน ๔ ๆ ๙ ค่ำ ปีมแมเบญจศก ศักราช ๑๒๔๕ นับโดยเรียงชื่อปีเป็น ๑๖ พรรษา เทียบเคียงพอบรรจบครบถ้วนเท่ากันกับปีเดือนวัน ซึ่งเป็นเขตรรัชไสมย ในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาไลย บรมบิตามไหยกาธิราชเจ้า ซึ่งเสด็จดำรงศิริราชมไหสวริย์ นับเป็นรัชกาลที่สองในพระบรมราชวงษ์นั้น สมควรจะเป็นที่ระลึกถึงพระเดชพระคุณ แล้วบำเพ็ญพระราชกุศล อดิเรกมโหฬารเป็นการใหญ่ ทรงพระราชอุทิศส่วนพระราชกุศลเป็นการฉลองพระเดชพระคุณเชิดชูพระบารมีในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาไลย ให้เป็นเหตุสำคัญปรากฏไว้ในแผ่นดิน จึงได้ทรงพระราชดำริห์ว่า พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระบรมชนก

มหาราชาธิราช ได้ทรงสถาปนาบุษบกยอดปรางไว้ ณ น่า
พระอุโบสถวัดอรุณราชวราราม ยังหาสำเร็จไม่ ทรงพระ-
ราชดำริห์จะทรงหล่อพระพุทธรูปประดิษฐานในบุษบกนั้น ก็พอ
ได้ทรงทราบว่า พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรง
หล่อพระพุทธรูปถ่ายอย่างพระพุทธนฤมิตร ซึ่งเปนพระฉลอง
พระองค์ ในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาไลยไว้
พระองค์หนึ่ง เพื่อจะประดิษฐานที่บุษบกยอดปรางค์นั้น พอ
สมดังพระราชหฤไทยประสงค์ ที่จะได้ทรงบำเพ็ญพระราช-
กุศล เช่นการฉลองพระเดชพระคุณสมเด็จพระบรมชีตา
มไหยกาธิราช พร้อมด้วยการที่ได้ทรงต่อการซึ่งสมเด็จ
พระบรมชนกนารถได้ทรงเริ่มการค้างอยู่นั้น ให้สำเร็จเปน
การได้ฉลองพระเดชพระคุณทั้ง ๒ พระองค์พร้อมกัน จึง
ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้จัดการทำพระพุทธรูปแลบุษบก
นั้นให้แล้วเสร็จทันกำหนดมงคลไสมยอันนี้ แล้วจึงให้เชิญ
พระพุทธรูปฉลองพระองค์นั้น มาประดิษฐานในที่ทรงบำเพ็ญ
พระราชกุศล เปนการฉลองพระพุทธรูปพระองค์ด้วยในครั้งนี้
ให้จัดการเปนมงคลราชพิธีพิเศษ ณ วัน ๓ ๑๑ ฯ ๙ ค่ำ

อาราธนาพระสงฆ์ราชาคณะถานานุกรมมาเจริญพระพุทธ-
มนต์ แล้วรับพระราชทานฉัน ณ วัน ๔ ๑๒ ๙ ค่ำ แบ่งเปน
สองภาค ๆ หนึ่งเปนส่วน ๑๖ รูปเท่าจำนวนชีอย่ อันสม-
เด็จพระบรมชีตามไหยกาธิราชเจ้า ได้เสด็จดำรงอยู่ในศิริ-
ราชสมบัติ ทรงถวายไตรจีวรบริขารอย่างประณีต อีกภาคหนึ่ง
๔๒ รูป เท่าพระชนมพรรษาในกาลเมื่อยังไม่ได้เสด็จ
ถวัลยราชสมบัติ ไตรบริขารตามธรรมเนียมรวมเปน ๕๘
รูปเท่าพระชนมพรรษา พระราชกุศลทานมัยส่วนนี้ นับ
เปนพิธีการฉลองพระเดชพระคุณ ในพระบาทสมเด็จพระ-
พุทธเลิศหล้านภาไลย ครั้นเวลาบ่ายจึงโปรดเกล้า ฯ ให้นิมนต์
พระสงฆ์ราชาคณะเปรียญ แบ่งเปนสองภาคอย่างครั้งก่อน
คือส่วนหนึ่ง ๑๖ รูป ส่วนหนึ่ง ๑๕ รูป รวมเปน ๓๑ รูป
เจริญพระปริตแล้วรับพระราชทานฉัน ณ วัน ๕ ๑๓ ๙ ค่ำ
ทรงถวายไตรจีวรพร้อมด้วยเครื่องบริขารเปนทักขิณาทาน
อย่างประณีต แลตามธรรมเนียม ส่วนนี้เปนในการมงคล
ราชพิธีเฉลิมศิริราชสมบัติ รัตนราชูปโภคทั้งปวง ให้เปน
การเจริญพระบรมราชกฤษฎาภินิหาร แต่ศิริศุขสวัสดิ์สำราญ

ทั่วรัชมณฑล สกลราชวราณาจักรสืบไป แลทรงพระราชดำริห์ให้มีพระธรรมเทศนา พระปฐมสมโพธิ ๓๐ กัณฑ์ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ แผ่พระราชกุศล แด่สมเด็จพระบรมราชเทวีพระราชเทวี แลพระบรมราชวงษานุวงษ์ฝ่ายน่าแลฝ่ายใน แลข้าทูลลอองธุลีพระบาทฝ่ายในทั้งบรรดาศักดิ์ชั้นสูง ให้ตกแต่งกระยาดบูชากัณฑ์ล้วนประดับไปด้วยเครื่องไทยทาน มโหฬารหลาก ๆ ดูอิดเรกงามวิจิตรพิเศษต่าง ๆ กัน แต่ละส่วน ๆ นั้นนับราคาเปนอันมากครบเปน ๓๒ ส่วน ยกเปนหัวทาน ๒ กระยาดเหลืออีก ๓๐ ส่วนครบจำนวน เปนเครื่องบูชากัณฑ์พระธรรมเทศนาเปนมหาทานบริจาค กำหนดมีพระธรรมเทศนาพระปฐมสมโพธิ ณ วันเดือน ๙ ขึ้น ๑๔ ค่ำ ๑๕ ค่ำ แรม ๑ ค่ำ วันละ ๑๐ บริเฉท เปนเสร็จการมงคลราชพิธี ทรงพระราชอุทิศกุศลราษีเปนเทวพลีธรรมบรรณาการแก่เทพยดาทุกสถาน โดยขนบธรรมเนียม อนึ่งทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เจ้าพนักงานตั้งเครื่องเทวพลีสักการบูชาเทพยดาทั้งหลาย ขออัญเชิญเทพยเจ้าทั่วทุกองค์ จงมีกระมลจิตรโสมนัศปราโมทย์ อนุโมทนาในประราชกุศลพิเศษครั้งนี้ แลอัญเชิญ

รับอามิศพลี โดยหฤไทยประสงค์ ขอเทพยเจ้าทุก ๆ พระองค์ ซึ่งได้รับธรรมบรรณาการส่วนพระราชกุศลยรมราชูทิศ ด้วยโสภณจิตรประสาทโสมนัศยินดี โดยบัติตานุโมทนา จงสำเร็จอิฐวิบุลผล ประโยชนสุขส่วนทิพพารมณ์ภิยโยภาพสถิตย์สถาพรในทิพยศุขสมบัติ โดยผาศุกศิริสวัสดิ์ทุกเทพยนิกร แล้วจงอำนวยพระพรแผ่ทิพยานุเคราะห์ อภิบาลบำรุงพระยาทสมเด็จบรมนารถบพิตร พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว อันทรงบูชาเทพยดาทั้งหลาย พร้อมทั้งธรรมามิศพลี ให้พระองค์ผ่องพ้นไพริสรรพโรคาพาธภัยพิบัติ เสด็จดำรงศิริรัชสมัยสวริย์ เกษมศุขนิรุปัทวันตราย จงอย่าได้เสื่อมคลายจากราชวรฤทธิเดชานุภาพ สรรพราชลาภทั้งสวิญญาณอวิญญาณ จงบันดาลให้หลั่งถั่งมาแต่ทิศานุทิศเพิ่มพูลพระบารมี สรรพศัตรูหมู่ปรปักษ์ไพริภายนอกภายใน จงปราไชยยำเยงเกรงพระเดช พระราชวราณาเขตรแผ่ไพศาลสถาพร บันดาสิ่งซึ่งทรงพระอนุสรจงสำเร็จโดยพระราชหฤไทยประสงค์ ด้วยอำนาจพระราชกุศลสุจริต แลด้วยกำลังเทวานุเคราะห์ จงทุกประการ เทอญ ฯ

ประกาศเทวดา

สมภาคาภิเศก เท่ารัชกาลที่ ๘

หม่อมเจ้าประภากรเรียงอนุโลมตามของเก่า

◎ สรวมชีพข้ายุคลบาท รับพระบรมราชโองการ
ขานคำประกาศ อายาจน์อัญเชิญเทพยดา ภูมิเทวาพฤกษ-
พิมาน เนาว์สถานนภากาศ ล้วนเทวราชเรืองฤทธิ์ สิง
สถิตย์ทุกแห่ง ทั่วหล้าแหล่งโลกยพิไสย อิกเทพยไทยหน
จังหวัด สยามรัฐวราณาจักร บริรักษ์นิรันดร หลักพระนคร
ขจรเดช ไท้เทเวศร์เสือเมือง ทรงเมืองเรืองมหิทธิฤทธิ
เทพยศักดสิทธิระยอนาม พระสยามเทวาธิราช มีอำนาจได้
บริรักษ์ อาณาจักรสยามรัฐทั่วจังหวัดสีมา อิกเทวาธิราช
รักษ์ สิงสำนักนิในมหา เสวตรฉัตราดิฉัตร ศิริรัตโนป-
ลักษณ์ เทพยพิทักษ์มณฑิราไลย ทั่วไปทุกราชอาศน์ ใน
บรมราชนิเวศน์ เทพยพิเศษรักษาพระองค์ ดำรงประจำ
ทุกคนวัน นิตย์นิรันดร์บมิคลาศ เชิญเทวราชเรืองเดช ทรง
ทิพยเนตรทิพยโสตร จะสมโมทย์มาประชุม ชุมนุมในมงคล
พิธี พระทนังจักรกรีมหาปราสาท เชิญเทวราชทั่วองค์ จง

สดับคำประกาศ ด้วยพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาจุฬาลงกรณ์ บดินทรเทพยมหามงกุฎ บรมบรัตนราชวรวิวงษ์วรฑมพงษ์บริพัตร วรขัตติยราชนิกโรดม จาตรันตบรมมหาจักรพรรดิราชสังกาศ บรมธรรมิกมหาราชาธิราช บรมนารถบพิตร พระจุลจอมเกล้าเจ้าสยามภพ ทรงพระปรารภว่า นับจำเดิมแต่วันปฐมบรมราชาภิเศก มาจนถึงวันที่ ๑๒ มิถุนายน รัตนโกสินทรศก ๑๑๔ นับโดยเรียงชื่อปีเปน ๒๘ พรรษา เทียบเคียงพอบรรจบครบถ้วนเท่ากัน กับปีเดือนวันซึ่งเปนเขตรรัชสมัย ในพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว พระบรมบิตุลาธิราชเจ้า ซึ่งเสด็จดำรงศิริราชสมไหสวริย์ นับเปนรัชกาลที่สามในพระบรมราชวงศ์นี้ สมควรจะเปนที่ระลึกถึงพระเดชพระคุณ แลว่าเพื่อพระราชกุศลอดิเรกมโหฬารเปนการใหญ่ ทรงพระราชอุทิศส่วนพระราชกุศล เปนการฉลองพระเดชพระคุณเชิดชูพระบารมี ในพระบาทสมเด็จพระบรมบิตุลาธิบดี ให้เปนเหตุสำคัญปรากฏไว้ในแผ่นดิน จึงได้ทรงพระราชดำริห์ให้จัดการมงคลราชพิธีพิเศษ อันสมควรแก่กาลซึ่งเปนอภิลักขิตสมัย โปรดเกล้า ฯ ให้เชิญพระไชยวัฒน์ แลพระพุทธรูปประจำ

พระชนมพรรษาแลพระบรมอัฐิในพระบรมบพิตรพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช มาประดิษฐานในที่ทรงบำเพ็ญพระราชกุศล ณ วันที่ ๙ มิถุนายน รัตนโกสินทรศก ๑๑๔ อาราธนาพระสงฆ์ราชาคณะฐานานุกรมเปรียญ ๖๔ รูป เท่าจำนวนพระชนมพรรษา ในพระบาทสมเด็จพระบรมบพิตรพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช มาเจริญพระพุทธมนต์พระสงฆ์ ๖๔ รูปนั้น แบ่งเปนสองภาค ๆ หนึ่ง ๒๘ รูป เท่าจำนวนชั่ง ที่พระบาทสมเด็จพระบรมบพิตรพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชาธิราช ได้เสด็จดำรงอยู่ในศิริราชสมบัติ ทรงถวายพัดแลไตรจีวรอย่างประณีต อีกภาคหนึ่ง ๓๖ รูปเท่าพระชนมพรรษา ในกาลเมื่อยังไม่ได้เสด็จเถลิงถวัลยราชสมบัติ ทรงถวายพัดแลไตรจีวรตามธรรมเนียมรวมเปน ๖๔ รูป เท่าพระชนมพรรษา รุ่งขึ้นวันที่ ๑๐ มิถุนายน พระสงฆ์ ๖๔ รูปได้รับพระราชทานฉัน ทรงถวายบริขารภัณฑ์ต่างๆ พระราชกุศลทานมัยส่วนนี้ นับเปนพิธีการฉลองพระเดชพระคุณ ในพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวพระบรมบพิตรพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ครั้นณวันที่ ๑๒ มิถุนายนจึงโปรดเกล้า ฯ ให้นิมนต์พระสงฆ์ราชาคณะฐานานุกรมเปรียญ แบ่งเปน ๒ ภาคอย่างครั้งก่อน คือส่วนหนึ่ง ๒๘ รูป ส่วนหนึ่ง

๑๔ รูป รวมเปน ๔๒ รูป มาเจริญพระพุทธปริต ทรงถวายพัดแลไตรจีวร เปนทักขิณาทานอย่างประณีต แลตามธรรมเนียมเปน ๒ ส่วนดังครั้งก่อน รุ่งขึ้นวันที่ ๑๓ มิถุนายนนั้น พระสงฆ์ ๔๒ รูปได้รับพระราชทานฉัน ทรงถวายบริขารภัณฑ์ต่าง ๆ พระราชกุศลส่วนนี้ เปนไปในการมงคลราชพิธี เฉลิมศิริราชสมบัติรัตนราชูปโภคทั้งปวง ให้เปนการเจริญพระบรมราชกฤษฎาภินิหาร แลศิริสุขสวัสดิ์สำราญ ทั่วรัชมณฑลสกลราชวราณาจักรสืบไป อนึ่งในมหามงคลพิธีอภิลักขิตสมัยเช่นนี้ เคยโปรดเกล้า ฯ ให้มีพระธรรมเทศนาเครื่องบูชากัณฑ์กระจาดใหญ่ มีจำนวนกัณฑ์เทศน์เท่ากับสัมพัจฉรสมัย ที่ได้เสด็จดำรงศิริราชสมบัติทั้ง ๒ ส่วน ครั้งนี้ทรงพระราชดำริห์ว่า พระราชกุศลจริยาเช่นกล่าวมาแล้วนั้น มิได้เปนไปในถาวรภัณฑ์เพื่อประโยชน์แก่พระสงฆ์มั่นคงยั่งยืนอยู่นาน แลสมัยกาลครั้งนี้ พระพิหารหลวงพระศรีสากยมุนีวัดสุทัศน์เทพวราราม ที่พระยาทสมเด็จพระบรมบพิตรราชาธิราชได้ทรงสถาปนานับว่าเปนเจดียฐานอันใหญ่ ตั้งอยู่ในส่วนท่ามกลางพระมหา

นคร เครื่องขนชำรุดไปมากสมควรจะเริ่มการสฐาปนาในมหามงคลสมัยอันนี้ จึงโปรดเกล้า ฯ ให้อาราธนาสมเด็จพระวันรัตเจ้าคณะใหญ่ฝ่ายใต้ ผู้เปนประธานาธิบดีสงฆ์ในพระอารามนั้น มาถวายพระธรรมเทศนา ณ วันที่ ๑๔ มิถุนายน บำเพ็ญพระราชกุศลส่วนทานมัย ทรงพระราชอุทิศมูลค่าเสนาสนปัจจัย เพื่อการปฏิสังขรณ์พระวิหารหลวงนั้น ทั้งบริเวณจังหวัด เปนราคา ๒๘๐ ชั่ง ตั้งพระราชหฤทัยเพื่อให้พระราชกุศลบุญราษี ส่วนปฏิสังขรณ์ถาวรวัตถุบูชนียสถาน อันเปนไปในสงฆ์เสนาสนทานสำเร็จบริบูรณ์ เกื้อกูลแก่พุทธสาสนิกบริษัททั้งคฤหัสถ์บรรพชิต ให้สำเร็จประโยชน์กิจอิฐวิบุลผล ตามกำลังแห่งศรัทธาทิสัมปทา เปนสาธารณประโยชน์ ในพุทธมามกมณฑล ทรงพระราชอุทิศส่วนพระราชกุศลฉลองพระเดชพระคุณ ในพระบาทสมเด็จพระบรมบิตุลาธิบดี แลเพื่อให้พระราชกุศลบุญราษี ตลอดกาลให้ศิริราชสมบัติพัฒนาสถาพร แลมพระราชประสงค์ เพื่อให้พระพิหารหลวงที่ทรงปฏิสังขรณ์ครั้งนี้ เปนที่เฉลิมพระเกียรติยศ ปรากฏพระราชกฤษฎา

อิการ แห่งพระบาทสมเด็จพระบรมบพิตุลาธิราช แลพระบาท
สมเด็จพระบรมนารถบพิตรพระเจ้าอยู่หัว ทรภุกถึงการ
บำเพ็ญพระราชกุศลพิเศษ ณ ครั้งนี้ อนึ่งทรงพระราชอุทิศ
ส่วนพระราชกุศลราษีที่กล่าวแล้วทั้งปวง เปนเทวพลีธรรม
บรรณาการ แด่เทพยดาทุกสถาน โดยบัตติทานนิยม แล
ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้เจ้าพนักงานตั้งเครื่องเทว-
พลีสักการบูชาเทพยดาทั้งหลาย ขออัญเชิญเทพยเจ้าทั่วทุก
พระองค์ จงมีกระมลจิตรโสมนัศปราโมทย์อนุโมทนา ใน
พระราชกุศลพิเศษครั้งนี้ แลอัญเชิญรับอามิศพลีโดยหฤไทย
ประสงค์ ขอเทพยเจ้าทุกพระองค์ ซึ่งได้รับธรรมบรรณาการ
ส่วนพระราชกุศลบรมราชูทิศ ด้วยโสภณจิตรประสาท
โสมนัศยินดีโดยบัตตานุโมทนา จงสำเร็จอิฐวิบุลผลประโยชน
ศุข ส่วนทิพพารมณ์ภิยโยภาพ สถิตย์สถาพรในทิพยศุข
สมบัติโดยผาศุกศิริสวัสดิ์ทุกเทพนิกร แล้วจงอำนวยพรแผ่
ทิพยานุเคราะห์ อภิบาลบำรุงพระบาทสมเด็จบรมนารถบพิตร
พระเจ้าอยู่หัว อันได้ทรงบูชาเทพยดาทั้งหลาย พร้อมทั้ง

ธรรมามิศพลิ ให้พระองค์ผ่องพันไพริสรรพโรคาพาธไภย
พิบัติ เสด็จดำรงศิริรัชมไหสวริย์ เกษมศุขนิรุปัทวันตราย
ของอย่าได้เสือมคลายจากพระราชวรฤทธิเดชานุภาพ สรรพ
ราชลาภทั้งสวิญญาณอวิญญาณ ของบันดาลไหลหลั่งถั่งมาแต่
ทิศานุทิศ เพิ่มพูลพระยารมิ สรรพศัตรูหมู่ไพริภายนอก
ภายใน ของปราไชยยำเยงเกรงพระราชรัฏฐานุปาลนกิจ
บันดาลให้สรรพามิตรมลายพินาศ ขาดเสียนเศิกทั่วรัฐ
ประเทศพระราชวราณาเขตรแผ่ไพศาลสถาพร บันดาลสิ่งซึ่ง
ทรงพระอนุสรของสำเร็จโดยพระราชหฤไทยประสงค์ ด้วย
อำนาจพระราชกุศลจริต แลด้วยกำลังเทวฤทธิเทวา
นุเคราะห์ ของทุกประการ เทอญ ฯ

ประกาศสมภาคาภิเศก เท่ารัชกาลที่ ๔

พระยาศรีสุนทรโวหาร (น้อย) เรียบเรียง

◎ สรวมชีพข้ายุคลบาท รับพระบรมราชโองการ ขานคำประกาศ อายาจน์อัญเชิญเทพยดา ภูมเทวดาพฤกษพิมาน เนาว์สถานนภากาศ ล้วนเทวราชเรืองฤทธิ์ สิงสถิตย์ทุกแห่งทั่วหล้าแหล่งโลกยพิไสย อิกเทพยไทยหนจังหวัดสยามรัฐวราณาจักร บริรักษ์นิรันดร หลักพระนครขจรเดช ไท้เทเวศร์เสือเมือง ทรงเมืองเรืองมหิทธิฤทธิ์ เทพยศักดิ์สิทธิรบือนาม พระสยามเทวาธิราช มีอำนาจได้บริรักษ์อาณาจักรสยามรัฐ ทั่วจังหวัดสิมา อิกเทวาธิราชรักษ์ สิงสำนักนิในมหา เสวตรฉัตราดิฉัตร ศิริรัตโนปลักษณ์ เทพยพิทักษ์มณฑิราไลย ทั่วไปทุกราชอาคน์ ในบรมราชนิเวศน์ เทพย-พิเศษซึ่งรักษาพระองค์ ดำรงประจำทุกคืนวัน นิตยนิรันดร์ ยมิคลาศ เชิญเทวราชเรืองเดช ทรงทิพยเนตรทิพยโสตร จงสมโมทย์มาประชุม ชุมนุมในมงคลพิธี พระที่นั่งจักรกรีมหาปราสาท เชิญเทวราชทั่วองค์ จงสดับคำประกาศ

ด้วยพระบาทสมเด็จนฤบดินทร์ ปรมินทรมหาจุฬาลงกรณ์ บดินทรเทพยมหามงกุฎ บุรุษยรัตนราชวิวงษ์ วรุตมพงษ์ บริพัตร วรขัตติยราชนิกโรดม จาตุรันตบรมมหาจักรพรรดิราชสังกาศ ปรมธรรมมิกมหาราชาธิราช บรมนารถบพิตร พระจุลจอมเกล้าเจ้าสยามภพ ทรงพระปรารภว่า นับจำเดิมแต่วันปฐมบรมราชาภิเศก มาจนถึงวัน ๖๗๔ ค่ำ ปีรกาสัยศก ศักราช ๑๒๔๗ นั้น นับโดยเรียงชอบเปน ๑๘ พรรษาเทียบเคียงพอบรรจบรอบ ครบถ้วนเท่ากันกับปีเดือนวัน ซึ่งเปนเขตรรัชสมัย ในพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิบดี ซึ่งเสด็จดำรงศิริราชสมไหสวริย์ นับเปนรัชกาลที่ ๔ ในพระบรมราชวงษ์นั้น สมควรจะเปนทรฤกถึงพระเดชพระคุณ แล้วบำเพ็ญพระราชกุศล อดิเรกมโหฬารเปนการใหญ่แล้ว ทรงพระราชอุทิศส่วนพระราชกุศล เปนการฉลองพระเดชพระคุณ เชิดชูพระบารมี ในพระบาทสมเด็จพระบรมชนกนารถ ให้เปนเหตุสำคัญปรากฏไว้ในแผ่นดิน จึงได้ทรงพระราชดำริห์ให้จัดการ เปนมงคลราชพิธีพิเศษ ให้สมควรแก่กาลซึ่งเปนอภิลักขิตสมัย อันงวัด

ราชประดิษฐสถิตย์มหาสีมาราม พระบาทสมเด็จพระจอม
เกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงสร้างขึ้นด้วยมีพระราชประสงค์ ทรง
พระราชอุทิศเฉภาะแก่พระสงฆ์วงษ์ธรรมยุติกนิกาย ซึ่ง
เปนศิษย์หลวงเดิมฝ่ายเดียวนั้น ยังหาสำเร็จบริบูรณ์ไม่
พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในปัตยุบันนี้ ได้ทรงพระกรุณา
โปรดเกล้า ฯ ให้เจ้าพนักงาน จัดการสร้างเพิ่มเติมต่อไป
จนสำเร็จบริบูรณ์ อนึ่งทรงพระดำริห์ว่าควรจะมีพระบรมราช-
สาทิศรูป ในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว สำหรับ
ประจำพระอาราม จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พระ-
วงษ์เธอ พระองค์เจ้าประดิษฐวรการหล่อพระบรมรูปประมาณ
เท่าพระองค์ มีพระลักษณอาการสมบูรณ์ทุกสิ่ง บิดทอง
คำเปลวทั้งพระองค์ เสร็จแล้วโปรดเกล้า ฯ ให้เชิญไป
ประดิษฐานในปราสาทน้อยด้านปจิมทิศแห่งพระอุโบสถ แล
พระคัมภีร์พระปริยัติธรรม ซึ่งพระสงฆ์สามเณรจะอาไศรย
เล่าเรียน ยังไม่มีสำหรับพระอาราม จึงดำรัสสั่งโปรดเกล้าฯ
ให้พระประพันธวงษ์เธอ กรมหมื่นนฤบาลบุขมาตย์ จัด
สร้างพระคัมภีร์ปริยัติธรรมทั้ง ๓ พระปิฎก บรรจุในหีบ

เสร็จแล้ว เชิญไปไว้ในตู้ในปราสาทน้อยด้านบูรพทิศ แห่งพระอุโบสถ แล้วทรงพระราชดำริห์จะทำมหกรรมฉลองพระอารามเปนการใหญ่ อนึ่งในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อยังเสด็จดำรงอยู่ ได้มีพระบรมราชโองการทรงกะไว้ว่า วิหารเก่งในวัดบวรนิเวศน์ ควรจะเปนที่ไว้พระรูปท่านผู้เปนประธานาธิบดี ในพระอารามวัดบวรนิเวศน์ จึงโปรดเกล้า ฯ ให้ช่างหล่อ ๆ พระพุทธรูปห้ามสมุทรงเครื่องอย่างจักรพรรดิราชาธิราช์ ฉลองพระองค์ในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวองค์หนึ่ง แลทรงสร้างพระพุทธปฏิมากรห้ามสมุทตามธรรมดาไม่ได้ทรงเครื่อง เปนส่วนพระฉลองพระองค์ในพระเจ้าบรมวงษ์เธอกรมพระปวเรศวริยาลงกรณ์ อิกองค์หนึ่งสำเร็จแล้ว ครั้นณวัน ๑๐ ๑ฯ ๔ ค่ำ ปีรกาสัยศก โปรดให้เชิญพระพุทธปฏิมากรทั้งสองพระองค์นั้น มาตั้งในพระที่นั่งอนันตสมาคม มีการฉลองนิมนต์พระสงฆราชาคณะถานานุกรมเปรียญคณะมหานิกาย ๖๗ รูป สวดพระพุทธมนต์แลรับพระราชทานฉัน . . ทรงถวายไทยธรรมองค์ละส่วน ๆ ครั้น

ณ วัน ๖ ๑๕ ฯ ๔ ค่ำ ยี่ รกาสัยศก๑๘ ตั้งกระบวนแห่เชิญพระพุทธ
ปฏิมากรทั้งสองพระองค์ ไปประดิษฐานไว้ในวิหารเก่ง
วัดบวรนิเวศน์ เปนการฉลองพระเดชพระคุณ ให้สำเร็จ
สมกับพระกระแสพระบรมราชโองการ ในสมเด็จพระบรม
ชนกนารถ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวที่ได้
ทรงกะไว้นั้น แลโปรดให้มีงานฉลองพระอารามวัดราช
ประดิษฐเปนการใหญ่ ตั้งแต่ ณ วัน ๓ ๑๒ ฯ ๔ ค่ำ ขึ้น ถึง
ณ วัน ๒ ฯ ๔ ค่ำ รวม ๗ วัน ทรงถวายไตรบริขารแก่พระ
สงฆราชาคณะ ๓ ธรรมยุติกาทั้งในกรุงเทพ ฯ แลหัวเมืองรวม
๑๑๓๓ รูป สวดพระพุทธมนต์แลรับพระราชทานฉันทั้ง
๗ วัน แลมีพระธรรมเทศนาวันละ ๕ กัณฑ์ รวม ๖ วัน
๓๐ กัณฑ์ มีการมโหรศพสมโภชครบทุกสิ่ง ตั้งต้นผล
กัลปพฤกษ์ทั้ง ๘ ต้น ๆ ละ ๑ ชั่ง ทรงโปรยฉลากพิเศษ
คือฉลากช้างม้าโคกระบือ แลเรือนเรือแพพร้อมทุกสิ่งทั้ง
ฉลากสามัญ แลผลกัลปพฤกษ์ บาท สลึง เฟื้อง ทั้งพระ
บรมวงษานุวงษ์ข้าราชการ ก็ทรงโปรยฉลากเอกฉลากโท
ผลกัลปพฤกษ์ บาท สลึง เฟื้อง อีกมีจำนวนเปนอันมากทุก ๆ

วันจนเสร็จการฉลองพระอาราม เครื่องไทยธรรมถวายพระสงฆ์ละส่วนๆ ล้วนเปนมหัคฆภัณฑ์ ของประณีตมีราคามาก ทรงบำเพ็ญพระราชกุศลเปนมหาทานบริจาค ไหลหลั่งทั่วไปในหมู่สมณพรรพชิต แลหมู่คฤหัสถชน เปรียบประหนึ่งห้วงน้ำใหญ่ไหลเอิบอาบได้ชุ่มทราบทั่วพื้นเมทนีดลเปนพระราชกุศลทานมัยมโหฬารบูชา แลเย็นการฉลองพระเดชพระคุณ ในพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิราช สำเร็จโดยพระบรมราชประสงค์ อนึ่งพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อยังเสด็จดำรงพระชนม์อยู่ ได้ทรงพระราชดำริห์ จะทรงสร้างพระพุทธปฏิมากรห้ามสมุทเท่าพระองค์ ทรงเครื่องต้นอย่างจักรพรรดิราชาธิราช เปนแต่ได้ทรงให้ช่างหล่อๆ เปนองค์ขึ้นไว้สูง ๓ ศอก ๙ นิ้ว ยังไม่ได้ทรงเครื่องให้สำเร็จโดยพระราชประสงค์ก็เสด็จสวรรคต พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว จึงมีพระบรมราชโองการดำรัสสั่งให้พระเจ้าน้องยาเธอกรมขุนนริศรานุวัดติวงษ์ เปนแม่การกำกับช่างทอง ให้หุ้มองค์พระด้วยทองคำเนื้อแปดทั่วทั้งพระองค์ สิ้นทองคำหนัก $\frac{๑๕}{๑๑}$ | ๑ ฉัตรทองคำ ๗ ชั้น

สันทอง $\frac{๑๘}{๑|๒}$ ทองก้าไหล่คันฉัตรกับเทพนม $\frac{๔}{๑}$

แท่นถานพระสันทอง $\frac{๑๐}{๑๐|๒}$ $\frac{}{๑|๒}$ $\frac{}{๙}$ รวมทั้งสันเปนเนื้อทอง

น้ำหนัก $\frac{๒๖}{๙|๑๑}$ เครื่ององค์วราภรณ์ลงยาราชาวดีครบอย่างเครื่องต้นพร้อมทุกสิ่ง ทรงถวายพระธำมรงค์มรกฎใหญ่ราชมงคลรอบวง ๑ โอปอล์ใหญ่ราชมงคลรอบวง ๑ เปนพุทธบูชา โปรดเกล้า ฯ ให้เชิญพระพุทธปฏิมากรณลองพระองค์นั้นมาตั้งที่พระที่นั่งอนันตสมาคม มีการสมโภชณลองอาราธนานิมนต์พระสงฆ์ราชาคณะถานานุกรมเปรียญ ๖๕ รูป เท่าจำนวนพระชนมพรรษา ในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว มาเจริญพระพุทธปริต รุ่งขึ้น ณ วัน ๓ ฯ ๔ ค่ำ $\frac{}{๑๑}$ แบ่งพระสงฆ์เปนสองภาค ๆ หนึ่งเปนส่วน ๑๘ รูป เท่าจำนวนชีอย์ อันพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิบดี ได้เสด็จดำรงอยู่ในศิริราชสมบัติ ทรงถวายไตรจีวรบริขารอย่างประณีต อีกภาคหนึ่ง ๔๗ รูปเท่าพระชนมพรรษาในกาลเมื่อยังไม่ได้เสด็จเถลิงถวัลยราชสมบัติ ไตรบริขาร

ตามธรรมเนียม รวมเปน ๖๕ รูปเท่าพระชนมพรรษา เสร็จแล้ว จึงถวายพระนามพระพุทธปฏิมากร ติดประจำไว้ที่ชั้นแท่นพระด้านน่าสำเร็จบริบูรณ์ การพระราชกุศลมหกรรมส่วนนี้ เปนพิธีฉลองพระเดชพระคุณ ให้สำเร็จพระบรมราชประสงค์ ในสมเด็จพระบรมชนกนารถ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พร้อมร่วมกันกับการพระราชพิธี ที่บรรจบรอบรัชกาลในพระบาทสมเด็จพระบรมชนกมหาราชาธิราช สำเร็จบริบูรณ์โดยพระราชประสงค์ ด้วยกำลังพระกตัญญุตากตเวทิตาคุณ รุ่งเรืองเจริญในพระบรมราชสันดาน พระราชกุศลทานมัยส่วนนี้ นับเปนพิธีการฉลองพระเดชพระคุณ ในพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิบดี ครั้นณวัน ๕ ๗ ๔ ค่ำ จึงโปรดเกล้า ฯ ให้นิมนต์พระสงฆราชาคณะเปรียญ แบ่งเปน ๒ ภาคอย่างครั้งก่อน คือส่วนหนึ่ง ๑๕ รูป ส่วนหนึ่ง ๑๘ รูป รวมเปน ๓๓ รูป เจริญพระปริตแล้วรับพระราชทานฉัน ณวัน ๖ ๗ ๔ ค่ำ ทรงถวายไตรจีวร พร้อมด้วยเครื่องบริขารเปนทักขิณาทานอย่างประณีต แลตามธรรมเนียม ส่วนนี้เปนในการมงคล

๑๓

๑๔

ราชพิธีเฉลิมศิริราชสมบัติ รัตนราชูปโภคทั้งปวง ให้เปน
การเจริญ พระบรมราชกฤษฎาภินิหาร แลศิริศุขสวัสดิ์
สำราญทั่วรัชมณฑลสกลราชวราณาจักรสืบไป แลทรง
พระราชดำริห์ให้มีพระธรรมเทศนา อรรัมภกถา ๑
วัตถุกถา ๑ อัฐวรรคิกะวรรค ๑๖ ปารายนะวรรค ๑๖
รวม ๓๔ กัณฑ์ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ แผ่พระราช
กุศล แด่พระบรมวงษานุวงษ์ฝ่ายน่า แลข้าทูลลอองธุลี
พระยาทฝ่ายน่าฝ่ายในให้ตกแต่งกระจาดบูชากัณฑ์ ล้วน
ประดับไปด้วยเครื่องไทยทาน มโหฬารหลาก ๆ ดูยิดเรก
งามต่าง ๆ กัน แต่ละส่วน ๆ นั้นนับราคาเปนอันมากครบเปน
๓๖ ส่วน ยกเปนหัวทาน ๒ กระจาด เหลืออีก ๓๔
ส่วนตามจำนวน เปนเครื่องบูชากัณฑ์พระธรรมเทศนา
มหาทานบริจาค กำหนดมีพระธรรมเทศนา ณวัน ๔ ๆ ๕ ค่ำ
๘ กัณฑ์ ณวัน ๕ ๆ ๕ ค่ำ ๙ กัณฑ์ ณวัน ๖ ๆ ๕ ค่ำ
๘ กัณฑ์ ณวัน ๗ ๆ ๕ ค่ำ ๙ กัณฑ์รวม ๓๔ กัณฑ์
เปนเสร็จการมงคลราชพิธี ทรงพระราชอุทิศกุศลราษ
ฎรพระเดชพระคุณ ในพระยาทสมเด็จพระชนกาธิบดี
อนึ่งทรงพระราชอุทิศส่วนพระกุศลทั้งปวงนี้เปนเทวพลีธรรม

บรรณาการ แด่เทพยดาทุกสถานโดยบัตติทานนิยม แล
ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้เจ้าพนักงานตั้งเครื่อง
เทวพลีสักการบูชาเทพยดาทั้งหลาย ขออัญเชิญเทพยเจ้า
ทั่วทุกองค์ • จงมีกระมลจิตรโสมนัศปราโมทย์อนุโมทนา
ในพระราชกุศลพิเศษครั้งนี้ แลอัญเชิญรับอามิศพลี โดย
หฤไทยประสงค์ ขอเทพยเจ้าทุกพระองค์ ซึ่งได้รับธรรม
บรรณาการส่วนพระราชกุศลบรมราชูทิศ ด้วยโสภณจิตร
ประสาทโสมนัศยินดี โดยบัตตานุโมทนา จงสำเร็จอิฐ
วิบุลผลประโยชน์ศุขส่วนทิพพารมณ์ภิยโยภาพ สถิตย์
สถาพรในทิพยศุขสมบัติ โดยผาศุกศิริสวัสดิ์ทุกเทพยนิกร
แล้วจงอำนวยพรแผ่ทิพยานุเคราะห์ อภิบาลบำรุงพระบาท
สมเด็จบรมนารถบพิตรพระเจ้าอยู่หัว อันได้ทรงบูชาเทพยดา
ทั้งหลาย พร้อมทั้งธรรมามิศพลี ให้พระองค์ผ่องพ้นไพรี
สรรพโรคาพาธไภยพิบัติ เสด็จดำรงศิริรัชมไหสวริย์เกษม
ศุขนิรุปัทวันตราย จงอย่าได้เสื่อมคลายจากราชวรฤทธิ
เดชานุภาพ สรรพราชสิริทั้งสวิญญาณอวิญญาณ จง
บันดาลไหลหลั่งถั่งมาแต่ทิศานุทิศเพิ่มพูลพระบารมี สรรพ
ศัตรูหมู่ไพรีภายนอกภายใน จงปราไชยยำเยงเกรงพระเดช

พระราชวราณาเขตรแผ่ไพศาลสถาพร ยันดาลสิ่งซึ่งทรงพระอนุสร จงสำเร็จโดยพระราชหฤไทยประสงค์ ด้วยอำนาจพระราชกุศลสุจริต แลด้วยกำลังเทวฤทธิ์ เทวานุเคราะห์ทุกประการ เทอญ ฯ

ประกาศสมโภชศิริราชสมบัติ
รัชกาลที่ ๕ เสมอด้วย รัชกาลที่ ๒
หม่อมเจ้าประภากรเรียบเรียงอนุโลมตามของเก่า
ทวีคูณ

๏ สรวมชีพข้ายุคลบาท รับพระบรมราชโองการขานคำประกาศ อายาจน์อัญเชิญเทพยดา ภูมเทวาพฤกษพิมาน เนาว์สถานนภากาศ ล้วนเทวราชเรืองฤทธิ์ สิงสถิตย์ทุกแห่ง ทั่วหล้าแหล่งโลกยพิไสย อีกเทพยไทยหนจังหวัด สยามรัฐวราณาจักร บริรักษ์นรันดร หลักพระนครขจรเดช ไท้เทเวศเสอเมืองทรงเมืองเรืองมหิทธิฤทธิ์ เทพยศักดิสิทธิระยอนาม พระสยามเทวาธิราช มีอำนาจได้บริรักษ์อาณาจักรสยามรัฐ ทั่วจังหวัดสีมา อีกเทวาธิราชรักษ์สิงสำนักนิ์ในมหา เสวตรฉัตราดิฉัตร ดิรัตโนปลักษณ์

เทพยพิทักษ์มณฑิราไลย ทั่วไปทุกราชอาคม์ ในบรมราช
นิเวศน์ เทพยพิเศษรักษาพระองค์ คำรงประจำทุกคืนวัน
นิตย์นิรันดร์มิคลาศ เชิญเทวราชเรืองเดช ทรงทิพยเนตร
ทิพยโสตร • จงสมโมทย์มาประชุม ชุมนุมในมงคลพิธี
พระที่นั่งจักรกริมหาปราสาท เชิญเทวราชทั่วองค์ จงสดับ
คำประกาศ ด้วยพระยาทสมเด็จนฤบดินทร์ ปรมินทรมหา
ภูฟ้าลงกรณ์ บดินทรเทพยมหามงกุฎ บุรุษยรัตนราชรวิวงษ์
วรุตมพงษบริพัตร วรขัตติยราชนิกโรดม จาตุรันตบรมมหา
จักรพรรดิราชสังกาศ บรมธรรมิกมหาราชาธิราช บรม
นารถบพิตร พระจุลจอมเกล้าเจ้าสยามภพ ทรงพระปรารภ
ว่า นับจำเดิมแต่วันปฐมบรมราชาภิเศก มาจนถึงวันที่ ๑๙
กรกฎาคม รัตนโกสินทรศก ๑๑๗ นับโดยเรียงชื่อเป็น
๓๑ พรรษา เทียบเคียงพอบรรจบครบถ้วนสองเท่าบิดาอันวัน
ซึ่งเป็นรัชสมัย ในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาไลย
พระบรมไอยกาธิราชเจ้า ซึ่งเสด็จดำรงศิริราชสมไหสวรีย์
นับเป็นรัชกาลที่ ๒ ในพระบรมราชวงษ์นี้ สมควรจะเป็นที่
รฦกถึงพระเดชพระคุณ แล้วบำเพ็ญพระราชกุศล อดิเรก
มโหฬารเป็นการใหญ่ ทรงพระราชอุทิศส่วนพระราชกุศล

เปนการฉลองพระเดชพระคุณเชิดชูพระบารมี ในพระบาทสมเด็จพระบรมไอยกาธิบดี ให้เปนเหตุสำคัญ ปรากฏไว้ในแผ่นดิน จึงได้ทรงพระราชดำริห์ให้จัดการมงคลราชพิธีพิเศษ อันสมควรแก่กาลซึ่งเปนอภิลักขิตสมัย โปรดเกล้าฯ ให้เชิญพระไชยวัฒน์ แลพระพุทธรูปประจำพระชนมพรรษา แลพระบรมอัฐิในสมเด็จพระบรมไอยกาธิราช มาประดิษฐานในที่ทรงบำเพ็ญพระราชกุศล ณวันที่ ๑๗ กรกฎาคม รัตนโกสินทรศก ๑๑๗ อาราธนาพระสงฆ์ราชาคณะฐานานุกรมเปรียญ ๕๗ รูป เท่าจำนวนพระชนมพรรษาในพระบาทสมเด็จพระบรมไอยกาธิราชมาเจริญพระพุทธมนต์ พระสงฆ์ ๕๗ รูปนั้นแบ่งเปนสองภาคๆ หนึ่ง ๑๖ รูป เท่าจำนวนปีที่พระบาทสมเด็จพระบรมไอยกามหาราชาธิราช ได้เสด็จดำรงอยู่ในศิริราชสมบัติ ทรงถวายพัดแลไตรจีวรอย่างประณีต อีกภาคหนึ่ง ๔๑ รูป เท่าพระชนมพรรษาในกาลเมื่อยังไม่ได้เสด็จเถลิงถวัลยราชสมบัติ ทรงถวายพัดแลไตรจีวรตามธรรมเนียม รวมเปน ๕๗ รูป เท่าพระชนมพรรษา รุ่งขึ้นในวันที่ ๑๘ กรกฎาคม พระสงฆ์ ๕๗ รูปได้รับพระราชทานฉัน พระราชกุศลทานมัยส่วนนี้นับเปนพิธีการฉลองพระเดชพระคุณ ในพระบาทสมเด็จ

พระพุทธเลิศหล้านภาไลย พระบรมไอยกาธิราช ในวันที่ ๑๘ กรกฎาคมนั้นโปรดเกล้า ฯ ให้นิมนต์พระสงฆ์ราชาคณะแบ่งเปนสองภาค คือส่วนหนึ่ง ๓๒ รูป ส่วนหนึ่ง ๑๕ รูป รวมเปน ๔๗ รูป มาเจริญพระพุทธปริต ทรงถวายพัดแลไตรจีวรเปนทักษิณาทานอย่างประณีต แลตามธรรมเนียมเปนสองส่วนดังครั้งก่อน รุ่งขึ้นวันที่ ๑๙ กรกฎาคมนั้น พระสงฆ์ ๔๗ รูปได้รับพระราชทานฉัน เวลาค่ำทรงสดับพระธรรมเทศนากัณฑ์หนึ่ง พระราชกุศลส่วนนี้เปนไปในการมงคลราชพิธีเฉลิมศิริราชสมบัติรัตนราชูปโภคทั้งปวง ให้เปนการเจริญพระบรมราชกฤษฎาภินิหาร แลศิริสวัสดิ์สำราญทั่วรัฐมณฑล สกลราชวราณาจักรสืบไป ฯ

◎ อนึ่งทรงพระราชปรารภว่า วัดอรุณราชวรารามที่ต้องเพลิงไหม้เมื่อรัตนโกสินทรศก ๑๑๔ แลได้โปรดเกล้า ฯ ให้ปฏิสังขรณ์จวนจะแล้วบริบูรณ์แล้วนั้น เปนวัดซึ่งพระบรมไอยกาธิราชทรงสร้างไว้ ควรมีมหกรรมฉลองเสียให้เนื่องกันในอภิลักขิตสมัยด้วย ถึง ณ วันที่ ๒๗ กรกฎาคม จะได้โปรดเกล้า ฯ ให้เจ้าพนักงานตั้งกระบวนแห่เชิญพระบรมอัฐิ พระยาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาไลย พระบรมไอยกาธิราช ไปประดิษฐานในพระอุโบสถ

วัดอรุณราชวราราม แลจะได้ทรงบรรพุพระบรมอัฐินั้น
แล้วพระสงฆ์ราชาคณะถานานุกรมเปรียญ ๓๕ รูป จะได้
เจริญพระพุทธมนต์ในพระอุโบสถ พระสงฆ์อีก ๑๒๒ รูป
เจริญพระพุทธมนต์โดยรอบพระเมรุ แล้วจะได้เสด็จออก
ประทับพลับพลาทรงโปรย แลโปรดเกล้าฯ ให้เจ้าพนักงาน
ทำผลกัลปพฤกษ์ทั้ง ๔ พุ่ม แลมีมหกรรมการมหรศพสมโภช
รุ่งขึ้นพระสงฆ์ที่เจริญพระพุทธมนต์ทั้งนี้รับพระราชทานฉัน
แล้วจะได้มีการสวดมนต์เลยพระสงฆ์แลทรงโปรย แลมี
มหกรรมการสมโภชต่อไปอีกบรรจบครบสามทิวาราตรี ทรง
พระราชอุทิศส่วนพระราชกุศลราษฎรกล่าวมาแล้วทั้งปวง
เปนเทวพลีธรรมบรรณาการ แด่เทพยดาทุกสถาน โดย
ยุตติธานนิยม แลทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เจ้าพนัก-
งานตั้งเครื่องเทวพลีสักการบูชาเทพยดาทั้งหลาย ขอ
อัญเชิญเทพยเจ้าทั่วทุกพระองค์ จงมีกมลจิตรโสมนัส
ปราโมทย์อนุโมทนาในพระราชกุศลพิเศษครั้งนี้ แลอัญเชิญ
รับอามิสพลีโดยหฤไทยประสงค์ ขอเทพยเจ้าทุกพระองค์
ซึ่งได้รับธรรมบรรณาการส่วนพระราชกุศลบรมราชูทิศ
ด้วยโสภณจิตรประสาทโสมนัสยินดี โดยยุตตานุโมทนา

จงสำเร็จอิฐวิบุลยผลประโยชนศุขส่วนทิพพารมณ์ภิยโย-
ภาพ สถิตย์สถาพรในทิพยศุขสมบัติ โดยผาศุกศิริสวัสดิ์
ทุกเทพยนิกร แล้วจงอำนวยพรแผ่ทิพยานุเคราะห์อภิบาล
บำรุง พระยอดทสมเด็จบรมนารถบพิตรพระเจ้าอยู่หัว อันได้
ทรงบูชาเทพยเจ้าทั้งหลายพร้อมธรรมามิศพลี ให้พระองค์
ผ่องพ้นไพริสรรพโรคาพาธไภยพิบัติ เสด็จดำรงศิริรัชมไห-
สวรรย์ เกษมศุขนิรุปัทวันตราย จงอย่าได้เสื่อมคลายจาก
พระราชวรฤทธิเดชานุภาพ สรรพราชลาภทั้งสวิญญาณแล
อวิญญาณ จงบันดาลไหลหลั่งถั่งมาแต่ทิศานุทิศเพิ่มพูล
พระบารมี สรรพศัตรูหมู่ไพรีภายนอกภายใน จงปราไชย
ยำเยงเกรงพระราชรัฏฐานุปาลนกิจ บันดาลให้สรรพามิตร
มลายพินาศ ขาดเสียนเด็กทั่วรัฐประเทศ พระราชวรา-
ณาเขตรแผ่ไพศาลสถาพร บรรดาสิ่งซึ่งทรงพระอนุศรจง
สำเร็จโดยพระราชหฤไทยประสงค์ ด้วยอำนาจพระราช-
กุศลสุจริต แลด้วยกำลังเทวฤทธิเทวานุเคราะห์ จงทุก
ประการ เทอญ ฯ

ประกาศสมโภชศิริราชสมบัติ รัชกาลที่ ๕
เสมอด้วยรัชกาลที่ ๔ ทวีคูณ
โปรดให้เรียงอนุโลมตามของเก่า

◎ สรวมชีพข้ายุคลบาท รับพระบรมราชโองการขานคำประกาศ อายาจน์อัญเชิญเทพยดา ภูมเทวาพฤกษ-พิมาน เนาว์สถานนภากาศ ล้วนเทวราชเรืองฤทธิ์ สิงสถิตย์ทุกแห่ง ทั่วหล้าแหล่งโลกยพิไสย อิกเทพไทยหนจังหวัด สยามรัฐวราณาจักร บริรักษ์นิรันดร หลักพระ-นครขจรเดช ไท้เทเวศร์เสือเมือง ทรงเมืองเรืองมหิทธิ-ฤทธิ์ เทพยศักดิสิทธระบือนาม พระสยามเทวาธิราช มีอำนาจไได้บริรักษ์ อาณาจักรสยามรัฐ ทั่วจังหวัดสีมา อิกเทวาธิราชรักษ์ ซึ่งสำนักในมหา เสวตรฉัตราดิฉัตร ศิริรัตโนปลักษณ์ เทพยพิทักษ์มณฑิราลัย ทั่วไปทุกราชอาคน์ ในบรมราชนิเวศน์ เทพยพิเศษรักษาพระองค์ ดำรงประจำทุกคืนวัน นิตย์นิรันดร์บมิคลาศ เชิญเทวราชเรืองเดช ทรงทิพยเนตรทิพยโสตร จงสมโมทย์มาประชุมชุมนุมในมงคลพิธีการ ณ พระที่นั่งบรมราชสถิตย์มโหฬาร

ราชอาศน์ เชิญเทวราชท้วองค์ จงสดับคำประกาศ ด้วย
พระบาทสมเด็จนฤบดินทร์ ปรมินทรมหาจุฬาลงกรณ์
บดินทรเทพมหามงกุฎ บรุษยรัตนราชรวิวงษ์ วรุตมพงษ์
บริพัตร วรขัตติยราชนิกโรดม จาตุรันตบรมมหาจักรพรรดิ
ราชสังกาศ บรมธรรมิกมหาราชาธิราช บรมนารถบพิตร
พระจุลจอมเกล้าเจ้าสยามภพ ทรงพระปรารภว่า นับจำเดิม
มาแต่วันเสด็จเถลิงถวัลยราชสมบัติจนถึงวันที่ ๓ ตุลาคม
รัตนโกสินทรศก ๑๒๒ โดยจำนวนวันได้ ๑๒๗๔๔ วัน
พอบรรจบครบถ้วนสองเท่าบี่เดือนวันอันเปนรัชสมัย ใน
พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระบรมชนก
มหาราชาธิราช ซึ่งเสด็จดำรงศิริราชสมบัติ นับเปน
รัชกาลที่ ๔ ในพระบรมราชวงษ์นี้ สมควรจะเปนที่รฤกถึง
พระเดชพระคุณแล้วบำเพ็ญพระราชกุศล ทรงพระราชอุทิศ
ผลเปนการฉลองพระเดชพระคุณเชิดชูพระบารมี ใน
พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิบดี ให้เปนเหตุสำคัญปรากฎ
ไว้ในแผ่นดิน จึงได้ทรงพระราชดำริห์ให้จัดตั้งการบำเพ็ญ
พระราชกุศลพิเศษ อันสมควรแก่กาลซึ่งเปนอภิลักขิตสมัย
โปรดเกล้า ฯ ให้เชิญพระไชยวัฒน์แลพระพุทธรูปประจำ

พระชนมพรรษา แลพระบรมอัฐิในสมเด็จพระบรมชนกาธิราช มาประดิษฐานในที่ทรงบำเพ็ญพระราชกุศล ณ วันที่ ๓ ตุลาคมรัตนโกสินทรศก ๑๒๒ อาราธนาพระสงฆ์ราชาคณะถานานุกรมเปรียญ ๖๕ รูป เท่าจำนวนพระชนมพรรษา ในพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิราช พระสงฆ์ ๖๕ รูปนั้น แบ่งเปนสองภาค ภาคหนึ่ง ๑๘ รูป เท่าจำนวนปีพระบาทสมเด็จพระบรมชนกมหาราชาธิราช ได้เสด็จดำรงอยู่ในศิริราชสมบัติ ทรงถวายผ้าแลไตรจีวรอย่างประณีต อีกภาคหนึ่ง ๔๗ รูป เท่าพระชนมพรรษาในเมื่อกาลยังไม่ได้เสด็จเถลิงถวัลยราชสมบัติ ทรงถวายผ้าแลไตรจีวรตามธรรมเนียม รุ่งขึ้นวันที่ ๔ ตุลาคม พระสงฆ์ ๖๕ รูปได้รับพระราชทานฉัน ครั้นเวลาค่ำทรงสดับพระธรรมเทศนากัณฑ์หนึ่ง พระราชกุศลทานมัยส่วนนี้ นับเปนพิธีการฉลองพระเดชพระคุณ ในพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิราช ส่วนการมงคลราชพิธีเฉลิมศิริราชสมบัติรัตนราชูปโภคทั่วไป โปรดเกล้าฯ ให้รอไว้ทำในวันที่ ๑๕ พฤศจิกายนรัตนโกสินทรศก ๑๒๒ เพื่อรวมกันกับการนักขัตฤกษ์เฉลิมฉัตรนั้น ครั้นถึงวันเปนที่กำหนดจึง

โปรดเกล้า ฯ ให้เจ้าพนักงานจัดการมหามงคลราชพิธี
สมโภชศิริราชสมบัติ ณพระที่นั่งบรมราชสถิตมโหฬาร
แลโปรดเกล้า ฯ ให้อาราธนาพระสงฆ์ราชาคณะถานา
นุกรมเปรียญแบ่งเปนสองภาคคือส่วนหนึ่ง ๓๖ รูป ส่วน
หนึ่ง ๑๕ รูป รวมเปน ๕๑ รูป มาเจริญพระพุทธปริต
ทรงถวายพัดแลไตรจีวรอย่างประณีต แลตามธรรมเนียม
เปนสองส่วนดังครั้งก่อน รุ่งขึ้นวันที่ ๑๖ พฤศจิกายน
พระสงฆ์ ๕๑ รูปจะได้รับพระราชทานฉัน ต่อไปวันที่ ๑๗
พฤศจิกายนจะได้ทรงสดับพระธรรมเทศนาพิเศษกัณฑ์หนึ่ง
พระราชกุศลส่วนนี้ เปนไปในการมงคลราชพิธีเฉลิมศิริ
ราชสมบัติ รัตนราชูปโภคทั้งปวง แลัวเปนการเจริญ
พระบรมราชกฤษฎาภินิหาร แลศิริสวัสดิ์สำราญทั่วรัฐ-
มณฑลสกลราชวราณาจักรสืบไป อนึ่งได้ทรงพระกรุณา
โปรดเกล้า ฯ ให้เจ้าพนักงานตั้งเครื่องเทวพลี สักการบูชา
แด่เทพยดาทั้งหลาย ขออัญเชิญเทพยเจ้าทั่วทุกพระองค์ จง
มีกระมลจิตรโสมนัศปราโมทย์อนุโมทนาในพระราชกุศล
พิเศษครั้งนี้ แลอัญเชิญรับอามิศพลีโดยหฤไทยประสงค์ ขอ
เทพยเจ้าทุกพระองค์ซึ่งได้รับธรรมบรรณาการส่วนพระราช-

กุศลบรมราชูทิศ ด้วยโสภณจิตรประสาทโสมนัศยินดีโดย
ย์ตตานุโมทนา จงสำเร็จอิฐวิบุลผลประโยชนศุขส่วนทิพพา
รมณ์ภิยโยภาพ สถิตย์สถาพรในทิพยศุขสมบัติโดยผาศุก
ศิริสวัสดิทุกเทพยนิกร แล้วจงอำนวยพรแผ่ทิพยานุเคราะห์
อภิบาลบำรุงพระยาทสมเด็จบรมนารถบพิตร พระบุลจอม-
เกล้าเจ้าอยู่หัว อันได้ทรงบูชาเทพยดาทั้งหลายพร้อมทั้ง
ธรรมามิศพลิ ให้พระองค์ผ่องพ้นไพริสรรพโรคาพาธภัย-
พิบัติ เสด็จดำรงศิริรัชมไหสวรรย์ เกษมศุขนิรุปัทวันตราย
จงอย่าได้เสื่อมคลายจากพระราชวรฤทธิเดชานุภาพ สรรพ
ราชลาภทั้งสวิญญาณแลอวิญญาณ จงบันดาลไหลหลั่งถั่ง
มาแต่ทิศานุทิศเพิ่มพูลพระบารมี สรรพศัตรูหมู่ไพริภาย
นอกภายใน จงปราไชยยำเยงเกรงพระราชรัฏฐานุปาลนกิจ
บันดาลให้สรรพามิตรมลายพินาศ ขาดเสียนเศิกทั่วรัฐ
ประเทศ พระราชวราณาเขตรแผ่ไพศาลสถาพร บรรดา
สิ่งซึ่งทรงพระอนุศร จงสำเร็จโดยพระราชหฤไทยประสงค์
ด้วยอำนาจพระราชกุศลสุจริต แลด้วยกำลังเทวฤทธิเทวา
นุเคราะห์จงทุกประการ เทอญ ฯ

ประกาศ

เฉลิมพระราชมณเฑียรพระราชวังบางปอิน

กรมหลวงประจักษ์ศิลปาคมทรงแต่ง

◎ สรวมชีพข้าพระพุทธเจ้า ขอน้อมเกล้าบังคม บรมบพิตรพระบาท รับบรมราชวโรงการ มานพระบัณฑูร สุรสิงหนาท ให้ประกาศโดยเนื้อความ ตามพระราชประสงค์ องค์สมเด็จนฤบดินทร์ ปรมินทรมหาจุฬาลงกรณ์ บดินทรเทพยมหามกุฎ บุรุษรัตนราชรวิวงษ์ วรุตมพงษบริพัตร วรขัตติยราชนิกโรดม จาตุรันตบรมมหาจักรพรรดิราชสังกาศ บรมธรรมิกมหาราชาธิราช บรมนารถบพิตร พระจุลจอมเกล้าเจ้าจอมภพ ทรงปรารภอดีตเหตุ ด้วยราชนิเวศน์บางปอิน ครั้งแผ่นดินขัตติเยศ รามาธิเบศรสมญา ปราสาททองถวัลยรัช ศักราชชัดชี้เค้า เก้าร้อยเก้าสิบสี่ บทสองรัชกาล ให้จับงานสร้างวัง ยังที่เกาะบางปอิน โดยพระจินตนาการ เปนนิวาศสถานปางบูรพ์ พนที่ขุดสระกว้าง สร้างอุทยานยลสอาด อิกปราสาทสุวรรณมัย ไว้ภายในนิเวศน์ทวีป นายช่างรับจัดการ ยมินานการสำเร็จ จึง

สมเด็จภูวนารถ ทรงประสาทนามพลัน ว่าไอสวรรยทิพยอาศน์ สร้างอาวาศอุดม นามนิยมตามเค้า เมื่อครั้งเจ้าจอมสกล มาชุมพลชิงฉัตร นามวัดจงสมญา ชุมพลนิกายาราม ตามเหตุตามผลเสร็จ โดยเรื่องเกล็ดกล่าวความ จอมสยามมณฑิรมาศ เสด็จประพาศสิบมา ตลอดเวลารัชกาล ส่วนภูบาลผู้ผดุง กรุงทวารวะดี ศรีอโยทธยาโบราณ บางรัชกาลบางราช เสด็จประพาศสิบเนือง เรื่องพงษาวดารมีร้อยสิบห้าปีสิบมา จวบอยุทธยาพินาศ ปราศจากผู้บำรุงผดุงนิเวศน์ทวีปสถาน ช้านานหลายแผ่นดิน วังบางปอินชำรุด ซุดโทรมเสียสิ้นไป ครั้นมาในแผ่นดิน รัตนโกสินทร์ประดิษฐาน สุรัชกาลภูเบนทร์ ปรเมนทรมหาราช เสด็จประพาศกรุงทวารวะดีอานิโบราณ จะจัดการสฐาปนา ธานีเก่าคืนดี แล้วพระมีมนัศท้อ ในข้อซึ่งจะสร้าง นครร้างให้คืนคง จึงองค์บรมนเรนทร์ พระปรเมนทรจอมเกล้าเจ้าจอมสยามโองการ ให้ขุดงานทำนิเวศน์ ในประเทศกรุงโบราณ สร้างปราการราชคฤหาศน์ ที่พระราชวังจันทรเกษม เปรมพระกระมลจอมราช แล้วเสด็จประพาศมาคล หนแห่งเกาะบางปอิน ภูมินทรมานหฤไทย ในที่

จะทรงสร้าง วังท้ายคีลคง ดำรงราชนิเวศน์ ขนในเขตร
บางปอิน จึงนฤบดินทรดำรัส ตรัสสั่งเจ้าพนักงาน การกรมนา
มาจัย ขุดสระทับสระเดิม เติมต่อตั้งราชฐาน อีกอุทยาน
อัมพพฤกษ์ พรรภุกแลสคราน จึงประทานนามพระทนั่ง
ดังนามแต่ปางบรรพ์ ว่าไอสวรรยทิพยอาศน์ แทนปราสาท
เดิมสถาน นฤบาลเสด็จประพาศ มิใคร่ขาดเนืองมา แล้ว
นราธิบดินทร์ เจ้าปรัถพินสยามภพ ทรงปรารภสร้างธานี
ลพบุรีประเทศ เปนพระนิเวศน์สืบไป แต่ขัดในเหตุบรรพ์
เพื่อทรงธรรม์นารายน์ราช พระยาทศทรงราโชทิศ วังเปน
สัทธิวิสุงคาม เจ้าจอมสยามทรงดำริห์ ถ่ายราชนิเวศน์
คืนกลับ โดยพระราชทรัพย์จำหน่าย จ่ายปฏิสังขรณ์วัด
จึงทรงคัดอาวาศ อันอุภัยราชสฤษดิไว้ ได้วัดหนึ่งนามขวิด
เปลี่ยนเปนกระวิศราราม หนึ่งนามวัดเสนาศน์ ทั้งอาวาศ
ชุมพล สามตำบลให้รัง สฤษดิปฏิสังขรณ์ถ้วน ล้วนไพจิตร
ทุกสถาน ให้มีการมหกรรม ทำเปนพุทธบูชา แลกอาวาศ
วังเสร็จ จึงสมเด็จบรมนารถ เสด็จประพาศเนืองมา
จนเวลาล่วงแผ่นไผท ครั้นมาในบัดยุบัน บรมธรรมฤกราช
พระยาทนฤบดินทร์ ปรมินทรมหาจุฬาลงกรณ์ บดินทร-

เทพยมหามกุฎ ปรมุตมสยามราชาธิราช พระยาทเสด็จ
เถลิงถวัล ลัยขัตยสันตติวงษ์ พระองค์เสด็จประพาศ ยัง
ราชนิเวศน์สถาน ทรงสำราญราชหฤไทย ในที่นั่งยง
จึงพระองค์ดำรัส ให้ช่างจัดสร้างวัง แก้ใหม่ดังราชประสงค์
ทรงสร้างทั้งตำหนัก เปนที่พักพระวงษ์ทุกพระองค์ฝ่ายน่าใน
อีกทั้งไพหารพิเศษ นามนิเวศน์ธรรมประวัติ แลให้จัดศาล
เทวา เสลาล้วนควรชม สมเด็จบรมบพิตร ให้ประดิษฐ์
ปราสาท งานสอาดเรืองรอง แก้วแกมทองพอเนตร พิเศษ
สรรพโสภณ อยู่กลางชลในสระ แล้วสร้างพระราชอุทยาน
ครันจัดการสำเร็จ เสร็จสมดุจพระประสงค์ จึงทรงพระ-
ราชทาน ขนานนามสถานครบครัน หนึ่งไอสวรรย์ทิพยอาศน์
คือปราสาทกลางสระ อีกวะโรภาศพิมาน หนึ่งอุทยาน
ภูมเสถียร เหมมณเฑียรเทวราช ทั้งวรนาฏเกษมสานต์
แลสภาคารราชประยูร กับวิฑูรทัศนาหนึ่งยุบผาประพาศ
อีกเวหาศน์จำรูญ สมบูรณ์ทั่วทุกแห่ง ตกแต่งทั่วทุกสถาน
สร้างปราการกำบัง โดยรอบจังหวัดนิเวศน์ แบ่งเขตรวาง
ทางทวาร พระราชทานนามสฤษดิ์ หนึ่งราชกิจวิวรณ์

สองสาครประพาศ สามเทวราชครรไล สี่อนงค์ในจรจรัล
ห้าเทวัญสถิตย์ หกสังฆสิทธิภัตรการ เจ็ดนงครานประเวศ
แปดอรรคเรศวรดิษฐ์ จึงบพิตรทรงดำริห์ ตริการเฉลิม
ราชนิเวศน์ • อาไศรยเหตุพุทธพจน์ กำหนดในขันธกะ
มหาวรรค์กมิ โดยยาฟื่อธิบาย บรรยายพุทธนิพนธ์ ว่า
ยัณฑิตยชนะสถิตย์ สำเร็จกิจอาไศรย ในที่ใดอันจะเนา
ย่อมเอาผู้ปฏิบัติ ในศีลวัตรพรหมจรรย์ มาบ่นภัตตากิจ
แล้วอุทิศส่วนกุศล โดยตนได้บำเพ็ญ เปนทักษิณาทาน
พิเศษ แด่เทเวศร์ทั่วไป เทพยใดได้โมทนา จักเมตตาการุญ
โดยจิตรสุนทรเสน่ห์ เล่ห์มารดาปกบ์ก พิทักษ์รักษ์บุตรตน
นำแต่ผลศุขสวัสดิ์ ช่วยคำชัดสรรพ์ไภย ตั้งน้ำใจอนุเคราะห์
เพราะเพื่อไมตรีจิตร เทวดาทิศนคาถา พรรณาพอเปนเค้า
ภูวนารถเข้าจอมสยาม ใคร่ทำตามโอวาท จึงพระยาท
ดำรัส ตรัสสั่งตังพิธี มีงานตามบูรพฉบับ รับสั่งให้นิมนต์พระ
ราชาคณะยศเสถียรกับเปรียญทรงปริยัติ คัดถานานุกรมกับ
อันดับเข้าอธิการ อันสถิตย์สถานอุภัย ในกรุงแลหัวเมือง
รุ่งเรืองด้วยศีลวัตร ยี่สิบรัดสวดปริต สถิตย์วโรภาศพิมาน
ในการยกเสวตรฉัตร สี่สิบห้ารัดสวดมนต์ ยนพระที่นั่ง

เวหาศน์ จำรูญราชบรรยงค์ สิบองค์ให้สวดเสถียร เหม
มณเฑียรเทวราช ประกาศเริ่มพิธี ดถสามสิบเอ็ดธัน วาคม
วันต่อมา จนมกราคมสาม ตามรัตนโกสินทรศก ตกในร้อย
แปดพัสส์ ยกเสวตรฉัตรยามเช้า เข้าจอมสยามถวายไตร
พัดกับไทยธรรมถ้วน ล้วนสิ่งบ่ณีตทุกอย่าง ต่างต่างถ้วน
ท้วองค์ แล้วทรงพระราชดำรัสให้จัดหาเครื่องทำ การ
กระษิกรรมต่าง ๆ แต่ละอย่างล้วนวิจิตร ยพิตรทรงจำแนก
แจกเปนสลากชาวนา ทั้งเจ้นตราทั่วถึง กงตำลึงถ้วนหน้า
แก่พวกข้านิคมเขตร ในประเทศบางปอิน ให้ยินดีทั่วตน
ทรงอุทิศผลกัลปนา แด่นราธิปไตย ปรมาภิไธยสมเญศ
รามาธิเบศรยพิตร เริ่มมาสถิตย์แรกรัง สฤษดิวังเปนปฐม
ทั้งสมเด็จจอมกระษัตริย์ ถวัลยรัชโบราณราช ที่เคยประ-
พาศบางปอิน หนึ่งภูมินทร์นฤเบนทร์ ปรเมนทรมหาราช
ยรมนารถชนกไท้ ซึ่งได้ทรงฐาปนา ที่ร้างมาช้านาน
คืนคงสถานดังก่อน ห่อนรกร้างดุจก ถึงเสด็จลับไป สู่ที่
ใดก็ดี บุญราษีจงพูน เกอกูลศุขประโยชน์ โดยดังโปรด
ทรงอุทิศ หนึ่งยพิตรพระราชทาน ส่วนกุศลการพิเศษ แด่
เทเวศร์อันเรืองฤทธิ ซึ่งสิงสถิตย์ทั่วจังหวัด สยามรัฐ-

มณฑล จงเปรมกระมลรับส่วนบุญ สุนทรธรรมพลี แล้ว
จงมีเมตตาจิตร แด่บพิตรจอมสยาม ตามอนุเคราะห์
เนืองนิจ ให้บพิตรเสวยสวัสดิ์ ขจัดสรรพภยันตราย
เสวยศุขสบายวรองค์ ดำรงราไชยสูริย์ สมบูรณ์พระชนมาน
ร้อยพรรษกาลแลยิ่งกว่า ทวยข้าศึกจงระย่อ ท้อต่อราช
บุญฤทธิ์ กลับมีจิตรจงรัก มาสมัคมอยไมตรี เพิ่มภักดิ์ใน
พระบาท บรมนารถนฤบดินทร์ สยามมินทรมหาราช พระบาท
ผู้บำรุง กรุงเทพมหานคร อมรรัตนโกสินทร์ มหินทรา-
โยทธยา มหาดิลกภพ นพรัตนราชธานีบุรีรมย์ อุดมราช
นิเวศน์มหาสถาน ขอเทพยมานฤทธิเดช จงมีเขตรจำนง
มาดำรงรังรักษ์ เชิญสำนักนิในเสวตรฉัตร คู่ศิริรัตนรา
ไชยสวรรย์ อย่าเว้นวันวายพิทักษ์ จงอยู่สำนักนิเปนนิจ
เพื่อบพิตรทรงพลี แผ่ไมตรีเทวัญ ขอจงบันดาลน้ำจิตร
ตอบมิตรไมตรีไท้ ให้สมดุจพระประสงค์ อันงขององค์เทเวศร์
อันมีมเหศรศักดิ์ เชิญบริรักษ์พระบาท สมเด็จพระราชเทพ
วรเทวพิไลยลักษณ์ ทั้งพระอรรคชายา พระราชบุตราบุตรี
นารีพระสนมนาฏ อีกพระราชประยูรวงษ์ ทุกพระองค์ถ้วน
หน้า ทั้งข้าทูลลอองพระบาท ราชบริพารฝ่ายน่าใน จง

นฤภัยนฤทุกข์ ขาดยุคเข็ญเคืองขัด จงเสวยสวัสดยาวยง เสพย์แต่สิ่งศุขประโยชน์ จงเสร็จโสตถิพลัน ๆ ขอจง บันดาลศิริสวัสดิ์ ทั่วสยามรัฐมณฑล บรรดาชนชาวสยาม จงไร้ความพิบัติ ขจัดทุกขาดูรเดือด เหือดสิ้นเศร้าโศกสูญ จงสมบูรณ์ทั่วหน้า จงเสร็จสมดังข้า บาทอ้างประกาศิต เทอญ ฯ

ประกาศสังเวยเทวดาที่ท่าราชวรดิฐ

◎ ข้าพระพุทธเจ้า ผู้รับพระบรมราชโองการ มานพระบัณฑูรสุรสิงหนาท ขออัญเชิญเทพยเจ้าผู้มีมเหศวรศักดิ์ทรงทิพจักษุ ทิพโสตรอันประเสริฐซึ่งบังเกิดดำรงอยู่ในสถานนั้น ๆ อันทิพยเทพาธิวาศน์ เปนอาธิคือเทพยเจ้าซึ่งประจำอภิบาลรักษาพระบาท สมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เปนนิจนิรันดร์แต่เดิมมา ฤๅเทพยเจ้าที่บำรุงรักษาพระองค์มาแต่ก่อนนั้นจุติไปเสียแล้ว เทพยเจ้าองค์อื่นได้บรรจักษ์พระองค์สืบมาจนกาลทุกวันนี้ แลเทพยเจ้าทั้งหลายผู้มีมหิทธิฤทธิสถิตย์ในพระราชนิเวศน์บรมมหาสถาน คือเทพยอันทรงนามสยามเทวาธิราช ซึ่งมีอำนาจได้บรรจักษ์

บำรุง กรุงเทพมหานครอมรรัตนโกสินทรมหินทรายุทธยาน
แลเปนอธิบดีในสยามรัฐกเทพยดาทั้งสิ้นทุกสถาน อีกเทพย-
ผู้ภิบาลรักษานพปดลมหาเสวตรฉัตราดิฉัตรรัตนบัลลังก์ แล
พระที่นั่งบรมราชอาศน์ใหญ่น้อยในพระราชนิเวศน์บรมมหา
สถานทุกตำบล ทั้งพระเสื้อเมืองพระทรงเมืองพระหลักเมือง
แลพระกาลไชยศรี ขออัญเชิญทั้งเทพยเจ้าอนๆผู้มีมเหศวร
ศักดิ์อันเรืองฤทธิ สิงสถิตย์ในภูมิพฤกษ์บรรพตากาศพิมาน
มาศ ในพระราชอาณาเขตรกรุงเทพมหานครแลหัวเมือง
๑-๒-๓-๔ ปักษ์ใต้ฝ่ายเหนือทุกตำบล บรรดาที่มิธรรมดา
ไม่มาสู่ทัศนวิสัยแห่งมนุษย์ เปนแต่ให้เห็นได้แต่เทพยพิพา
นุภาพในเหตุนั้นๆการนั้นๆ เห็นอยู่ในเวลาต่างๆ ขอ
เทพยเจ้าทั้งปวงจงมาสโมสรสันนิบาตประชุมให้พร้อมกันใน
ที่สมาคมอุดมมหาไชยมงคลการนี้ เพื่อจะได้อนโมทนา
ส่วนพระราชกุศลในการรัตนัตยบูชาวิธี ซึ่งเปนเหตุเบื้องต้น
ตามพระราชปฏิญญาในเบื้องท่านทำราชพิธีการโสกันต์ครั้งนี้
แล้ว จึงเบิกพระโสตรลงสดับคำประกาศ บัดนี้พระยาท
สมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลาดุลยเดชบรมนาถบพิตร
บรมราชาธิราชรามาธิบดีจักรีนฤบดินทรสยามินทราธิราช

โรดม จาตุรันตบรมมหาจักรพรรดิราชสังกาศ บรมธรรมิก-
มหาราชาธิราช บรมนารถบพิตร พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว
ทรงพระราชดำริห์ำพึงโดยพระราชหฤไทยทราบอุปการคุณ
ของเทยดาผู้ได้บริรักษ์บำรุงพระองค์ ด้วยการขัดอุปัทวภยัน-
ตรายให้ห่างไกลบ้าง แลชักนำสิ่งที่เปนศุขประโยชน์มาสู่
พระบารมีบ้าง ซึ่งเป็นการเห็นชัดประจักษ์แต่หนหลังเนืองๆ
มา คือทุกขภยันตรายใดๆซึ่งเปนเหตุให้หวาดหวั่นน่ากลัว
เปนประหนึ่งจะมีมาถึง พระองค์จะหลีกเลี่ยงไปไม่พ้นได้
แม้นถึงผู้อื่นเปนอันมากก็เห็นพร้อมกันว่าเหตุภยันตรายนั้น
คงจะมีมาเปนแน่ ครั้นนานไปเหตุแห่งทุกข์ภัยนั้น ก็เอน
ให้หลีกเลี่ยงร้างลับกระจัดกระจายหายไปเอง โดยไม่ต้อง
พยายามเปนอัศจรรย์ อนึ่งความศุขประโยชน์สิ่งใดควรจะ
มาถึงพระองค์ ถึงชนทั้งปวงก็เห็นทั่วกันว่า ควรจะมาถึง
พระองค์ไม่หลีกเลี่ยงไปพ้นพระบารมี แล้วมีผู้กีดขวางกัน
กางเสียจะไม่ให้ได้ถึงแก่พระองค์ จนปรากฏชัดแก่ชนทั้ง
ปวงว่าผู้นั้นๆ เปนผู้กีดขวางต่อพระบารมี ครั้นนานมาผู้
กีดขวางกันกางนั้น ก็เอนพยศเลยหลีกไปเสีย สิ่งศุข

ประโยชน์นั้นก็คงจะมาถึงพระองค์สำเร็จดังพระราชประสงค์ทุกประการ ผิดคาดคเนของชนทั้งปวง อนึ่งการสิ่งใดที่เป็นศุขเป็นประโยชน์ อำนาจพระยารมีควรจะได้ควรจะถึงแต่ชนบางจำพวกถึงรู้เห็นอยู่ก็ไม่ยอม ไม่อยากจะให้สำเร็จดังพระราชหฤทัยประสงค์ ฤๅบางจำพวกจะให้สำเร็จดังพระราชประสงค์บ้าง ก็แต่จะให้น้อยวันน้อยเวลา ครั้นนานมาการซึ่งเป็นศุขประโยชน์สิ่งนั้นก็สำเร็จดังพระราชหฤไทย นานวันนานเวลาได้ล่วงพ้นความคิดของชนทั้งสองจำพวกนั้นเสีย อนึ่งศุขประโยชน์สิ่งใดที่ไกลห่าง ไม่เคยมีมาสู่พระยารมีของพระเจ้าแผ่นดินก่อน ๆ ชนทั้งปวงก็ไม่ทราบเค้ามูลซึ่งจะมีมา แม้นถึงพระยาฑูตก็ไม่ทราบว่าศุขประโยชน์นั้นจะมาสู่พระยารมีได้ ครั้นมาในเวลาอื่นศุขประโยชน์ที่พ้นวิสัยความรู้ชนทั้งปวงเช่นนั้น ก็พเอินให้มีมาประดับพระยารมีพิเศษกว่าในรัชกาลก่อน ๆ เป็นมหัศจรรย์ แลการซึ่งเป็นไปได้ดังพระราชหฤไทยประสงค์โดยศิริสวัสดิ์ทั้ง ๔ สถานดังกล่าวมานี้ ก็ได้มีพระราชสันนิฐานว่าสำเร็จด้วยเทวานุภาพ เป็นด้วยอำนาจทิพยานุเคราะห์ทั้งสิ้น ทรงขอบคุณแก่เทพยเจ้าทั้งหลาย ถ้าเป็นในวิสัยมนุษย์ผู้มีความชอบ ก็จะ

พระราชทานเงินทองเสื้อผ้าแลยศศักดิ์ให้เปนรางวัลตามสมควร ในเทพยดาทั้งหลายซึ่งได้อนุเคราะห์อภิบาลนั้นไม่มีวิสัยที่จะพระราชทานรางวัลดังมนุษย์นี้กระได้ เพราะฉนั้นจึงมีพระบรมราชโองการ ดำรัสสั่งให้ตั้งเครื่องสการวรามิศอันประณีตต่างๆ เปนเทวพลีสังเวยบูชาเทพยเจ้าทั้งปวง เทพยเจ้าทั้งหลายซึ่งมีความประสงค์ด้วยเครื่องสังเวยก็เชิญรับเทวพลีซึ่งมีพระบรมราชโองการให้แต่งตั้งเปนเทวบรรณาการนั้นตามประสงค์ อนึ่งพระยาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระราชอุทิศส่วนพระราชกุศลที่ได้ทรงบำเพ็ญมาแต่ในกาลก่อนๆ คือดำรัสสั่งให้ขุดคลองแลสร้างสพาน ก่อถนนไว้ให้เปนที่ประชุมชนได้อาไศรยทั่วไปทั้งคฤหัสถ์บรรพชิตในสถานต่างๆ แลทรงสร้างพระอารามขึ้นใหม่ ทั้งปฏิสังขรณ์พระอารามเก่าที่ชำรุดให้กลับคืนสมบูรณ์ รุ่งเรืองขึ้นมากหลายตำบล แลได้ทรงสฐาปนาพระมหาสถูปเจดียสถานใหญ่ขึ้นไว้เปนที่นมัสการบูชาแก่อเนกนิกรบรรพสัชในประเทศตำบลต่างๆ แลพระราชทานเงินตราเสื้อผ้าแลอาหารแก่คนชราพิการนับครั้งเปนอันมาก

ทั้งทรงบริจาคพระราชทรัพย์ตั้งโรงพยาบาลแลตั้งศึกษาสถาน วิทยาลัยหลายตำบล ทั้งสาธารณบริจาคนิพัทธกุศลมิได้เว้นวัน แลพระราชกุศลที่ทรงพระมหากรุณาทำนุบำรุงพระราชวงษานุวงษ์ แลข้าทูลลอองธุลีพระยาท อาณาประชาราษฎรสมณพราหมณาจารย์ ให้ได้ความสุขโดยสมควรทั่วกันทั้งพระราชอาณาเขตร แลทรงอุปถัมภ์ทำนุบำรุงพระพุทธสาสนาให้รุ่งเรืองอยู่มิให้เสื่อมเศร้าหมองอันตรธาน การพระราชกุศลทั้งสิ้นที่ได้ทรงบำเพ็ญมาแต่ปางก่อนก็ดี แลพระราชกุศลที่ได้ทรงบำเพ็ญมหาทานบริจาคในมหามงคลการครั้งนี้ก็ดี ทรงพระราชอุทิศเปนส่วนแด่เทพยดาทั้งหลายซึ่งมิไม่ตรีตรได้อภิบาลพระองค์ ด้วยเทวานุเคราะห์ต่าง ๆ ดังกล่าวมา เทพยเจ้าเหล่าใดมีประสงค์ด้วยธรรมบรรณาการ ก็อัญเชิญรับพระราชย์ตติทาน อนุโมทนาส่วนพระราชกุศล ที่ทรงพระราชอุทิศเปนเทวพลีธรรมบรรณาการตามประสงค์ อนึ่งข้าพระพุทธเจ้าขอประกาศพระยรมราชปฏิญญาว่า ตั้งแต่นี้สืบไปพระบาทสมเด็จบรมนารถบพิตรพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงประพฤติในราชกิจใหญ่น้อย

ทั้งปวง ราชการสิ่งใดไม่ต้องด้วยคำรัหแลอัยยาไศรยของเทพยดาคือยิ่งเกินไป ฤๅหย่อนยกพร่องไปบ้าง ด้วยไม่มีวิสัยที่จะหยั่งทราบวาระคำรัหอัยยาไศรยแห่งเทพยดา มีพระบรมราชโองการให้ขอสมาต่อเทพยดาทั้งปวงเสีย ขอเทพยเจ้าทั้งหลายจงอย่าถือเปนโทษความผิด ในพระยาทสมเด็จบรมนารถบพิตรพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวนั้นเลย ขออำนาจพระราชกุศลทกสิ่งสรรพ์ แลอำนาจเทพยดาผู้มีมเหศวรศักดิ์ ซึ่งเคยมีไมตรีจิตรสวามิภักดิบรรกษพระองค์เปนนิตย์มา แลเทพยดาอื่น ๆ ทุกสถานจงช่วยอภิบาลบำรุงรักษา พระยาทสมเด็จบรมนารถบพิตร พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ให้ผ่องพ้นภัยพิบัติสรรพปกครองเมทนิดลสกลศัตรูไกยอย่าทันตรายในกาลทุกเมื่อ แลให้ทรงเจริญพระชนมายุศุขศิริสวัสดิ สมบูรณ์ด้วยพระราชวรฤทธิเดชานุภาพแผ่ไพศาล สรรพศิริสมบัติทั้งสวิญญาณอวิญญาณอันพิเศษต่าง ๆ จงมีมาเพิ่มพูลประดับพระบารมี ให้สำเร็จดังพระราชหฤไทยประสงค์จงทุกประการ เทอญ ฯ

◎ เพราะฉนั้นเมื่อทรงปรารภจะให้มีการพระราชทานพระสุพรรณบัตร แลการโสกัณฑ์สมเด็จพระเจ้าลูกเธอในพระ

ครั้งนี้ ทรงพระราชวิตกไปเกลือกจะมีเหตุต่าง ๆ เปนความเจ็บความไข้แลราชการสำคัญอย่างอื่น ๆ ต่าง ๆ ซึ่งจะเปนข้อกีดขวางแก่การพระราชพิธีมงคลการอันนี้ให้ขัดให้ค้างอย่างไรไป จึงได้ทรงอาราธนาเทพยดาให้ช่วยระวังรักษาอย่าให้มีความป่วยไข้แก่ผู้ซึ่งต้องการในการพระราชพิธีนี้กด อย่าให้มีเหตุต่าง ๆ มาขัดขวางให้การค้างการคั่งกีด ขอให้เปนไปได้ตลอดตามกำหนด ถ้าเสร็จการพระราชพิธีแล้วจะทรงบำเพ็ญพระราชกุศลถวายทานแก่พระสงฆ์เปนยุตติทานแก่เทพยดาอีกเวลาหนึ่ง แล้วจะให้ตั้งเครื่องเทพยพลีแลจะให้มีพ่อนรำบูชาเทพยดาด้วย กับด้วยการพระราชพิธีพระราชทานพระสุพรรณบัตร แลการโสกันต์สมเด็จพระเจ้าลูกเธอก็เปนอันเสร็จ สมพระราชประสงค์ตลอดไปตามพระราชกำหนด ไม่มีเหตุการอันใดเปนอันตรายขัดขวาง จึงมีพระบรมราชโองการให้อาราธนาพระภิกษุสงฆ์ ๗๐ รูป มารับพิณฑบาตทาน ทรงพระราชอุทิศส่วนพระราชกุศลแต่ทานนั้นแก่เทพยดา แลให้ตั้งเครื่องเทพยพลีแลมีพ่อนรำบูชาแก่เทพยดา ตามพระราชปฏิญญานั้นในเวลาวันนี้ ขอ

คำประกาศนี้ จงทราบแก่ญาณของเทพยดาทั้งปวงเถิด อนึ่งอย่างธรรมเนียมแต่ก่อน ๆ ในการพระราชพิธีโสกันต์ ซึ่งมีในพระราชวังเช่นนี้ มีการเลี้ยงดูแต่เกณฑ์แห่งไม่ได้ เลี้ยงทั่วไปแก่พระราชวงษานุวงษ์ แลข้าราชการซึ่งมาประชุม อนึ่งเงินพระราชทานแจกเกณฑ์แห่งน้อย พวกซึ่งมาถวายของสมโภชในการโสกันต์ ก็ไม่ได้รับพระราชทานของแถมพกเปนธรรมเนียมมา ก็ในการครั้งนี้โปรดให้มีการเลี้ยงดูทั่วไปแก่พระราชวงษานุวงษ์ แลข้าราชการในพระบรมมหาราชวังแลพระบวรราชวัง บรรดามาประชุมทั้งในเกณฑ์แห่งนอกเกณฑ์แห่งหมดด้วยกันทุกเวลา จนชนชาวต่างประเทศมาดูก็โปรดให้เลี้ยงทั้งสิ้น เกณฑ์แห่งพระราชทานท่านหนึ่งนายหนึ่งนางหนึ่ง มากกว่าอย่างซึ่งเคยเปนธรรมเนียมมาแต่ก่อนสองเท่าสามเท่า พระราชวงษานุวงษ์แลข้าราชการฝ่ายน่าฝ่ายในใคร ๆ ถวายของสมโภชพระเจ้าลูกเธอ ก็พระราชทานของตอบแทนที่เรียกว่าแถมพกทุกราย การซึ่งทรงประพฤติดังนี้ จะต้องพระราชประสงค์อันใดก็หามิได้ มิพระราชประสงค์จะทรงสำแดงพระเมตตาสัตสัชฌาศรัยแก่ท่านทั้งหลายทั้งปวงเท่านั้น ถึงไทยธรรม

ถวายพระสงฆ์ในการพระราชพิธีโสกันต์แต่ก่อน ก็มีเพียงจีวรผืนหนึ่ง ฤๅสบงผืนหนึ่งกับกระจาด ก็ไทยธรรมซึ่งพระราชทานพระสงฆ์ในการพระราชพิธีครั้งนี้ พร้อมทั้งไตรจีวรและบริขารต่าง ๆ ล้วนประณีต คิดราคาของที่พระภิกษุสงฆ์รูปหนึ่ง ๆ ได้รับพระราชทานในการพระราชพิธีนี้ ควรค่าประมาณ ๖๐ บาท ขึ้นไป ๑๐๐ บาทลงมา

(หมดฉบับค้างอยู่เพียงนี้)

◎ ประกาศนี้ ดูสำเนาความเปนประกาศในรัชกาลที่ ๔ แต่พระนามเปนรัชกาลที่ ๕ จะเปนฉบับที่คัดเคลื่อนคลาศอย่างไรไม่ทราบ ทั้งไม่มีจนจบยังค้างอยู่ด้วย ฯ คิดเดาดูเห็นว่าน่าจะเปนพระราชนิพนธ์รัชกาลที่ ๔ ทรงไว้เมื่อพระราชพิธีโสกันต์ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว จะทรงค้างไว้เพียงนี้ไม่ได้ประกาศ หรือจะทรงตลอดได้ประกาศไป แต่ฉบับที่ถูกต้องจะสูญหายไปเสียแล้ว พบแต่ร่างเดิมฉบับนี้ จะเปนเช่นนี้หรืออย่างไรก็ไม่ทราบ ข้อที่เปนพระนามรัชกาลที่ ๕ นั้นชอบจะทรงพระราชดำริห์จะให้ใช้ในการพระราชพิธีลงสรงหรืออย่างไร ดูเหมือน

ภายหลังจะงดไม่ได้ประกาศ จึงเปนร่างค้างอยู่ดังนี้ แต่เห็นว่าเนื้อความดี จึงนำมาลงไว้ตามที่พบฉบับอันวิปลาศอยู่นี้ ฯ

ประกาศพระราชพิธี
สมโภชพระราชลัญฉกร
กรมหมื่นมหิศรราชหฤทัยทรงแต่ง

◎ สรวมชีพข้าพระพุทธเจ้า เผ้าภูริศริสาลักษณ์ เทิดทัศนัขยังคม แทบยรมยุคลยาท รับพระบรมราชวโรงการ มานพระบัณฑูรสุรสีหนาท ให้อาราธน์อารักษ์ ทรงสิทธิศักธิสาธร กามาพจรสรวงสวรรค์ บรรพตากาศพิมาน เทพยอภิบาลรัฐมณฑล สกลสยามาณาจักร หลักเมือง พระเสื้อเมือง เทพยผู้เรืองฤทธิห้าวหาญ การบริรักษ์ราชนิเวศน์ พระมหาเสวตรนพปดลฉัตร ชัติยราชกกุธภัณฑ์

สรรเสกสมญานาม พระสยามเทวาธิราช เปนอาทเทพย
สากล เคยรับผลธรรมพล แต่นฤบดีผ่านเผ้า เจ้าสยาม
ภพอำนวย อวยอเนกนิตย์เนืองมา ขออาราธนาเทพยนิกร
มาสโมสรชุมกัน ในพระทนั่งอนันตสมาคม อดมสงฆ์
คณาจารย์ ราชบริพารพร้อมพรั่ง นั่งรเบียบบรรดาศักด จง
เพ่งภักตร์โสตรสดับ รับรศพจนประกาศ ด้วยพระบาทบรม
นรินทร์ ปรมินทรมหาจุฬาลงกรณ์ บดินทรเทพยมงกุฎบรุษย-
รัตนราชรวิวงษ์ วรุตมพงษบริพัตร วระชัตยราชนิกโรดม
ขาตุรัตนบรมมหาจักรพรรดิราชสังกาศ บรมธรรมิกมหา
ราชาธิราช บรมนารถบพิตร พระจุลจอมเกล้าเจ้าจอมภพ
ทรงพระปรารภอดิตการ เบองภูบาลถวัลยรัช ชัตยาภิเศก
เอกราชผดุง กรุงเทพมหานคร อมรรัตนโกสินทร์ มหินทรา
ยุทธยา มหาดิลกภพ นพรัตนราชธานบุรีรมย์ อุดมพระราช
นิเวศน์สถาน แต่วุฒวารกาพะย์กษ์จรด ทวทศกรรติกมาศ
ปูนาคราชศกน้อย พันสองร้อยสามสิบถ้วน ล้วนสวัสดิภาพ
พูลผล ตราบดลโสรวารท ยสิบแปดมินาคม นิยมรัตนโกสินทร
ศก ตกร้อยสิบสี่ควร ประมวญวารเหมาะหมั่น อกชนหฤไทย

จำนง ทรงบำเพ็ญพระราชกุศล จากผลเพื่อการ เกื้อสมภาร-
สมโภช ศิริโสตถิสถาพร พระราชลัญฉกรตราตำแหน่ง
แห่งกระทรวงทบวงการ ประธานไอยราพต ปรากฏเกียรติ
ขจรสยาม อีกเสนอนามครุธราช พาหนนารถวิศณุ ชูนาม
เจ้าอยุทธยา พระยรมราชวโรงการ เพื่อภูบาลตรัสประพาศ
อุณาโลมราชอำนวย อวยอนุศักดิเสนอนา บรรดาเสวกา-
มาตย์ ประจำราชการแผ่นดิน การธานินทร์อาณัติ อีกประ-
จำรัชกาลคง คู่พระองค์ออกนาม หนึ่งคือสยามโลกัคราช
คู่สยามนารถนฤบดี มหาจักรกรีสวามิศร แห่งชัตยอิศริ-
ยาภรณ์ อันภูธรธผดุงผดิม เฉลิมเกียรติยรมราชวงษ์
อีกองค์จุลจอมเกล้า เจ้าอาภรณ์สยกุลวัฒน์ ยังนพรัตน
สวามินทร์ มงคลรินทราภรณ์ อีกนามนครรัตนโกสินทร์
มหินทรายุทธยา พระตรามกุฎน้อย ร้อยเรียบเรียงโลม
ชาติ คือยรมราชเอกเอารส ช้างเผือกยศอธิบดี มีอีกมกุฎ
สยาม สองเสนอนามราชาภรณ์ พระสังขกรยินเหนืออาศน์
ตำแหน่งราชเลขานุการ เอาภารราชลิขิตรู สรรพราชกิจ

มวญ่ม ตราพระราชสห์สมุหนายก ตกน่าทพนักงาน
เทศภิบาลยังคับ รำงับเหตุเข้ญเคือง ส่ำหัวเมืองประเทศราช
มีไม้มาศบรรณาอเนก ทั้งเมืองเอกโทตรี ตราพระคชสห์
ตำแหน่ง แห่งสมุหกระลาโหม งานรุกโรมราญรอญ
ปราบดัษกรก่อเข้ญ บัวแก้วเปนพนักงาน ฝ่ายราชการไปมา
นานาเทศน้อยใหญ่ ใฝ่ฝากมิตรไมตรี พระยมมีสงค์อาศน์
คู่ยมราชเบาราณ ฝ่ายนครยาลยังคับ จับโจรกรรมทำโทษ
อิกโสดเทพยดำรง ทรงนนทิการพาหนะ พระนิเวศน์นารักษ์
พิทักษ์ราชกิจการ ชาวพนักงานใช้ชิด สุริยาทิจมณฑล
ทำวนฝ่ายพระราชทรัพย์ รวมรับจ่ายประจำจัด ตรานพรัตน
มุรธา เกออากรกสิกรรม บำรุงการค้าขาย ยุติธรรม
หมายขันทรมณฑล ดลดับเข้ญเย็นอกรายฎุร์ อันพิพาทไภย
พงม เทพยอรรคนทรงรมาด ราชกิจฝ่ายธรรมการ เอา
ภารพุทธสาสนา การศึกษากุลบุตร พระทรงพชเฉลิงรถ
กำหนดกรมโยธา งานฐาปนาพระนคร ทางสัญจรเจริญ
รายฎุร์ กมลาศบนบรรยงค์ คงกระทรวงมุรธาธร ถานันดร
ตำแหน่งจัด สัญญาบัตรใบตรา เทพยอสุราราหู ทรงพิศณุ
เหนือศีโรตม์ โสดตำแหน่งอิยดิ รัฐมนตรสภา ตรา

นารายน์เกษียรสมุท ตำแหน่งยุทธนาธิการ ยังคัยหาร
ฝ่ายทางบก ยกสู่ศึกฮึกหาญณรงค์ ขรรค์ศรทรงนาวาพล
นาวากลไล่รบ ครบยสิบเก้าจำนวน ควรตำแหน่งทำนุก
ปลุกราชกิจเกิดผล ดลแดนเย็นเข็ญขาด เสวกามาตยมุข
มนตรี ประชาชีชนหน้า ผ่นฟ้าชุ่มชล พืชพรรณผล
พูลมี มีค้าขายหลายล่อง ทางเทียวท่องสดวกดาย เขตร
คามขยายใหญ่กว้าง ป่ารกร้างชนชุลมุน ด้วยเดชบุญ
เจ้าหล้า ควรเหล่าข้าขอบขันธ์ ผันคิดคุณนฤบดี ธรรมราช
อิยาไศรย นฤไภยผู้พานพบ สบสำเนียงเสนาะโสตร
เอมโอชอาจเอาใจ พระหฤไทยสุทธิเสาวภาพ อาบเอิบพระ
กรุณา เพลาไทถวัลยรัช มุ่งมานัศดำริห์ ตรีทำนุกพระ
นคร ทนอนาทรทุกข์ลำบาก ตรำตรากพระสกนธ์กาย ข้าม
สินธุสายกระแสสมุท สุดแหล่งหล้าพ้าเขียว เทียวสดับ
เหตุทางเจริญ เพื่อดำเนินในราชกิจ อันต่อติดการอนาคต
ถ่อมถดพระเดชานุภาพ หวังทรายสบสรรพการ หนึ่งธิบำ
เพ็ญทานปรีตยาศ ภาคสถานการเล่าเรียน เขียนอ่านอิก
วิทยา แก่บรรดากุลบุตร เพื่อผ่องผุดมลทิน หนึ่งทรง
จินตาการ นานาทานบรรจาค แก่คนยากคูนเข็ญ เปนท่อ

อารวัสโสทก ตกฤๅขาดสูญสาย หมายแต่เพิ่มพูลทวี
หนึ่งอีกพระราชศรัทธา ฐาปนาเจดีย์วิหาร การเปรียญโรง
สังฆกรรม ที่ทำใหม่ก็มาก ซ่อมก็หลากเหลือหลาย ปราย
พระราชทรัพย์นับอเนก เปนองค์เอกอรรคมหา สาสนูปถัม
ภก ตรัฐกพิมพ์เพญภาค ทรงบริจาคแจกแก่สงฆ์ ซึ่ง
แสวงทรงพระปรีชา สืบพุทธพรรษเนานาน ฝ่ายราชการ
พระนคร ภูธรให้บรรเทา เบาธรรมเนียมหมอบคลาน
เห็นเปนพยานราชดำรัห์ ติการกดผู้น้อย ต่ำต้อยย่อยยับ
เยิน หนึ่งธดำเนิรธรรมเนียมทาษ ลดเกษียรขาดเปนไทย
ไขทางกันบั่นรอน ทอนทุกข์ทั่วธาตรี ธให้มีหมู่มุขมาตย์
อาจทูลแนะทูลทัด ตามอนุมัติหมายตรง คอองคมนตรี
ตำแหน่งมิใดเดิม พร่องควรเติมธเติมติด เหลือควรลัด
ธลิดตาม เอาแต่งามแต่ชอบ ธให้ประกอบกิจ ประชุมมี
รัฐมนตรีสภา อิกเสนาบดีหมู่ คู่คิดบทกฎไอยการ เพิ่ม
พิจารณ์ศุขทุกข์ มุขอมาตย์ราษฎร ดับอธิกรณ์กองเข็ญ
เย็นทั่วประชาชน สำสมพลอาวุธ เครื่องยงยุทธ์กันเขตร
ไทธเรศบำรุง ปรุงปรนปรือให้หาญ ยั่วทยานใจเหิมห้าว
พระคุณท้าวธเหลือตรา ผลจึงปรากฎเห็น ทุกย่อมเย็นอยู่ศุข

บำราศทุกข์ทุกภาย ข่าวเข็ญรคายคนสงบ สยสิ้ง
สรรพสำราญ ตลอดกาลกำหนดวัน ถ้วนสิบพันพอครบ
ปางปรารภราชพิธี มีสงฆ์สวดพุทธปริต คิดเทียบเท่าจำนวน
ประมวลพระราชลัญฉกร ฐานันดรตำแหน่งตรา ยี่สิบเก้า
ราชาคณะสงฆ์ สายสิญจน์วงเวียนรอบ โดยรยอยเบาราณ
โปรดพระราชทานพัดยก หกคนเลอมลวดลาย พรายพราว
ไหมเขญจพรรณ์ อันกอบผมือช่าง เล่มละอย่างเทียบลาย
ตรา งามตรูตาใช่น้อย ยกเรียบร้อยแลเลิศ ภาพบรรเจิด
โฉมฉิน เพียงผันผินภักตรพลอด สอดกนกเกี้ยวลายวรรณ
เพียงอมรสรรเสกสร้าง ยกประจำข้างลัญฉกร เหนือสุวรรณ
บวรวิสุทธภาชน์ ยี่พู่ลาศเลิศลายสุพรรณ สรรแต่งโต๊ะจีน
เทียบ เรียบรดับเครื่องลายคราม งามเพียงเพชร์ไพโรจ
สรรศุภโภชน์ผจงจัด ธงทิวธวัชตรูตา ช่อมาลาย่กราย
ขจายสุคนธ์กำจร เรียงสลับสลอนแลสล้าง พ่างพิมพ์พระ
มหาบรุษย์ คือพระสัมพุทธพรรโณภาศ ไชยวัฒน์ราชกกุธ
ภัณฑ์ ธูปเทียนคันธมาเลศ พิเศษสรุรพสักการ วารยสย
เจิดมนาคม สุริโยดมต่ำต้อย คล้อยเข้าค่ำพอควร บด-

ศวรสู่บัลลังก์รัตน์ ขนัดส่ำเสวกามาตย์ เผ้าพระบาท
ทุกกรม ชุมสงฆ์สมณศักดิ์ ผ้ากรายบ่กแพรไตรจีวร
ตามพระลัญฉกรหนึ่งแลหนึ่ง จึงพระราชทานแด่สงฆ์
ผลัดครองทรงสุทธิสอาด มุขมาตย์เจ้ากระทรวงตรา
ต่างจัดมาละหนึ่ง จึงแจกสงฆ์เสมอกัน พลันพระบาท
เฉลิงกราน เครื่องนมัศการบริสุทธิ์ สงฆ์เจริญพุทธปริต
เสร็จกิจรุ่งโสรวาร รับพระราชทานบิณฑบาตภัตร จัด
อเนกรศอาหาร จานชามประกวดลวดลาย, หมายต่างกัน
ทันจำนวน ควรการเสร็จภัตรกฤตย์ บพิตรพระราชทานพัด
ตามภาคจัดพอกัน ย่นส่วนเสนาบดี มีดวงตราแลหนึ่ง
จึงไทธิบดีตำแหน่ง แห่งราชาคณะสงฆ์ ในวันตรง
ทหมน เพื่อเตือนตนใจหมาย เสร็จสงฆ์ถวายโมทนา
วารยสุบเก้า เข้าตอนบ่ายยรมนารถ ประทับราชบัลลังก์
ชุมนุมสังฆ์สราพก นายกหมู่มุขมาตย์ อเนกราช
บริพาร กำหนดการต่อเติม ผเดิมฐาปนาตำแหน่ง
แต่งตั้งเจ้าต่างกรม อันนิยมเบาราณ ภูบาลย่อมเสด็จดล
ด้าวตำบลที่สำนัก อันผู้พักสามารถ แต่บำราศพาหนะ

ย่อมเห็นจะข้องขัด ตัดบำเหน็จบำนาญ หนึ่งสถานราช
นิเวศน์ นับเปนเขตรมงคล ล้ำสากลสถานอื่น กว่าหมื่น
กว่าแสนคูณ ราชสะกูลควรแต่งตั้ง รับตำแหน่งในวัง
ยังประเพณีสืบไป ไทธโปรดพระราชทาน ลานสุพรรณ
บัตร์เสนอนาม สามกรมสามพระองค์เจ้า เปนฤกษเค้าทรง
ผเดิม เติมสามเจ้าพระยาศ ปรากฎราชประเพณ
เสร็จธมีราชโองการ พราหมณาจารย์เบิกแว่นเทียน เวียน
เฉลิมขวัญพระลัญฉกร ยามศศิธรส่องฟ้า เจ้าหล้าให้ผจงจัด
ขัชโภชนาหาร ประมาณพอแก่พระราชวงษ์ แลอนุพงษ์-
ภิมุขมาตย์ ในพระราชอุทยาน สถานราชนิเวศน์ เปน
ส่วนพิเศษพระราชทาน แก่พระวงษ์วารแลมุขมาตย์ ส่วน
พระราชกุศล ทรงอุทิศผลแผ่ไป แก่เทพยไททั้งผอง จง
ปองมิมิตรจิตร แผ่เทพยฤทธิบันดาล ให้ภูบาลนฤทุกข์
ดลแดนศุขกระสันเกษม เปรมพระหฤไทยไร้โศก บำราศ
โรคยายี ไภยเบียนบีฑาขาด จากเบียงบาทบทมาลย์
หนึ่งจงดาลศุขสวัสดิผล ดลแด่เอกอรรควรราช เทวนาฏ-
บิ่นสนมใน ผู้สืบมไหสุริโยรส หมดราชบุตรราชธิดา สำปริ-
จาริกราช สนมกาฬกำนัล พระบรมพันธ์ประยูรญาต

เสวกามาตย์ราชบริพาร ทหารพลเรือนทั่วหน้า ไพร่ฟ้าข้า
ขอบขันธ์ พลันเกษมเปรมปรีดิ์ เพ่งภักดิ์สนองบาท
บรมนารถเจ้าสยามรัฐ โดยใจสัตย์ซื่อตรง คงควรแก่
ตำแหน่ง แต่งพระเกียรติ์ไทธิไพศาล งานประสงค์ไทธ
ประสิทธิ์ ฤทธิ์คือไฟไหม้ฟ้า พระเดชแผ่ทั่วหล้า แหล่ง
คร้ามขามเกรง การเมืองเพรงพระเกอ ตราบหมื่นวันล้วน
เนอ ประโยชน์เนอนาคุณ ผลบุญวันหมื่นถ้วน สนองบาท
วันหมื่นล้วน อิกห้าหนเจริญ สรรเสริญคุณท่านไท้ ผล
สัจวาทิให้ พรนี้จงประสิทธิ์ โสตถิเทอญ ฯ

ประกาศสังเวยเทวดา
เมื่อรัชกาลที่ ๕ ครบหมื่นวัน
หม่อมเจ้าประภากรเรียบเรียง ใช้ประกาศตรุศจีน เอามาแก้ไข

◎ ยานิธ ภูตานิ สมาคตานิ ภูมฺมานิวา ยานิว อนฺตลิกฺเข
สพฺเพว ภูตา สุมนา ภวนฺตุ อโถปิ สกฺกจฺจ สุณนฺตุ ภาสิตํ
สุภาสิตํ กญฺจิปิ โว ภเณมุ ปุญฺเญ สตุปฺปาทกรํ อปาปํ
อิมมฺปูเชสุ อนุการกานิ ตสฺมาหิ ภูตานิ สเมนฺตุ สพฺเพ
เมตฺตํ กโรถมานุสิยา ปชาย ภูเตสุ พาพฺหิ กตภตฺติกาย

ทิวา จ รัตโต จ หรันติ เย พลิ ปัจโจปการ์ อภิกังขมานา
เตโช มนุส์สา ตนุกานุภาวา ภูตา วิเสเสน มหิทธิกา จ
อทิส์สมานา มนุเชหิ ญาตา ตสมาหิ เน รักขถ อัป์ปมัตตา ฯ

◎ กฤษฎาญชวลีประนม บังคมบรมยุคลบาท รับพระบรมราชโองการ ขานคำข้าสรรเสริญ เชิญเทพยดารักษ์ ผู้มีมเหศรศักดิ์ดำรง ทรงทิพยจักษุโสตรอันประเสริฐ เกิดในภูมิพฤกษพระหารญ ดำกลในอากาศ รัตนพิมานมาศกาญจนาไมย ในตำแหน่งแหล่งหล้าทุกสถาน เทพยอภิบาลผดุง บำรุงพระองค์มิได้คลาศ ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้า เจ้าจอมภพสยาม ตามบำรุงบริรักษ์พิทักษ์เป็นนิรันต์แต่เดิมมา ฤๅเทพยบำรุงรักษาพระองค์ดำรงมาแต่ก่อนนั้น ชั่นจุติล่วงไปไซร้ เทพยองค์อื่นได้เอางาน อภิบาลพระองค์สืบมา จนเวลากาลทุกวันนี้ ทั้งเทพยชั้นชั้นทั้งหลาย หมายนามมหิทธิฤทธิ์ สถิตย์ในพระราชนิเวศน์บรมมหาสถานคือเทพยอันมารนาม พระสยามเทวาธิราช มีอำนาจได้อภิบาล การบริรักษ์บำรุงกรุงเทพยมหานคร อมรรัตนโกสินทร์ มหินทรายุทธยาน เป็นอธิบดินาม ในสยามรัฐกเทพยสถาน อีกเทพยอภิ-

ยาลรักษา นพปดลมหาเสวตรฉัตราดิฉัตร รัตนบัลลังก์
น้อยใหญ่ ทั่วไปในพระบรมราชอาศน์ พระราชนิเวศน์
บรมมหาสถาน มารถ้วนทุกตำบล หนพระเสอเมืองดำรง
พระทรงเมืองเรืองศักด์ พระหลักเมืองเมืองหมั้น ขันพระ-
กาลไชยศรี เชิญเทพยอันมีแต่ณะท้อนอน ดนด้วยเดช
มหิมา ล้วนมหัติยานุภาพเรืองฤทธิ์ สำนึงสถิตย์ในภูมิ
มณฑล สกลพุกษบรรดพากาศ พิมานมาศทิพยนิเวศน์
ในพระราชอาณาเกษตร เขตรกรุงเทพยมหานคร อมรรัตน
โกสินทร์มหินทรายุทธยาบรมราชธานี แลหัวเมืองเอกโท
ตรีจัตวา มาขงถ้วนทุกตำบล หนเหนือแลหนใต้ ไกลใกล้
ในทิศทั้งสี่ ขันดาทิมธรรมดา ไม่มายังทัศนวิไสย ในมนุษย์
ให้เห็น เปนแต่ให้เห็นได้ แต่เทพยไท้ทิพานุภาพ ทราบ
ในเหตุการนั้น ซั้นเห็นอยู่ในเวลา วารต่างต่างอย่างนั้น
ขอเทพยเจ้าข้าวร้องกัน ขันเหินมายังสันนิบาต ผาดผยอง
ล่องลิ่ว ฉิวฉัยเฉกรำพายลม โดยอนุกรมเร็วรี่ มายังที่
สงฆ์สมาคม อันอุดมพิเศษไสมย มหาไชยมงคลวาร
เพอจะได้สาธุการอนุโมทนา ส่วนพระราชมหากุศล อัน
เปนมงคลวาร ในการรัตนัตยบูชาวิธี มิเปนเหตุเบองต้น

พระราชกุศลมงคลการ ทานบริจาคครั้งนี้แล้ว จงผ่องแผ้ว สมโมทย์เจริยทิพยโสตรลงสดับ ตรับฟังประกาศจงถ้วนหน้า เทพยทั้งหลายอย่าช้า รับถ้อยสดุดี ฯ

◎ บัดนี้พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลาดุลยเดชบดินทรเทพยมหามงกุฎบุรุษยรัตนราชวรวงษ์ วรุตมพงษบริพัตร วรขัตติยราชนิกโรดม จาตุรันตบรมมหาจักรพรรดิราชสังกาศ บรมธรรมิกมหาราชาธิราช บรมนาถบพิตร พระจุลจอมเกล้าเจ้าจอมภพ ทรงพระราชปรารภดำริห์ถึง รำพึงโดยพระราชหฤไทย ทราบในอุปการคุณของเทพยดา ผู้ได้รักษาพระองค์โดยศิริสวัสดิ์ ขจัดอุปัทวันตรายไภย ให้ห่างไกลบ้างในบางคาย ชักนำราชสมบัติสิ่งที่ชอบ กอบด้วยศุขประโยชน์ผล มาดลพระยาร์มตระหนัก เห็นประจักษ์หลายประการ ก็ได้มีพระราชสันนิฐาน ว่าการที่เป็นไป สำเร็จในเทวานุภาพ อดมลาภสามารถ อำนาจทิพยานุเคราะห์เฉพาะบันดาลทั้งสิ้นโดยชอบ ทรงขอบคุณสรรพเทพยดามีคุณาธิคุณเกรียงไกร ถ้าเป็นในวิไสยมนุษย์ชาติ สามารถมีความชอบเช่นนี้ ควรที่จะบัตโยปการ พระราชทานเงินทอง แลสิ่งของเสื้อผ้า ข้าทาษชายหญิงศุภมาร บริวาร

ยศศักดิ์ จักให้เปนรางวัลตามควร นี่เทพยทั้งมวญใช่วิไสย
ในการ ที่จะพระราชทานรางวัล เช่นฉันมนุษย์นิกรได้
เพราะฉนั้นไซ้รจึงได้มีพระยรมราชโองการ บรรหารคำรัส
สั่ง ให้ตั้งเครื่องสักการวรามิศ พิพิธพรรณอันประณีตต่าง
ต่าง เปนเครื่องอย่างพลีสรวง แด่เทพยทั้งปวงโดยจำนง
ในมงคลราชพิธี ปรารภวันที่แห่งรัชกาล นานหมื่นวันณ
บัดนี้ โดยพระราชพิธีบรรจง เทพยเจ้าประสงค์สังเวย อย่า
เพิกเฉยเชิญรับ เครื่องคำนับเทวพลี ซึ่งมีพระยรมราชโอง-
การ ให้แต่งพระราชทานเสร็นสรวง แด่เทพยทั้งปวงเปน
บรรณาการ ตามวารพระราชประสงค์ ผจงคำนับโดยสาตร
อนึ่งพระยาฑสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดพระราช
ทาน ในการส่วนพระราชกุศล ที่ได้ทรงบำเพญมาแต่กาล
ปางก่อนก็ดี แลกุศลที่ทรงบำเพ็ญมหาทานการบริจาคครั้ง
ก่อนก็ดี กุศลราษีพระราชทานให้ แด่เทพยไท้ศักดสิทธิ์ ซึ่งมี
ไมตรีจิตรจงรักษ์ สวามิภักดิ์อภิบาลพระองค์มาด้วยเทวา-
นุเคราะห์ต่างต่าง โดยอย่างที่กล่าวมา แลเทพยดาเหล่าใด
ที่มีใจประสงค์ จำนงในธรรมพลี จงยินดีในพระราชทาน

สาธุการอนุโมทนา ด้วยสาภิรมย์รื่น ชื่นในพลธรรม-
บรรณาการ ทพระราชทานให้ จักได้เจริญทิพยสมบัติ เสวย
สุขสวัสดิ์มิเศร้า อนึ่งข้าพระพุทธเจ้า น้อมเกล้าขอประกาศ
พระบรมราชปฏิญญา ว่าเวลาตั้งแต่นี้ไป ในพระบาทสมเด็จ
บรมนารถบพิตร พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงประพฤติ
วัตริยา ในพระราชกิจจานุกิจสิ่งใด ไม่ต้องอัธยาไศรย
ดำริห์ ในลัทธิของเทพยดา คือว่ายิ่งเกินไปไม่ชอบ ฤๅ
หย่อนยอบไปบ้างอย่างไร ด้วยไม่มีนิไสยจะหยั่งรู้รอบ
ชอบดำริห์อัธยาไศรยในพระหฤไทยเทพยดา มีพระบรมราช
โองการให้ขอสมา ต่อเทพยดาทั้งปวง ขอเทพยเจ้าเนาว์
พิมานสรวงแมกไม้ จงอย่าได้ถือโทษ พิโรธเพราะความผิด
ในพระบาท สมเด็จบรมนาถบพิตร พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว
นั้นเลยเปนอันขาด แลขออำนาจพระราชกุศล เปนมงคล
สามารถ แลอำนาจเทพยดารักษ์ ผู้มีมเหศรศักดสิทธิ เคย
มีไมตรจิตรสวามิภักดิ์ บริรักษ์พระองค์เปนนิตย์มา แล
เทพยดาอันอื่น ดาษดื่นทั่วทุกสถาน ช่วยอภิบาลพระบาท
สมเด็จบรมนารถบพิตร พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว แล
สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช สยามมกุฎราชกุมาร ให้ทรง

สำราญผ่องพ้นไภยพิบัติ สรรพอุบัทวันตราย เกษมศุขสบาย
ทุกเมื่อ เพื่อทรงเจริญพระชนม์ พลศุขศรีสวัสดิ์เพิ่มภูล
สมบูรณ์ด้วยพระราชวรฤทธิ์ พระเดชานุภาพผริตไพศาล
สรรพสมบัติสวัญญาณอวัญญาณ จงบันดาลมาเพิ่มเติม
เฉลิมประดับพระบารมี เปนศรีสวัสดิ์เลิศแล้ว พระราช
ประสงค์อย่าแคล้ว เสร็จสิ้นทุกประการ นั้นเทอญ ฯ

ประกาศเทวดาถวายราชสักการในมหาเจดีย์สถานหกแห่ง

หลวงธรรมาภิมณฑ์ ถก แต่งทั้งหมด
ขึ้นต้นแปลกกัน ต่อไปเหมือนกันทั้งหกแห่ง

ประกาศ
เทวดาพระปฐมเจดีย์

◎ ข้าแต่เทพยเจ้าทั้งหลาย มีเทวมหิทธินกายผู้
ประจำอยู่พิทักษ์รักษาซึ่งพระปฐมเจดีย์ อันเปนประธานภพ
สถูปทัสถิตย์ถาวราการ ประดิษฐ์เนาว์ในสถานเปนหลักโลกย์

แหล่งทศันเปนต้น เปนที่สักการกอบโลกุตรผลเจริญคุณ
ปฏิบัติ เพื่อศรัทธานุสรณธรรมบำรุงจิตรให้เลอมใส ใน
พระพุทธศาสนาให้ปรากฏ กำหนดเทพยโดยดำแหน่งเนาว์
อภิบาลอยู่เนืองนิตย์ อกเทพยพิทักษ์ทุกสถานทิศแลมณฑล
ตำบลประเทศเขตรรอบขอบขันธสีมา จบทั่วพระราชอาณา-
จักร บรรดาเทพยสิงสถิตย์ทุกสำนักพนัศพนมเนินอรัญราว
ไพร ภูมิพฤกษไศลสิขรขันธอรรชฎากาศ ทิพรัตนพิมาน
มาศทุกหมู่อมรสวรรค์ ชั้นกามาพจรภพจบพรหมโลกตลอด
พนสุธาวาศ จงเงี่ยทิพยโสตรสดับคำประกาศประกอบใน
ธรรมสุจริต ด้วยบัดนิบรมบพิตร พระบาทสมเด็จพระปร-
เมนทรมหาวชิราวุธ พระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ผู้ทรงพระ
คุณธรรมอันประเสริฐยิ่งอเนกมหันต์ เสด็จเถลิงถวัลยราช
สมบัติณกรุงเทพมหานคร อมรรัตนโกสินทร์ มหินทรา-
ยุทธยา มหานครราชสถาน ทรงอภิบาลบำรุงรัฐสยามพิภพ
ลือสันตติพงษ์ สนององค์สมเด็จพระบรมชนกาธิราช พระ
บาทสมเด็จพระปรมินทรมหาจุฬาลงกรณ์ พระจุลจอมเกล้า
เจ้าอยู่หัว ซึ่งเสด็จสวรรคตคืนสู่ทิพยโลกโดยนิยมกำหนด
บัดนิพระบาทผู้เปนพระบรมเอกอรรคมหาราชบิเยารส เสด็จ

ดำรงรับรัชทายาทเปนใหญ่ในสยามภพ จบประเทศเขตร
พระราชอาณาประวัติ ทรงพระกมลประสาทโสมนัศยิ่งด้วย
พระราชศรัทธา ตั้งพระไทยอุปถัมภกพุทธศาสนา แลบำรุง
พระราชอาณาจักรเปนต้น ทรงพระเมตตาเผื่อแผ่แก่ชาวชน
ทุกชนิดชาติแลศาสนา มีสมณะพรหมณาเปนอาทิ แลพระ
บาททรงพระดำริห์โดยพระราชปสันนาการ มารพระยัณฑูร
สุรสิงหนาทดำรัสเหนือเกล้า ฯ โปรดให้ข้าพระพุทธเจ้า
ราชบริษัทผู้พนักงาน เชิญพุทธบรรณาการมาบูชา ซึ่งพระ-
ปฐมเจดียณครงน เปนพุทธาธิคุณพลิโลกุตรประโยชน์
ขอเทพยทั้งหลายจงปราโมทยภิรมย์รับ ส่วนกุศลซึ่งทรง
พระราชอุทิศ แล้วจงตั้งกมลมิไมตรจิตรบำรุงรักษา ซึ่ง
พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาวชิราวุธ พระมงกุฎเกล้า
เจ้าอยู่หัว ให้ทรงพระเกษมศุขสมบูรณ์สบายพระราชหฤไทย
ขอให้ทรงเจริญพระชนมายุยืนยง ดำรงราชมไหสวรรยา-
ภิบาลพัฒนาการ อนึ่งขอเทพยเจ้าจงอภิบาลพระบรมราชวง-
ษานุวงษ์ จงตลอดทั่วข้าทูลละอองธุลพระบาททั้งฝ่ายหน้าฝ่าย
ใน พร้อมทั้งไพร่ฟ้าข้าแผ่นดินสิ้นทั้งสมณชีพราหมณาจารย์
ตลอดทั่วทั้งสรรพพาหนะยานอเนกนิกรสัตว์ชาติ ให้พ้นไภย

บำราศสรรพพิบัติอุปัทวทุกข์ทุกประการ ด้วยอำนาจพุทธาภิรัตนไตรยาธิคุณภินิหาร แลอานุภาพเทพยบำรุงรักษาให้อยู่เย็นเป็นอุดมศุขาผาสุกสันด้วยกัน ทั้งพระมหานครราชสถานมณฑลรอบขอบเขตรขันธสีมา โดยนัยประกาศแก่เทพยเจ้าดุจพรรณนามาฉนี้

ประกาศ

เทวดาบูชาพระพุทธชินราชพิศณุโลก

◎ ข้าแต่เทพยเจ้าทั้งหลาย มีอมรมหิทธินิกายผู้ประจำสำนักรักษาซึ่งพระพุทธชินราช อาจให้เห็นเป็นถาวรสถิตย์เนาว์ในพิศณุโลกนี้เป็นต้น เป็นที่ก่อกัลยาณผลเจริญคุณประฏิบัติ เพื่อศรัทธานุสรณธรรมภิรัตบำรุงจิตรเลื่อมใสในพระพุทธศาสนาให้ปรากฏ กำหนดเทพยโดยคำแหน่งเนาว์ภิยาลอยู่เนืองนิตย์ อิกเทพยพิทักษ์ทุกสถานทิศ แลมณฑลประเทศ เขตรรอบขอบขันธสีมาจบทั่วพระราชอาณาจักร ขอรรดาเทพยสิงสถิตย์ทุกสำนักพันธุ์พนมเนินอรัญราว

ไพร ภูมิพฤกษไศลสิขรขันธ์อรรชฎากาศ ทิพรัตนพิมาน มาศทุกหมู่อมรสรรค์ ชั้นกามาพจรภพจบพรหมโลกตลอด พนสุธาวาศ จงเจยทิพยโสตรสดับคำประกาศประกอบในธรรมสุจริต ด้วยบัดนี้บรมบพิตรพระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาวชิราวุธ พระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ผู้ทรงพระคุณธรรมอันประเสริฐยิ่งอเนกมหันต์ เสด็จเถลิงถวัลยราชสมบัติ ณ กรุงเทพมหานคร อมรรัตนโกสินทร์ มหินทรายุทธยามหานครราชสถาน ทรงบำรุงรัฐภิบาลสยามพิภพสัณฑ-ทิพงษ์ สนององค์สมเด็จพระบรมชนกาธิราช พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาจุฬาลงกรณ์ พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งเสด็จสวรรคตคนสู่ทิพยโลกโดยนิยมกำหนด บัดนี้พระบาทผู้เป็นพระบรมเอกอรรคมหาราชบิเยารส เสด็จดำรงรับรัชทายาทเป็นใหญ่ในสยามภพ จบประเทศเขตรพระราชอาณาจักร ทรงพระกมลประสาทโสมนัศด้วยพระราชศรัทธา ตั้งพระไทยอุปถัมภกพุทธศาสนาและบำรุงพระราชอาณาจักรเป็นต้น ทรงพระเมตตาเผื่อแผ่แก่ชาวชนทุกชนิดชาติแลศาสนา มีสมณะพราหมณาเป็นอาทิ แลพระบาทฑรงพระดำริห์โดยพระราชปรีชานาการ มีพระบัณฑูรสั่งหนาทดำรัสเหนือเกล้าฯ

โปรดให้ข้าพระพุทธเจ้าราชบริษัทผู้นักงาน เชิญพุทธ
บรรณาการมาบูชา พระพุทธชินราช ณ ครั้งนี้ อันเปน
พุทธาธิคุณพลีโลกุตรประโยชน์ ขอเทพยทั้งหลายจงปรา-
โมทย์ภิรมย์รับ ส่วนกุศลซึ่งทรงพระราชอุทิศ แล้วจงดัง
กมลมิไมตรีจิตรบำรุงรักษา ซึ่งพระบาทสมเด็จพระปรเมนทร
มหาวชิราวุธพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ให้ทรงพระเกษม
ศุขสมบูรณ์สบายพระราชหฤไทย ขอให้ทรงเจริญพระชน-
มายุยืนยง ดำรงราชมไหสวรรยาธิบัติพัฒนาการ อนึ่ง
ขอเทพยเจ้าจงอภิบาลพระบรมราชวงษานุวงษ์ จงตลอดทั่ว
ข้าทูลละอองธุลีพระบาทฝ่ายหน้าฝ่ายใน พร้อมทั้งไพร่ฟ้า
ข้าแผ่นดิน สิ้นทั้งสมณะชีพราหมณาจารย์ ตลอดทั่วทั้ง
สรรพพาหนะยานอเนกนิกรสัตว์ชาติ ให้พ้นไภยบำราศ
สรรพพิบัติอุปัทวทุกข์ทุกประการ ด้วยอำนาจพุทธาธิรัตนไตร
ยาธิคุณภินหาร แลอานุภาพเทพยบำรุงรักษา ให้อยู่เย็น
เปนอุดมศุขาผาสุกสิ้นด้วยกัน ทั้งพระมหานครราชสถาน
มณฑลรอบขอบเขตรขันธสีมา โดยนัยประกาศแก่เทพยเจ้า
ดุจพรรณนามาฉนี

ประกาศ

เทวดาบูชาพระพุทธบาท

◎ ข้าแต่เทพยเจ้าทั้งหลาย หมายเปนอาทิคือเทพย-ดาผู้สิงสู่อยู่ประจำรักษาซึ่งพระพุทธบาท อันเปนประธานภพเพื่อสามารถแห่งความเจริญคุณประฏิบัติ ผดุงศรัทธานุสรณธรรมบำรุงจิตรเลื่อมใส ในพระพุทธศาสนาให้ปรากฏกำหนดเทพยโดยตำแหน่งเนาว์อภิบาลอยู่เนืองนิตย์ อิกเทพยพิทักษ์ทุกสถานทิศแลมณฑล ตำบลประเทศเขตรรอยขอบนิคมคามขันธสีมา จบทั่วพระราชอาณาจักร บรรดาเทพยสิงสถิตย์ทุกสำนักพนัศพนมเนินอรัญราวไพร ภูมิพฤกษไศลสิขรขันธ์อรรชฎากาศ ทิพรัตนพิมานมาศทุกหมู่อมรสรรค์ ชั้นกามาพจรภพจบพรหมโลกตลอดพนสุธาวาศจงเงี่ยทิพยโสตรสดับคำประกาศประกอบในธรรมสุจริตด้วยบัดนี้บรมบพิตรพระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาวชิราวุธพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ผู้ทรงพระคุณธรรมอันประเสริฐยิ่งอเนกมหันต์ เสด็จเถลิงถวัลยราชสมบัติณกรุงเทพมหานครอมรรัตนโกสินทร์ มหินทรายุทธยา มหานคร

ราชสถาน ทรงบริบาลบำรุงรัฐสยามพิภพลือสันตติพงษ์สนององค์สมเด็จพระบรมชนกาธิราช พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาจุฬาลงกรณ์ พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งเสด็จสวรรคตคืนสู่ทิพยโลกโดยนิยมกำหนด บัดนี้พระบาทผู้เปนพระบรมเอกอรรคมหาราชบิเยารส เสด็จดำรงรัชทายาทเปนใหญ่ในสยามภพ จบประเทศเขตรพระราชอาณาประวัติ ทรงพระกมลประสาทโสมนัศยิ่งด้วยพระราชศรัทธาตั้งพระไทยอุปถัมภกพุทธศาสนา และบำรุงพระราชอาณาจักรเปนต้น ทรงพระเมตตาเผื่อแผ่แก่ชาวชนทุกชนิดชาติแลศาสนา มีสมณะพราหมณาเปนอาทิ และพระบาททรงพระดำริห์โดยพระราชปสันนาการ มารพระบัณฑูรสูรสิงหนาทดำรัสเหนือเกล้า ฯ โปรดให้ข้าพระพุทธเจ้าราชบรษย์ผู้พนักงานเชิญพุทธบรรณาการมาบูชาพระพุทธบาท ณ ครั้งนี้ อันเปนพุทธาธิคุณพลีโลกุตรประโยชน์ ขอเทพยทั้งหลายจงปราโมทย์ภิรมย์รับส่วนกุศลซึ่งทรงพระราชอุทิศแล้วจงตั้งกมลมิไมตรจิตรบำรุงรักษา พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาวชิราวุธ พระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ให้ทรงพระเกษมศุขสมบูรณ์สบายพระราชหฤไทย ขอให้ทรง

เจริญพระชนมายุยืนยง ดำรงราชมไหสวรรยาธิปัติพัฒนาการ อนึ่งขอเทพยเจ้าจงอภิบาลพระยรมราชวงษานุวงษ์จงตลอดทั่วข้าทูลลอองธุลีพระยาทั้งฝ่ายหน้าฝ่ายใน พร้อมทั้งไพร่พ้าข้าแผ่นดิน สิ้นทั้งสมณะชีพราหมณาจารย์ ตลอดทั่วทั้งสรรพพาหนะยานอเนกนิกรสัตวชาติ ให้พ้นไภยบำราศสรรพพิบัติอุปัทวทุกข์ทุกประการ ด้วยอำนาจพุทธาทิรัตนไตรยาธิคุณภินหาร แลอานุภาพเทพยบำรุงรักษา ให้อยู่เย็นเปนอุดมศุขาผาสุกสิ้นด้วยกัน ทั้งพระมหานครราชสถานมณฑลรอบขอบเขตรขันธสีมา โดยนัยประกาศแก่เทพยเจ้าดุจพรรณนามาฉนี้

ประกาศ

เทวดาพระธาตุนครศรีธรรมราช

◎ ข้าแต่เทพยเจ้าทั้งหลาย มีอมรมหิทธินิกาย ประจำรักษาซึ่งพระยรมธาตุ นครศรีธรรมราชบูรพ์สถิตย์เปนประธานสุวรรณ ประดิษฐอยู่ในภพโลกแหล่งนเปนต้น

เปนที่เคารพเพื่อผดุงผลเจริญคุณ ประฏิบัติ ยังศรัทธานุสรณ-
ธรรมบำรุงจิตรให้เลื่อมใส ในพระพุทธศาสนาให้ปรากฏ
กำหนดเทพยโดยตำแหน่งเนาวอภิบาลอยู่เนืองนิตย์ อีก
เทพยพิทักษ์ทุกสถานทิศทั่วมณฑล ตำบลประเทศเขตรรอบ
ขอบนิคมคามขันธสีมา จบทั่วพระราชอาณาจักร บรรดา
เทพยสิงสถิตย์ทุกสำนักพนัศพนมเนินอรัญราวไพร ภูมิพฤกษ-
ไศลสิขรขันธ์อรรฆฎากาศ ทิพรัตนพิมานมาศทุกหมู่อมรสรรค์
ชั้นกามาพจรภพจบพรหมโลกตลอดพนสุธาวาศ จงเงี่ยทิพย-
โสตรสดับคำประกาศประกอบในธรรมสุจริต ด้วยบัดน
บรมบพิตรพระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาวชิราวุธ พระ-
มงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ผู้ทรงพระคุณธรรมอันประเสริฐยิ่ง
อเนกมหันต์ เสด็จเถลิงถวัลยราชสมบัติณ กรุงเทพมหานคร
อมรรัตนโกสินทร์ มหินทรายุทธยา มหานครราชสถาน
ทรงบริบาลบำรุงรัฐสยามพิภพสืบสันตติพงษ์ สนององค์
สมเด็จพระบรมชนกาธิราช พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหา
จุฬาลงกรณ์ พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่ ซึ่งเสด็จสวรรคตคน
สุทิพยโลกโดยนิยมกำหนด บัดนพระบาทผู้เปนพระบรม
เอกอรรคมหาราชบิเยารส เสด็จดำรงรับรัชทายาทเปนใหญ่

ในสยามภพ จบประเทศเขตรพระราชอาณาประวัติ ทรง
พระกมลประสาทโสมนัศย์ยิ่งด้วยพระราชศรัทธาตั้ง
พระไทยอุปถัมภกพุทธศาสนา แลบำรุงราชอาณาจักรเปนต้น
ทรงพระเมตตาเผื่อแผ่แก่ชาวชนทุกชนิดชาติแลศาสนา มี
สมณะพราหมณาเปนอาทิ แลพระยาททรงพระดำริห์โดย
พระราชปสันนาการ มารพระบัณฑูรสุรสิงหนาทดำรัส
เหนือเกล้าฯ โปรดให้ข้าพระพุทธเจ้าราชบรุษผู้พนักงาน
เชิญพุทธบรรณาการมาบูชาซึ่งพระบรมธาตุ อันประดิษฐาน
เนาว์ในนครศรีธรรมราช ณ ครั้งน เปนพุทธาธิคุณพลิโล
กุตรประโยชน์ ขอเทพยทั้งหลายจงปราโมทย์ภิรมย์รับ
ส่วนกุศลซึ่งทรงพระราชอุทิศ แล้วจงตั้งกมลมิไมตริจิตร
บำรุงรักษา พระยาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาวชิราวุธ
พระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ให้ทรงพระเกษมศุขสมบูรณ์สบาย
พระราชหฤไทย ขอให้ทรงเจริญพระชนมายุยืนยง ดำรง
ราชมไหสวรรยาธิบัติพัฒนาการ อนึงขอเทพยเจ้าจง
อภิบาลพระบรมราชวงษานุวงษ์ จงตลอดทั่วข้าทูลลองธุ
ลีพระยาททั้งฝ่ายหน้าฝ่ายใน พร้อมทั้งไพร่ฟ้าข้าแผ่นดิน
สิ้นทั้งสมณะชีพราหมณาจารย์ ตลอดทั่วทั้งสรรพพาหนะ

ยานอเนกนิกรสัตวชาติ ให้พ้นไภยบ่าราศสรรพพิบัติอุปัทวทุกข์ทุกประการ ด้วยอำนาจพุทธาทิรัตนไตรยาธิคุณภินิหาร แลอานุภาพเทพยบำรุงรักษา ให้อยู่เย็นเปนอุดมศุขาผาสุกสันด้วยกัน ทั้งพระมหานครราชสถานมณฑลรอบขอบเขตรขันธสีมา โดยนัยประกาศแก่เทพยเจ้าดุจพรรณนามาฉนี้

ประกาศ
เทวดาพระธาตุหริภุญไชย

◎ ข้าแต่เทพยเจ้าทั้งผอง มีอมรมเหศรมหิทธิจำนองเนาว์ประจำพิทักษ์ รักษาซึ่งพระบรมธาตุหริภุญไชย อันเปนประธานภพสถิตยถาวรในสถานโลกแหล่งนเปนต้น เปนที่ยังประโยชน์โลกุตรผลผดุงความเจริญคุณปฏิบัติ เพิ่มศรัทธานุสรณธรรม บำรุงจิตรให้เลื่อมใส ในพุทธศาสนะไกรให้ปรากฏ กำหนดเทพยโดยตำแหน่งเนาว์อภิบาลอยู่เนืองนิตย์ อิกเทพยพิทักษ์ทุกสถานทิศแลมณฑลประเทศ เขตรรอบขอบนิคมคามขันธสีมา จบทั่วพระราชอาณาจักร บรรดาเทพยสิงสถิตย์ทุกสำนักพนัศพนมเนินอรัญราวไพร ภูมิพฤกษ

ไศลสิขรขันธอรรชฎากาศ ทิพรัตนพิมานมาศทุกหมู่อมร
สรรค์ ชั้นกามาพจรภพจบพรหมโลกตลอดพนสุธาวาศ จง
เงี่ยทิพยโสตรสดับคำประกาศประกอบในธรรมสุจริต ด้วย
บัดน้ บรมพิตรพระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาวชิราวุธ
พระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ผู้ทรงพระคุณธรรมอันประเสริฐยิ่ง
อเนกมหันต์ เสด็จเถลิงถวัลยราชสมบัติ ณ กรุงเทพมหานคร
อมรรัตนโกสินทร์ มหินทรายุทธยา มหานครราชสถาน
ทรงภิบาลบำรุงรัฐสยามพิภพสัมตติยพงษ์ สนององค์
สมเด็จพระบรมชนกาธิราช พระบาทสมเด็จพระปรมินทร
มหาจุฬาลงกรณ์พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งเสด็จสวรรคต
คืนสู่ทิพยโลกโดยนิยมกำหนด บัดนพระบาทผู้เปนพระบรม
เอกอรรคมหาราชบิเยารส เสด็จดำรงรับรัชทายาทเปน
ใหญ่ในสยามภพ จบประเทศเขตรพระราชอาณาประวัติ
ทรงพระกมลประสาทโสมนัศยิ่งด้วยพระราชศรัทธา ตั้ง
พระไทยอุปถัมภกพุทธศาสนา แลบำรุงพระราชอาณาจักร
เปนต้น ทรงพระเมตตาเผื่อแผ่แก่ชาวชนทุกชนิดชาติศาสนา
มิสมณะพราหมณาเปนอาทิ แลพระบาททรงพระดำริห์โดย
พระราชปสันนาการ มารพระบัณฑูรสุรสิงหนาทดำรัส

เหนือเกล้า ฯ โปรดให้ข้าพระพุทธเจ้าราชบุรุษผู้พนักงาน
เชิญพุทธบรรณาการมาบูชาซึ่งพระบรมธาตุหริภุญไชย ในครั้งนี้ อันเปนพุทธาธิคุณพลีโลกุตรประโยชน์ ขอเทพยทั้งหลายจงปราโมทย์อภิรมย์รับ ส่วนกุศลซึ่งทรงพระราชอุทิศ แล้วจงตั้งกมลมิไมตรีจิตรบำรุงรักษา พระยาท-สมเด็จพระปรเมนทรมหาวชิราวุธ พระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ให้ทรงพระเกษมศุขสมบูรณ์สบายพระราชหฤไทย ขอให้ทรงเจริญพระชนมายุยืนยง ดำรงราชมไหสวรรยาธิปัตยาธิพัฒนาการ อนึ่งขอเทพยเจ้าจงอภิบาลพระบรมราชวงษานุวงษ์ จงตลอดทั่วข้าทูลลอองธุลีพระบาทฝ่ายน่าฝ่ายในพร้อมทั้งไพร่ฟ้าข้าแผ่นดิน สิ้นทั้งสมณะชีพราหมณาจารย์ตลอดทั่วทั้งสรรพพาหนะยานอเนกนิกรสัตวชาติ ให้พ้นไภยบำราศสรรพพิบัติอุปัทวทุกข์ทุกประการ ด้วยอำนาจพุทธาภิรัตนไตรยาธิคุณภินิหาร แลอานุภาพเทพยบำรุงรักษาให้อยู่เย็นเปนบรมศุขาผาสุกสิ้นด้วยกัน ทั้งพระมหานครราชสถานมณฑลรอบขอบเขตรขันธสีมา โดยนัยประกาศแก่เทพยเจ้าดุจพรรณนามาน ฯ

ประกาศ

เทวดาพระธาตุพนม

◎ ข้าแต่เทพยเจ้าทั้งหลาย อ้างออกอมรนิกาย สุรารักษ์ศักดสิทธิ มิมหิทธิเทพยผู้ประจำพิทักษ์ รักษาซึ่งพระธาตุพนมนิยมสถานเสถียรสถาวรสถิตย์ เปนประธานภพประดิษฐ์เนาว์ในโลกแหล่งนี้เปนต้น เช่นที่ทักขิไณยเคารพแห่งเทวมนุษย์ชน เฉลิมสิ่งเจริญคุณปฏิบัติ เพื่อศรัทธานุสรณธรรมปรมัตถ์บำรุงจิตรให้เลื่อมใส ในพุทธาทิรัตนไตรยให้ปรากฏ กำหนดอมรดำแหน่งเนาว์อภิบาลอยู่เนืองนิตย์ อิกเทพยพิทักษ์ทุกสถานทิศทั่วมณฑล ดำยลประเทศเขตรรอยขอบนิคมคามขันธสีมา จบทั่วพระราชอาณาจักร บรรดาเทพยสิงสถิตย์ทุกสำนักพนัศพนมเนินอรัญราวไพร ภูมิพฤกษ์ไศลสิขรขันธ์อรรชฎากาศ ทิพรัตนพิมานมาศทุกหมู่อมรสรรค์ชั้นกามาพจรภพจบพรหมโลกตลอดพ้นสุธาวาศ จงเงี่ยทิพยโสตรสดับคำประกาศปรำกอยในธรรมสุจริต ด้วยบัดนี้ยรมยพิตรพระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาวชิราวุธ พระ

มงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ผู้ทรงพระคุณธรรมอันประเสริฐยิ่ง
อเนกมหันต์ เสด็จเถลิงถวัลยราชสมบัติณกรุงเทพมหานคร
อมรรัตนโกสินทร์ มหินทรายุทธยา มหานครราชสถาน
ทรงบริบาลบำรุงรัฐสยามพิภพสัมตติพงษ์ , สนององค์
สมเด็จพระบรมชนกาธิราช พระบาทสมเด็จพระปรมินทร
มหาจุฬาลงกรณ์ พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งเสด็จ
สวรรคตคืนสู่ทิพยโลกโดยนิยมกำหนด บัดนพระบาทผู้เปน
พระบรมเอกอรรคมหาราชบิเยารส เสด็จดำรงรับรัชทายาท
เปนใหญ่ในสยามภพ จบประเทศเขตรพระราชอาณาประวัติ
ทรงพระกมลประสาทโสมนัศยิ่งด้วยพระราชศรัทธา ตั้ง
พระไทยอุปถัมภกพุทธศาสนาแลบำรุงพระราชอาณาจักร
เปนต้น ทรงพระเมตตาเผื่อแผ่แก่ชาวชนทุกชนิดแลชาติแล
ศาสนา มีสมณะพราหมณาเปนอาทิ และพระบาททรงพระ
ดำริห์โดยพระราชปสันนาการ มารพระบัณฑูรสูรสิงหนาท
ดำรัสเหนือเกล้า ฯ โปรดให้ข้าพระพุทธเจ้าราชบรูษผู้พนักงาน
เชิญพุทธบรรณาการมาบูชาซึ่งพระธาตุพนมณครังน้ อัน
เปนพุทธาธิคุณพลิโลกุตรประโยชน์ ขอเทพยทังหลายจง
ปราโมทย์ภิรมย์รับ ส่วนกุศลซึ่งทรงพระราชอุทิศ แล้วจง

ตั้งกมลมิไมตรีจิตรบำรุงรักษา ซึ่งพระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาวชิราวุธ พระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ให้ทรงพระเกษมศุขสมบูรณ์สบายพระราชหฤไทย ขอให้ทรงเจริญพระชนมายุยืนยง ดำรงราชมไหสวรรยาธิปัติพัฒนาการ อนึ่งขอเทพยเจ้าจงอภิบาลพระบรมราชวงษานุวงษ์ จงตลอดทั่วข้าทูลละอองธุลพระบาททั้งฝ่ายน่าฝ่ายใน พร้อมทั้งไพร่พ้าข้าแผ่นดินสิ้นทั้งสมณะชีพราหมณาจารย์ ตลอดทั่วทั้งสรรพพาหนะยานอเนกนิกรสัตวชาติ ให้พ้นไภยบำราศสรรพพิบัติอุบาทวทุกข์ทุกประการ ด้วยอำนาจพุทธาทิรัตนไตรยาธิคุณภินิหาร แลอานุภาพเทพยบำรุงรักษา ให้อยู่เย็นเปนอุดมศุขาผาสุกสิ้นด้วยกัน ทั้งพระมหานครราชสถานมณฑลรอยขอบเขตรขันธสีมา โดยนัยประกาศแก่เทพยเจ้าดุจพรรณามาฉนั้น ฯ

ประกาศเชิญเทวดาสิงในรูปท้าวหิรันยพนาสูร

กรมพระสมมตอมรพันธุ์เรียบเรียง

ตามพระกระแสที่พระราชทานมา

◎ ข้าพระพุทธเจ้า ผู้รับพระบรมราชโองการมาร พระบัณฑูรสุรสิงหนาท ขอประกาศแก่อารักขเทพยดา ซึ่งจะได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อม ให้อาราธนามารับพลีกรรมแลสิงสถิตย์ในรูปนี้ ด้วยพระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาวชิราวุธ เอกอรรคมหาบุรุษยรมนราธิราชพินิตประชานารถมหาสมมตวงษ์ อดิศัยพงษวิมลรัตน์วรขัตติยราชนิกโรดม จาตุรันตยรมมหาจักรพรรดิราชสังกาศ ปรเมนทรธรรมิกมหาราชาธิราช บรมนารถบพิตรพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระราชดำริห์ว่า เมื่อครั้งยังมิได้เสด็จเถลิงถวัลยราชสมบัติในรัตนโกสินทรศก ๑๒๕ เสด็จพระราชดำเนิรประพาศมณฑลพายัพ เมื่อจะทรงเดินทางจากเมืองอุตรดิฐไปในทางบ่า เวลานั้นผู้ที่ตามเสด็จพระราชดำเนิรมีความหวาดหวั่น เพราะเกรงกลัวความไข้แลภยันตรายต่าง ๆ ซึ่งจะพึงมีมาได้ในกลางทางบ่า

จึงได้ทรงพระกรุณาตำรัสชี้แจงว่าธรรมดาเจ้าใหญ่นายโต
จะเสด็จแห่งใด ๆ ก็ดี คงจะมีทั้งเทวดาแลยศาจฤาอสูร
อันเปนสัมมาทิฐิ คอยติดตามป้องกันภยันตรายทั้งปวง
มิให้มากล้ำกลายพระองค์แลบริพารผู้โดยเสด็จได้ ถึงในการเสด็จพระราชดำเนิรประพาศครั้งนี้ กมผู้ป้องกันภยันตรายเหมือนกัน อย่าให้ผู้หนึ่งผู้ใดมีความวิตกไปเลย ต่อนั้นไปมีผู้ทได้ตามเสด็จพระราชดำเนิรผู้หนึ่ง กล่าวว่านิมิตรฝันเห็นชายผู้หนึ่งรูปร่างล่ำสันใหญ่โต ได้บอกแก่ผู้ทฝันนั้นว่าตนชื่อหรันย์ เปนอสูรชาวบ่าเปนผู้ตั้งอยู่ในสัมมาปฏิบัติ ในครั้งนี้จะมาตามเสด็จพระราชดำเนิรไปในกระบวนเพื่อคอยดูแลระวัง มิให้ภยันตรายทั้งปวงอันจะพึงบังเกิดมีขึ้นได้ในระยะทางกลางป่านั้น มากล้ำกลายพระองค์ฤาราชบริพารได้ ครั้นทรงทราบความเช่นนั้น จึงมีพระราชดำรัสสั่งให้จัดธูปเทียนแลเครื่องโภชนาหาร ไปเส้นสังเวยที่ในป่าริมพลับพลา แลเวลาเสวยค่ำทุก ๆ วัน ก็ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อม ให้แบ่งพระกระยาหารจากเครื่องต้นไปเส้นสรวงเสมอ ภายหลังคราวที่เสด็จพระราชดำเนิรประพาศมณฑลพายัพนั้น แม้จะเสด็จพระราชดำเนิร

ไปแห่งใด ก่อนที่จะเสด็จจากกรุงเทพมหานคร ราชบริพาร
ก็ได้เคยพร้อมกัน น้อมใจเชิญหรือนยอสูรให้ตามเสด็จด้วย
แลโดยมากเมื่อเสด็จพระราชดำเนรไปโดยสวัสดิภาพแล้ว
ก็พากันกล่าวว่าเพราะหรือนยอสูรตามเสด็จไปด้วย บางคราว
บางสมัย เมื่อเสด็จประทับอยู่ในหัวเมือง ถึงกับได้มีผู้อ้าง
ว่าแลเห็นรูปคนร่างกายใหญ่ล่ำสันยืนฤๅนั่งอยู่ใต้ต้นไม้ใกล้-
ใกล้ที่ประทับ แลอ้างว่าได้เห็นพร้อม ๆ กันหลาย ๆ คนก็มี
การที่มีผู้นิยมเชื่อถือในหรือนยอสูรเช่นนั้น มิใช่แต่เฉพาะ
ในหมู่ผู้ที่เป็นราชบริพารที่ตามเสด็จไปในกระบวน ทั้ง
ข้าราชการฝ่ายเทศาภิบาลก็พลอยนิยมเชื่อถือไปด้วย การที่
มีผู้เชื่อถือเช่นนี้ จะมีมูลฤๅไม่อย่างไรก็ดี ทรงพระราช
ดำริห์ว่าเป็นธรรมดาคนโดยมากยังละเว้นความประสงค์
ที่จะหาเทวดาฤๅอมนุษย์เป็นที่พึ่งคุ้มกันภยันตรายต่าง ๆ นี้
มิได้ขาดทีเดียว เมื่อมีนิยมยกเหนียวอยู่เช่นหรือนยอสูรนี้
เป็นต้น ก็มักจะทำให้เป็นที่อุ่นใจ การที่จะเดินทางไปใน
ที่ถิ่นกันดาร ถ้าแม้ใจดีอยู่แล้วก็มักจะไม่เกรงเป็นอันตราย
เมื่อทรงพระราชดำริห์ดังนี้จึงได้ทรงตกลงคงเส้นสังเวย
หรือนยอสูรต่อมา คือให้แบ่งพระกระยาเสวยจากเครื่อง

อย่างเช่นที่เคยทำมาแล้วครั้งเสด็จมณฑลพายัพนั้น เป็นธรรมเนียมต่อมาจนกาลบัดนี้ ฯ

๏ ครั้นรัตนโกสินทรศก ๑๒๙ ได้เสด็จเถลิงถวัลยราชสมบัติแล้วทรงดำริถึงหิรันยอสูร ซึ่งนิยมกันว่าได้เคยตามเสด็จพระราชดำเนิรมาหลายแห่งหน การเสด็จพระราชดำเนิรในแห่งใด ๆ ก็ได้เป็นไปโดยสวัสดิภาพแลเป็นที่อุ่นใจแห่งราชบริพารทั่วไป จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อม ให้ช่างหล่อรูปหิรันยอสูรด้วยทองสัมฤทธิ์ แล้วเสร็จบริบูรณ์ในเดือนเมษายนรัตนโกสินทรศก ๑๓๐ จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าเปรดกระหม่อมให้เจ้าพนักงานจัดเครื่องสังเวยเส้นสรวงตามสมควร ขอเชิญหิรันยอสูรเข้าสิงสถิตย์ในรูปสัมฤทธิ์นั้น แลทรงขนานนามพระราชทานใหม่ว่า ท้าวหิรันยพนาสูร มีชฎาเทริดอย่างไทยโบราณ แลไม้ท้าวเป็นเครื่องประดับยศสืบไป ขอเชิญท้าวหิรันยพนาสูรรับเครื่องสังเวยสักการอันโปรดให้แต่งตั้งเป็นอามิศพลี แลทรงพระราชอุทิศส่วนพระราชกุศลสุจริตธรรมในไตรทวาร อันได้ทรงสั่งสมมานั้นเป็นธรรมพลีของได้รับส่วนพระราชกุศลแลอนุโมทนา แล้วจงอภิบาล

บำรุงรักษาพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เวลาเสด็จพระราชดำเนิรประพาศในทิศานุทิศใด ๆ ขอให้ทรงเกษมสำราญปราศจากโรคภัยพิบัติอุปัทวันตราย พร้อมทั้งราชบริพารทั้งปวง แลให้ทรงพระเจริญพระชนมายุศุขศิริสวัสดิ์ สมบูรณ์ด้วยพระราชวรฤทธิเดชานุภาพแผ่ไพศาลสรรพศิริสมบัติสวิญญาณอวิญญาณอันพิเศษต่าง ๆ จงมาเพิ่มพูลประดับพระบารมีให้สำเร็จดังพระราชหฤไทยประสงค์จงทุกประการ เทอญ ฯ

ประกาศเทวดา

เริ่มปริภาวนพิธี ทำน้ำพระกระยาสนาน สรงในงานพระราชพิธีบรมราชาภิเศกสมโภช สมเด็จกรมพระยาวชิรญาณวโรรส ทรงแต่ง

◎ สุณันตุ ทิพฺพโสเตน อิมัง อุคฺโฆสนัง อิมัง
สมันตา จักกวาเฬสุ ยัตถักถัจจิ สัณฐิตา
สัพเพ มหิทธิกา เทวา ภุมมา จ สัคควาสิโน
ยักขคันธัพพกุมภัณฑา นาคาทิกายิกาปิ จ

เมตฺตจิตฺตา มนุสฺเสสุ กิจฺจากิจฺเจสุ สาทรา
สุวตฺถิสาธนตฺถาย อายนฺตุ วิธิมณฺฑเล ฯ

◎ ดูกรหมู่เทพยอมร แต่บันดามีในสมันตจักรวาฬ ผู้สถิตย์ ณ สถานนั้น ๆ นับเปนชั้นภุมเทวดา เนาว์อยู่ในพสุธาพฤกษอรัญบรรพต แลคามชนบทนครราชธานี ทั้งเทพยที่สิง ณ ทวีปน้อยใหญ่แลอากาสัฏฐะเนาว์ในสวรรค์ชั้นกามาพจรแลพรหมภพ ทั้งทานพคนธรรพ์ กุมภัณฑ์ นาคทั้งปวง ผู้มีฤทธิใหญ่หลวง มีทิพยจักษุทิพยโศรตอันประเสริฐ ขอเทพยอันล้ำเลิศที่กล่าวถึง จงสดับซึ่งคำประกาศของอาตมะน้ ด้วยทิพยโศรตประสาท

◎ ด้วยบัดนพระยาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาวชิราวุธ เอกอรรคมหาบุรุษบรมนราธิราช พินิตประชานารถ มหาสมมตวงศ์อดิสัยพงศ์วิมลรัตน์ วรขัตติยราชนิกโรดม จาตุรันตบรมมหาจักรพรรดิราชสังกาศ อุภโตสุชาตสังสุทธิเคราะหณ์ จักรบรมนารถ จุฬาลงกรณราชวรางกูร บรมมกุฎนเรนทรสูรสันตติวงศ์วิสุทธิ์ สุสาธิตบุรพาธิการ อดุลยกฤษฎาภินิหารอติเรกบุญฤทธิ ธัญลักษณวิจิตรโสภาคย สรรพางค์ มหาชโนตตะมางคประณต บาทยงกชยุคล

ประสิทธิสรรพศุภผลอุดมบรมสุขมาลย์ ทิพยเทพาวตาร ไพศาลเกียรติคุณอดุลยพิเศษ สรรพเทเวศรานุรักษ์ บุริม ศักดิสมญาเทพทวาราวดี ศรีมหาบุรุษสุตสมบัติ เสนางค นิกรรัตน์อัศวโกศล ประพนธปรีชามัทวสมาจาร บริบูรณ์ คุณสารสยามาทินครวรุตเมกราชดิลก มหาปริวารนายก อนันต์ มหันตวรฤทธิเดชสรรพวิเศษศิรินธร บรมชนกา ดิศรสมมต ประสิทธิวรยศมโหดมบรมราชสมบัติ นพปฎล เสวตรฉัตราดิฉัตร ศิริรัตโนปลักษณมหาบรมราชาภิเศกา ภิสิต สรรพทศทิศวิชิตไชย สกลมไหศวริยมหาสวามินทร์ มเหศวรมหินทรมหารามาธิราชวโรดม บรมนารถชาติ อาชาวไศรยพุทธาทิไตรรัตนสรณารักษ์ อดุลยศักดอรรค-นเรศรามาธิบดี เมตตากรุณาสีตลหฤไทย อโนปไมยบุญ-การ สกลไพศาลมหารัษฎาธิเบนทร์ ปรเมนทรธรรมิกมหา ราชาธิราช บรมนารถบพิตรพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ เสด็จเถลิงถวัลยราชสมบัติดำรงสยามราชอาณาจักร ฉลอง พระองค์สมเด็จพระบรมชนกาธิราช สืบสุริยสันติวงศ์ แลได้ทรงรับพระบรมราชาภิเศก ตามราชประเพณีอันมี สืบมา ฯ ในกาลนี้พระองค์ทรงมีพระราชประสงค์ จะตั้ง

พระราชพิธีบรมราชาภิเศกสมโภช เพื่อเจริญศิริสวัสดิ์แด่รัชกาล แลมณฑล (ออกชื่อมณฑล) นั้น จะได้ถวายน้ำพระกระยาสนานในงานพระราชพิธีนั้น จึงพระสงฆ์แลข้าราชการตลอดถึงทวยราษฎร์ พร้อมกันเริ่มตั้งปริภาวนพิธีเศกน้ำพระปริตรเป็นกิจเบื้องต้นในวันนี้

◎ ขอเชิญเทพยนิกรผู้มีจิตต์เมตตาในหมู่มนุษย์คอยอารักขุดหนุนในกิจน้อยใหญ่ทุกประการ จงมาเป็นสหายณ สันนิบาตสถานที่ตั้งมงคลพิธีนี้ เพื่อช่วยประสิทธิสวัสดิ์ในน้ำพระพุทธมนต์ด้วยเทวฤทธิ์ ฯ อนึ่งขอหมู่อมรผู้ศักดิ์สิทธิ์ ตั้งตนแต่เทพยดาเจ้าผู้เนาวณ (ออกชื่อสถานที่ทำการพิธี) เจดีย์สถานนี้ แลเทพยดาผู้สถิตย์ในบริเวณตำบลจงมีกมลปราโมทย์ รับพลีทั้งสองประการ คือ อามิสพลี มีต้นว่าโภชนาหารแลสักการะภัณฑ์ ธรรมพลี คือ กุศลขันธิ์ซึ่งจะบำเพ็ญในงานนี้ แลจงมีไมตรีจิตต์ อภิบาลสมเด็จบรมนารถบพิตร พระมงกุฎเกล้าเจ้าสยาม ปรากฏไปนานาประเทศทุกเขตร์ขันธ์รัชสีมา ปราศจากสรรพภัยพยาธิทุกข์ เสวยไอศวรรย์สุขทีฆายุศมชนมสวัสดิ์ ตลอดถึงพระองค์สมเด็จพระศรีพัชรินทราบรมราชินีนารถ พระบรมราชชนนี แลพระราชวงษานุวงษ์มนตรีมุขเสนามาตย์

ราชบริพาร สมณพราหมณาจารย์ประชานิกรทั้งในกรุงเทพ-มหานคร ทั้งในหัวเมืองมณฑลชั้นในชั้นนอกทุกจังหวัดทั่วรัชสีมาอาณาเขตร์ ๆ อนึ่งขอจงบันดาลไพรัชประเทศให้เปนสัมพันธมิตรสนิทสนม น้อมนำประโยชน์มาสู่พระนครให้สมบูรณภูลสวัสดิ์ ยังหมู่เสนาให้มีมนัสร่วมสามัคคิธรรมเปนน้ำหนึ่งใจเดียวกัน มั่นคงในความสวามิภักดิ์เปนกำลังรักษารัชสีมาให้ราบคาย มีสุรภาพเหยมหาญพอจะต่อยุทธชิงชัยจากศัตรู เมื่อถึงเวลาจะเข้าสู้สงครามไม่ขามขยาด ยังหมู่มาตย์ให้พรักพร้อมสมานะฉันท์ ช่วยกันปฏิบัติราชกิจ ด้วยความสัตยสุจริตกตัญญู เปนกำลังค้ำชูพระราชอาณาจักรให้เจริญมั่น ยังสรรพอุบัทวะอย่าให้เกิดมีแก่ประชาชน ยังฝนให้ตกต้องตามฤดูกาล เกอกูลแก่สรรพธัญญาหารพืชผลพฤกษาลดาชาติ ยังเหล่าสัตวจตุ-บททวิบาทให้ปราศจากภยันตราย เกิดสิบพืชพันธุ์เจริญแพร่หลาย เปนอุปการแก่มนุษย์นิกร ยังพระมหานครให้สมบูรณโดยโภคสมบัติไหลหลั่งถั่งมาทั่วทิศานุทิศ ขอจงประสิทธิศุภมนุญผล โดยนัยประกาศอันอาตมะพรรณามาฉะนี้ ฯ

พิธีทำน้ำพระกระยาสนาน

ที่จะสรงในงานพระราชพิธีบรมราชาภิเศก

๏ วันที่ ๘ พฤศจิกายน ร.ศ. ๑๓๐ (พ.ศ. ๒๔๕๔) กำหนดเริ่มต้นพิธีทำน้ำพระกระยาสนาน ที่มหาเจดีย์สถานในพระราชอาณาจักรทั้ง ๗ แห่ง คือ

(๑) ที่พระพุทธยาทในมณฑลกรุงเก่า อันเป่นมหาเจดีย์สถานสถิตย์ในมณฑลประเทศที่ตั้งพระนครละโว้แลกรุงศรีอยุทธยามหานคร อันเคยเปนโบราณราชธานีด้วยกันแห่ง ๑

(๒) ในพระวิหารพระพุทธชินราช ณ วัดพระศรีรัตนมหาธาตุเมืองพระพิศณุโลก อันเปนมหาเจดีย์สถานอยู่ในโบราณราชธานีฝ่ายเหนือแห่ง ๑

(๓) ที่วัดพระมหาธาตุเมืองสวรรคโลก อันเปนมหาเจดีย์สถานในโบราณราชธานี ครั้งสมเด็จพระร่วงเจ้าแห่ง ๑

(๔) ที่พระประฐมเจดีย์เมืองนครไชยศรี อันเปนโบราณมหาเจดีย์ในประเทศที่ตั้งพระนครศรีวิไชยราชธานีแห่ง ๑

(๕) ที่วัดพระมหาธาตุเมืองนครศรีธรรมราช อันเปนมหาเจดีย์สถานอยู่ในโบราณราชธานีศรีธรรมราชแห่ง ๑

(๖) ที่วัดพระมหาธาตุหริภุญไชยเมืองนครลำพูนในมณฑลพายัพอันเปนมหาเจดีย์สถาน ในแว่นแคว้นโบราณราชธานีทั้งหลายฝ่ายเหนือ คือ นครหริภุญไชย นครเชียงใหม่ นครเชียงแสน นครเชียงราย แลนครพเยาแห่ง ๑

(๗) ที่พระธาตุพนมเมืองนครพนม ในมณฑลอุดร อันเปนมหาเจดีย์สถาน อยู่ในประเทศที่ตั้งโบราณราชธานีโคตรบูรณ์หลวงแห่ง ๑

◎ พิธีทำน้ำพระกระยาสนานนั้น เทศาภิบาลจะได้จัดให้ราชบุรุษไปพลีกรรมตักน้ำที่เปนศิริมงคลในมณฑลนั้น ๆ คือ น้ำณสถานที่ศักดิสิทธิ์ แลน้ำในประเทศที่เคยได้ใช้เปนน้ำสรงมุรธาภิเศก ของอดีตมหาราชแต่ก่อนมาทุก ๆ แห่ง มารวมลงหม้อเตรียมไว้ให้พร้อมแต่ก่อนวันงาน

วันที่ ๘ พฤศจิกายน

เวลาเช้า พระสงฆ์ที่จะทำการพิธีรวม ๒๕ รูป มีสังฆนายกในมณฑลนั้นเป็นประธาน กับข้าราชการทั้งฝ่ายทหารพลเรือน มีข้าหลวงสำเร็จราชการมณฑล เป็นหัวหน้าประชุมพร้อมกันณะพิธีสถาน เวลาเช้าโมงครึ่งสังฆนายกจะได้ประกาศเทวดา แลเวลา ๒ โมงเช้าสังฆนายกจุดเทียนไชยเริ่มการพิธีแล้ว ข้าราชการจัดอาหารบิณฑบาตเลี้ยงพระสงฆ์ที่ทำพิธีเลี้ยงพระแล้ว พระพิธีธรรมขึ้นเตียงสวดภาณวารตลอด ๓ วัน ๓ คืน เวลาบ่าย ๔ โมง พระสงฆ์แลข้าราชการประชุมพร้อมกัน พระสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์เป็นวันต้นในการพระราชพิธี

วันที่ ๙ ที่ ๑๐ พฤศจิกายน

เวลาเช้าข้าราชการประชุมพร้อมกันเลี้ยงพระ แลในเวลาบ่ายมีสวดมนต์เย็นเหมือนกับวันที่ ๘

วันที่ ๑๑ พฤศจิกายน

เวลาเช้าข้าราชการประชุมพร้อมกัน เลี้ยงพระเหมือนวันก่อน เมื่อเสร็จเลี้ยงพระแลเวลาที่ได้ทำพิธีครบ ๓ วัน ๓ คืนแล้ว สังฆนายกกับเทียนไชยแลพระสงฆ์สวดอนุโมทนา

ประสิทธิพระพรแล้ว สังฆนายกจะได้มอบหม้อน้ำพระ-กระยาสนาน แก่ข้าหลวงเทศาภิบาล ข้าราชการจะได้ตั้งยายศรีเวียนเทียนสมโภชน้ำพระกระยาสนานแล้ว ข้าหลวงเทศาภิบาลจะได้แต่งให้ข้าราชการเชิญน้ำเข้ามาส่งยังกรุงเทพ ฯ ให้ถึงภายในเดือนพฤศจิกายน

◎ ในการพิธีทำน้ำพระกระยาสนานนั้น ข้าราชการฝ่ายทหารพลเรือนแต่งเต็มยศขาวไปประชุมที่พิธีสถาน เวลาเลี้ยงพระแลสวดมนต์เย็นทุกวัน แลมีเจ้าพนักงานผลัดเปลี่ยนกันอยู่ประจำพิธี สถานปฏิบัติพระสงฆ์เลี้ยงอาหารเช้าเพล แลถวายเภสัชจนตลอดการพิธี

วันที่ ๑๕ พฤศจิกายน

มณฑลอื่นนอกจากมณฑลที่มีมหาเจดีย์สถานทั้ง ๗ แห่ง ที่กล่าวมาแล้ว เริ่มต้นทำพิธีน้ำพระกระยาสนาน กำหนดจุดเทียนไชยเริ่มการพิธี ในวันที่ ๑๕ พฤศจิกายน เวลาเช้า ดับเทียนไชยวันที่ ๑๘ พฤศจิกายน

มณฑลนครสวรรค์ ทำที่วัดพระธรรมธาตุเมืองไชยนาท

มณฑลเพชรบูรณ์	ทำที่วัดพระมหาธาตุ
	เมืองเพชรบูรณ
มณฑลนครราชสีมา	ทำที่วัดกลาง
	เมืองนครราชสีมา
มณฑลอิสาณ	ทำที่วัดสีทอง
	เมืองอุบลราชธานี
มณฑลปราจิณ	ทำที่วัดยโสธร
	เมืองฉเชิงเทรา
มณฑลจันทบุรี	ทำที่วัดพลับ
	เมืองจันทบุรี
มณฑลบัตตานี	ทำที่วัดตานีนรสโมสร
	เมืองตานี
มณฑลภูเก็จ	ทำที่วัดพระทอง
	เมืองถลาง
มณฑลชุมพร	ทำที่วัดพระมหาธาตุ
	เมืองไชยา
มณฑลราชบุรี	ทำที่วัดพระมหาธาตุ
	เมืองเพชรบุรี

ระเบียบการพิธีเหมือนกับที่มหาเจดีย์สถานทั้ง ๗ แห่งนั้น ทุกอย่าง ผิดกันแต่กำหนดวันที่ทำการพิธี ฯ

คำประกาศเทวดา
ในงานพระราชพิธีบรมราชาภิเษกสมโภช
สมเด็จพระเจ้าบรมวงษ์เธอ
กรมพระยาวชิรญาณวโรรสทรงนิพนธ์

◎ สรัชชัง สเสนัง สพันธุ์ นริน์ทัง
ปริต์ตานุภาโว สทา รักขตูติ
ผริต์วาน เมต์ตัง สเมต์ตา ภทัน์ตา
อวิก์ขิต์ตจิต์ตา ปริต์ตัง ภณัน์ตุ ฯ

◎ ภทัน์ตา ข้าแต่พระผู้เปนเจ้าทั้งหลาย นิมนต์พระผู้เปนเจ้า สำรวมจิตต์อย่าให้ส่ายตามอารมณ์ จงกอบด้วยเมตตาพรหมวิหาร แผ่ไปในพระบรมราชวงศ์ แล้วจงสวดพระปริต อธิษฐานจิตต์ว่า ขออานุภาพพระปริตน์ จงคุ้มครองป้องกันรักษาสมเด็จบรมนรินทราธิบดีเอกกระษัตริย์ กับทั้ง

ราชมไหศวรรยสมบัติ พระราชวงศานุวงศ์ เสนามาตย์ราชเสวกทั้งปวง ให้ล่วงสรรพอุบัทวทุกข์ เจริญศุขศิริสวัสดิ์เปนนิรันดร เทอญ ฯ

◎ สัค์เค กาเมจ รูเป คิริสิขรตเฏ จันฺทลิก์เข วิมาเน ทิเป รัฏ์เฐ จ คาเม ตรุวนคหเน เคหวัตฺถุม์หิ เขต์เต ภูม์มา จายันฺตุ เทวา ชลถลวิสเม ยักฺขคันธ์พ์พนาคา ติฏ์ฐันฺตา สันฺติเก ยัง มุนิวรวจนัง สาธโว เม สุณันฺตุ ฯ

◎ โภนฺโต เทวสังฆา ดูกรหมู่เทพยอมรแต่บันดามีในสมันตจักรวาฬ ผู้สถิตย์ ณะ สถานนั้น ๆ คือเทพยเจ้าชาวสวรรค์ชั้นฉกามาพจร มีท้าวองค์อมรผู้เปนใหญ่ในภพจาตุมหาราช ตั้งอยู่ด้วยสามารถมีเมตตา อภิบาลรักษาโลกทั้งสี่ทิศ มีนามประกาศิต ท้าวธตรฐ ท้าววิรุฬหก ท้าววิรูปักษ์ ท้าวกุเวรราช อีกองค์สมเดจวัชรินทร์ผู้ทรงมหิทธิอำนาจ จอมเทวดาดาวดึงส์สวรรค์ แลเทพยทั้งหลายผู้เนาวในชั้นโสฬัศพรหมภพ อีกเทพยดานพเคราะห์ ทวาทศราศีสัปตพิศนักษัตรดารา แต่บันดาอภิรมย์ในอากาศพิมาน แลทวยเทพยสถิตย์ ณะ ภูมิสถานคิริศิขรโกรกผา อีกเนาวในไพรพฤกษ์ป่าระหงดงชัฏณะจังหวัดเกาะน้อยใหญ่ ในคาม

เกษตรเคหวัตถุสถาน อิกทั้งเทพยเจ้าผู้อภิบาลรัฐมณฑล พระมหานครราชธานี มีอาทิคือพระสยามเทวาธิราช พระเสื้อเมือง พระทรงเมือง พระกาฬไชยเรืองฤทธิ์ แลเทพยสถิตย์รักษาพระบรมมหาราชวัง พระที่นั่งเสวตรฉัตรมณฑิรรัตนมหาปราสาทมหาเจดีย์ กับทั้งคนธรรพ์กุมภัณฑ์นาคยักษ์ผู้มีฤทธิ์ สถิตย์ในลุ่มดอนบกน้ำทุกตำบล ขอยันดาสุรนิกรผู้มีกมลเมตตาในหมู่มนุษย์ คอยอารักขาหนุนในกิจจานุกิจทุกประการ จงมาสโมสร ณะ มหาสันนิบาตสถานที่ตั้งมงคลราชพิธี เฉพาะพระพักตร์พระมหามณีรัตนปฏิมาพร้อมด้วยพระราชาคณะสงฆ์ จงมีอัธยาศัยเปนสาธุสัตบุรุษตั้งโครตประสาทสดับรับรสพระสัทธรรมพุทโธวาทศาสนกถา ฯ

◎ อนึ่งขอหมู่เทพดาอันศักดิ์สิทธิ์ จงมีจิตรปราโมทย์รับราชพลีทั้งสองประการ คือ อามิษพลี มีต้นว่า ธูป เทียน สุคนธบุบผชาติ โภชนาหารอันเอมโอช ที่โปรดให้จัดสรรเปนเครื่องสักการพลีแลธรรมพลี คือพระราชกุศลที่ทรงบำเพ็ญในงารบรมราชาภิเษกสมโภช ณะ ครั้งนี้ เปนต้นว่าทรงบูชาพระศรีรัตนไตรย ทรงบริจาคไทยธรรมจีวรพัสตร์

ขัชชโภชาหารและสมณบริขารอันประณีตแก่พระภิกษุสงฆ์ แล้วทรงอุทิศแก่เทพยทั้งปวงเป็นธรรมบรรณาการ แล้วจึงมีไมตรีจิตรสถิตย์เป็นสักขีพยาน ในพระราชพิธีบรมราชาภิเษกสมโภชน์นั้น ฯ

◎ ด้วยสมเด็จภูบดีสยามประชานารถ พระยาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาวชิราวุธ เอกอรรคมหาบุรุษบรมนราธิราช พินิตประชานารถมหาสมมตวงศ์ อดิศัยพงษ์วิมลรัตน์ วรขัตติยราชนิกโรดม จาตุรันตบรมมหาจักรพรรดิราชสังกาศ อุภโตสุชาตสังสุทธิเคราะหณ์ จักรีบรมนารถจุฬาลงกรณ ราชวรางกูร บรมมกุฎนเรนทร์สูรสันตติวงศ์วิสิฐ สุสาธิตบุรพาธิการ อดุลยกฤษฎาภินิหารอดิเรกบุญฤทธิ์ อัญลักษณวิจิตรโสภาคยสรรพางค์ มหาชโนตตมางคประณต ยาทยงกชยุคล ประสิทธิสรรพศุภผลอุดมบรมสุขุมาลย์ ทิพยเทพาวตารไพศาลเกียรติคุณ อดุลยพิเศษสรรพเทเวศรานุรักษ์ บุริมศักดิสมญาเทพทวาราวดี ศรีมหาบุรุษสุตสมบัติ เสนางคนิกรรัตน์อัศวโกศล ประพนธปรีชามัทวสมาจาร บริบูรณ์คุณสารสยามาทินคร วรุตเมกราชดิลก มหาปริวารนายกอนันต์ มหันตวรฤทธิเดช สรรพ

วิเศษสิรินธร บรมชนกาธิศรสมมต ประสิทธิวรยศมโหฬม
บรมราชสมบัติ นพปดลเสวตฉัตราธิฉัตร สิริรัตโนปลักษณ-
มหาบรมราชาภิเสกาภิสิต สรรพทศทิศวิชิตไชย สกลมไห
ศวริยมหาสวามินทร์ มเหศวรมหินทรมหารามาธิราชวโร
ดม บรมนารถชาติอาชาวไศรย พุทธาทิไตรรัตนสรณารักษ์
อดุลยศักดิอรรคนเรศรามาธิบดี เมตตากรุณาสีตลหฤไทย
อโนปไมยบุญการ สกลไพศาลมหารัษฎาธิเบนทร์ ปรเมนทร
ธรรมิกมหาราชาธิราช บรมนารถบพิตร พระมงกุฎเกล้า
เจ้าอยู่หัว ได้เสด็จเถลิงถวัลยราชสมบัติ ดำรงสยามราช
อาณาจักร ฉลองพระองค์สมเดจพระบรมชนกาธิราช สืบ
สุริยสันตติวงศ์ ได้ทรงรับบรมราชาภิเษกเฉลิมพระปรมา
ภิไธย ตามราชประเพณีอันมีสืบมา ฯ ในกาลนี้ มีพระราช
ประสงค์ต้องกับความจำนงของพระบรมวงศ์เสนาบดีมนตรี
มุขสมณพราหมณาจารย์ จะให้เจริญศิริสวัสดิแก่รัชกาล
ปัตยุบันนี้ จึงทรงเริ่มตั้งพระราชพิธีบรมราชาภิเษกสมโภช
อีกวาระหนึ่ง ร่วมกับงานสมโภชพระมหามณีรัตนปฏิมาแล
พระมหานคร ฯ

◎ ขอเทพยนิกรทุกเหล่า จงตั้งเมตตาจิตต์ ช่วยคุ้มกันรักษาสมเดจบรมนารถบพิตร พระมงกุฎเกล้าเจ้าสยามให้ทรงพระเจริญในสิริราชสมบัติ ชัชวาลด้วยพระราชวรฤทธิพระราชอิศริยยศ ปรากฏไปนานาประเทศทุกเขตต์ขันธรัชสีมา ปราศจากสรรพภัยพยาธิทุกข์ เสวยไอสวรรยสุขทีฆายุศมชนมสวัสดิ์ ตลอดถึงพระองค์สมเดจพระศรีพัชรินทราบรมราชินีนารถ พระบรมราชนนี แลพระราชวงศานุวงศ์เสนาบดีมนตรีมุขเสนามาตยราชบริพาร สมณพราหมณาจารย์ประชานิกร ทั้งในกรุงเทพมหานคร ทั้งในหัวเมืองในนครมณฑลชั้นในชั้นนอกทุกจังหวัดทั่วรัชสีมาอาณาเขตต์ฯ อนึ่งขอจงบันดานไพรัชประเทศให้เปนสัมพันธมิตรสนิทสนมน้อมนำประโยชน์มาสู่พระนครให้สมบูรณ์พูลสวัสดิ์ ยังหมู่เสนาให้มีมนัสร่วมสามัคคีธรรมเปนน้ำหนึ่งใจเดียวกัน มั่นคงในความสามิภักดิ์เปนกำลังรักษารัชสีมาให้ราบคาบ มีสุรภาพเหี้ยมหาญอาจต่อยุทธชิงไชยจากศัตรู เมื่อถึงเวลาจะเข้าสู้สงครามไม่ขามขยาด ยังพระราชวงศานุวงศ์มนตรีอมาตมราชเสวกให้พร้อมร่วมสมานฉันท์ ช่วยกันปฏิบัติราชกิจ ด้วยความสัตยสุจริตกตัญญู เปนกำลังค้ำชูพระ

ราชอาณาจักรให้เจริญมั่น ยังสรรพอุปัทวอย่าให้เกิดมี แก่ประชาชน ยังฝนให้ตกต้องตามฤดูกาล เกื้อกูลแก่สรรพธัญญาหารพืชผลพฤกษาลดาชาติ ยังสำสัตวจตุบททวิยาทให้ปราศจากภยันตราย เกิดสัพพสัมปัตติเจริญแพร่หลายเปนอุปการแก่มนุษยนิกร ยังพระมหานครให้สมบูรณ์ด้วยโภคสมบัติ ไหลหลั่งถั่งมาทั่วทิศานุทิศ ขอจงประสิทธิศุภมนุญผล โดยนัยประกาศอันอาตมพรรณนามาฉนั้น ฯ

ส่ง อิมัสสวนกาโล อยัมภันตา ๓ หน ฯ

ประกาศสังเวยเทวดา

ที่พระเจดียสมเด็จพระนเรศวรทรงสร้าง

พระเจ้าบรมวงษ์เธอ กรมพระดำรงราชานุภาพ ทรงนิพนธ์

๏ สรวมชีพข้ายุคลบาท รับพระราชโองการ มาร พระบัณฑูรสุรสิงหนาท ในพระบาทสยามธรเณนทร สมเด็จพระปรเมนทรมหาวชิราวุธ พระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทั่วไทยประชาชนชาติ ขอประกาศแก่เทพยเจ้า บรรดาเนานภา

ไลย แลพระไพรภูมารักษ์ เทพยพิทักษเจดีย สถาน สิง
สำราญอรัญประเทศ ด้วยนฤเบศร์ทรงสดับ ตำหรับราช
พงษาวดาร ครั้งมอญม่านก่อเข็ญ เปนปรปักษ์ประทุษฐ์
ประเทศ ทั่วสยามเกษตรแปรปรวน สมเด็จพระนเรศวร
เปนเจ้า เปนต้นค้าคิดสู้ กู้อิศรภาพชาวสยาม ทำสงคราม
หลายคาบ ปราบข้าศึกหงษาวดี ซึ่งมาตีพระนครให้พ่าย
ถอนถอยทัพ กลับไปเปนหลายครั้ง ตั้งแต่แผ่นดินพระ-
ชนกนารถ พระยาทธรรมราชา ครั้นพระยศาสวรรคต
กำหนดในพงษาวดาร เมื่อปีขาลโทศก ตกจุลศักราชเก้า
ร้อย สร้อยห้าสิบสองโดยประมวล สมเด็จพระนเรศวรยุพ-
ราช เสด็จเถลิงอาศน์ผ่านรัฐ พอข่าวผลัดแผ่นดินใหม่
ในกรุงศรีอยุทธยา ลุหงษาราชสถาน พระยาม่านนันท-
บุเรศ คิดเอาเปรียบเชิงศึก นึกจะจู่เอาไชย จึงให้รา-
โชรส นามปรากฏกระยอชวา ผู้มหาอุปราช ยาตรพยุห
เสนางค์ มาโดยทางกาญจนบุรี ในเดือนยี่ศกนั้น ครั้น
พระยาทปรเมศร์ องค์พระนเรศร์เปนเจ้า ทรงทราบเค้าคดี
ศึก ยกสอึกมาชิงไชย จึงเสด็จไปต่อสู้ รบศัตรูแตกพ่าย
จับได้นายเสนา มีพญาพสิมเปนต้น ณตำบลจระเข้สามพัน

อุปราชนั้นหนีได้ ม่านเสียไชยครั้งนั้น พลันเปนเหตุร้อน
เร่า แก่พระเจ้าหงษา เกรงบรรดาประเทศราช จะเออม
อาตม์เอาอิศระ จึงมานะมุ่งหมาย จะทำลายเมืองไทย
ให้เห็นเปนตัวอย่าง รอช่องว่างปีหนึ่ง ถึงมโรงจัตวาศก
ตกจุลศักราชเก้าร้อย เศษสร้อยห้าสิบสี่ มีรับสั่งให้เกณฑ์
ทัพ ไทยใหญ่กับมอญพม่า ให้อุปราชาเปนใหญ่ มาชิง
ไชยอิกครั้ง กำลังพลมากมาย หลายเท่ายิ่งกว่าไทย
เดินพลไกรทางเก่า เข้าทางกาญจนบุรี มาตั้งทุ่มนุมพล
ณ ตำบลตะพังกรุ สุพรรณนครเขตรสถาน ฝ่ายภูบาลพระ-
นเรศร์ เมื่อทราบเหตุศึกใหญ่ ไพร่ชาวหงษา ยกเข้ามา
ครั้งนั้น จึงจัดสรรทัพหลวง ทั้วกระทรวงสรรพเสร็จ
เสด็จจากราชธานี กับองค์ศรีอนุชา พระเอกาทศรถ
ชุมนุมหมดหมู่พล ณ ตำบลมะม่วงหวาน เบิกโขลนทวาร
เดินทัพ ไปรบรับข้าศึก เมื่อวันอาทิตย์เดือนยี่ ขึ้นคืน
เก้าค่ำ ดำเนิรพลไปสุพรรณ ตั้งทัพขันธ์ณค่าย หนอง
สาหร่ายทันที ครั้นวันจันทร์แรมสองค่ำ ได้ทรงทำ
ยุทธหัตถี มีไชยฆ่าอุปราช ขาดคอช้างด้วยพระหัตถ์

กำจัดศัตรูพ่ายแพ้ แก่พระเดชาภินิหาร เปนอวสานแต่นั้น
ข้าศึกขยั้นหยุดตี มีแต่ไทยไปรอญ จนเมืองรอญเปนข้า
ตลอดมหายุทธสมัย ครั้งนั้นไชย์ปรากฏ ในเยองยท
พงษาวดาร ว่าภูบาลพระนเรศร์ ปรารภเหตุมหาไชย ให้
สถาปนาพระเจดีย์ ไว้ณทีไชยสถาน มาจนกาลยัดน
จำนวนปีนานนัย สามร้อยกับยี่สิบเอ็ดสรุป พระสถูปพัง
ปรากฏ แน่กำหนดต้องหลักฐาน ข่าวสาส์นทรายเยองยาท
บรมนารถพระเปนเจ้า มงกุฎเกล้าประชาไทย ภูวไนย
ทรงโสมนัศ ตรัสให้เตรียมยาตรา พร้อมพระวงษาข้าทูล
พระยาท โดยเสด็จยาตรพาหน เปนกระบวนพลเสอบ้า
ธุล่าห์เสด็จโดยทูรสถาน มานมัสการพระเจดีย์ ด้วยม
พระราชประสงค์ จะทรงพระราชทิศ กุศลกิจทั้งหลาย
ถวายสมเด็จพระนเรศร์ วชิตเชฐวีรราชา แลพระเอกา-
ทศรถ เฉลิมพระเกียรติยศสองสุรราช แลประศาสน์
ส่วนพระกุศล แก่เหล่าพหลทหารไทย บรรดาได้ต่อสู้
หมู่มอญม่านครั้งนั้น ย่องกันสยามอาณาจักร หักกำลัง
เหล่าศัตรู เอาชีพสู้เอาไชย ดังได้กล่าวแต่หลัง ขอ

กระษัตริย์ทั้งสองพระองค์ จงทราบด้วยทิพยโสตร ทรง
ปราโมทย์อนุโมทนา ในพระราชจริยาผ่านเผ้า พระมงกุฎ
เกล้าซึ่งทรงอุส่าห์ เสด็จมาในครั้งนี้ ส่วนเสนีพลทหาร
ซึ่งพระราชทานพระกุศล จงรับผลทั่วหน้า สมกับที่แกล้น
กล้า ต่อสู้เศิกกษัย ฯ

◎ อนึ่งไซ้ขออำนาจ แห่งพระราชศรัทธา ในพระอรหา
ทิคุณพุทธ อุตมธรรมแลมหาสงฆ์ คือองค์พระรัตนไตรย
ทั้งที่ได้ทรงพลี ทวยเทพยที่พระสถูปสถาน จงบรรดาลอวย
สวัสดี ศิริพิพัฒนมงคล แก่ประชาชนชาวสยาม ให้มี
ความจำเริญยิ่ง ขจัดสิ่งสรรพอุบัทว์ สารพัดพิพิธไภย
เศิกกษัยสูญขาด สยามราษฎร์เป็นศุขสำราญ หากจะมี
การชิงไชย จงพหลไทยทั้งผอง คือกองทหารยกเรือ แล
เสือป่าเป็นต้น ทุกคนจงเหี้ยมหาญ ในกิจการป้องกัน
ชาติขันธสีมา รักษาอิศรภาพสยาม พยายามโดยน้ำใจ
เช่นทหารไทยครั้งพระนเรศวร ปรายหมู่มวญดัษกร จน
สยอนชื่อชาวไทย ทั่วไปทุกประเทศ อนึ่งขอเดชไตรรัตน-

คุณ แลอดุลยเทวอำนาจ ให้พระยาทพระมงกุฎเกล้า
เปนพระเจ้านิกรไทย จงเจริญไชยเดชานุภาพ ปราบศัตรูขาม
เข็ด ดุจสมเด็จพระนเรศร์ ทุกประเทศจงเกรงพระฤทธิ
แลทรงสถิตย์สถาพร ในบวรเสวตรฉัตร สยศรีรัชธำรง
ทรงสำราญราชกรณียานุวัติ อนึ่งสยามรัฐราชอาณาจักร
จงเรืองศักดิ์ศรีไสย ทรงวิไสยอิศรภาพ ตราบสิ้นดินแลฟ้า
ประสิทธิประสงค์เจ้าหล้า ทุกข้ออธิฐานโสดถเทอญ ฯ

พิมพ์ที่โรงพิมพ์คุรุสภา นายกำธร สถิรกุล ผู้พิมพ์และผู้โฆษณา

๒๕ มกราคม ๒๕๐๙

316 ระยะทางเสด็จพระราชดำเนินประพาส ทางบก ทางเรือ รอบแหลมมลายู รัตนโกสินทรศก ๒๒ ๑๐๙ เล่ม ๒

หนังสือเล่มนี้เป็นหนังสือเกี่ยวกับการเดินทางที่น่าสนใจอีกเล่มหนึ่ง พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงบันทึกไว้สำหรับความทรงจำในคราวที่เสด็จประพาสแหลมมลายู ในปี พ.ศ. ๒๔๓๓ เมื่อพระองค์ทรงพบเห็นสิ่งใด ก็มีความสนพระทัย สังเกตและจดจำความเป็นไปในด้านต่าง ๆ ทั้งสิ่งที่ดีและเลวมาเล่าไว้ เหมือนหนึ่งทรงถ่ายรูปมาให้เห็น แม้แต่แผนที่พลับพลา และเรือน ซึ่งนำมาลงพิมพ์เป็นลายพระราชหัตถ์ของพระองค์ทั้งสิ้น เมื่อท่านได้อ่านหนังสือเล่มนี้แล้วจะได้รับทั้งความรู้ และความเพลิดเพลิน เสมือนหนึ่งได้ตามเสด็จรอยพระยุคลบาทไปด้วยอย่างใกล้ชิด

1814 ประชุมพงศาวดาร เล่ม ๑๔

หนังสือเล่มนี้ได้รวบรวมเรื่องราวในทางประวัติศาสตร์ไว้หลายตอน ประกอบด้วยเรื่องพงศาวดารเมือง

หัวพันทั้งห้าทั้งหก ซึ่งสมเด็จฯกรมพระยาดำรงราชานุภาพ ได้ประทานคำอธิบายไว้ในคำนำด้วย นอกจากนี้ยังมีเรื่อง ตำนานการเกณฑ์ทหารของไทย จดหมายเหตุ กองทัพ ปราบฮ่อ สถานที่และวัตถุซึ่งสร้างในรัชกาลที่ ๔ อันเป็น พระราชกรณียกิจส่วนหนึ่งของพระองค์ ในด้านการทะนุ บำรุงประเทศ อาทิเช่น การสร้างพระอภิเนาวนิเวศน์ โรงกระษาปณ์ คลองผดุงกรุงเกษม ถนนเจริญกรุง คลองภาษีเจริญ พระราชวังบางปะอิน พระนครคิรี ฯลฯ ท่านจึงควรจะมีไว้ เพื่อประโยชน์ในการค้นคว้าหา หลักฐานอ้างอิงในการศึกษาได้อย่างดีเล่มหนึ่ง

1501 ชุมนุมปาฐกถาแสดงที่สามัคยาจารยสมาคม

ถ้าท่านอ่านหนังสือเล่มนี้แล้ว ท่านจะได้ความรู้ จากปาฐกผู้ทรงคุณวุฒิในวิชาการด้านต่างๆ เช่น เรื่อง ศาสนา ของกรมหมื่นนราธิปประพันธ์พงศ์ มูลเหตุแห่ง การสร้างวัดในประเทศสยาม ของสมเด็จฯ กรมพระยา-ดำรงราชานุภาพ มติสาธารณะและสยามพากย์ของ พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์

รัฐสภาอังกฤษ ของพระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ เรื่องภาษาไทยกับคำประพันธ์ ของพระยาอุปกิตศิลปสาร

ท่านผู้สนใจ โปรดรีบหาหนังสือเรื่องนี้ไว้เป็นสมบัติของท่าน แล้วท่านจะได้ทราบว่าหนังสือเล่มนี้มีคุณค่ามากเพียงไร

หอสมุดแห่งชาติ
NATIONAL LIBRARY
หอสมุดแห่งชาติสาขาแพร่
หอสมุดแห่งชาติรัชมังคลาภิเษก
จันทบุรี

องค์การค้าของครุสภา

พิมพ์ที่โรงพิมพ์ครุสภา
นายกำธร สถิรกุล ผู้พิมพ์และผู้โฆษณา

๒๕ มกราคม ๒๕๐๙